

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

SINIR ÖTESİ TURİZM DENEYİMİ: MERİÇ DELTASI ÖRNEĞİ

BENAN AKINCI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
BİNA ARAŞTIRMA VE PLANLAMA PROGRAMI**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. FUNDA KERESTECİOĞLU**

İSTANBUL, 2018

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SINIR ÖTESİ TURİZM DENEYİMİ: MERİÇ DELTASI ÖRNEĞİ

Benan AKINCI tarafından hazırlanan tez çalışması 26.03.2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Funda KERESTECİOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Funda KERESTECİOĞLU

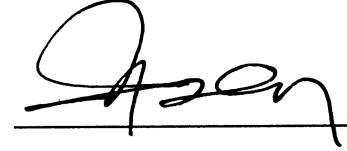
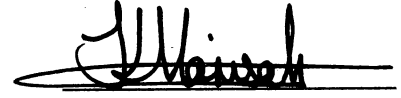
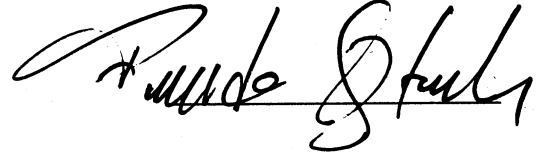
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Kunter MANİSA

Yıldız Teknik Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Özlem BELİR

İstanbul Gedik Üniversitesi

ÖNSÖZ

Meriç sınır Deltası doğal ve kültürel güzelliklere sahip olduğu için dikkat çekmektedir. Araştırma alanımı yaşadığım yere yakın olması ve bölgeme fayda sağlamak amacı ile Meriç Deltası olarak belirledim.

Araştırmamda beni sınır turizmi konusunda yönlendiren ve çalışma süreci boyunca desteğini ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Funda Kerestecioğlu'na,

Araştırma gezilerinde beni yalnız bırakmayan, tekrar tekrar sabırla benimle gezen, maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen, her zaman bana güç veren sevgili babam Hüseyin AKINCI'ya ve kıymetli annem Vildan AKINCI'ya çok teşekkür ediyorum.

Mart, 2018

Benan AKINCI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	x
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
BÖLÜM 1	
GİRİŞ.....	1
1.1 Literatür Özeti	1
1.2 Tezin Amacı	3
1.3 Hipotez	3
BÖLÜM 2	
SINIR TURİZMİ VE ALTERNATİF TURİZM	5
2.1 Sınır	6
2.2 Turizmde Değişen Öznenin Durumu	7
2.3 Deneyimlemek ve Deneycilik	8
2.4 Sınır Turizmi	10
2.5 Sınır Ötesi Koruma Alanları Ve Örnekleri.....	15
2.6 Alternatif Turizm	24
2.7 Bölüm Sonucu: Meriç Deltası'nda Alternatif Turizm	25
BÖLÜM 3	
TRAKYA, VIA EGNATIA, MERİÇ DELTASI	26
3.1 Trakya.....	27
3.1.1 Trakya'nın Coğrafi Sınırları	27
3.1.2 Trakya'nın Tarihsel Geçmişi	28
3.2 Via Egnatia	35

3.2.1	Trakya’da Yol Sistemi.....	36
3.2.2	Via Egnatia’nın Tarihi.....	38
3.2.3	Via Egnatia Durakları	40
3.2.4	Via Egnatia Kalıntılarının Tespitleri.....	44
3.2.5	Via Egnatia Vakfı	48
3.3	Meriç Nehri ve Deltası	48
3.3.1	Meriç Nehri.....	49
3.3.2	Meriç Deltası.....	52
3.3.3	Sulak Alanlar ve Ramsar Sözleşmesi.....	53
3.4	Bölüm Sonucu: Feres, Traianoupolis ve Enez Yerleşmelerinin Belirlenmesi	54
 BÖLÜM 4		
ALAN VERİLERİ VE TURİSTİK ÜRÜNÜN OLUŞTURULMA SÜRECİ		56
4.1	Yerleşmelerin Konumu ve Tarihi.....	58
4.2	Alan Verileri	65
4.2.1	Doğal Yapı	66
4.2.2	Mimari Miras Yapıları	73
4.2.2.1	Feres:.....	74
4.2.2.2	Traianoupolis.....	83
4.2.2.3	Enez	91
4.2.3	Ekonomik ve Sosyal Yapı.....	107
4.2.3.1	Tarım:	107
4.2.3.2	Hayvancılık:	111
4.2.3.3	Turizm:	113
4.2.3.4	Balıkçılık.....	116
4.2.3.5	Madencilik.....	116
4.2.4	Turizm Altyapısı	117
4.2.4.1	Konaklama.....	117
4.2.4.2	Bilgi Merkezleri.....	118
4.2.4.3	Ulaşım Ağı.....	121
4.3	Araştırmacının Alan İzlenimleri (Site Writing)	133
4.4	Turistik Ürün ve Geliştirme Süreci	143
4.4.1	Temanın Belirlenmesi	144
4.4.2	Temaya Uyumlu Destinasyonların Tanımlanması / Destinasyona Uyumlu Temanın Tanımlanması	144
4.4.3	Tema ve Destinasyona Uygun Turizm Aktivitesinin Belirlenmesi ...	145
4.5	Bölüm Sonucu: “Meriç Delta Deneyimi Turizmi”	148
 BÖLÜM 5		
SONUÇ VE ÖNERİLER		149
KAYNAKLAR.....		163
ÖZGEÇMİŞ.....		180

KISALTMA LİSTESİ

AIEST	Uluslararası BilimselTurizm Uzmanlığı Birliği (International Association of Experts in Tourism)
CBC	Sınırötesi İşbirliği (Cross-Border Cooperation)
INTERREG	(European Territorial Cooperation Financed From European Regional Development Fund)
IUCN	Dünya Doğa Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature)
İTÇ	İlk Tunç Çağı
ÖDA	Önemli Doğa Alanları
TBPA	Sınırötesi Koruma Alanları(Transboundary Protected Areas)
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Assembly)
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organization)
WCMC	Dünya Koruma İzleme Merkezi (World Conservation Monitoring Center)
WCPA	Dünya Koruma Alanları Komisyonu (World Commission on Protected Areas)
WWF	Doğal Hayatı Koruma Vakfı (World Wildlife Fund)

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1	Meriç Deltası Yunanistan ve Türkiye koruma alanları..... 18
Şekil 3. 1	Meriç Delta'sının Türkiye haritasındaki konumu 27
Şekil 3. 2	Delta alanı krokisi 27
Şekil 3. 3	Yunan koloniler ve ticaret M.Ö.8-6.yy 30
Şekil 3. 4	Ainos sikkesi 31
Şekil 3. 5	H. Kiepert 17.yy haritası 34
Şekil 3. 6	Findlay G. Alexander haritası 1849 34
Şekil 3. 7	Droyesens Gustav haritası 1886 35
Şekil 3. 8	Trakya Meriç Nehri Körfezi ve Via Egnatia 19.yy haritası 35
Şekil 3. 9	Mansel'in Doğu Trakya yol haritası (1938)..... 37
Şekil 3. 10	Kuelzer'in Doğu Trakya yol haritası (2008) 37
Şekil 3. 11	Tabula Peutingeriana 39
Şekil 3. 12	Via Egnatia durakları haritası Eric Gaba 2006 41
Şekil 3. 13	Trakya'da Via Egnatia güzergahı 43
Şekil 3. 14	Mesti kalıntılarının bulunduğu tepe..... 45
Şekil 3. 15	Mesti Via Egnatia kalıntıları 45
Şekil 3. 16	Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları 45
Şekil 3. 17	Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları 46
Şekil 3. 18	Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları bilgilendirme tabelası 46
Şekil 3. 19	Feres – Traianoupolis Via Egnatia güzergahını gösteren harita..... 47
Şekil 3. 20	Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları 47
Şekil 3. 21	Meriç Deltası 48
Şekil 3. 22	Meriç Deltasında konumlanan Enez 49
Şekil 3. 23	İpsala – Kipi sınır kapısında Meriç Nehri 50
Şekil 3. 24	Meriç Deltası'nın tarihsel süreçlerini gösteren haritalar 50
Şekil 3. 25	1914 Türk topoğrafya haritası..... 51
Şekil 3. 26	Meriç Deltası ve Yunanistan..... 52
Şekil 3. 27	Meriç Körfezi'nde bulunan üç liman yerleşmesinin Via Egnatia ile ilişkisi 55
Şekil 4. 1	Yerleşmelerin Meriç Deltası'ndaki konumu ve ulaşım ağı.....57
Şekil 4. 2	Feres'in güneyden görünüşü..... 58
Şekil 4. 3	Enez ve Meriç Deltası 1848 61
Şekil 4. 4	Türkiye Trakyası Tunç çağı yerleşimleri haritası..... 62
Şekil 4. 5	Enez haritası 1845 65
Şekil 4. 6	Aziz George Tepesinden Loutros'un görünümü..... 66
Şekil 4. 7	Evros deltası ramsar alanını gösteren harita..... 67

Şekil 4. 8	Yılan balığının biyolojik gelişimi, göç haritası ve görünümü.....	67
Şekil 4. 9	Enez, Meriç Nehri ve Dalyan Lagünü 2016.....	69
Şekil 4. 10	Hisarlı Dağı'ndan Gala Gölü manzarası	69
Şekil 4. 11	Hisarlı Dağı'ndan Enez ve Meriç Deltası manzarası	70
Şekil 4. 12	Enez Taşaltı Lagünü	71
Şekil 4. 13	Feres'in mimari miras yapıları haritası.....	74
Şekil 4. 14	Feres Panagia Kosmosoteria kilisesi.....	75
Şekil 4. 15	Panagia Kosmosoteria manastırı sur kalıntıları ve yerleşimi	75
Şekil 4. 16	Panagia Kosmosoteria kilisesinin iç görünüşü	76
Şekil 4. 17	Kolon çifti ve duvar resimleri	76
Şekil 4. 18	Panagia Kosmosteria Kilisesi planı	77
Şekil 4. 19	Panagia Kosmosteria Kilisesi kuzey-doğu görünüşü 1920'lerin ortaları ...	78
Şekil 4. 20	Panagia Kosmosteria Kilisesi	78
Şekil 4. 21	Feres, Panagia Kosmosoteria Manastırı, Süleyman Paşa Cami 19.yy.....	79
Şekil 4. 22	Osmanlı su kemeri.....	80
Şekil 4. 23	Ahi Turhan hamamı.....	80
Şekil 4. 24	Ahi Turhan hamamı içinden görünüşler	81
Şekil 4. 25	Bektaşî Şeyhi İbrahim Baba türbesi	81
Şekil 4. 26	Nikos Gotsi Folklor Müzesi.....	82
Şekil 4. 27	Nikos Gotsi Folklor Müzesi sergilenen kantar ve çan koleksiyonu	82
Şekil 4. 28	Traianoupolis, ulaşım ve mimari miras yapıları ilişkisi.....	83
Şekil 4. 29	Traianoupolis'in mimari miras yapıları haritası	84
Şekil 4. 30	Traianoupolis, Hana ve planı.....	85
Şekil 4. 31	Traianoupolis Hana ön ve arka görünüşleri	85
Şekil 4. 32	Hana, birinci resim 1939	86
Şekil 4. 33	Traianoupolis Hana ve Termal banyolar	86
Şekil 4. 34	Traianaoupolis banyolar ve kaplıca merkezinde bağlantısı	87
Şekil 4. 35	Traianoupolis banyolarının içlerinden görünüşler	87
Şekil 4. 36	Aziz George Tepesinin uzaktan görünüşü	88
Şekil 4. 37	Aziz George Tepesi	88
Şekil 4. 38	Aziz George Tepesinden Enez Hisarlı Dağı'nın görünümü	89
Şekil 4. 39	Aziz George Tepesinden Drana Lagünü'nün görünümü	89
Şekil 4. 40	Aziz George Tepesinden görünüm	90
Şekil 4. 41	Aziz George Tepesinden Traianoupolis'in görünümü	90
Şekil 4. 42	Enez'in mimari miras yapıları haritası	91
Şekil 4. 43	Enez kent planı ve akropol	92
Şekil 4. 44	Enez kalesi 2016 yılı.....	93
Şekil 4. 45	Fatih cami	93
Şekil 4. 46	Fatih Cami planı.....	94
Şekil 4. 47	Enez Fatih Cami	95
Şekil 4. 48	Güney mendirekler	96
Şekil 4. 49	Kale Hamamı	97
Şekil 4. 50	Roma Caddesi.....	98
Şekil 4. 51	Roma villası yer mozağı.....	99
Şekil 4. 52	Has Yunus Bey türbesi ve Osmanlı mezarlığı	99
Şekil 4. 53	Has Yunus Bey türbesinin planı, Eyice 1969	100

Şekil 4. 54	Kral Kızı Bazilikası	101
Şekil 4. 55	Kral Kızı Bazilikası'nın planı	101
Şekil 4. 56	Sahil Kervansarayı planı	102
Şekil 4. 57	Enez Sahil kervansarayı	102
Şekil 4. 58	Enez Sahil kervansarayı 2016 yılı	103
Şekil 4. 59	Su terazisi ve künk kalıntıları	104
Şekil 4. 60	Su Terazisi Nekropolisi lahit kalıntıları	104
Şekil 4. 61	Çataltepe tümülüsü Enez-İpsala yolundan görünümü.....	105
Şekil 4. 62	Çataltepe Tümülüsü iç görünümü.....	105
Şekil 4. 63	Enez'in koruma alanları haritası.....	106
Şekil 4. 64	Feres şehir girişindeki karasaban	107
Şekil 4. 65	Enez'de çeltik hasadı	109
Şekil 4. 66	Meriç Deltası ve çevresinin doğal yapı haritası.....	110
Şekil 4. 67	Enez'de serbest dolaşan yoz hayvan.....	112
Şekil 4. 68	Enez'de keçi sürüsü	112
Şekil 4. 69	Meriç Deltası çevresinde denizyolu ulaşım haritası.....	115
Şekil 4. 70	Feres turist merkezi	119
Şekil 4. 71	Evros Deltası Bilgi Merkezi	120
Şekil 4. 72	Evros Deltası Bilgi Merkezi içinden görünüm.....	120
Şekil 4. 73	Enez Turist Bilgi Merkezi	121
Şekil 4. 74	Trakya'nın karayolu, denizyolu ve havayolu haritası	122
Şekil 4. 75	Feres'in ulaşım ağı.....	124
Şekil 4. 76	Traianoupolis'in ulaşım ağı	125
Şekil 4. 77	Traianoupolis ve Feres arasındaki ulaşım ağı.....	126
Şekil 4. 78	Enez'in ulaşım ağı	127
Şekil 4. 79	Feres tren istasyonu	128
Şekil 4. 80	Trakya'nın demiryolu ağı.....	129
Şekil 4. 81	Enez lagünleri ve limanları	131
Şekil 4. 82	Araştırma alanı çevresindeki havaalanları	132
Şekil 4. 83	Panagia Kosmosoteria Manastırı ve surlar	133
Şekil 4. 84	Panagia Kosmosoteria Manastırı'ndan Enez'in görünümü.....	134
Şekil 4. 85	Bektaşî Şeyhi İbrahim Baba türbesi	134
Şekil 4. 86	Ahi Turhan Hamamı arkadan görünümü	136
Şekil 4. 87	Traianoupolis termal banyolarının iç görünümü	136
Şekil 4. 88	Traianoupolis yerleşmesinin görünümü	136
Şekil 4. 89	Traianoupolis termal banyolarının içinden görünümü	138
Şekil 4. 90	Aziz George Tepesinde Traianoupolis görünümü	138
Şekil 4. 91	Enez Kalesi ve Fatih Cami	139
Şekil 4. 92	Enez Kalesinden görülen manzara	139
Şekil 4. 93	Enez Kalesi ve Meriç Nehri.....	139
Şekil 4. 94	Enez Kalesi, Meriç Nehri ve Yunanistan manzarası	140
Şekil 4. 95	Enez Kalesi ve Dalyan Lagünü	140
Şekil 4. 96	Kral Kızı Bazilikası ve Taşaltı Lagünü.....	140
Şekil 4. 97	Gala Gölü Milli Parkı ve Hisarlı Dağı	142
Şekil 4. 98	Gala Gölü Milli Parkı.....	142
Şekil 5. 1	Gezi rotası başlangıcı Enez.....	152

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2. 1 Deneyimin oluşum şeması	9
Çizelge 2. 2 Politik sınırlar ve turizm destinasyonları	11
Çizelge 2. 3 Sınır geçişliliği ve kültür ilişkisi	12
Çizelge 2. 4 Sınır tipolojileri	13
Çizelge 2. 5 Turizmde sınır ötesi paydaşların ilişkilerinin seviyeleri.....	14
Çizelge 2. 6 Dünya sınır turizmi örnekleri.....	20
Çizelge 3. 1 Via Egnatia durakları –menzilleri-	42
Çizelge 4. 1 Meriç Deltası ve çevresindeki balık türlerinin avlanma zaman çizelgesi.....	72
Çizelge 4. 2 Kuş türleri ve kuş gözlemciliği zaman çizelgesi.....	73
Çizelge 4. 3 Meriç Deltası ve çevresinde yetişen tarım ürünlerinin zaman çizelgesi.....	108
Çizelge 4. 4 Meriç Deltası ve çevresinde hayvansal ürünlerin zaman çizelgesi.....	111
Çizelge 4. 5 Meriç Deltası ve çevresinde turizm aktiviteleri zaman çizelgesi.....	114
Çizelge 4. 6 Enez hotellerinin yatak kapasiteleri... ..	118
Çizelge 4. 7 Feres hotellerinin yatak kapasiteleri.....	118
Çizelge 4. 8 Traianoupolis hotellerinin yatak kapasiteleri.....	118
Çizelge 4. 9 Meriç Deltası turistik ürün geliştirilme süreci.....	145
Çizelge 4. 10 Enez’de yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları.....	146
Çizelge 4. 11 Traianoupolis’te yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları.....	146
Çizelge 4. 12 Traianoupolis’te yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları.....	146
Çizelge 4. 13 Traianoupolis’te yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları.....	147
Çizelge 4. 14 Feres’de yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları....	148
Çizelge 5. 1 Deltada oluşturulacak alternatif turizm türlerinin zaman, mekan ve aktivite çizelgesi.....	150
Çizelge 5. 2 Alternatif turizm türlerinin konaklama verileri ve mekânsal yorumları.....	155

Çizelge 5. 3	Araştırma kavram haritası.....	158
Çizelge 5. 4	Meriç Delta deneyimi kavram haritası.....	159
Çizelge 5. 5	Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinin alansal verileri.....	160

SINIR ÖTESİ TURİZM DENEYİMİ: MERİÇ DELTASI ÖRNEĞİ

Benan AKINCI

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TezDanışmanı: Doç. Dr. Funda KERESTECİOĞLU

Meriç Deltası ve Meriç Nehri Türkiye-Yunanistan ülke sınırını oluşturmaktadır. Meriç Körfezi'ne tarihsel süreç içerisinde alüvyonların birikmesi sonucunda delta meydana gelmektedir. Politik sınır; iki ülkeyi ayıran sınır, Meriç Deltası'nın deneyimlenmesini engellemektedir. Dünyada birçok örneği olduğu gibi Türkiye-Yunanistan sınırını oluşturan Meriç Nehri ve Deltası da araştırmacılar ve turistler tarafından deneyimlenmelidir. Politik sınırların doğal ve kültürel miras alanlarının kenarında bulunması alanın çekiciliğini arttırarak turistleri bölgeye çekmektedir. Ekonomik ve politik ilişkiler nedeni ile 2000'li yıllarından sonra iki ülke arasındaki sınır geçişlerinin arttığı gözlemlenmektedir. Araştırmanın amacı, Meriç Deltası'nın deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusunu oluşturmaktadır. Çalışmada, Meriç Deltası'nın deneyimleme eyleminin sürdürülebilir bir turistik ürüne dönüşme sürecine etki eden veriler belirlenmiştir. Bunlar; tarihsel süreç, doğal yapı, mimari miras yapıları, ekonomik ve sosyal yapı (tarım, hayvancılık, balıkçılık, maden ve turizm), ulaşım ve turizm altyapısıdır (konaklama ve haberleşme). Alan verileri mekanla ilişkilendirilerek turistik bir deneyime dönüştürülmüştür. Araştırmacının alan izlenimleri, gözlemleri de çalışmanın içine dahil edilmiştir. Turistik ürünün geliştirilmesi Manisa ve Yeşilyurt'un turistik ürün geliştirme süreci yöntemi baz alınarak; temanın belirlenmesi, tema ile uyumlu destinasyonların tanımlanması ve tema ile destinasyona uygun turizm aktivitelerinin belirlenmesi ile gerçekleştirilmiştir.

Meriç Deltası'nın tarihsel süreçte nasıl deneyimlendiğine bakıldığında, Trakya'daki yol sisteminin bütününde Roma'dan başlayarak Meriç'i geçip İstanbul'a ulaşan Via Egnatia'nın ve çalışma alanındaki durakları olan Feres, Traianoupolis ve Enez'in bir başlangıç olacağı kabul edilmektedir.

İkinci bölümde, Dünyadaki sınır turizmi örnekleri ve alternatif turizm çeşitleri incelenmektedir. Sınır turizmi örnekleri; kıta, ülke sınırı, Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN) koruma alanları, sınır tipi, IUCN kompleks koruma alanları, statüler, turizm aktiviteleri, ulaşım ve turist merkezi başlıklarında analiz edilerek Meriç Deltası'nda geliştirilecek sınır turizmi ve delta deneyimi için örnekler sunmaktadır. Sınır turizmi örnekleri incelendiğinde turizm aktivitelerinin alternatif turizm türlerinden oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, sınırda geliştirilecek olan turistik ürünün çeşitlenmesi için alternatif turizm araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde, Trakya'nın tarihi ve delta oluşumu incelenmektedir. Tarihte, Meriç Deltası deneyiminin Trakya'nın en önemli yol sistemlerinden biri olan Via Egnatia aracılığıyla yapıldığı görülmektedir. Via Egnatia'nın durakları olan Feres, Traianoupolis ve Enez Meriç Deltası'nı deneyimlemek için omurga olarak kabul edilmektedir. Delta, turistik ve bilimsel bir cazibe merkezidir.

Dördüncü bölümde, turistik ürün; temanın belirlenmesi, tema ile uyumlu destinasyonların tanımlanması ve tema ile destinasyona uygun turizm aktivitelerinin belirlenmesi ile geliştirilmektedir. Turistik ürün teması Meriç Deltası Deneyim Turizmi olarak belirlenmektedir. Meriç Deltası havzasında bulunan Feres, Traianoupolis ve Enez alt bölgesindeki yerleşmelerin sahip olduğu alansal veriler baz alınarak alternatif turizm türleri ortaya çıkmaktadır. Mevcut turizm potansiyelleri, alternatif turizm çeşitleri ile zenginleştirilerek turizmin tüm yıla yayılması hedeflenmektedir. Meriç Deltası'nın sürdürülebilir turistik ürüne dönüştürme sürecini etkileyen veriler; doğal yapı, mimari miras yapıları, ekonomik ve sosyal yapı (tarım, hayvancılık, balıkçılık, maden ve turizm), turizm altyapısı (konaklama, haberleşme ve ulaşım) başlıklarında alan çalışmaları yapılarak incelenmektedir.

Meriç Deltası Deneyim Turizmi, Meriç sınır Deltası'nda mevcut turizm faaliyetlerine, alternatif turizm faaliyetlerinin eklenmesi ile oluşturulacak bir turizm ürünüdür. Meriç Deltası Deneyim turizmi teması belirlenirken tema ile uyumlu destinasyonların seçimi sırasında hiyerarşi göz önüne alınmaktadır. Akdeniz Bölgesi, Meriç Deltası-Havzası ve Meriç Körfezi liman yerleşmeleri ile Via Egnatia'nın durakları olan Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmeleri araştırmanın alt bölgesi olarak seçilmektedir. Deltada geliştirilecek olan kurgu için tarım ürünleri ve zaman çizelgesi ile agro turizm, balık ürünleri ve zaman çizelgesi ile tatbilir turizm ve av turizmi, kuş türleri ve zaman çizelgesi ile kuş gözlemciliği turizmi, turizm türleri ve zaman çizelgesi ile alternatif turizm türleri belirlenmektedir. Meriç Deltası Deneyim turizm teması, Feres, Traianoupolis ve Enez'de gerçekleştirilecek alternatif turizm destinasyonları olarak seçilmiştir. Meriç Delta Deneyim Turizmi kurgusu oluşturularak deltada alternatif turizm aktiviteleri tüm yıla yayılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınır Turizmi, Trakya, ViaEgnatia, Meriç Deltası, Turistik Ürün

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

CROSS-BORDER TOURISM EXPERIENCE: THE CASE OF MERİC DELTA

Benan AKINCI

Department of Architecture

MSc. Thesis

Adviser: Assist. Prof. Funda KERESTECİOĞLU

The Meric Delta and Meric River constitute the country border between Turkey and Greece. In the historical process, The Gulf of Meric formed the delta as a result of the accumulation of alluvium. Political boundary which is separating the two countries prevents the Meric Delta from being experienced. The Meric River and Delta, which form Turkey's border with Greece as well as many examples in the world, should be experienced by researchers and tourists. The presence of political borders on the edge of natural and cultural heritage sites attract tourists by increasing the attraction of the area. It is observed that the border crossings between the two countries increased after 2000's due to economic and political relations. The purpose of the research is to constitute a fiction that transforms the experiencing action of Meric Delta into a touristic product in parallel with alternative tourism. In the study, the data that affect the process of transformation of the Meric Delta's experiencing action into a sustainable touristic product have been determined. These are historic process, natural structure, architectural heritage, economic and social structure (agriculture, livestock, fishery, mining and tourism), transportation and tourism infrastructure (accommodation, communication). Spatial data are transformed into a touristic experiment by being associated with the space. The researcher's field studies and observations were also included in the study. The development of tourist product, based on Manisa and Yeşilyurt's touristic product development process method is

based on Manisa and Yeşilyurt's touristic product development process method is accomplished by the definition of the theme, the indentifying of the destinations that are compatible with the theme, and the determination of the tourism activities appropriate to the theme and destination.

When looking at how the Meric Delta is experienced in the historical process, in the whole of the road system in Trakya, ViaEgnatia which started from Rome and crossed Meric and reached Istanbul is considered to be the beginning with and its stops in research areas which are Feres, Traianoupolis and Enez.

In the second part, examples of border tourism in the world and alternative tourism types are examined. Examples for the border tourism and delta experience to be developed in Meric Delta are presented by analyzing the heading of the examples of border tourism as the continent, country border, World Nature Conservation Union (IUCN) conservation areas, border type, IUCN complex conservation areas, statues, tourism activities, transportation and tourist centers. When the examples of border tourism are examined, it is observed that tourism activities are composed of alternative tourism types. In this context, alternative tourism has been explored for the diversification of tourist products to be developed at the border.

In the third chapter, the history of Thrace and the formation of Meric Delta are examined. The experience of Meric Delta seems to have been made through ViaEgnatia, one of the most important road systems in Thrace. Via Egnatia's stops; Feres, Traianoupolis and Enez form the backbone to experience the Meric Delta. Delta is a tourist attraction and scientific center.

In the fourth chapter, touristic product is developed with the definition of the theme, the indentifying of the destinations that are compatible with the theme, and the determination of tourism activities appropriate to the theme and destination. Touristic product theme is determined as Meric Delta Experience Tourism. Alternative types of tourism are revealing based on the spatial data of settlements in Feres, Traianoupolis and Enez which are sub-regions located in the Meric Delta basin. Tourism is targeted to spread to the whole year, while the present tourism potential has been enriching with alternative forms of tourism. The data that affect the process of conversion to Meric Delta's sustainable touristic product are examined on the headings which are natural history, architectural heritage, economic and social structure (agriculture, animal husbandry, fishery, mining and tourism), tourism infrastructure (accommodation, communication and transportation).

Meric Delta Experience Tourism is a tourism product that will be formed with the addition of alternative tourism activities to existing tourism activities in Meric border delta. The hierarchy is considered while choosing destinations that are compatible with the theme, when the theme of Meric Delta Experience Tourism is determined. The Mediterranean water basin, Meriç Delta-Basin and Meriç Bay Port settlements are selected as the sub-regions of research sites with ViaEgnatia's stops that are Feres, Traianoupolis and Enez settlements. The agro-tourism with agricultural products and timetables, gourmet tourism and hunting tourism with fish products and timetables, bird watching tourism with bird species and timetables, alternative tourism types with tourism types and timetables are determined for the editing that would be developed

in Delta. Meriç Delta Experience tourism theme has been chosen as alternative tourism destinations that would be carried out in Feres, Traianoupolis and Enez. While the editing of The Meric Delta Experience tourism has been constituted, alternative tourism activities in the delta have been extended over the year.

Keywords: BorderTourism, Thrace, ViaEgnatia, Meric Delta, Touristic product

YILDIZ TECHNICAL UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Meriç Nehri'nin Yunanistan – Türkiye arasında sınır oluşturması sebebi ile delta iki ülke tarafından paylaşılmaktadır. Sorun; Meriç Deltası'nın iki ülke tarafından geçişli olarak deneyimlenememesidir. Politik sınırın yanı sıra doğal ve kültürel güzelliklere sahip sulak alan olması Meriç Deltası'nın çekiciliğini arttırmaktadır. Türkiye-Yunanistan arasındaki delta deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde geliştirilecek bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusu bu çalışmanın amacıdır. Araştırmada, “Sınırı deneyimlemek turizm ile mümkün olur mu?” sorusundan yola çıkılarak deltada bulunan üç yerleşim yerinin alansal verileri üretilmiş ve alternatif turizm türleri belirlenmiştir.

1.1 Literatür Özeti

Yunanistan – Türkiye sınırının bir bütün olarak deneyimlenememesi sorunundan yola çıkmıştır. “Meriç sınır deltasını deneyimlemek için turizm bir araç olabilir mi?” sorusu araştırmanın çıkış noktasıdır.

Sorunun ortaya çıkmasının nedeni sınırdır. “Sınır nedir?” sorusu sorularak sınırın konu edildiği çalışmalar incelenmiştir. Doktora tezlerinden ve kaynaklarından sınır kavramı araştırılmıştır. Sınırın ayrımı ifade eden tanımlarına yer verilmiştir. Deleuze ve Parnet'in [1] “Sınırların belirginleşmesi mekanın kültürel ve sosyal devinimini bozar.” [2] görüşü, sınırların bütünleştirilmesi fikrini destekler niteliktedir. Çalışmanın amacı, Yunanistan-Türkiye sınır deltasını incelemektir. Sınır teorisinde, Delenay [3], [4] sınırların homojen olduğunu ve bütün olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Sınır mekanı, farklı kültürlerden etkilenmesi sebebi ile melez mekandır

[2], [5]. Sınır ötesi işbirliği ile sınırlarda kalmış bölgeler geliştirilmelidir. Turizm, kavramı ve turist türleri incelenmektedir [6]. Turist türlerinde, Cohen'in deneyimsel turist tipi üzerinde durularak Meriç Deltasının Turizm ile deneyimlenmesindeki turist tipi belirlenmiştir [6]. Deneyimin oluşumu araştırılmıştır. Martin Heidegger'in bütüncül bakış açısına göre mekan, etkileşim ve deneyim yeridir [7]. Deneyim; mekan, beden, hareket ve algıdan oluşmaktadır. Deneyimle bilgiye ulaşılacağı görüşü benimsenmektedir. Turistler sınır geçme, sınırdaki olma hissini yaşamak istemektedir. Dünya'nın birçok yerinde doğal ve kültürel güzellikler sınırdaki bulunmaktadır. Sınır bölgeleri turistlerin ilgisini çekmektedir. Timothy'nin sınır turizmi ile ilgili yazılarından yararlanılmıştır [8], [9], [10], [11], [12]. IUCN'nin (Dünya Doğa Koruma Birliği) sınırdaki koruma alanlarına göre sınır turizmi örnekleri incelenmiştir. Sınır turizmi örneklerinde turizm aktivitelerinin alternatif turizm türleri dikkat çekmektedir. Doğa koruma alanlarının olduğu bölgelerde alternatif turizm çeşitleri [13], [14], [15], [16] tercih edilmiştir.

Sorun alanının belirlenmesi için Trakya'nın konumu ve tarihsel süreçleri araştırılmıştır. Tarih öncesi dönemlerden yaşam izleri bulunmaktadır [17]. Mansel [18] ve Kuelzer [19], Doğu Trakya'daki yolları farklı şekilde haritalandırmaktadır. Trakya yol sistemleri incelenerek, tarihsel hafızada önemli bir yeri olan Via Egnatia'nın sorun alanından geçtiği saptanmıştır. İstanbul ve Roma'yı birleştiren yol hakkında bilgi edinilmektedir [20], [21], [22], [23], [24]. Meriç Deltasındaki durakları belirlenmektedir. Trakya'nın jeopolitik konumunun önemi tarihte Meriç Nehri'nden kaynaklanmaktadır. Meriç Nehri, Karadeniz'i Ege'ye bağlamaktadır. Ousterhout ve Bakirtzis'in [25]'de belirttiği gibi yüzyıllar önce Meriç Körfezi durumundadır. Bizans döneminde Meriç Körfezi'nde üç liman yerleşmesi olan Feres, Traianoupolis ve Enez aynı zamanda Via Egnatia'nın da duraklarıdır. Meriç Nehri'nin alüvyonlar taşıması sonucunda delta oluşması Göçmen'in makalesinden incelenmektedir [26]. Tarihi haritalardan deltanın yıllara göre değişimine dikkat edilmektedir. Sulak alanların korunması ve önemi üzerinde durulmuştur.

Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinin konumu ve tarihi belirtilmiştir. Yerleşmelerin alan verileri; mimari miras yapılarının belirlenmesi, doğal yapılarının incelenmesi, yerleşmelerin ekonomik ve sosyal yapılarının belirlenmesi, yerleşmelerin

turizm altyapısının incelenmesi olarak belirlenmektedir [27], [28], [29], [30]. Feres, Zachariadou [20] ve Ousterhout ve Bakirtzis'in [25] kitapları dikkate alınarak tarihsel verileri oluşturulmaktadır. Yerleşmelerin mimari miras yapıları tespit edilerek haritalarda konumları belirtilmektedir. Delta deneyimi, Yunanistan tarafında gerçekleştirilmektedir. Feres, Alexandroupoli-Svilengrad demiryolunun ilk durağıdır. Demiryolu ve demiryolu ile bağlantılı Alexandroupoli limanı Meriç Nehri'nin önemini kaybetmesini hızlandırmaktadır. Alan gezileri yapılarak izlenimler oluşturmaktadır. [16], [21], [22], [23], [24], [31]. Doğal yapı, biyolojik çeşitlilik üzerinde durularak bölgedeki önemli balık türü tanıtılmaktadır. [20], [25]. [34], [35], [36], [37]. Turizm altyapısı başlığında, konaklama verileri, bilgi merkezleri ve ulaşım ağı incelenmektedir. Manisa ve Yeşilyurt'un turistik ürün geliştirme süreci yöntemi kullanılarak [38], [39], [40], [41], [42] Meriç Deltası Deneyimi Turizmi kapsamında alt bölge olarak seçilen Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmeleri alansal verileri göz önüne alınarak alternatif turizm türleri belirlenmiştir. Alt bölge Meriç su havzası Karadeniz ve Ege Denizi kıyısını bağlayan üst bakışa entegre olacağı görüşüne sahiptir.

Türkiye-Yunanistan arasındaki delta deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde geliştirilecek bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusu ve ürünü bu çalışmanın sonucudur.

1.2 Tezin Amacı

Yunanistan – Türkiye sınırının bulunduğu Meriç deltası iki ülke tarafından geçişli olarak deneyimlenememektedir. Sınır deneyimlenmelidir. Türkiye-Yunanistan arasındaki delta deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde geliştirilecek bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusu bu çalışmanın amacıdır.

1.3 Hipotez

Giriş bölümünden sonra, ikinci bölümde disiplinlerarası okumalar doğrultusunda sınır, turizm ve deneyim kavramları anlatılmaktadır. Deneyimcilik görüşünü benimsemiş olan filozofların düşüncelerine yer verilmiştir. Tezler ve makaleler kullanılarak yapılan literatür araştırmalarından bilgiler derlenmiştir. Deneyimciliği savunanların yanısıra eleştirenlerin de olduğu belirtilmiştir. Sınır turizmi hakkındaki

Timothy'nin makalelerinden yararlanılmıştır. Okumalardan edinilen bilgilerler sınır turizmi örnekleri seçilerek tablo oluşturulmuştur. Sınır turizmi örneklerinde, turizm aktiviteleri incelendiğinde alternatif turizm türlerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Alternatif turizm incelenmiştir.

Üçüncü bölümde alanın tarihsel geçmişi araştırılmaktadır. Trakya tarihi araştırmalarında, Prof. Dr. Afif Erzen [17] ve Prof. Dr. Müfid Mansel'in [18] kitapları ve Prof. Dr. Nevzat İlhan'ın yürütücüsü olduğu doktora tezleri [43], [44] incelenerek Via Egnatia'nın tez için önemli bir veri olduğuna kanaat getirilmektedir. Via Egnatia hakkında genişletilmiş bilgiler derlenmiştir [20], [21], [22], [23], [24]. Via Egnatia kalıntılarının izleri sürülmektedir. Meriç Deltasının oluşumu makaleler ve tezler taranarak bulunan tarihsel haritalarla anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümde, deltada bulunan ve Egnatia yolunun geçtiği üç yerleşim yeri seçilmektedir. Yerleşimler, konumu ve tarihçeleri incelenmiştir. Yerleşmelerin sahip olduğu alan verileri göz önüne alınarak alternatif turizm türleri belirlenmektedir. Yerleşmelerin alan verileri; doğal yapı, mimari miras yapıları, ekonomik ve sosyal yapı ve turizm altyapısı başlıklarında incelenmiştir. Turistik ürün tanımı ve Manisa ve Yeşilyurt'un turistik ürün geliştirme süreçleri incelenmiştir. Turistik ürün geliştirme süreci; temanın belirlenmesi, temaya uyumlu destinasyonların tanımlanması ve tema ile destinasyona uygun turizm aktivitelerinin belirlenmesi olarak ele alınmıştır. Meriç Delta Deneyimi Turizmi teması kapsamında alt bölge olarak seçilen Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmeleri alansal verileri incelenerek alternatif turizm türleri kapsamında turistik ürüne dönüştürülmektedir. [17], [20], [21], [22], [23], [24], [25], [26], [27], [28], [29], [30], [31], [32], [34], [34], [35], [36], [37], [38], [39], [40], [41], [42], [43], [44], [45].

Sonuç bölümünde alan inceleme gezileri ve literatür araştırmalarından faydalanılarak oluşturulan alansal veriler tablo şeklinde gösterilmektedir. Türkiye-Yunanistan arasındaki delta deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde geliştirilecek bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusu bu çalışmanın sonucudur.

BÖLÜM 2

SINIR TURİZMİ VE ALTERNATİF TURİZM

Politik sınır, Meriç Deltası'nı ikiye ayırmaktadır. Sınır kavramının günümüz yorumlarına bakıldığında ayırıcı değil birleştiren yanı ile güncel literatürde yer aldığı görülmektedir. Sınır mekanı olarak ele alınan sorun alanında deneyimin oluşum şeması belirtilmektedir. Alanın deneyimlenmesi ekonomik ve kültürel açıdan turizm sektörünü doğurmaktadır. Uluslararası sınır turizmini mekânsal açıdan inceleyen Timothy tarafından sınır ve turizm alanları ilişkisini gösteren şemalar incelenmiştir. İçinden sınır geçen koruma alanları da alanın korunması için bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak her iki ülke tarafından ortak yönetilmelidir. Ulusal sınırların ayırdığı doğal ve kültürel miras alanlarının korunması gerekmektedir. Turizmde değişen özne ile birlikte araştıran, inceleyen, doğa koruma alanlarını itina ile ziyaret eden bir kitlenin varlığından söz edilebilir. Sınırdaki kalan ve özelliği olan alanların sınır turizmi ile değerlendirildiği örnekler azımsanmayacak kadar fazladır ve literatürde yerini almaktadır. Dünyada sınır turizminin olduğu yirmi örnek Dünya Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) verileri baz alınarak; IUCN koruma alanları, koruma bölgelerinin hangi ülke sınırında bulunduğu, yapay veya doğal sınır olup olmadığı, IUCN kompleks koruma alanları, sınır bölgelerinin farklı koruma statülerine sahip olması, sınır bölgelerinde yapılan turizm aktiviteleri, sınır bölgelerinin ulaşım ağı ve sınır bölgelerinde turizm merkezinin bulunup bulunmadığı başlıkları altında incelenerek tablo oluşturulmaktadır. Sınır turizmi örnekleri incelendiğinde turizm aktivitelerinin alternatif turizm türlerinden oluştuğu görülmektedir. Alternatif turizm kavramı anlatılarak Meriç Deltası'nda oluşturulacak

turizm planlama ve tasarlama çalışmalarında kullanılacak alternatif turizm türlerinin belirlenmesine rehberlik edecektir.

2.1 Sınır

Sınırlar, ayrıcalıklı ve özel yerler olarak kabul edilmektedir. Sınır alışmaları, disiplinlerarası araştırmalara konu olmaktadır. Sınırın Türk Dil Kurumu sözlüğündeki anlamı iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut, komşu il, ile, köy veya kişilerin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, bir şeyin yayılabileceği veya genişleyebileceği son çizgi, u, bir şeyin nicelik bakımından inebileceği veya çıkabileceği en alt ve en st yer, limittir [33]. İngilizcede sınır kavramı; border (sınır), boundary (hudut), borderland (sınır bölgesi) , frontier (sınır boyu) gibi kelimelerle ifade edilmektedir [4]. Birinci Dünya Savaşından sonra değişen ulusal sınırları, ilk siyasi coğrafyacılardan biri olan Thomas H. Holdich, doğal ve yapay olarak ikiye ayırmaktadır [4], [43]. Doğal sınır, nehir, gl ve sıra dağların oluşturduğu sınırlardır. Ekonomik ve değişmeyen sınır oluşturduğu için daha avantajlı olmaktadır. Yapay sınır ise duvar, tel örgü gibi çizgisel işaretlerle oluşturulduğundan hem pahalı hem de güvenliği sağlamak zordur. Yunanistan – Türkiye arasında sınır oluşturan Meriç Nehri hem politik hem de doğal sınır özelliğine sahiptir. “Sınırlar sadece haritalar üzerindeki çizgiler değildir, fakat aynı zamanda yasal ve politik bir otoritenin bittiği ve bir başkasının başladığını da gösterirler [4], [48].” Politik etmenler sonucunda oluşturulan sınırlar insanlık tarihi boyunca sürekli değişim ve dönüşüm halindedir [4], [48]. Ulusal sınırların fiziksel, kültürel ve psikolojik engeller oluşturması toplumları birbirinden ayırmaktadır [49], [50]. Sınırın ayrımı ettiğini savunan görüşlerin yanısıra bütünleşmesini savunan görüşler de mevcuttur. Deleuze ve Parnet’e göre [2], [3] “Sınırların belirginleşmesi mekanın sosyal ve kültürel devinimini bozar.” Bir başka bakış açısı ile sembolik çizgiler olan sınırlar bir toplumu diğeri ile bağlamaktadır. Delaney’e göre, [3], [4] “Sınır teorisi, sınırları homojen teritoryaların keskin kenarları olarak işaretleyen geleneksel bakış açısını reddeder.” Sınırların bir bütün olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Lefebvre’ye göre de, [51], [52] “Sınırların parçaları birleştiren akışlara imkan tanıyan bütüncül bir fonksiyonu vardır” derken aynı düşünceyi paylaşmaktadır. Sınır bölgeleri kültürel çeşitliliğin olduğu melez mekanlardır [2], [5]. eşitlilikten yararlanılarak tarihsel

hafızada önemli yeri olan bir olgunun toplumlar arasında işbirliği için köprü oluşturacağı düşünülmektedir. Heywood'a göre, [51], [53] "Önceleri terk edilmiş olan sınır bölgeleri, artık sosyo-ekonomik açıdan bağlantı bölgeleri olmuştur." "Geçmişte kimi zaman uç noktalar veya coğrafi çeperler olarak da görülen bu melez temas mıntıkları, bugün artık toplumsal ve siyasal yeni merkezleri ve labrotuvarları olarak görülüyor [54]." 1990'lı yıllarda sınırlardaki geçirgenliğin artması sınır ötesi işbirliğinin kurulmasını sağlamıştır. Kültürel etkileşimler ekonomik açıdan toplumlara yarar sağlamaktadır. Sınır ötesi işbirliğinin gelişmesi ile [51], [55], "Sınır sözcüğü ayırım anlamı taşıyan çizgi iken giderek ayırımı birleştirme anlamı taşıyan bir mekana dönüşmüştür." Sınır, zıt anlama sahip ayırma ve birleştirme özelliğine sahip bir olgudur.

Sınırların bütünleştirici olduğu fikri kabul edilerek çalışma devam edecektir. Sınır deneyimini tecrübe etmek için turizm olgusundan yararlanılmaktadır.

2.2 Turizmde Değişen Öznenin Durumu

Turizm, dünya da son altmış yılda hızla gelişen ve büyüyen bir sektör haline gelmiştir. 1950 yılında uluslararası seyahat eden turist 25 milyon iken 2016 yılında 1 milyar 235 milyona yükselmiştir [56]. Turizm kelimesinin sözlük anlamı dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi ve bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümü olarak tanımlanmaktadır. Turizm, 19. yüzyılda endüstri devrimi ile ortaya çıkan boş zamanı değerlendirme alanı olarak tanımlanmaktadır [6]. Kitle ulaşım araçlarının gelişmesi ile Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra turizm etkinliği hızlanmaktadır. 1980'li yıllarda AİEST (Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği)'in tanımına göre, "İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür [6]." Türkiye'de turizm acentaları yönetmeliğine göre turist, [6] "Para kazanma amacı olmaksızın, dinlenmek eğlenmek için ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sıhhi ve benzeri nedenlerle, oturduğu yer dışına geçici olarak çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat edip kalan ve yeniden ikametgahına dönen kimsedir".

Cohen'in 1972 yılında yaptığı çalışmada turistleri dört gruba ayırmaktadır [6]. Bunlar; örgütlü kitle turisti, bireysel kitle turisti, gezgin ve başıboş turistir. İlk iki turist türünü, turizmin ve turizm altyapısının gelişmiş olduğu daha güvenli ve rahat destinasyonları tercih eden kurumsallaşmış turist olarak tanımlanmaktadır. Diğer ikisini ise yeni destinasyonları keşfeden öncü insanlar görüşü ile kurumsallaşmamış turist olarak adlandırmaktadır. Cohen 1979 yılında turistleri aradıkları deneyim türüne göre beş gruba ayırmaktadır [6]. Rekreatif turist, boş zamanını fiziksel aktivitelerle doldurmak istemektedir. Vakit öldüren turist, bulunduğu yerdeki sıkıntılardan kurtulmak için dolaşmaktadır. Deneyimsel turist, turistik faaliyetlerin bir deneyim olduğuna, bu faaliyetlere katılmanın aslında, farklı bir yaşamı deneyimlemek olduğunu düşünmektedir. Kişiler özgün deneyimler aramaktadır [6]. Deneyimsel turist tipolojisinde deneyimlemek esastır. Kişinin temel arzusu, gittiği destinasyonun yöre insanıyla ilişki kurmak ve alanı denemek ve bu yolla öğrenmektir. Varoluşçu turist, seyahat ile denemek ve öğrenmenin ötesinde, tatil destinasyonunun kültürü ve yaşam biçimiyle bir bütün olmak istemektedir. Gallup ve Amerika Express'in [6] hazırladığı beş turist tiplerinden biri de hayalperest turistir. Seyahat etme fikrinden büyülenen, farklı destinasyonlarla ilgili okuyan ve kendi tatil deneyimi ile konuşan olarak açıklanan bu tip Cohen'in deneyimsel turist kavramı ile örtüşmektedir. Smith'in yedi başlıkta incelediği turist tiplerinden biri ise farklılık arayan turist tipidir ve yine deneyimsel turist kavramına benzemektedir [6].

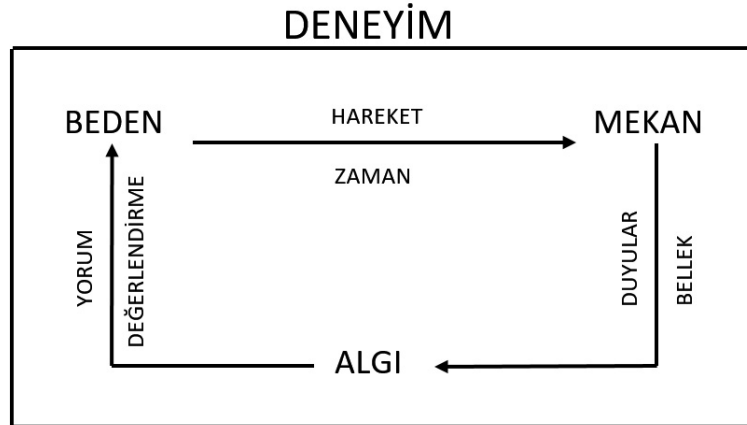
Birçok araştırmacının çalışmalarında görüldüğü gibi turizm deneyimler üzerine kurulmuştur. Elde edilen deneyim çok kıymetlidir.

2.3 Deneyimlemek ve Deneycilik

"Sınır kültürleri, potansiyel anlamda melez uzamlar ve mekanlardır [4], [56]." Melez mekanlar olan sınır bölgeleri geçişlilik durumuna sahip birleştirme aracıdır. Martin Heidegger'in fenomenolojik yaklaşımına göre, mekan etkileşim ve deneyim yeridir [7]. Bedenin yer ile kurduğu bağı anlatmaktadır. Bu yaklaşım bütünsel bir bakış açısı ile deneyimleyen kişi için önemini gösteren deneyimlemeyi anlatmaktadır. "Deneyimin mimari karşılığı mekânsal deneyimdir [58]." Mekansal deneyim, beden ve mekanın birbirlerinden etkilenmeleri sonucu oluşmaktadır. Mekana holistik bakış açısı ile

bakıldığında fiziksel özelliklerinin yanı sıra zihinsel özelliklerinde de bahsedilmektedir [58]. Zevi'ye göre, beden yaşadığı boşluğu mekansallaştırmaktadır [54], [59]. Bu durumda beden mekanı deneyimlemiş olmaktadır. Zaman, mekanın fiziksel ve zihinsel özellikleri ile birlikte yaşamaktadır. Zaman yoksa deneyimde yoktur. Hareket, zamanın mekanda varlığını göstermesidir [58]. Beden, hareket ederek mekan verilerini duyuları ve belleği ile deneyimlemektedir [58], [61]. Beden mekanda hareket ettiğinde onu algılamaya başlamaktadır. Lang'a göre, algının ilk evresi kısa süreli deneyimi oluşturan fiziksel verilerken, ikinci evresinde belleğin katılmasıyla uzun süreli mekânsal deneyim oluşmaktadır [58], [61]. Beden, tüm duyuları ile algıladıktan sonra yorumlar ve değerlendirir. "Bedenin mekan içerisindeki hareketi ve duyularıyla oluşturduğu algı, onun sezgileriyle birleştiğinde mekânsal deneyimi oluşturur [62]." Aytuğ ve İnceoğlu'na göre, "Algılama süreci kişiye, kişinin dünya görüşüne ve yaşadığı coğrafyadaki kültürüne göre değişkenlik gösterebilmektedir. [63], [64]" Algı, zihinlerimizde kurduğumuz deneyimlerdir. Deneyimlenen herşey deneyimleyeni değiştirmektedir [64].

Çizelge 2. 1 Deneyimin oluşum şeması [58], [64], [65]

Deneyimlemek, deneme ile bilginin aynı anda elde edilmesine verilen addır. Deneyimle bilgi edinilip edinilemeyeceği konusunu geçmişten beri tartışan birçok felsefi görüş bulunmaktadır [58]. Deneycilik, empirizm veya ampirizm, duyularla algılanan bilginin kaynağı deneyimdir görüşünü savunmaktadır [55]. Deneycilik felsefi görüşünün başlıca temsilcileri, Demokritos, Epikuros, John Locke, David Hume, Thomas Hobbes, George Berkeley, Francis Bacon, John Stuart Mill, Condillac'tır. Demokritos'a göre, deneycilik epistemolojik bir tutumdur ve bilgi aklın yasalarına göre değil, nesnelerin görüşlerine

göre belirlenmektedir [66]. Epikuros ise, duyu organlarını ve akıllı bilginin ortaya konulduğu araçlar olarak görmektedir. Duyu organları ile edinilen duyum ve izlenimlerin akıl vasıtası ile tasavvurlara dönüştürülmesi bilginin ortaya çıkmasını sağladığı görüşündedir [66].

John Locke, 'İnsan Anlığı Üzerine Deneme' kitabında bilginin doğuştan gelmediğini ve bütün bilgilerinin kaynağının deneye, duyuma dayandığını savunmaktadır [67]. Locke, bilginin kaynağı olarak gördüğü deneyi ikiye ayırmaktadır. İç deney düşüncelerimizden dış deney ise duyumlardan etkilenmektedir [67].

David Hume, 'İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme' adlı kitabında Locke'un formülasyonunu biraz değiştirerek bilgi edinmeyi idealar(düşünceler) ve izlenimler olarak ayırmaktadır [68]. İzlenimler canlı olan algılarımıza verilen addır. İdealar ise cansızdır. Çünkü izlenimlerin zihinde canlandırılmış halinden meydana gelmektedir. Duyularla algılananlar izlenimler, zihinde bilgiye dönüşmektedir. Bilginin temeli izlenimlerdir [66], [68]. Berkeley, 'İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine' adlı kitabında, nesnelerin varlığının algılanmalarına bağlı olduğunu ve onları algılayan zihinlerin dışında varlıklarının imkansız olduğunu savunmaktadır [67].

Kant, amprizim ve rasyonalizm çatışmasını kendi eleştirel felsefesini kullanarak dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Bilgiyi hem akla hem de deneyime dayandırmaktadır. Kuşkusuz, bütün bilgiler deneyimle başlamaktadır. Fakat bundan sonra deneyimle devam etmeyecektir. Aklın deney verilerinin düzenleyicisi olduğunu belirtmektedir [66], [69].

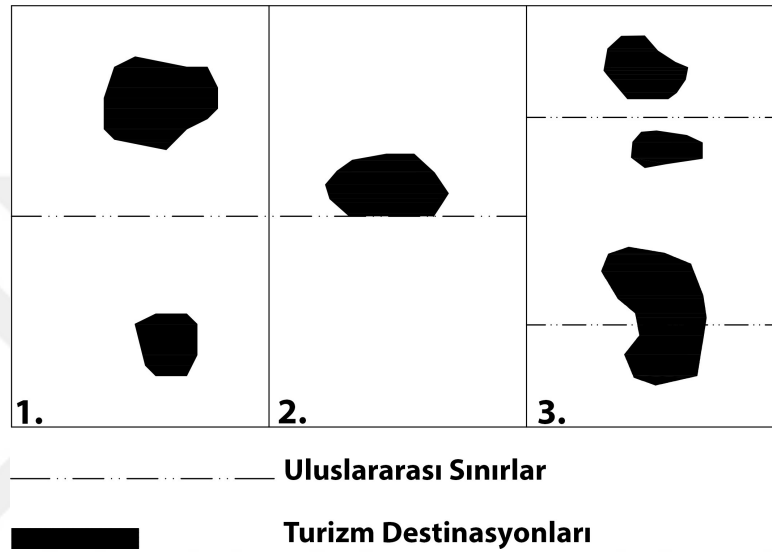
Meriç sınır Deltası'nın bir bütün olarak deneyimlenmesi turizmle mümkün olacaktır. Deneyim, turizm sektörünün var olma nedenidir. İnsanlar bir yerlere gidip oradaki yaşamı deneyimlemek istemektedir.

2.4 Sınır Turizmi

Sınır bölgeleri, ekonomik olarak önemi düşürülmüş ve coğrafik olarak merkezden izole edilmiş yerlerdir. Dünyada birçok insan sınırı geçme, sınırda olma hissini deneyimlemek istemektedir [8]. Gerçek ve algısal bariyer olan politik sınırlar turizmi etkilemektedir. Doğal ve kültürel miras alanları ile ilişkili olan sınır bölgeleri turistlerin dikkatini

çekmektedir. Prokkola'ya göre, sınır turizminin gelişmesi için coğrafik konum, politik ve ekonomik çevreler, iletişim araçları, sosyo-kültürel seçimler gibi faktörler etkili olmaktadır [71]. Dünyada birçok ülke paha biçilmez doğal ve kültürel kaynakları paylaşmaktadır. Sınır bölgelerinde turizm en önemli sektör haline gelmektedir [10]. Sınır turizmi hakkında Timothy'nin önemli araştırmaları bulunmaktadır. Timothy, politik sınırlar ve turizm destinasyonları ¹arasındaki ilişkiyi üç başlıkta incelemektedir [8].

Çizelge 2. 2 Politik sınırlar ve turizm destinasyonları [8]

1: İki turizm destinasyonu da sınıra biraz uzakta konumlanmaktadır.

2: Sadece sınırın bir tarafında turizm destinasyonu vardır ancak işbirliği ile diğer tarafta da turizm geliştirilebilir.

3: İki destinasyonda sınıra yakındır veya sınır turizm alanının ikiye bölmektedir.

Yunanistan–Türkiye arasındaki Meriç sınır Deltası'nın, politik sınır ve turizm arasındaki ilişkisi Çizelge 2.2' ye göre incelenerek 3. duruma uygun olduğu düşünülmektedir. Sınır delta alanını ikiye bölmektedir.

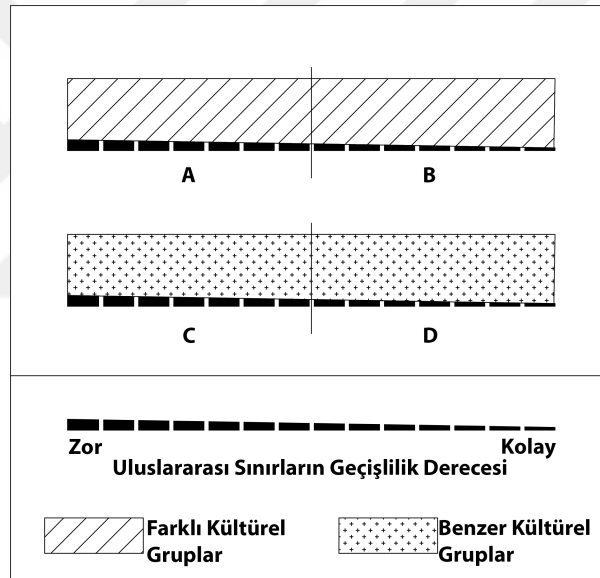
Timothy'e göre, sınır bölgelerinde turizm iki mekânsal perspektiftedir [10]. Birincisi, turizm sınıra odaklanır. İkincisi, turizm varlığını sınır lokasyonlarına borçlu fakat direkt sınıra odaklanmaz. İlk bakışta çelişkili gibi görülen bu yaklaşım aslında sınır

¹ Destinasyon, varış noktası demektir.

bölgelerinde turizmin gelişmeye başlasa da turizm bağımlılık derecesinin yerin tarihi, sosyal, kültürel, psikolojik, doğal ve coğrafik etmenlere bağlı olduğunu söylemektedir. Turizm ve deneyim birbirini bütünleyen kavramlardır. Ryden’a göre, sınırlar deneyim alanı ve bulunduğumuz alan arasındaki geçişliliği belirlemektedir [10]. Sınırı geçme deneyimi bütün destinasyonların deneyimidir. Sınır ötesi deneyimde önemli olan destinasyonların ulaşılabilirlik algısıdır [11]. Kısa bir sürede bir destinasyondan diğerine geçebilmek büyüleyici bir deneyimdir. Sınırlar melez mekanlar olduğundan ülkeler arasında kültürel bağlarda çeşitlenmektedir.

Timothy, sınırın geçirgenlik durumu ve kültürle ilişkisini dört durumda incelemektedir [11].

Çizelge 2. 3 Sınır geçişliliği ve kültür ilişkisi [8]

Tabloda kesik çizgiler uluslararası sınırları gösterirken kalın olan taraf geçişin zorluğunu ince olan ise geçişin kolaylığını göstermektedir. Yoğun tarama farklı kültürel grupları, seyrek tarama ise benzer kültürel grupları göstermektedir.

A: Geçişin zor hatta imkansız olduğu farklı kültürel gruplara sahip ülkeleri belirtmektedir. (Arnavutluk – Yunanistan)

B: Geçişin nispeten kolay olduğu farklı kültürel gruba sahip ülkeleri belirtmektedir. (Türkiye – Yunanistan)

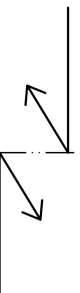
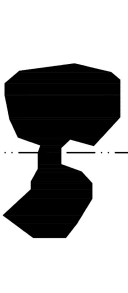
C: Benzer kültürel gruba sahip olan ülkeler olsalar dahi geçişin zorluğunu belirtmektedir. (Moğolistan – Çin , Tayland – Myanmar)

D: Geçişin kolay olduğu benzer kültürel gruplara sahip ülkeleri belirtmektedir. (Kanada – USA ve Almanya – Avusturya)

Timothy [8], Yunanistan – Türkiye arasındaki ilişkiyi, geçişin nispeten kolay farklı kültürel gruplar (B durumu) olarak kategorize etmektedir (Çizelge 2.3). Geçiş zorluğu nispeten kolay olmakla beraber kültürel farklılığının fazla olmadığı araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Yakın geçmişte mübadelelerin yaşandığı bir bölge olması hala iki taraf içinde benzerliklerinin olduğunu göstermektedir.

Timothy, sınır tipolojiler başlığı altında sınırların geçirgenlik derecesini ve işbirliği yoğunluğunu turizmle ilişkilendirerek göstermektedir.

Çizelge 2. 4 Sınır tipolojileri [11], [71], [72]

		
1.	2.	3.
Bariyer olarak sınırlar	Destinasyon olarak sınırlar	Turizm peyzajı dönüştürücüsü olarak sınırlar

----- Uluslararası Sınırlar
■ Turizm Destinasyonları

1. Bariyer olarak sınırlar: Turizm alanları sınırın yakınında yoktur. Düşük geçirililiğin olduğu ve işbirliğinin olmadığı durumdur.

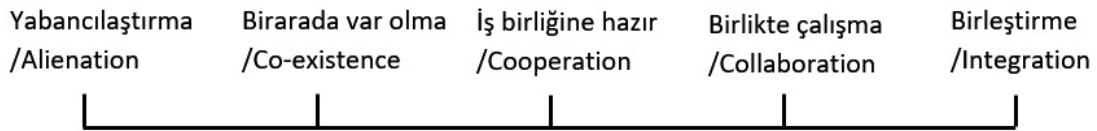
2. Destinasyon olarak sınırlar: Turizm alanı sınırın her iki tarafında da bulunmaktadır. Yüksek geçirililiğin olduğu ve az ya da hiç işbirliğinin olmadığı durumdur.

3. Turizm peyzajı dönüştürücüsü olarak sınırlar: Turizm alanı sınırın her iki tarafına bir bütün olarak uzanmaktadır. Yüksek geçişliliğin ve yoğun işbirliğinin olduğu durumdur.

Sınır bölgelerinde turizmin gelişmesi için sınır ötesi işbirliğinin yapılması gerekmektedir. Timothy'e göre, her iki tarafta farklı yönetsel yaklaşımlar, değer sistemleri ve kültürel algılardan dolayı çeşitli yönetim zorlukları ortaya çıkmaktadır [9]. Farklılıklar ancak ortak planlama ve işbirliği ile aşılabilmektedir.

Timothy, Martinez'in turizmde paydaşların sınır ötesi ilişkilerinin seviyelerini gösteren grafiğinden yola çıkarak yeni bir grafik oluşturmuştur.

Çizelge 2. 5 Turizmde sınır ötesi paydaşların ilişkilerinin seviyeleri [9], [71]

- Yabancılaştırma (Alienation): Komşu ülkeler arasında ortaklık bulunmamaktadır. Politik ilişkiler gergindir ve çok büyük kültürel farklılıklar vardır. Ağlar elverişli ve mümkün değildir.
- Bir arada var olma (Co-existence): Komşu ülkeler arasında az seviyede ortaklık vardır. Harika bir harmoni olmadan da birbirlerini tolere ederek anlaşabilmektedirler. Birbirlerini desteklemezler ve aktif olarak sorunlarını çözmek için beraber çalışmazlar.
- İşbirliğine hazır (Cooperation): Komşu ülkeler problemlerini çözmek için girişimde bulunmaktadır.
- Birlikte çalışma (Collaboration): Ortaklar eşitliği gözeterek ilişkilerini ilerletmek için birlikte çalışmaktadırlar.
- Bütünleştirme (Integration): Sınır engelini ortadan kaldırarak fonksiyonel olarak iki tarafı birleştirmektedirler.

Türkiye – Yunanistan ilişkisi iş birliğine hazır başlığına uygundur. Turizm ile iki ülke arasındaki işbirliği geliştirilerek ilişkiler ilerlemektedir.

Timothy'nin makalelerinde sınır turizm çeşitlerinden bahsedilmektedir [8], [9], [10], [11], [12]. Sınırlarda yapılan turizmi, kumar, fuhuş, alışveriş, alkol ve uluslararası parklar olarak belirtmektedir. Dünya'nın birçok yerinde sınır ötesi parklar bölgesel ekonominin en önemli parçasıdır. Yönetim zorluğuna rağmen parklar gelişmektedir. Parklar turistler için önemli çekim noktalarıdır [8]. Özellikle ülkeler arasında politik, ekonomik, kültürel karışıklıklar varsa bölge daha çok turist çekmektedir. Tarihsel önemi olan alanlar sınır bölgelerinin yakınlarında varsa mutlaka turizmle deneyimlenmelidir. Turistler sınırı geçtiklerinde en az bir gece bölgede konaklamak istemektedir. Bu durum sınır bölgelerinde turizm alanlarının gelişmesini destekleyen bir düşüncedir [12]. Timothy makalelerinde, sınır bölgelerinde bulunan sınır parkları örneklerine yer verilmektedir [9], [12].

2.5 Sınır Ötesi Koruma Alanları Ve Örnekleri

Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN), Dünya'nın en eski ve en saygın çevre organizasyonudur. IUCN koruma alanı, sınır ötesi koruma alanı ve peace park tanımlarını yapmaktadır. Koruma alanı (protected areas), biyolojik çeşitliliğin doğa ve doğayla ilişkili kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla yasa ve diğer etkili yollarla yönetilen kara ya da deniz alanlarıdır. Sınır ötesi koruma alanı (transboundary protected areas), biyolojik çeşitliliğin doğa ve doğayla ilişkili kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla yasa ve diğer etkili yollarla işbirliği ile yönetilen bir veya birçok ülke sınırı, alt ulusal sınır ve özerk yönetimler arasında kalan kara ya da deniz alanlarıdır [73]. Barış parkı (peace park)², biyolojik çeşitliliğin doğa ve doğayla ilişkili kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla işbirliği ve barışı desteklemektedir. Sınır ötesi koruma alanlarının özel bir türüdür. Tanımları birbirinin benzeri olmasının sebebi hepsinin biraz özelleşerek ayrışmasıdır [73]. Birleşmiş milletler çevre proramı (UNEP), dünya koruma izleme merkezi (WCMC) ile birçok koruma alanı belirlemektedir. Europarc organizasyonu Avrupa'da "doğa sınır tanımaz" sloganı ile sınır ötesi koruma alanları ve sınır parkları programları oluşturarak doğanın korunumunu ve

² Peace Park, yazar tarafından barış parkı olarak çevrilmiştir.

sürdürülebilirliğini amaçlamaktadır. IUCN'nin alt programlarından olan Dünya koruma alanları komisyonu (WCPA) biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemin etkili kullanılması için çalışmaktadır. IUCN'nin Dünya parkları kongresi ile birçok kuruluş biraraya gelmektedir. Sınır parklarına destek veren gelişmesine katkı sağlayanlardan birisi de Doğal Hayatı Koruma Vakfıdır (WWF). UNESCO, Dünya Kültür Miras Alanları ve İnsan ve Biyoküre programları ile küresel işbirliğini ve sınır ötesi turizmin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Avrupa Birliği'nin INTERREG [72] programı sayesinde sınırlardaki geçişlilik hız kazanmaktadır. Sınır ötesi işbirliği turizmin gelişmesine destek olmaktadır.

Sınırlarda bulunan doğal ve kültürel miras alanlarının korunması ve komşu ülkeler arasında barışın sağlanması adına kurulan sınır parkları, peace park, transfrontier park, transboundary park, cross-border park olarak adlandırılmaktadır. Dünya'da birçok sınır bölgesinde, doğal rezerv ve sınır parkı bulunmaktadır [9]. Bazı ülkeler işbirliği yaparken bazıları yapmamaktadır. Güney Afrika Barış parkı federasyonu kurularak bölgede sınır parkları oluşturulmuştur.

Sınır ötesi koruma alanları ve barış parkları doğru uygulanırsa sınır sorununu çözmeye yardımcı olacaktır. Parkların devamlılığının sağlanması için yerel halkın istekli olması ve bu oluşuma katılması gerekmektedir [9]. Barış parklarında turizm faaliyetlerinin başlaması ekonomik olarak umut vadeden bölgeler oluşturmaktadır. Turizm aktivite çeşitlerinin fazla olması parkların ziyaretçi sayılarının artmasını sebep olmaktadır. Sınır bölgelerinde uygulanan turizm aktiviteleri incelendiğinde, alternatif turizm türlerinin ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Parklar, eşsiz ve ekzotik yerler olmasından dolayı varlıklı turistler için popüler tatil destinasyonları olarak değerlendirilmektedir. Parklarda güvenli ortamın oluşması için ülkeler arasında geçişlerin kontrollü olması gerekmektedir [9]. Sınır bölgeleri izole edilmiş alanlar olduğundan parkların işletilmesi dikkatle takip edilmelidir. Edilmediği takdirde yetkililerin, bölge halkının huzurunu ve yerel değer sistemini bozacak durumlarla karşılaşma ihtimalleri artacaktır. Sınır parkları, yerel halkın katılımı ve uygun maliyetli bir şekilde kurulduğundan ülkeler arasında barışa, işbirliğine ve doğanın korunumuna katkı sağlamaktadır [9]. Alternatif turizm türlerinin çeşitliliği bölgenin yılın her zamanı ziyaret edilmesini sağlayacaktır.

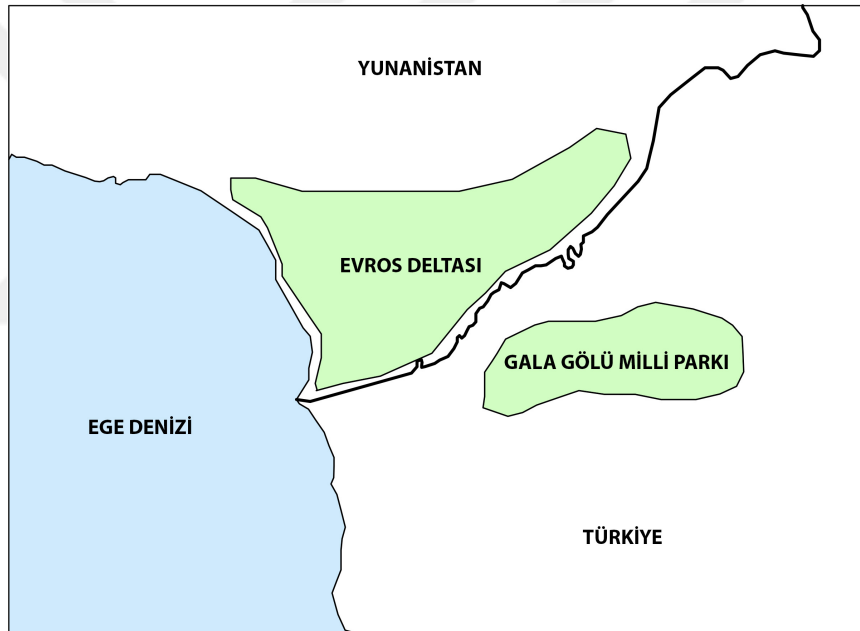
Dünya’da IUCN’nin belirlediği koruma alanları göz önünde bulunarak 20 örnek ile sınır turizmi incelenmektedir. Dünyadaki sınır turizmi örnekleri kıta, ülke sınırı, IUCN koruma alanları, sınır tipi, IUCN kompleks koruma alanları, statü, turizm aktiviteleri, ulaşım ve turizm merkezi başlıkları incelenerek tablo oluşturulmaktadır. Amaç güncel örneklerin planlama ve tasarım ekibine sunacağı seçenekleri göstermektir. Ulusal sınırların ayırdığı doğal ve kültürel miras alanlarının korunması gerekmektedir. Sınırdaki koruma alanları turizm için cazibe merkezi oluşturmaktadır.

Seçilen 20 örneğin 1’i Asya, 3’ü Amerika³, 8’i Avrupa⁴ ve kalan 8’i de Afrika kıtasında bulunmaktadır. Ülkeler arasındaki geçişlilikler farklıdır. Avrupa Birliği’ne bağlı ülkelerde sınır kapısından geçilirken herhangi bir pasaport kontrolü gerekmemektedir. IUCN koruma alanlarının 12’si iki ülke, 6’sı üç ülke ve 2’si dört ülke arasında kalmaktadır. Sınır parklarına daha çok Avrupa’da ve Afrika’da rastlanmaktadır. Özellikle Afrika’da bakir alanlar olduğundan sınır parkı sayısı fazladır. Sınır tipi olarak örnekler incelendiğinde, 8’i doğal sınır, 5’i yapay sınır ve 7 tanesi ise hem doğal hem de yapay sınır ile ayrılmaktadır. İki ve daha fazla ülke sınırında bulunan koruma alanları hem doğal hem de yapay sınır ile oluşmaktadır. Yapay sınırlar alanın bir bütün olarak algılanmasını sağlarken doğal sınırlar çeşitli turizm aktiviteleri sunarak farklı deneyimler yaşatmaktadır. Seçilen 20 örneğin 13 tanesi IUCN kompleks koruma alanı olarak belirlenmektedir. Kompleks koruma alanlarının aynı isimle anılması bölgenin hızla gelişmesine katkı sağlamaktadır. Diğer statüleri incelendiğinde, 20 örneğin 8’i UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde üç örnek ise aday listesinde. Örneklerden, 10’u UNESCO Biyosfer Rezervi, 9’u Ramsar Sözleşmesi, 1’i UNESCO Jeoloji parkı ve 2’si WWF statülerine sahiptir. Koruma alanlarının farklı statülerle desteklenmesi değerlerini arttırmaktadır. Turizm aktivitelerinin başlıcaları ele alınarak örneklerin, 18’inde doğa yürüyüşü ve bisikletle gezme, 6’sında kayak, 10’unda su sporları, 2’sinde golf, 11’inde safari, 5’inde fotoğrafçılık, 11’inde kültürel geziler, 4’ünde spa/termal, 2’sinde deniz-kum-güneş, 3’ünde göl turları ve 9’unda kuş gözlemciliği yapılmaktadır. Kitle turizmi

³ Amerika kıtasındaki geçişlilik: Amerika’dan Kanada’ya sınır kapısından geçerken pasaport gösterilmektedir.

⁴ Avrupa kıtasındaki geçişlilik: Avrupa ülkesinden bir diğer Avrupa ülkesine sınır kapılarından geçilir fakat pasaport gösterilmemektedir.

gibi büyük ölçekli turizm tesisleri bulunmamaktadır. Alternatif turizm türlerinin geliştiği gözlemlenmektedir. Doğal alanların yanısıra kültürel miras yapılarının da bulunması tercih edilmesini arttırmaktadır. Ulaşım ağı incelendiğinde 20 sınır turizmi örneğinin 20'sine karayolu 10'una havayolu, 7'sine demiryolu ve 42'üne denizyolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Karayolu ile ulaşımın yanında örneklerin yarısında ikinci bir alternatif ulaşım türü bulunmaktadır. Alanın ulaşılabilir olması çekiciliği arttıran sebeplerdendir. Turist merkezi örneklerin 16'sında bulunmaktadır. Örneklerin büyük çoğunluğunda turist merkezinin yer alması alanın daha iyi deneyimlenmesine yardımcı olmaktadır. Turist merkezlerinden hem bilgi edinilmekte hem de turlar düzenlenmektedir. Koruma alanlarında turist merkezleri kurularak turizm aktivitelerinin planlanması ve alanın işbirliği ile yönetilmesi sınır turizminin gelişmesini sağlayacaktır.

Şekil 2. 1 Meriç Deltası Yunanistan ve Türkiye koruma alanları

Meriç Deltası'nda sınırda gerçekleştirilecek olan turizm için de var olan örnekler yol gösterici olacaktır: Meriç Nehri'nin doğal sınır olarak kabul edilmesi sonucunda Meriç Deltası iki ülke arasında kalmaktadır. Büyük bir kısmı Yunanistan'da kalan delta Ramsar sözleşmesiyle korunmaktadır. Türkiye tarafında kalan delta A sınıfı sulak alan olsa da herhangi bir sözleşmeyle korunmamaktadır. Sadece Gala Gölü Milli Parkı koruma altına alınmıştır. Yunanistan–Türkiye arasında yapılacak anlaşmalarla geçişlilik sağlanarak delta bir bütün olarak deneyimlenecektir. Bölgeye ulaşımın çeşitli olması alana ulaşımın

Çizelge 2. 6 Dünya sınır turizmi örnekleri [73], [74], [75], [76], [77], [78], [79], [80], [81], [82], [83], [84], [85], [86], [87], [88], [89], [90], [91], [92], [93], [94], [95], [96], [97], [98], [99], [100], [101], [102], [103], [104], [105], [106], [107], [108], [109], [110], [111], [112], [113], [114], [115], [116], [117], [118], [119], [120], [121], [122], [123], [124], [125], [126], [127], [128], [129], [130], [131], [132], [133], [134], [135], [136], [137], [138], [139], [140], [141], [142], [143], [144], [145], [146], [147], [148], [149]

SINIR TURİZMİ ÖRNEKLERİ								
KITA	ÜLKE SINIRI	IUCN KORUMA ALANI	SINIR TİPİ	IUCN KOMPLEKS KORUMA ALANLARI	STATÜLER	TURİZM AKTİVİTELERİ	ULAŞIM	TURSİT MERKEZİ
Amerika	Kanada	Waterron Gölleri Ulusal Park Biyosfer Rezervi Akamina Kishinena Parkı Flathead Orman Rezervi	Yapay Sınır	Waterton- Galcier Ulusal Barış Parkı	UNESCO Dünya Kültür Mirası , Dünya'nın ilk Uluslararası Barış Parkı, UNESCO Biyosfer Rezervi	Doğa yürüyüşü, bisikletle gezme, balıkçılık, kuş gözlemciliği, hayvan izi sürme, at binme, kamp , manzara ve turistik yerleri görme , fotoğrafçılık, kano, kayak, rüzgar sörfü, kızak, buza tırmanma, botla gezme, golf	Havayolu, Karayolu	Turist merkezi
	Amerika Birleşik Devleti	Glacier Ulusal Parkı Flathead Ulusal Ormanları						
	Kanada	Roosevelt Uluslararası Doğa Parkı	Doğal Sınır	—	—	Doğa yürüyüşü, bisikletle gezme, kuş gözlemciliği , seyir terasları, turistik yerleri görme , fotoğrafçılık, botla gezme, golf, jeolojik turlar, yüzme	Karayolu, Denizyolu	Turist merkezi
	Amerika Birleşik Devletleri	Campobello Ulusal Anıtı						
Avrupa	Brezilya	Pico da Neblina Ulusal Parkı	Doğal Sınır	La Neblina	—	Doğa yürüyüşü, kamp, dağa tırmanma, vahşi yaşamı seyretme, Amazonları deneyimleme	Karayolu	—
	Venezuela	Serrania Neblina Ulusal Parkı						
	Arnavutluk	Prespa Gölü Ulusal Parkı	Doğal Sınır	Prespa Uluslararası Parkı	UNESCO Dünya Kültür Mirası (deneme listesinde), Ramsar Alanı, UNESCO Biyosfer Rezervi WWF	Kültürel ve doğal miras alanlarını gezme, kuş gözlemciliği, doğa yürüyüşü, kaplıca merkezi, botla gezme, kayak, sahil ve göl turizmi, Via Egnatia Vakfı destekliyor yol bu alandan geçiyor	Havayolu, Demiryolu, Karayolu	Turist merkezi, Ekoturizm akademisi, keşif merkezi
	Yunanistan	Prespes Ulusal Parkı Merkez Bölgesi Prespes Ulusal Parkı Tampon Bölgesi Mikra Prespa Gölü Ramsar Alanı						
	Makedonya	Galichia Ulusal Parkı Pelister Ulusal Parkı Ohridsko Ezero Doğa Anıtı (Ohrid Gölü) Prespansko Ezero Doğa Anıtı						
	Belçika	Hautes Fagnes Eifel Ulusal Parkı Hautes Fagnes Doğa Rezervi	Yapay Sınır	Germano - Belgian Uluslararası Parkı	UNESCO Global Geopark (Volkanik Eifel)	Doğa yürüyüşü turları ,vahşi doğa turları, bisikletle gezme,kültürel miras alanları ve volkanik kalıntılar ,mineralli sular, motor ve bot turları, Roma kanalı yürüyüş turu, nehir ve göl turu, botla gezme	Karayolu, Demiryolu	Turist Merkezi
	Almanya	Hohes Venn Doğa Parkı						
	Polonya	Pienniski Ulusal Parkı Bieszczadski Ulusal Parkı Doliny Sanu Peyzaj Parkı Tsisniany - Vetling Peyzaj Parkı Magura Ulusal Parkı Doğu Karpat Dağları Biyosfer Rezervi	Doğal Sınır	Doğu Karpat Dağları (East Carpathians) Biyosfer Rezervi	UNESCO Biyosfer Rezervi	Sınır ötesi kayak, doğa yürüyüşü,fotoğrafçılık, balıkçılık, spa, mimari miras alanlarını ve ormanları gezme	Karayolu, Demiryolu	Turist merkezi
	Slovakya	Pieninskiy Ulusal Parkı Doğu Karpat Dağları Biyosfer Rezervi Vychodne Karparty Peyzaj Koruma Alanı Poloniny Ulusal Parkı						
	Ukrayna	Karpatskiy Ulusal Biyosfer Rezervi Karpatskiy Ulusal Parkı Stuzhytsia State Zakaznik Nadsanski Bölgesel Peyzaj Parkı Uzhanski Doğa Parkı						

Çizelge 2. 6 Dünya sınır turizmi örnekleri (Devamı)

SINIR TURİZMİ ÖRNEKLERİ								
KITA	ÜLKE SINIRI	IUCN KORUMA ALANI	SINIR TİPİ	IUCN KOMPLEKS KORUMA ALANLARI	STATÜLER	TURİZM AKTİVİTELERİ	ULAŞIM	TURSİT MERKEZİ
Avrupa	Romanya	Danube Deltası Biyosfer Rezervi Rosca Buhaiova Ulusal Rezervi Letea Doğa Rezervi	Doğal Sınır	Danube Deltası / Avrupa'nın Yeşil Koridoru	UNESCO Dünya Kültür Mirası, UNESCO Biyosfer Rezervi, Ramsar Alanı	Kuş gözlemciliği, balıkçılık, botla gezme, bisikletle gezme, doğa yürüyüşü, kültürel miras yapılarını gezme	Denizyolu, Karayolu	Turist merkezi
	Ukrayna	Dunaiskie Plavni State Zakaznik Dunaiskiy/Danube Delta Ulusal Biyosfer Rezervi						
	Belçika	Kalmthous Devlet Ulusal Rezervi	Yapay Sınır	—	Ramsar Alanı, Grenspark de Zoom Kalmthoutse Sınır Parkı	Doğa yürüyüşü, bisikletle gezme, kuş gözlemciliği, kamp	Demiryolu, Karayolu	Turist merkezi
	Hollanda	De Zoom Ulusal Parkı (Kalmthoutse Heide)						
	Polonya	Tatrzanski Ulusal Parkı	Doğal Sınır	—	UNESCO Dünya Kültür Mirası (deneme listesi), UNESCO Biyosfer Rezervi, Sınır Parkı	Doğa yürüyüşü, bisikletle gezme, dağa tırmanma, sınır ötesi kayak, yamaç paraşütü	Demiryolu, Karayolu	Turist merkezi
	Slovakya	Tatransky Ulusal Parkı						
	Çek Cumhuriyeti	Sumava Peyzaj Koruma Alanı Sumava Ulusal Parkı Sumava Biyosfer Rezervi Blansky Peyzaj Koruma Alanı Horni Luznice Doğa Rezervi	Doğal ve Yapay Sınır	—	UNESCO Biyosfer Rezervi, Ramsar Alanı	Doğa yürüyüşü, sınır ötesi kayak, bisikletle gezme, hayvanları seyretme, kamp, botla gezme, ormanda gezme	Karayolu, Demiryolu	Turist merkezi
	Almanya	Bayerischer Wald Doğa Parkı Bayerischer Wald Ulusal Parkı Bayerischer Wald Biyosfer Rezervi						
	Avusturya	Böhmerwald Peyzaj Koruma Alanı						
	Avusturya	Kalkhochalpen Doğa Rezervi Kalkhochalpen Ulusal Parkı	Yapay Sınır	—	UNESCO Biyosfer Rezervi	Doğa yürüyüşü, bisikletle gezme, golf, kayak, kızakla kayma, buz pateni, karda yürüyüş, kamp, fotoğrafçılık, Alplerde gezi	Havayolu, Karayolu, Demiryolu	Turist merkezi
	Almanya	Berchtesgaden Ulusal Parkı						
Asya	Çin	Xing Kai Gölü Doğa Rezervi	Doğal Sınır	Khanka Gölü	UNESCO Biyosfer Rezervi, Ramsar Alanı	Kuş gözlemciliği, tarihi ve kültürel turlar, göl turizmi, ekolojik turlar	Karayolu	—
	Rusya Federasyonu	Khankaikiy Doğa Rezervi						
Afrika	Botswana	Gembok Ulusal Parkı	Doğal ve Yapay Sınır	Kgalagadi Sınır Ötesi Parkı	Afrika'nın ilk sınır ötesi barış parkı	Doğa yürüyüşü, safari, kamp, kuş gözlemciliği, mağara turları, termal sular, savaş kalıntıları	Havayolu, Karayolu	Turist merkezi
	Namibiya	Kalahari Özel Rezervi						
	Güney Afrika	Kalahari Gemsbok Ulusal Parkı						

Çizelge 2. 6 Dünya sınır turizmi örnekleri (Devamı)

SINIR TURİZMİ ÖRNEKLERİ								
KITA	ÜLKE SINIRI	IUCN KORUMA ALANI	SINIR TİPİ	IUCN KOMPLEKS KORUMA ALANLARI	STATÜLER	TURİZM AKTİVİTELERİ	ULAŞIM	TURSİT MERKEZİ
Afrika	Benin	W'du Benin Ulusal Parkı	Doğal ve Yapay Sınır	W Park Sınır Ötesi Park	UNESCO Dünya Kültür Mirası (W - Arly - Pendjari Kompleksi) UNESCO Biyosfer Rezervi	Safari, doğa yürüyüşü, müze ve kültürel miras yapılarını gezme, ekoturizm, kuş gözlemciliği	Havayolu, Karayolu	—
	Burkin Faso	W'du Burkin Faso Ulusal Parkı Kourtiagou Kısmi Fauna Rezervi						
	Nijerya	W'du Nijer Ulusal Parkı						
	Kenya	Maasai Mara Ulusal Rezervi	Yapay Sınır	—	UNESCO Dünya Kültür Mirası (Ngorongoro Krater Koruma Alanı)	Safari, balonla gezme, kültürel köyleri ziyaret etme, hava dalışı yapma	Havayolu, Karayolu	Turist merkezi
	Tanzanya	Maswa Vahşi Hayvan Rezervi Serengeti Ulusal Parkı Ngorongoro Krater Koruma Alanı						
	Angola	Mucusso Ulusal Parkı Luiana Kısmi Rezervi	Doğal ve Yapay Sınır	Okavango Deltası KAZA Sınır Ötesi Barış Parkı	UNESCO Dünya Kültür Mirası, Ramsar Alanı	Doğa yürüyüşü, safari, kamp, balıkçılık, geleneksel botlarla gezme, helikopterle gezme	Havayolu, Karayolu	Turist merkezi
	Botswana	Chobe Ulusal Parkı						
	Namibiya	W. Caprivi Vahşi Hayvan Rezervi Mahango Vahşi Hayvan Parkı (Bwabwata Ulusal Parkı) Mamili Doğa Rezervi Mudumu Doğa Rezervi						
	Zambiya	Sioma Ngweze Ulusal Parkı Batı Zambezi Vahşi Hayvan Yönetim Alanı	Doğal Sınır	Victorya Şelalesi KAZA Sınır Ötesi Barış Parkı	UNESCO, Dünya Kültür Alanı (Mosi-oa Tunya) , Ramsar Alanı	Doğa yürüyüşü, jet botla gezme, bisikletle gezme, balıkçılık, ormanda atla gezme, bungee jumping, safari, iple dağdan inme, rafting, helikopterle gezme, yerel kültür deneyimi	Havayolu, Karayolu, Denizyolu	Turist merkezi
	Zambiya	Mosi-oa Tunya Ulusal Parkı Viktorya Şelalesi Ulaş Anıtı Dambwa Orman Rezervi						
	Zimbabve	Viktorya Şelalesi Ulusal Parkı Zambezi Ulusal Parkı Matetsi Safari Alanı Kazuma Pan Ulusal Parkı Hwange Ulusal Parkı						
	Zambiya	Aşağı Zambezi Ulusal Parkı	Doğal Sınır	—	UNESCO, Dünya Kültür Mirası, UNESCO Biyosfer Rezervi, Ramsar Alanı (Mana Pools)	Safari, doğa yürüyüşü, kamp, fotoğrafçılık, nehirde botla gezme, rafting, balıkçılık, kano, kuş gözlemciliği	Havayolu, Karayolu, Denizyolu	—
	Zimbabve	Mana Pools Ulusal Parkı Charara Safari Alanı Sapi Özel Alanı Chewore Özel Alanı Damde Özel Alanı						

Çizelge 2. 6 Dünya sınır turizmi örnekleri (Devamı)

SINIR TURİZMİ ÖRNEKLERİ								
KITA	ÜLKE SINIRI	IUCN KORUMA ALANI	SINIR TİPİ	IUCN KOMPLEKS KORUMA ALANLARI	STATÜLER	TURİZM AKTİVİTELERİ	ULAŞIM	TURSİT MERKEZİ
Afrika	Mozambik	Gaza Ulusal Parkı Zinave Ulusal Parkı Banhine Ulusal Parkı	Doğal ve Yapay Sınır	Gaza / Kruger / Gonarezhou Sınırötesi Koruma Alanı Great Limpopo Sınır ötesi Parkı	UNESCO Dünya Miras Listesi (deneme - Fishriver Kanyonu)	Doğa yürüyüşü, safari, kano, rafting, kamp, ekoturizm, kültürel geziler, büyük ekolojik göçler	Karayolu	Turist merkezi
	Güney Afrika	Kruger Ulusal Parkı Richtersveld Ulusal Parkı						
	Zimbabve	Gonarezhou Ulusal Parkı Lonestar Özel Rezervi Malapati Safari Alanı						
	Namibiya	Aİ - Ais Kaplıcaları Vahşi Hayvan Parkı Fish River Kanyon						
	Kamerun	Lobeke Gölü Ulusal Parkı	Doğal ve Yapay Sınır	Shanga Park	UNESCO Dünya Kültür Mirası, Ramsar Alanı, WWF	Doğa yürüyüşü, goril izleme, maymunlarla yağmur ormanlarında gezme, ormanlardaki filleri gözlemleme, safari, kano, yerel halkla avlanma, sağlıklı bitkiler toplama ve dans etme	Havayolu, Karayolu	Turist merkezi
Orta Afrika Cumhuriyeti	Dzanga-Ndoki Ulusal Parkı Dzanga-Shanga Ormanları Özel Rezervi							
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Nouabale Ndoki Ulusal Parkı							
SONUÇ	Politik sınırların oluşması birçok doğal ve kültürel miras alanlarının parçalanmasına neden olmaktadır. Koruma alanları oluşturularak bir bütün olarak korunmalıdır. Sınırdaki korum alanları turizm için cazibe merkezi oluşturmaktadır.		Doğal sınırlar, turizm aktivitelerinin çeşitlenmesini ve farklı deneyimlerin oluşmasını sağlamaktadır. Yapay sınırlar da geçirgenlik rahatlıkla sağlanmaktadır.	Kompleks olarak korunan alanlar ortak isimle tanınmaktadır. Bölgenin bütün olarak deneyimlenmesine neden olumaktadır.	Alanların koruma statüsüne sahip olması değerlerini arttırarak daha fazla turist çekmektedir.	Büyük ölçekli bir turizm yoktur. Aktivite yaparken sınır değiştirmek en güzel deneyimlerden biridir. Turiz aktiviteleri incelendiğinde alternatif turizm türlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.	Farklı ulaşım türlerinin olması bölgenin çekiciliğini arttırmaktadır.	Turist merkezleri, turistlerin bilgi sahibi olmak ve gezilerini planlamak için uğramak istedikleri bir yerdir.
Meriç Deltasının Değerlendirilmesi - Meriç deltasında IUCN'nin koruma altına aldığı bir alan yok kendi örneğimin bu başlıklardaki yerlerini dolduruyorum								
Avrupa	Yunanistan	Evros Ulusal Parkı	Doğal Sınır	————	Ramsar Alanı	Doğa yürüyüşü, botla gezme, kuş gözlemciliği, yüzme, tırmanış, fotoğrafçılık, balık tutma, dalış, termal turizm, kültürel turizm, avcılık, agro turizm, deniz-kum güneş turizmi, tat alma turizm, delta turizmi	Havayolu, Karayolu, Denizyolu	Turist merkezi
	Türkiye	Gala Gölü Milli Parkı						

2.6 Alternatif Turizm

Yaz dönemlerine sıkıştırılmış deniz-kum-güneş üçlünün hakim olduğu kitle turizm gün geçtikçe önemini yitirmektedir [13], [14], [40], [41], . Kitle turizminin neden olduğu, çevre ve gürültü kirliliği gibi sorunları tolere edici ekoturizm ilkelerine uyumlu doğal, coğrafi ve kültürel unsurları ön planda tutan alternatif turizm günedeme gelmiştir [29] . Turistlerin dünya görüşlerinin değişmesi, eski tatil anlayışları yerine daha anlamlı ve eğitsel deneyimleri yaşamak istemeleri, dinlenme, öğrenme ve insanın kendini geliştirmesine bağlı olan turizm türleri gelişme göstermektedir. Doğa ve kültürel güzellikleri içeren turizm türleri ön plana çıkmaktadır [15], [40], [41]. Yeni arayışlar 1980'li yıllarda alternatif turizmi doğurmuştur. Alternatif turizmin sürdürülebilir olması, gelecek nesillere doğal güzelliklerin aktarılması, doğal kaynakların etkin kullanılması ve turizm politikalarına uygunluk göstermesi önemli ölçütlerindendir. Alternatif turizm, çevreyi korumanın yanında yerel halkın turizm faaliyetleri sonucunda gelir elde etmesini de amaçlamaktadır [15], [16], [40], [41]. Kitle turizminde turistler sadece gittikleri tesisler zaman harcadıkları için yerel ekonomiye fayda sağlamamaktadır. Hızla gelişen sektörlerin başında gelen turizmde, turistlerin refah seviyelerinin artması, müşteri profilinin değişmesi, tablepleri ve destinasyonlar arasındaki rekabet sektörü etkilemektedir [15]. Özellikle turizmin tüm yıla yayılmasını ve ekonominin gelişmesini amaçlayan alternatif turizme, kitle turizmine göre gelir düzeyi yüksek olan turistler katılmaktadır. Böylece alternatif turizme katılacak turistlerin, entelektüel, orta-üst gelir grubuna sahip olduğu varsayılabilir. Alternatif turizmde konaklama bakımında yerel halka pansiyon işletme eğitimleri verilerek mevcut yapı stoğu kullanılmaktadır. Küçük ve çekici konutlar bölgenin taşıma kapasitesine uygun değerlendirilmelidir [15], [40], [41]. Oysa kitle turizminde, beş yıldızlı tesisler tercih edilmektedir. Turizm pazarında söz sahibi olmak isteyen ülkeler rekabetleri sırasında sahip oldukları turizm kaynaklarını kullanarak, alternatif turizm faaliyetlerini geliştirerek ve turistlerin taleplerini karşılayarak turistleri çekmektedir [15], [40], [41]. Rekabet etmek isteyen ülkeler, turistlere çeşitli faaliyetler sunmak için macera arayan, çevreye duyarlı, farklı kültürleri öğrenmek ve farklı ürünler tüketmek isteyen turistleri memnun etmek için yeni turistik ürünler oluşturmaktadır. Tarihsel,

doğal ve kültürel özelliklerin yanı sıra termal turizm, akarsu ve göl turizmi, kongre turizm, dağ turizmi, dalış turizmi, kuş gözlemciliği, tarım turizmi, golf turizmi gibi türler turizm pazarını canlandırmaktadır. Bu çeşitliliği arttırmak yerin özelliklerine göre mümkündür [15]. Çeşitlilik sayesinde turizm gelişmekte pazar payında önemli bir pay elde etmektedir. Alternatif turizm türleri, turizm aktivitesinin tüm yıla yayılması açısından önemlidir [40], [41]. Ülkelerin çekiciliklerinin beraberinde Dünya pazarında moda olan turizm eğilimleri tercihleri etkilemektedir. Alternatif turizmin gelişmesi; turizm türlerindeki çeşitliliğe, milli parkların ve koruma alanlarının yer almasına, ulaşılabilirliğin kolay olmasına, kaynaklarının bozulmamış ve zengin olmasına ve ikliminin elverişliliğine bağlıdır. Alternatif turizm faaliyetlerinin oluşturulması için farklı ölçeklerde planlar yapılmalıdır. Rekabet sağlamak için, ülkenin alternatif turizm yapılan bölgelerinin tanıtılması, teşvik edilmesi ve alt yapı sorunlarının yaşanmaması gerekmektedir [15], [40], [41].

2.7 Bölüm Sonucu: Meriç Deltası'nda Alternatif Turizm

Sınır kavramındaki güncel tanımları ve sınır turizmi örneklerini incelemek şüphesiz planlama ve tasarım çalışmalarının vazgeçilmez bir adımıdır. Meriç Deltası'nda gerçekleştirilecek olan sınır turizmi planlama ve tasarlama çalışmalarına rehberlik edecek 20 örnek üzerinden yapılan incelemeler yol gösterici olacaktır. Meriç Deltası'nda bulunan koruma alanları belirlenerek, ülkelerin iş birliği içerisinde yönetilmesine zemin hazırlayacak veriler sunulmaktadır. Sınır turizmi örneklerinde, turizm aktiviteleri incelendiğinde alternatif turizm ön plana çıkmaktadır. Meriç Deltası'nda oluşturulacak turizm planlama ve tasarlama çalışmalarında alternatif turizm türlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Meriç Deltası, iki ülke sınırları içerisinde kalan bir sulak alandır. İki ülkedeki koruma alanları belirlenmiştir. “Meriç Deltası Deneyim Turizmi” teması altında doğal ve kültürel özellikleri göz önüne alınarak alternatif turizm türleri, zamanları ve turizm aktivite yerleri belirlenmelidir.

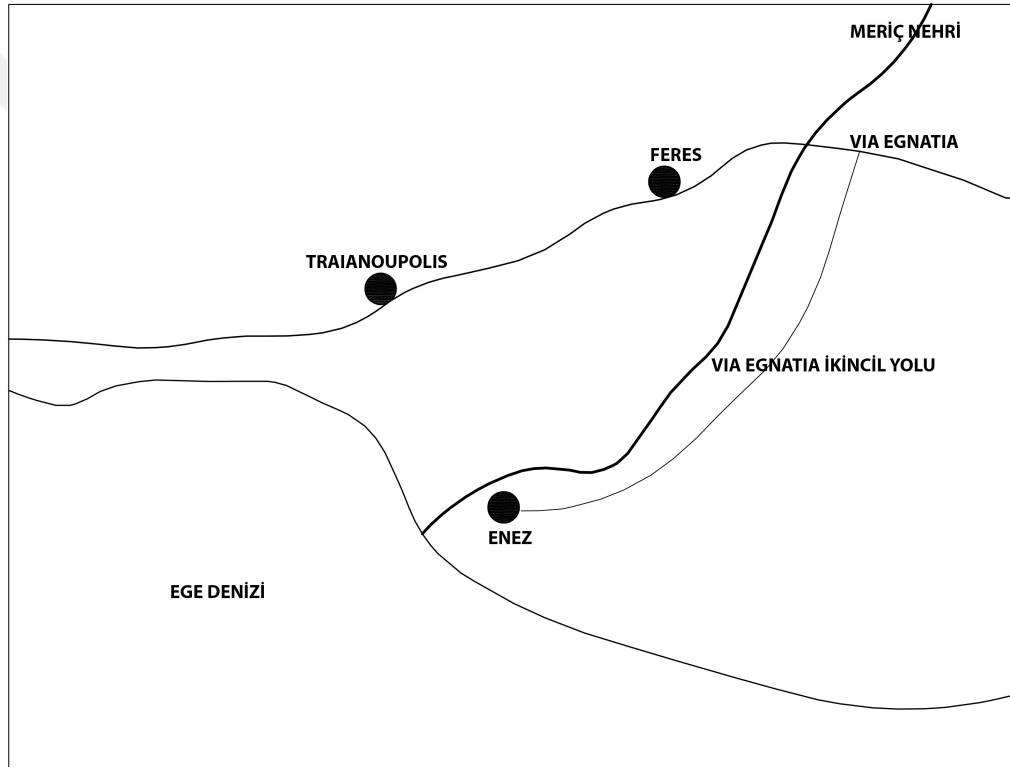
Üçüncü bölümde, Trakya'nın konumu, tarihi ve önemli sulak alanlarından biri olan Meriç Deltası'nın jeolojik oluşumu ve Via Egnatia yol ağı incelenecektir.

TRAKYA, VIA EGNATIA, MERİÇ DELTASI

Sorun alanı olarak tanımlanan Meriç Deltası'nın konumu ve alanın deneyimlenmesi için gerekli yerleşmelerin seçilme sebepleri bu bölümde anlatılmaktadır. Seçilen yerleşmelerin hepsi Trakya'da bulunması sebebi ile Trakya üst ölçek olarak kabul edilerek coğrafi sınırları ve tarihsel süreçleri belirtilmektedir. Meriç Deltasının tarihte nasıl deneyimlendiği fikrinden yola çıkılarak Trakya'daki yol ağı araştırılmaktadır. Meriç Deltası'ndan geçen Via Egnatia, tarihte alanın deneyimlendiği ağ olduğu düşünülerek ana omurga olarak kabul edilmektedir. Via Egnatia'nın önemi ve durakları – menzilleri belirtilerek tarihi anlatılmaktadır. Trakya'nın en önemli sulak alanlarından biri olan Meriç Deltası'nın oluşumu tarihsel haritalar yardımı ile analiz edilerek Meriç'in Körfez durumunda olduğu anlaşılmaktadır. Meriç Nehri'nin kullanım amacı ve Meriç Deltası'nın özellikleri belirtilmektedir. Meriç Deltası'nın deneyimlenmesi için seçilen yerleşmeler hem Via Egnatia'nın duraklarıdır hem de Meriç Körfezi'nde konumlanmaktadır. Geçmişten gelen kültürleri birbirine bağlayan ve alanın bütün olarak deneyimlenmesini sağlayacak yerleşmeler Feres, Traianoupolis ve Enez olarak tespit edilmektedir. [27], [28], [29], [30].

Şekil 3. 1 Meriç Delta'sının Türkiye haritasındaki konumu [150]

Şekil 3. 2 Delta alanı krokisi [18], [19], [20], [21], [22], [23], [24]

3.1 Trakya

3.1.1 Trakya'nın Coğrafi Sınırları

Batıda Rodop Dağları, doğuda Karadeniz ve İstanbul Boğazı, güneyde Marmara Denizi ve Saroz Körfezi ile çevrili Trakya bölgesi, Balkan yarımadasının güneydoğu ucunda yer almaktadır. Trakya'nın ancak üçte biri bugünkü Türkiye topraklarındadır. Diğer kısımları

ise Bulgaristan ve Yunanistan'da bulunmaktadır. Bu iki kısma bugün Batı Trakya denilmektedir. Trakya denildiğinde bugünkü Türkiye sınırları içerisindeki Doğu Trakya anlaşılmaktadır [17]. Trakya, Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan sınırları içinde kalmaktadır [43].

Trakya'nın Ege ve Marmara Denizi kıyılarında Akdeniz iklimi görülürken iç kesimlerde Karasal iklim görülmektedir. Bir başka deyişle Marmara geçiş ikliminin etkisi altındadır [36], [37], [151]. Trakya'daki hakim rüzgarlar poyraz ve lodostur [153].

3.1.2 Trakya'nın Tarihsel Geçmişi

Trakya'da yaşama dair izler Prehistorik zamana dayanmaktadır [17]. Trakya'nın geçmişten beri iskan edilmiş bir bölge olmasının sebebi su kaynaklarına yakınlığı, tarım potansiyeli, ormanları ve maden kaynaklarının zenginliği olarak görülmektedir. Her dönem Avrupa Anadolu arasında bir geçiş noktası konumundadır. Paleolitik dönemden kalıntılara rastlanmaktadır [17]. Neolitik dönemde iskan bölgeleri oluşmaya başlamıştır. Trakya'da ilkçağ yerleşimleri, Yarımburgaz Mağarası ve Hoca Çeşme Höyüğüdür. Neolitik çağda başlayan iskan höyükleri Bronz Çağına kadar devam etmiştir. Güney Bulgaristan Meriç Nehri aracılığı ile Yakın Doğu ile bağlantı kurmaktadır. Bu sebeple bu bölgelerde yerleşim mevcuttur. Bulgaristan'da Neolitik kültürün ilk gelişimi Karanovo olarak adlandırmaktadır [17]. Tunç Çağı yerleşimleri de bulunmaktadır. Trakya da yaşayanlara Trak denilmektedir. Hint – Avrupalı olan Traklar, Balkan göçlerinde Bronz ve Demir Çağlarında Batı'dan Trakya'ya ve Anadolu'ya göç etmişlerdir. M.Ö. 1500 – M.S. 600 yılları arasında yaklaşık 2100 yıllık Trak varlığından söz edilmektedir [153]. Geniş bir coğrafyaya dağılmış olan halk, kabileler halinde yaşadığı için devlet yapıları birbirlerinden farklıdır. Tam bir birlik meydana getirememişlerdir. Savaşçı bir topluluk olan Traklar da ata önem verilmektedir. Atinalılar ve Romalılarda Traklar paralı asker olarak görev yapmışlardır. Trakya'da ve Antik Çağ'da din yayıcı ve yol gösterici olarak Orfeus (Orpheus) inancı hakimdir. Traklarda dolmenler, kaleler, kaya sunakları önemlidir. Kaya sunakları astronomi merkezi olduğundan güneş, yıldız ve ay hareketleri gözlemlenmektedir. Bulgaristan'da kaya sunakları turizm hizmetine açılmıştır. Trakların tapınaklarının olduğu yerde daha sonraki zamanlarda Alevilik ve Bektaşilik gelişmiştir [153].

Belli başlı Trak kabileleri [17];

Apsintiler : Ainos'un (Enez) doğusunda yerleşenler.

Binnai : Meriç'in orta ve aşağı tarafında yerleşenler.

Bessalar : Trak kabilelerinin en kuvvetlerinden biridir. Meriç Rodop ile Haimos arasındaki derin vadilere yerleşenler.

Bettegerriler : Edirne çevresinde yerleşenler

Bistanlar : Ege Denizi kıyılarına yerleşenler.

Briantlar : Samothrake (Semadirek) Adası karşısında yerleşenler.

Tynler : Bugünkü İğneliada ve Midye bölgesinde yerleşenler.

Kainoiler : Marmara sahilinde yerleşenler.

Kikonlar : Biston Gölünden Meriç ağzına kadar olan sahada yerleşenler.

Kovpiller : Dedeğaç bölgesine yerleşenler.

Kalopothaklar : Enez'in güneyinden Gelibolu Yarımadasına kadar olan bölgeye yerleşenler.

Ladepsoylar : Ergene vadisine yerleşenler.

Odryslar : Başlangıçta Tuna vadisinden sahile kadar olan bölgede yerleşmişlerdir. Geniş bir alana yayılan en önemli Trak kabilesidir.

Paitler : Aşağı Meriç'ten Melas Nehri'ne kadar olan alanda yerleşenler.

Hypsaltalar : Meriç Bölgesinde yerleşenler.

Trakya da gerçek anlamda şehirler Grek kolonileri ve Roma döneminde kurulmaya başlamıştır.

Yunan Kolonizasyonu (Grek Dönemi):

Yunanistan'ın dağlık bir coğrafyaya sahip olmasından dolayı halk kıyı kesimlere yerleşmiştir ve bu sayede denizciliğin geliştiği görülmektedir. Topraklarının verimsiz olması sebebi ile tarım yapılamamıştır. Ülkenin coğrafya bakımından parçalanmış olması siyasi bakımdan da irili ufaklı gruplara bölünmesine neden olmaktadır [154]. Bu

grupların birbirleri ile anlaşmaları güç olduğundan yerel bağımsızlıklarını sürdürmeleri daha kolay olmaktadır. Artan nüfustan kaynaklanan beslenme ve geçim zorlukları, siyasal hoşnutsuzluk sebebi ile kolonizasyon hareketi başlamıştır. Kolonizasyon, bir kavmin ya da bir kent halkının tarımsal veya ticari faaliyette bulunmak için kendi sınırları dışında elverişli topraklarda üsler kurup orayı yurt edinme sürecine denir [154]. İki türlü kolonileşme mevcuttur. Apoikia; kendi anayasası, yönetim organları ile aslında bir kent-devletidir (polis). Emporion, ise yalnızca ticari amaçla kurulmuş olan pazar yerleri ya da küçük ölçekte ticari merkezlerdir. Emporion, kent-devleti statüsündeki koloni kentinden gerek hacim ve gerekse yönetim şekli bakımından daha küçük olup, ticari çıkarlar için kurulduğundan, siyasi özerkliği bulunmamaktadır [154]. Genellikle verimli tarım arazileri, yarımada ve yüksek tepelerin bulunduğu kıyı kesimlere yerleşmişlerdir.

M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren Yunanlılar, Trakya sahillerinde bir takım koloni şehirleri oluşturmuştur. Bu şehirlerin en meşhurları; Abdera, Maronea, Ainos (Enez), Perinthos, Selimbria, Bizantion, Apollonia, Anhiale, Mesembria şehir devletleridir [18]. Trakya'nın güney kıyılarında çoğunlukla İoanlar ve Aeollerce koloniler kurulmuştur. Farklı kolonizatörlerce kurulan koloniler bulunmaktadır [154]. Ege, Marmara, Karadeniz ve Akdeniz kıyıları kolonizasyonun görüldüğü alanlardır. Haritada koloniler ve kolonizatörler gösterilmektedir.

Şekil 3. 3 Yunan koloniler ve ticaret M.Ö.8-6.yy [155]

Ainos (Enez) koloni kenti, etrafı Trak yönetimi ile çevrilmiş izin verilmiş bölgedir. Güçlü Trak liderlerine hediye ve vergi verdiği anlaşılan koloniler ile Traklar arasında yoğun ticaret yapılmaktadır. İlk madeni para, M.Ö.6.yy güney kolonilere yakın yerleşmelerde basılmıştır. Bu durum paranın iç ortamdan çok dışarıda yapılan ticarete kullanıldığını göstermektedir. M.Ö. 5.yüzyılda Ainos'un bastırdığı gümüş sikkeler sanat eseri olarak görülmektedir. Sikkenin ön yüzünde tanrıların habercisi yol gösterici tanrı Hermes genellikle 4/3 profilden betimlenmiş. Arka yüzde Ainos'un sembolü dağ keçisi ve şehir ismi AINOS ya da AINION yazısı bulunmaktadır [154].

Şekil 3. 4 Ainos sikkesi [35]

M.Ö. 513 yılında Pers Kralı Darius'un İskitlere karşı askeri mücadeleyi kazanması ile Trakya, Pers İmparatorluğu hakimiyetine girmiştir [17]. Pers Kralı Kserkes'in Atina ve müttefiklerine karşı yenilmesi ile Pers hakimiyeti son bulmaktadır. M.Ö. 478 yılında kıyı bölgelerdeki koloniler Atina önderliğinde birleşerek Attika – Delos Deniz Birliği'ne üye olmuşlardır. Bu bütünleşme, ilk Trak devletinin temellerini atmıştır. Doğu Trakya'da yer alan kabileler Kral Teres önderliğinde Odrys kabilesinin egemenliği altında birleşmişlerdir. Tunca Nehri çevresinde yaşayan Odrysler topraklarını genişleterek Meriç Nehri ve çevresine kadar yayılmışlardır. Batıda güçlenen Makedonya Krallığı Odrys'lere son vererek Trakya'da M.Ö. 4. yüzyılda hakimiyet kurmuştur. Büyük İskender'in ölümünden sonra topraklar generalleri tarafından paylaşılmıştır. Makedonya ve Trakya Mısır Kralı Ptolemaios'un oğlunun eline geçmiştir [153].

Roma Dönemi:

M.Ö. 190 yılında Trakya topraklarında Roma Dönemi başlamıştır. M.S. 44-46 yıllarında Trakya bölgesi, Roma İmparatorluğu egemenliğine girdiğinde ve Trakya eyaleti (Provincia Thracia) olarak adlandırılmıştır. Ainos, Abdera, Maronea, Thasos (Taşoz),

Samothraki (Semadirek) ve İmroz (Gökçeada) bu eyalete bağlıdır ve başkenti Perinthos (Marmara Ereğlisi) kentidir. Roma döneminde Trakya eyaletinde Apri ve Deultum olmak üzere iki koloni şehri bulunmaktadır. İmparator Traian zamanında sahil kenarında bulunan Yunan şehirleri ile Roma şehirleri aynı haklara sahiptir. Bu dönemde Trak şehirlerinin yerlerinde Roma şehirleri kurulmuştur. Bunlar; Ankialus, Augusta, Traiana, Bizye, Pavtalia, Plotinopolis, Serdika'dır. Diğer İmparatorlar döneminde kurulan Hadrianopolis ve Filipopolis de önemli Roma şehirleri arasındadır [18].

Bizans Dönemi:

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında Doğu Roma ve Batı Roma olarak ikiye ayrılmıştır. Trakya, Doğu Roma (Bizans) topraklarında kalmaktadır. M.S. 4. ve 7.yüzyıllarda Trakya bölgesi; Thracia, Haemimontus, Rhodopa ve Europa olmak üzere dört eyaletten oluşmaktadır. Thracia eyaletinin başkenti Philippopolis (Filibe)'tir. Diğer kentleri, Augusta Trajana, Diocletianopolis, Diospolis'dir. Haemimontus eyaletinin Hadrianopolis (Edirne) başkentidir. Plotinopolis, Anchialos, Apollonia (Sozopolis) kentleride eyalet sınırları içerisinde. Rhodopa eyaleti, Trakya Bölgesi'nin Ege Deniz'i sahillerini içine almaktadır. Başkenti Ainos (Enez) olmak üzere Nicopolis, Topirus, Maroneia, Traianoupolis, Anastasiopolis ve Kypsela (İpsala) kentlerinden oluşmaktadır. Kypsela, Meriç Nehri üzerinde Via Egnatia'nın geçtiği önemli duraklardan birisidir. Son ve en hızlı büyüyen eyaletin başkenti Herakleia (Perinthos- Marmara Ereğlisi)'dir. Bizye (Vize), Apros, Kallipolis, Aphrodisias, Sestos, Selymbria (Silivri), Arkadiopolis (Lüleburgaz), Druzipara (Büyükkarıştıran), Panion (Barbaros), Orni, Ganos (Gaziköy) ve Rhaidestos (Tekirdağ) kentleri bu eyalette bulunmaktadır [43].

Bizans Dönemi'nde 7.yüzyılda başlayan thema sistemi 10.yüzyıla kadar artarak devam etmiştir. Avrupa da kurulan themalar Thrakia, Makedonia, Stymon, Thessalonike, Hellas, Peloponnesos, Kephallonia, Nikopolis, Dyrrhakhion, Dalmatia, Sicilia, Langobardia ve Khersones'dir. 11.yüzyılda themaların bir kısmının parçalandığı ve birkaçının birleştiği görülmektedir. Doğu Trakya Bölgesi idari açıdan themalara, dini açıdan ise metropolitlere ayrılmaktadır. Europa eyaletinin metropoliti Herakleia (Marmara Ereğlisi) ,Haimimontos eyaletinin metropoliti Hadrianopolis (Edirne) ve Rhodopa eyaletinin metropoliti Traianoupolis'tir. Daha sonraki yıllarda

Traianoupolis'te bulunan metropolitlik Ainos'a geçtiği belirtilmektedir. Bizans Dönemi'nde su kenarlarına kurulan kentlerde deniz ve kara yolu entegre olduğundan ticaretin geliştiği görülmektedir [43].

Osmanlı Dönemi:

I.Murat ve emrindeki Lala Şahin, Hacı İlbey, Gazi Evrenos Paşa gibi kumandanlar 1363–1375 yıllarından Ferecik'ten (Feres'den) başlayarak Karaferya'ya kadar tüm Batı Trakya'yı ele geçirmiştir. Osmanlı Devleti, Müslüman – Türk aileleri Anadolu'dan getirerek Rumeli'ye yerleştirmiştir. Edirne, 1365'ten İstanbul'un fethine kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olması sebebi ile gelişmiştir [156]. Enez, 1456 yılında Fatih Sultan Mehmet zamanında Has Yunus Bey tarafından alınmıştır [45]. Balkanların jeopolitik önemi sebebi ile birçok devletin gözü Trakya topraklarındadır. Osmanlı batıda Avrupa'yı, doğuda ise Rusya'yı tehdit edecek güç haline gelmiştir. Osmanlı Rus Savaşları (1828-1829 ve 1877-1878) sonucunda Rusya'nın bölgedeki hakimiyeti artmıştır [157]. Yunanistan 1829 yılında Edirne Antlaşması ile bağımsızlığını ilan etmiştir [157]. Bölgede, Müslüman–Türk nüfusu azınlık olarak kalmıştır. Osmanlı toprakları vilayetlere ayrılarak yönetilmektedir. 19.yüzyılda Batı Trakya Edirne Vilayetine bağlıdır. Meriç Deltası, Dedeağaç Sancağı'nın sınırları içerisinde kalmaktadır [148]. Balkan Savaşları'nın (1912-1913) sonucunda, sınır Midye – Enez hattı olarak belirlenmiştir. 1912 yılında Bulgaristan'a bırakılan Dedeağaç, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Neuilly Antlaşması (1919) ile Yunanistan sınırları içerisinde kalmıştır [157].

Türkiye Cumhuriyeti Dönemi:

24 Temmuz 1923 yılında Lozan anlaşması ile Yunanistan, Bulgaristan ve Türkiye arasındaki bugünkü sınır çizilmiştir. 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti M. Kemal Atatürk tarafından kurulmuştur. Türkiye – Yunanistan arasındaki önemli sorunlardan birisi de nüfus mübadelesidir. Rus Savaşları ile başlayan göç dalgası Balkan Savaş'ında sonra artarak devam etmiştir. Batı Trakya'daki Balkan Savaşları'ndan beri devam eden askeri ve siyasi faaliyetler Lozan Antlaşması ile son bulmuştur [157]. Osmanlı Devleti ile anlaşmalar yapılmış olsa da I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile uygulanamamıştır. 1923 Lozan Barış Konferansında Yunan – Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokolün imzalanması ile çözüme kavuşmuştur. 350.000 Müslüman ve 200.000

Hristiyan Rum halk zorunlu göçe tabi tutulmuştur [159]. Dine dayalı olarak yapılan mübadele de halkların büyük çoğunluğu doğup büyüdüğü yerleri terk etmek istememiştir. İki ülke içinde psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Mübadelenin etkileri günümüzde de sürmektedir. Uluslararası Hukuk arasında kötü bir emsal olarak tarihe geçmiştir.

Şekil 3. 5 H. Kiepert 17.yy haritası [18]

Şekil 3. 6 Findlay G. Alexander haritası 1849 [160], [161]

Şekil 3. 7 Droyesens Gustav haritası 1886 [160], [162]

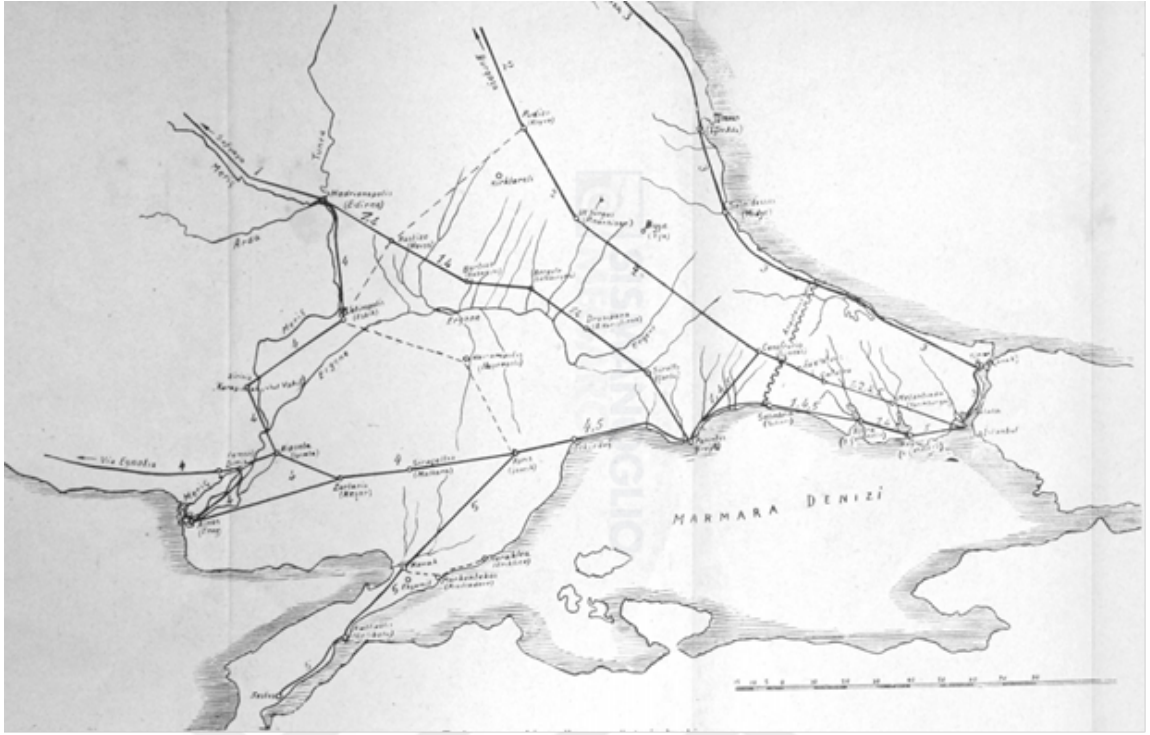
Şekil 3. 8 Trakya Meriç Nehri Körfezi ve Via Egnatia 19.yy haritası [163]

3.2 Via Egnatia

Via Egnatia, önemli iki baş şehir olan Roma ve İstanbul'u birbirine bağlamaktadır. Via Egnatia Trakya Bölgesi'nden geçmektedir. Trakya'da yol sistemi, Via Egnatia tarihi, Via Egnatia'nın durakları, Via Egnatia kalıntılarının tespiti ve Via Egnatia Vakfı başlıklarında incelenmektedir.

3.2.1 Trakya’da Yol Sistemi

Trakya, Asya ve Avrupa’yı birbirine bağlaması sebebi ile kavşak görevi görmektedir. Trakya’da yol sistemi gelişmiştir. Liman kentlerinin karayolları ile bağlanması sayesinde Trakya’nın iç kesimlerine kadar ulaşım sağlanmaktadır. Trakya’da bütün yollar İstanbul’dan başlamaktadır. Via Egnatia İstanbul ile Arnavutluk’u birleştirmektedir. Adriyatik Denizi’ni geçtikten sonra Birindizi üzerinden Roma’ya Via Appia ile Benevento’ya Via Traiana bağlanmaktadır [164]. Via Egnatia İstanbul ve Roma arasından ana eksen olduğundan önemli ve özel bir yoldur [21], [22], [23], [24]. Osmanlı döneminde Sol Kol olarak adlandırılmaktadır. Via Militaris veya Via Diagonalis ise İstanbul ile Belgrad arasındadır ve Osmanlı’da Orta Kol olarak anılmaktadır. Osmanlı da Sağ Kol olarak bilinen İstanbul – Kırım arasındaki yol iki ayrı rotaya sahiptir [20]. Birinci rota Kırım’a sahil kenarından ilerlerken diğeri ise Trakya içlerine girerek Kırım’a ulaşmaktadır. Araştırma alanı içerisinde geçen Via Egnatia ve Via Egnatia’nın ikincil yolları seçilen yerleşmeleri birleştirdiği için araştırmanın omurgası olarak ele alınmaktadır. Trakya Bölgesi’nde, Meriç Nehri uzun yıllar taşımacılıkta kullanılmıştır. Deltanın jeolojik oluşumlar sonucunda alüvyonlarla dolması ve bölgeden demiryolunun geçmesi Meriç Nehri’nin önemini kaybetmesine neden olmaktadır. Via Egnatia, Meriç Nehri’ni geçerek deltanın iki kıyısı bağlamaktadır. Mansel’in [18] haritasında Feres ve Enez’i bağlayan bir yol da görülmektedir. Jeomorfolojik oluşumlar yüzyıllar boyunca kullanılan yolun değişmesine neden olmaktadır. Yolların kısa zamanda katedilmesi adına birkaç ara yol (ikincil yol) daha oluştuğu düşünülmektedir. Via Egnatia’dan ayrılan ikincil bir yol Gelibolu’ya ulaşmaktadır.

Şekil 3. 9 Mansel'in Doğu Trakya yol haritası (1938) [18]

Şekil 3. 10 Kuelzer'in Doğu Trakya yol haritası (2008) [19]

Doğu Trakya Bölgesi'ndeki yol sistemi Mansel ve Külzer tarafından farklı şekillerde haritalandırıldığı görülmektedir. Mansel'in [18] haritasında görülen yol sistemi Kuelzer'e [19] göre daha basittir. Mansel yolları numaralandırmaktadır. Bir numaralı yol, İstanbul'dan başlayarak, Edirne, Filibe, Sofya, Niş ve Belgrad'ı birleştiren yoldur. İki numaralı yol İstanbul – Kırım'ı bağlayan Trakya'nın içerisinden geçen yoldur. Vize, Burgaz'dan geçerek Kırım'a gitmekte veya ara yol ile bir numaralı yola bağlanmaktadır. Üç numaralı yol, İstanbul ve Kırım'ı bağlarken Rumelikavağı, Midye ve İğneada'dan geçerek iki numaralı yol ile birleşmektedir. Dört numaralı yol Via Egnatia, bir numaralı yoldan Perinthos'ta ayrılmaktadır. İstanbul ve Adriyatik'i bağlamaktadır. Beş numaralı yol Via Egnatia ile aynı güzergahta ilerlerken İncik'e doğru yönelir Gelibolu'dan geçerek Sestos'a ulaşmaktadır. Külzer, Friedrich Hild'in geliştirdiği sistemi temel alarak Via Egnatia ve Via Militaris yollarını incelemiştir. Oluşturduğu yol ağı sistemini, kuzeybatı – güneydoğu, güneybatı – kuzeydoğu, batı – doğu ve kuzey – güney bağlantılı yollar olarak dört başlıkta ele almıştır. Kuzeybatı – güneydoğu bağlantı yolu Via Militaris'i doğu – batı bağlantı yolu Via Egnatia'yı tanımlamaktadır. Diğer yolları ise birbirini bağlayan ara yollar olarak görmektedir. Yollar, yüzyıllar boyunca kullanıldığı için farklı güzergahların zamanla oluştuğu sonucu çıkartılmaktadır [18], [19].

3.2.2 Via Egnatia'nın Tarihi

Tarihte insanların yollar inşaa ederken eski yolların izlerini takip ettiği görülmektedir. Traklardan itibaren, Roma, Bizans ve günümüz yolları eski yollardan referans alınarak oluşturulmaktadır. Yunan kolonizasyonu döneminde, Via Egnatia aksında şehir devletler bulunmaktadır. Deniz ulaşımı ile kara yollarının birbirilerine bağlanması, ekonomik ve ticari ilişkilerin iç kesimlere taşınmasını sağlamaktadır. Roma İmparatorluğu Makedonya Prokonsülü Egnatius, M.Ö. 146-143 yılları arasında yolu yaptırmıştır [164]. Yolun yaptırılma amacı, doğuda ve batıda bulunan önemli merkezleri birbirine bağlamak ve askeri hareketlerin rahat yapılmasını sağlamaktır [21], [22], [23], [24]. Adını yaptıran imparatorun alan yol, taşımacılık ve iletişim için de kullanılmıştır. Roma İmparatorluğu Trakya'yı ele geçirdiğinde Via Egnatia, Meriç (Hebros)'ten İstanbul'a kadar uzatılmıştır.

Şekil 3. 11 Tabula Peutingeriana [19], [165]

Bu dönemde Trakya Eyaleti'nin baş şehri olan Perinthos, Via Egnatia yolu üzerinde konumlanmaktadır. Roma'nın tek resimli haritası, Tabula Peutingeriana'dır [19]. Haritada Aenos (Enez, Ainos) yerleşimi görülmektedir. Bir dönem Via Egnatia yolu kullanılmamıştır. Traianus, Parth Savaşları için yolun onarımını yaptırmıştır. Traianus döneminde yola taş döşendiğini belirtilmektedir. Via Egnatia aksında, Trakya'nın merkezi ve idari merkezi olması için M.S. 2. yüzyılda Traianoupolis yerleşimi kurulmuştur. Traianus ve Hadrianus döneminde, Trakya eyaletinin gelişmesi İmparatorluğun doğuya verdiği önem arttığını göstermektedir [166]. Yol üzerinde kervansaraylar ve hayvan barınakları inşa edilmiştir. Via Egnatia, ticari, idari ve turistik bir yol haline gelmiştir. Bizans döneminde yolun bir bölümü kullanılmamıştır [21], [22], [23], [24]. 7. yüzyılda sadece Selanik ve İstanbul arasındaki yoldan ulaşım sağlanmaktadır. Selanik'in 9.yüzyılda thema denen askeri eyalet olarak belirlenmesi, Bizans'ın doğudaki varlığını kuvvetlendirmiştir. Yolda tam hakimiyetin kurulamadığı dönemde güvenlik sebebi ile gezginler bu yolu tercih etmemiştir. 12.yüzyılda Bizans yola bütünüyle egemen olduğunda tüccarlar, para ve posta taşıyan kişiler, İmparatorluk elçileri Via Egnatia'yı kullanmıştır. Dördüncü Haçlı seferleri sırasında Balkanlarda siyasi değişimlerin meydana gelmesi ile Via Egnatia ile tam olarak ulaşım sağlanamamaktadır. 14.yüzyılda Bizans İmparatorluğu'nun çöküşü ile Via Egnatia işlevini yerine getirememektedir. Osmanlı, Çirmen Savaşı'ndan sonra bölgeye hakim olmuştur [20]. Bu dönemde Via Egnatia, doğudan batıya stratejik ve ekonomik potansiyele sahip birleştirici güç haline gelmiştir. Adriyatik denizine varan sınırları ile deniz ticaretinde de yerini almıştır. Güvenli bir yol olan Egnatia'nın liman yerleşimleri ile olan bağlantısı Osmanlı'nın ekonomisine güç katmıştır. Osmanlı döneminde Via Egnatia, Sol Kol olarak

adlandırılmaktadır. Osmanlı 14.-15.yüzyıl erken Osmanlı Dönemi'nde Via Egnatia güzergahına, camiler, mescitler, banyolar, imaretler, zaviyeler, kervansaraylar inşa ettirmiştir. Vakıflar kurularak kervansaraylara kaynak sağlanmaktadır. Her bir menzil arasında bir günde gidilebilecek mesafe yaklaşık 30 km'dir. Menzillerde –duraklarda- bayındırlık faaliyetlerinin olması Osmanlı'nın Via Egnatia'ya verdiği önemi göstermektedir. İstanbul'dan başlayarak Kervan uğrak yerleri; Küçük Çekmece, Silivri, Marmara Ereğlisi, Tekirdağ, Malkara, Keşan ve İpsala'dır. Osmanlı, ulak menzilhane sistemini kurarak iletişimi sağlamıştır [20]. Meriç Nehri'ni geçtikten sonra ilk menzil Feres olsa da buranın güvenli olmadığından bahsedilmektedir. Diğer menzil olan Traianoupolis'te kalıntıları bulunan dev hanı Trakya'daki en büyük vakfa sahip Gazi Evrenos yaptırmıştır. Trakya, Meriç, Ege gibi bereketli topraklarda mülk ve vakıfların kurulması Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomisinde Balkanların öncü olduğunu göstermektedir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra değişen ulusal sınırlar sonucu Via Egnatia yolu, Arnavutluk, Makedonya, Yunanistan ve Türkiye topraklarında kalmaktadır [20].

3.2.3 Via Egnatia Durakları

Via Egnatia Roma ile İstanbul'u birbirine bağlamaktadır. Adriyatik Denizi'ni geçtikten sonra İstanbul'a ulaşması için iki rotası bulunmaktadır. Rotalardan biri Dıraç'tan diğeri ise Avlonya'dan başlamaktadır. Elbasan'da birleşerek devam etmektedir. Egnatia yolu mil ile ölçülür ve menziller miltaşlarıyla işaretlenmektedir [20], [21], [22], [23], [24]. Yol hakkında ilk bilgi Selanik'te bulunan miltaşından elde edilmiştir. Böylece Roma yollarının haritası çıkarılmıştır. Romalıların yolları miltaşı koyarak işaretlemesi en belirgin farklarıdır. Miliaria denilen silindirik yapıdaki taşlar yaklaşık 1.5m yüksekliğindedir. Miltaşları en yakın menzile olan uzaklığı, yolu yaptıran ve onarımını üstlenen imparatorun bilgisini vermektedir. Önemli menziller arasındaki uzaklıklar, Dıraç – İstanbul arası 754 mil, Dıraç–Selanik 260 mil ve Adriyatikten Meriç Nehrine kadar 535 mil'dir [20], [21], [22], [23], [24]. Via Egnatia yolu jeolojik ve topoğrafik özellikler göz önüne alınarak yapılmıştır. Yol, genellikle az eğimli düzlük arazilerden geçmektedir [166]. Yolun genişliği ve kalınlığı her bölgede farklılık göstermektedir. Örneğin; Via Egnatia İstanbul'a doğru kıyı kesimlerine paralel gitmektedir. Antik Dönem'de surlarla çevrili yerleşimlerin giriş kapıları altın kapı (golden gate) olarak

adlandırılmaktadır. Dekoratif süslemelere sahip zafer takları Via Egnatia yolunu karşılamaktadır. Görkemli kapılar, Dıraç, Elbasan, Selanik ve İstanbul'da bulunmaktadır. Balkanlara açılan son kapı Yedikule Zindanları'dır. Yolun Beyazıt Meydanına (Theodosius Forumu) kadar devam ettiği bilinmektedir. Yedikule Zindanları'ndaki ilk giriş kapısı II. Theodosius tarafından İstanbul surları inşa edilirken yaptırılmıştır.

Via Egnatia kalıntılarını görmek mümkündür. Yakın çevreden örnek verecek olursak; Mesti, Traianoupolis, Enez, Aproi (Kermeyan Köyü) gibi yerleşimlerde görülmektedir. Yunanistan, Via Egnatia kalıntıları kültür mirası olarak korumaktadır. Yolların zarar görmesi, jeolojik yapının değişmesi gibi faktörlerle Via Egnatia'ya ek yollar yapılmıştır [20], [21], [22], [23], [24].

Meriç Deltası, Antik Dönem'de körfezdir. İpsala'dan Feres'e ulaşmak için Meriç Nehri Köprü ile geçilmektedir. Feres'den güneye doğru devam eden yol Traianoupolis'e vardıktan sonra yön değiştirerek batıya ilerlemektedir. İpsala'dan güneye inerek Enez'e varmaktadır. Bizans Dönemi'nde Meriç Körfezi'nde üç liman yerleşimi bulunmaktadır. Meriç Nehri'nde karasal rotaların limanlarla bağlantılı olması bölgenin önemini arttırmaktadır.

Şekil 3. 12 Via Egnatia durakları haritası Eric Gaba 2006 [160], [167]

Nehirde alüvyonların birikmesi ve kuzey-güney istikamette demiryolunun yapılması Meriç'in önemini kaybetmesine neden olmaktadır [25]. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde Via Egnatia yolunu takip ettiği anlaşılmaktadır [31]. Dünya da kültür yolları incelerken turizm geliştirilmek için yürüyüş rotaları oluşturulmaktadır. Likya yolu, St. Paul yolu, İpek yolu gibi birçok rota belirlenerek hem doğal güzelliklere hem de

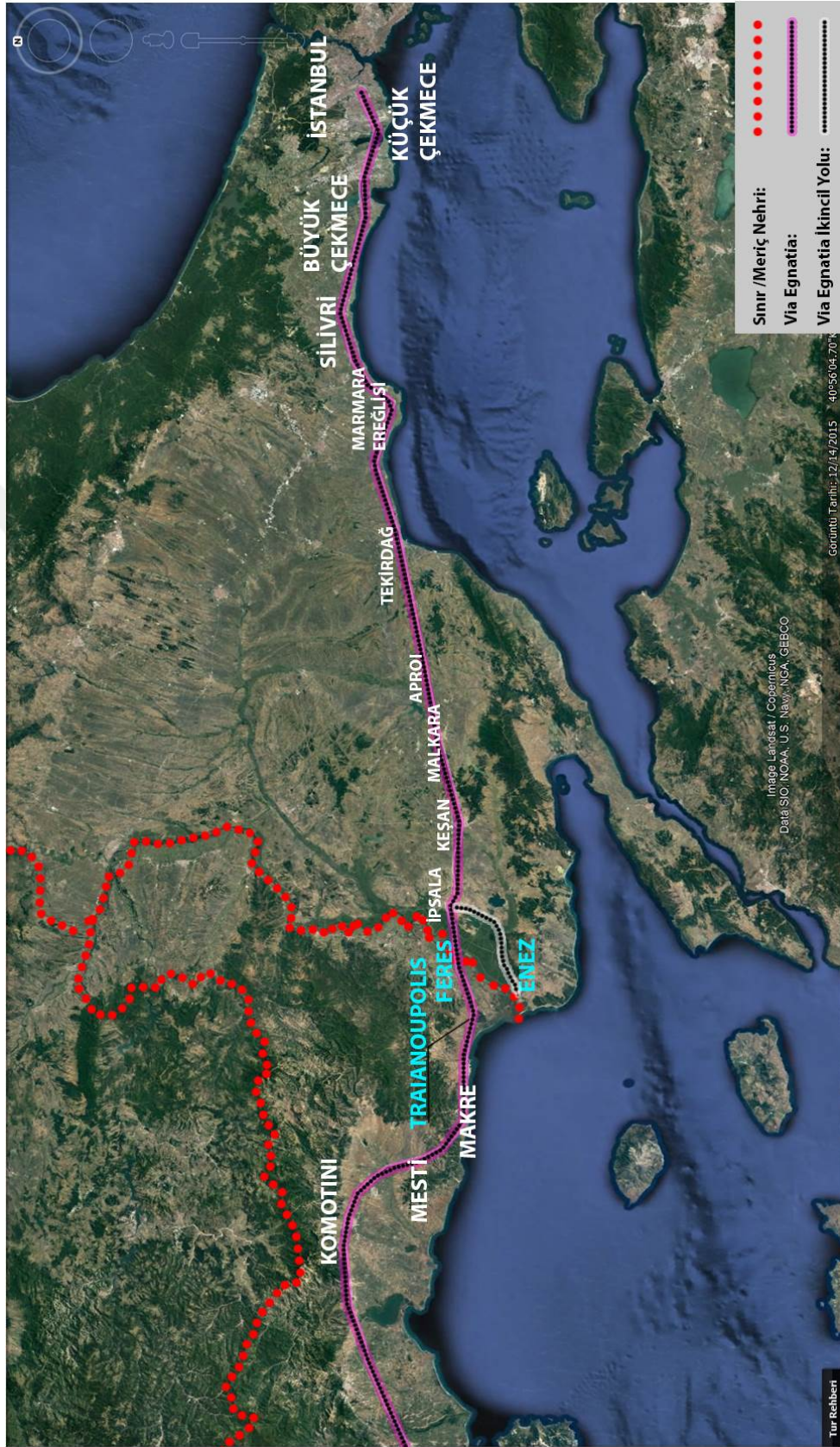
tarihsel çeşitliliğe sahip ülkeler arasında keşif güzergahları oluşturulmaktadır. Alternatif turizm kapsamında değerlendirilen yol turizmi ülkeler arasındaki bağların kuvvetlenmesini sağlayacaktır. Via Egnatia Vakfı yürüyüşler düzenlemektedir. Ülkemizde Via Egnatia yürüyüş rotası belirleyerek mezillerde bulunan arkeolojik ve mimari kalıntıları deneyimleme fırsatı yakalayacaktır.

Çizelge 3. 1 Via Egnatia durakları –menzilleri- [20], [21], [22], [23], [24]

VIA EGNATIA DURAKLARI	
YENİ ADI	ESKİ ADI
İSTANBUL	BYZANTION, CONSTANTINOPLE
KÜÇÜK ÇEKMECE	RHEGION
BÜYÜK ÇEKMECE	ATHYRA
SİLİVRİ	SELYMBRIA
MARMARA EREĞLİSİ	PERINTHOS, HERAKLEIA
KARAEVLİALTI	HERAIN TEIKOS
TEKİRDAĞ	RODOSTO
KERMEYAN KÖYÜ	APROI
MALKARA	SIRACELLA
KEŞAN	ZORLANIS
İPSALA	KYPSELA
MERİÇ NEHRİ (MARITSA, EVROS)	
FERES	DYME, VERA, FERECİK
TRAIANOUPOLIS	TRAIANOUPOLIS
MAKRİ	MAKRE
KAVALA	NEAPOLIS
YENİKÖY	AMPHIPOLIS
SELANİK	THESSALONIKI
ZONE	ZONE
VODENA	EDESSA
BITOLA	HERACLEA
OHRID	LYCHNID
ELBASAN	SCAMPA

İkincil Yol →	ENEZ (AINOS, AENOS, INOS)
---------------	---------------------------

DIRAÇ (DYRRACHIUM)	AVLONYA (APOLLONIA)
ADRIYATİK DENİZİ	
BRİNDİZİ	
Via Appia	Via Traiana
ROMA	BENEVENTO

Şekil 3. 13 Trakya'da Via Egnatia güzergahı Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

3.2.4 Via Egnatia Kalıntılarının Tespitleri

Via Egnatia kalıntılarının tespiti için Yunanistan'da alan gezileri yapıldı. Mesti yerleşimine, sınır kapısından araba ile yaklaşık bir saatte (73 km) ulaşılmaktadır. Yerleşim yerinin yakınındaki eski yolda Via Egnatia tabelası fark edilmektedir. Bilgilendirme tabelaları incelendiğinde, haritalarda Via Egnatia'nın Yunanistan kısmındaki karayolları, demiryolları ve eski yerleşim yerleri ile olan ilişkileri gösterilmektedir. Yolun yapımı ve mil taşları resimlerde görülmektedir. Yunanistan topraklarında yüzyıllar öncesinden gelen yol kalıntılarının izlerini sürme ve deneyimle fikri alanın çekiciliği arttırmaktadır. Kahverengi tabelada görülen Roma savaşçısı sembolü ve Via Egnatia yazısı alana doğru yönlendirmektedir. Çalıların arasında duran iri taş bloklar görülmektedir. Adeta zamana meydan okumaktadır.

Feres–Traianoupolis arasındaki kırsal bölgede, Via Egnatia tabelası görülmektedir. Traianoupolis'e yaklaşık 2 km uzaklıkta bulunan Via Egnatia kalıntıları yola paralel uzanmaktadır. Mesti'de olduğu gibi bilgilendirme tabelaları mevcuttur. Yol kalıntıları tel örgü içerisinde korunmaktadır. Araştırma alanı içerisinde Via Egnatia kalıntılarının tespit edilmesi, Mesti'deki kalıntılardan daha anlamlı bir deneyim sunmaktadır. Alexandroupoli ve Traianoupolis arasındaki yolda Via Egnatia tabelası görülese de yerleşim yeri kenarında olduğundan herhangi bir kalıntı görülmemektedir.

Edirne, Kültür Varlıkları Koruma Kurulundan elde edilen bilgilerde Enez'de yol kalıntılarının bulunduğu belirtilmektedir. Taşaltı lagünün kenarında Via Egnatia yol kalıntısını gösteren tabela mevcuttur. Bataklık arazide kaldığından uzaktan gözlemlenmektedir [35]. Enez'in Darphane kalıntısının olduğu bölgede "Baba Öldüren Kaldırımı" olarak anılan yol kalıntısı mevcuttur. Feres ve Enez'i birleştirdiği tahmin edilmektedir. Enez'de diğer önemli Via Egnatia kalıntısı, Meriç Körfez durumunda olduğundan Gala Gölü ve Hisarlı Dağı eteklerinin kesişiminde yer almaktadır [35].

Şekil 3. 14 Mesti kalıntılarının bulunduğu tepe Foto: Benan Akıncı (Kasım 2016)

Şekil 3. 15 Mesti Via Egnatia kalıntıları Foto: Benan Akıncı (Kasım 2016)

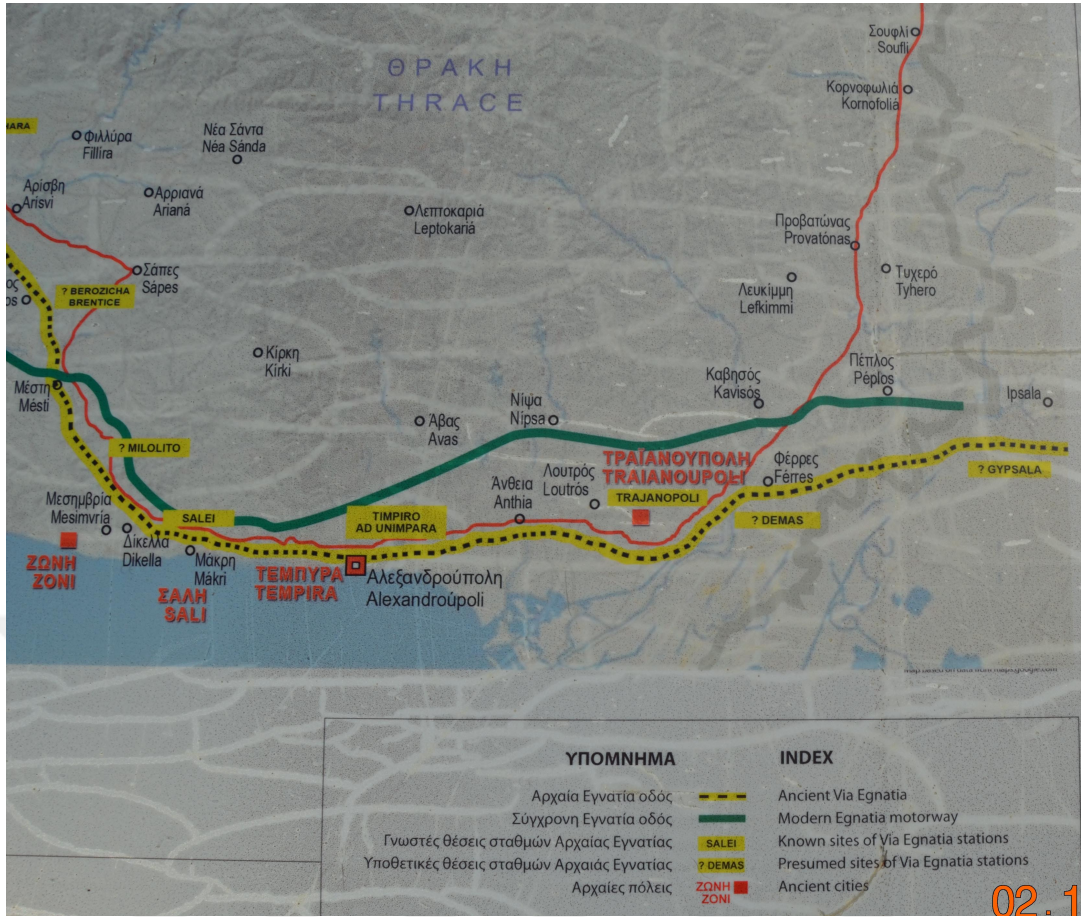
Şekil 3. 16 Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 3. 17 Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 3. 18 Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları bilgilendirme tabelası Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 3. 19 Feres – Traianoupolis Via Egnatia güzergahını gösteren harita Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 3. 20 Feres – Traianoupolis Via Egnatia kalıntıları Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

3.2.5 Via Egnatia Vakfı

2007 yılında kurulan Via Egnatia Vakfı'nın amacı, Via Egnatia'yı yeniden canlandırmaktır. Arnavutluk, Makedonya, Yunanistan ve Türkiye topraklarında tespit edilen Via Egnatia kalıntılarının uluslararası düzeyde sembol haline getirilmesi, turizm ve sınır ötesi ilişkilerle mümkün olacaktır. Via Egnatia, etkinlikler düzenleyerek bilimsel araştırmacıları konferanslar düzenleyerek biraraya getirmektedir. Via Egnatia yolunda yürüyüşler yapılarak bilgiler kitap haline getirilmektedir. Vakıf, yol turizmini ve yol arkeolojisi projelerini hayata geçirmek istemektedir. Etkinliklerinin amacı, ekonomik ve sosyal ilişkilerin gelişmesinin yanında barış ortamına katkı sağlamaktır [167].

3.3 Meriç Nehri ve Deltası

Şekil 3. 21 Meriç Deltası (Foto: Yılmaz Özkaya)

Şekil 3. 22 Meriç Deltasında konumlanan Enez (Foto: Yılmaz Özkaya)

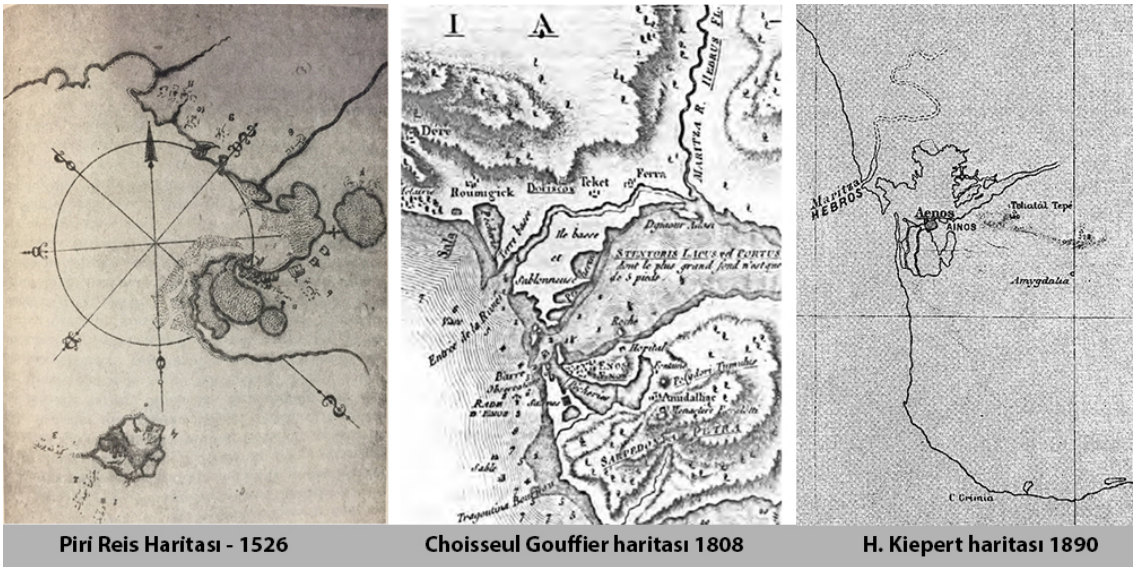
3.3.1 Meriç Nehri

Balkanların en uzun nehri olan Meriç, yaklaşık 480-490km'dir [168]. Bulgaristan'ın Rila Dağları'ndan doğan nehir, bir süre Yunanistan–Bulgaristan arasında sınır oluşturarak güneye doğru akmaktadır. Meriç Nehri'ne, Edirne'de Arda ve Tunca Irmakları eklenmektedir [169]. Yunanistan–Türkiye arasında sınır oluşturarak ilerleyen Meriç Nehri'ne Ergene Irmağı'nında katılması ile Feres'de iki kola ayrılarak Ege Denizi'ne dökülmektedir. Meriç'in doğu kolu siyasi sınırı oluşturmaktadır. Meriç Nehri hidro-politik özelliğinden dolayı hem sınıraşan hem de sınır oluşturan uluslararası akarsu kimliğine sahiptir.

Şekil 3. 23 İpsala – Kipi sınır kapısında Meriç Nehri Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Meriç Havzası üç ülkenin sınırları içinde kalmaktadır [170]. 52.600 km² alana sahip Meriç Havza'sının %65'i Bulgaristan'da, %28'i Türkiye'de, %7'si Yunanistan'da bulunmaktadır. Meriç Nehri, eski çağlarda Hebros, Yunanistan'da Evros ve Bulgaristan'da Maritza olarak adlandırılmaktadır. Meriç Nehri bugün yaklaşık 50m - 100m genişliğe ve 60cm - 520cm derinliğe sahiptir. İpsala – Kipi sınır kapısının olduğu bölgede Meriç'in genişliği 120m'yi bulurken denize döküldüğü yerlerde 55m'dir. Meriç Nehri'nin su seviyesi yazın az, kış sonu ve ilkbahar başında yüksek olduğu dönemlerde taşkın riski artmaktadır [169]. Bulgaristan'ın nehir üzerinde bulunan barajlarının kapaklarını açması ile taşkınlar meydana gelmektedir. Bu durum bölgeye ciddi zararlar vermektedir. Eski çağlarda Meriç'in körfez olduğu haritalarda denizin içeri kadar girdiği görülmektedir. Bizans Dönemi'nde Meriç Körfezi'nin kenarında limana sahip Traianoupolis, Feres ve Enez yerleşim yerleri bulunmaktadır [25].

Şekil 3. 24 Meriç Deltası'nın tarihsel süreçlerini gösteren haritalar [25], [26]

Şekil 3. 25 1914 Türk topoğrafya haritası [26], [172]

Meriç Nehri, Ege Denizi'ni ve Karadeniz'e bağlayan ana ulaşım aracı olarak kullanılmıştır. Taşımacılıkta kullanılan nehirde Enez limanına gelen gemiler Edirneye kadar ulaşmaktadır. Daha küçük teknelerle Filibe'ye kadar gidilmektedir. Tarihte, karayolları ve denizyollarının bağlantılı olması sebebi ile Meriç Nehri ve Deltası Trakya'nın en gözde bölgesidir. Kuzey – güney istikametinde devam eden ticaretin, Meriç Nehri'nin alüvyonlar birikmesiyle önemini yitirmeye başlamıştır. Sanayi devrimi ile 19.yüzyılda Alexandroupoli'yi Svilengrad'a bağlayan demir yolunun yapılması kuzeyi ve güneyi birleştirmiştir [25]. Alexandroupoli'nin limanı ile da bağlantılı olan demiryolu bölgenin çekiciliğini arttırmıştır. Böylece Meriç Nehri ve Enez hızla önemini kaybetmiştir. Ulusal sınırların çizilmesiyle sınır bölgelerine gereken değer verilememiştir. Meriç Nehri, Yunanistan ve Türkiye için ortak kültürel ve doğal miras alanı olması bütünleştirici bir güç oluşturmaktadır [173].

3.3.2 Meriç Deltası

Yüzyıllar önce körfez görünümünde olan Meriç Deltası, nehrin taşıdığı alüvyonların birikmesi ile bugünkü görünümünü almıştır. Delta, tabanı Ege Denizi'ne oturan üçgen şeklini andırmaktadır [26]. Delta'nın morfolojik gelişim safhalarını geçmiş yıllara ait haritalardan inceleyerek sonuçlara varılmaktadır. Tarihte Meriç Körfezi incelendiğinde, denizin Ergene koluna kadar içeri girdiği görülmektedir [151]. Ege Denizi'ne dökülürken Meriç yatak değiştirmekte ve menderesler oluşturmaktadır. Böylece taban dolgu alanları oluşmaktadır. Morfolojik yapısına bakıldığında, delta ve akarsu yatakları alüvyal taşkın ovasını plato ve tepeler çevrelemektedir. Aşağı Meriç Deltasında hala aşındırma, taşıma ve biriktirme faaliyetleri devam etmektedir.

Şekil 3. 26 Meriç Deltası ve Yunanistan [174]

Deltada; Enez'in Bücürmene, Dalyan, Küçük ve Büyük Gala Gölleri ve Yunanistan tarafında dört küçük göl bulunmaktadır. Bu lagünlerin dolgusu henüz tamamlanmamıştır [25]. Bu durum denizin yakın bir zamanda çekildiğini kanıtlamaktadır. Yukarı delta bölümünde Türkiye sınırları içinde kalan Pamuklu ve Sığırcı gölleri bulunmaktadır [175], [176], [177]. Delta eşsiz bir ekosisteme sahip sulak alandır. Delta'nın Yunanistan topraklarında kalan büyük kısmı Ramsar sözleşmesi ile koruma altına alınmıştır [176]. Ülkemizde Meriç Deltası A sınıfı sulak alan olarak nitelendirilse de Ramsar sözleşmesi imzalanmamıştır [177]. Gala Gölü milli park olarak korunmaktadır. Koruma alanları alternatif turizmin zeminini hazırlamaktadır. Milli

parklar sahip oldukları doğal, kültürel, jeolojik, arkeolojik ve tarihi değerleri ile alternatif turizm bakımından önemli alanlardır. Delta da bulunan sulak alan türleri, geniş sazlıklar, mevsimsel bataklıklar, tatlı ve tuzlu göller, su basar çayırlar, tarımsal alanlar, söğüt ve ılgın toplulukları su kuşları için önemli alanlardır. Meriç Deltası göç yolları üzerinde olduğundan birçok kuş türü için üreme ve kışlama alanıdır ve Dünya çapında önem taşımaktadır. Dünyada ve Avrupa’da nesli tükenmek üzere olan türleri barındırmaktadır. Deltayı tehdit eden en önemli faktörlerden biri sulak alanların kurutulup çeltik tarlasına dönüştürülmesidir. Sulak alanların azalması balık ve kuş türlerinin azalmasına da neden olmaktadır [178].

3.3.3 Sulak Alanlar ve Ramsar Sözleşmesi

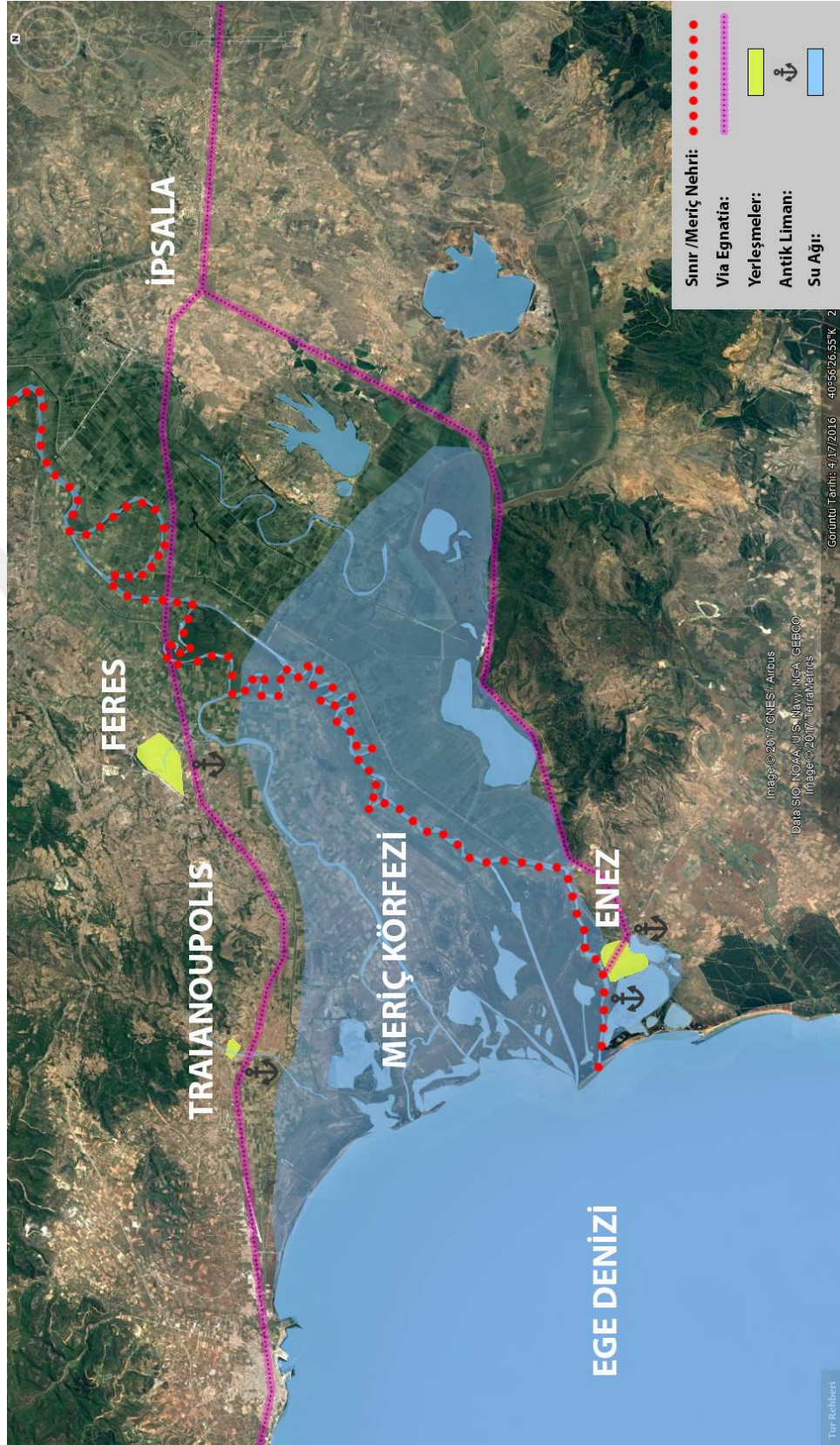
Sulak alanlar karasal ve sucul ekosistem sınırında oluştuklarından biyolojik çeşitliliğe sahip hidrolojik sistemlerdir. Biyolojik çeşitlilik sebebiyle dünyanın doğal zengin müzeleri olarak anılmaktadır. Mevsimsel olarak karasal ya da sucul ekosistem özelliğini taşımaktadırlar. Bataklıklar, nehirler, göller, lagünler, tuzlalar, derin olmayan kıyı alanlarından oluşmaktadır. Sulak alanlar atmosferdeki su döngüsü için öneme sahip olduğu gibi sulak alanda yaşayan canlıların madde döngülerinin sağlanması için korunması gereken alandır [179]. En fazla tahrip edilen ekosistemlerden birisi sulak alanlardır. Drene etme, kurutma, kirlilik ve kaynakların aşırı tüketimi gibi nedenlerle zarar görmektedir [178].

Sulak alanları ve yaşayan türleri koruyan birçok sözleşme olmakla birlikte en önemlisi Ramsar sözleşmesidir. 2 Şubat 1971 tarihinde İran’ın Ramsar şehrinde imzalanmıştır [180]. Sözleşmenin tam adı, özellikle su kuşları yaşama ortamı olarak uluslararası öneme sahip sulak alanları hakkında sözleşme olarak değiştirilmiştir. Ramsar Sözleşmesinin görevi; dünya genelinde sürdürülebilir gelişmeyi sağlamaya yönelik bir katkı olarak, yerel ve ulusal faaliyetlerle ile uluslararası işbirliği ile tüm sulak alanların korunması ve akılcı kullanımının sağlanması olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla Sözleşme yalnızca koruma yapılması mantığı ile sulak alanlara bakmayan, koruma-kullanım dengesinin sağlanarak sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir çerçeve çizen doğa koruma sözleşmesidir.

3.4 Bölüm Sonucu: Feres, Traianoupolis ve Enez Yerleşmelerinin Belirlenmesi

Meriç Deltası'nın deneyimlenmesi için Via Egnatia ana omurga olarak ele alınmaktadır. Roma ve İstanbul gibi iki önemli merkezi birbirine bağlayan tarihi Roma yolu, birçok doğal ve kültürel miras alanlarından geçmektedir (Bölüm 3.2). Meriç Deltası'ndaki yerleşmeler arası bağ kurmaktadır. Meriç Körfezi'nde bulunan yerleşmelerin aynı zamanda Via Egnatia yola ağı üzerinde bulunması sebebi ile alanın deneyimlenmesi için Feres, Traianoupolis ve Enez seçilmektedir. Meriç Körfezi'nin yaklaşık sınırları, körfezde bulunan liman yerleşmeleri ve Via Egnatia yol ağı izleri yaklaşık olarak haritada belirtilmektedir (Şekil 3.26). Meriç Deltası, karayolu ve denizyollarının kesişiminde önemli bir konumda yer almaktadır. Via Egnatia durakları günümüzde kültürleri birbirine bağlayan bir olgudur. Tespit edilen yerleşmeler Meriç Deltası'nın deneyimlenmesine katkı sağlayacak alansal verileri oluşturmaktadır. Alansal veriler ışığında Delta'da, alternatif turizm türlerini içine alan rotaların oluşturulması turizm planlamasına zemin hazırlayacaktır.

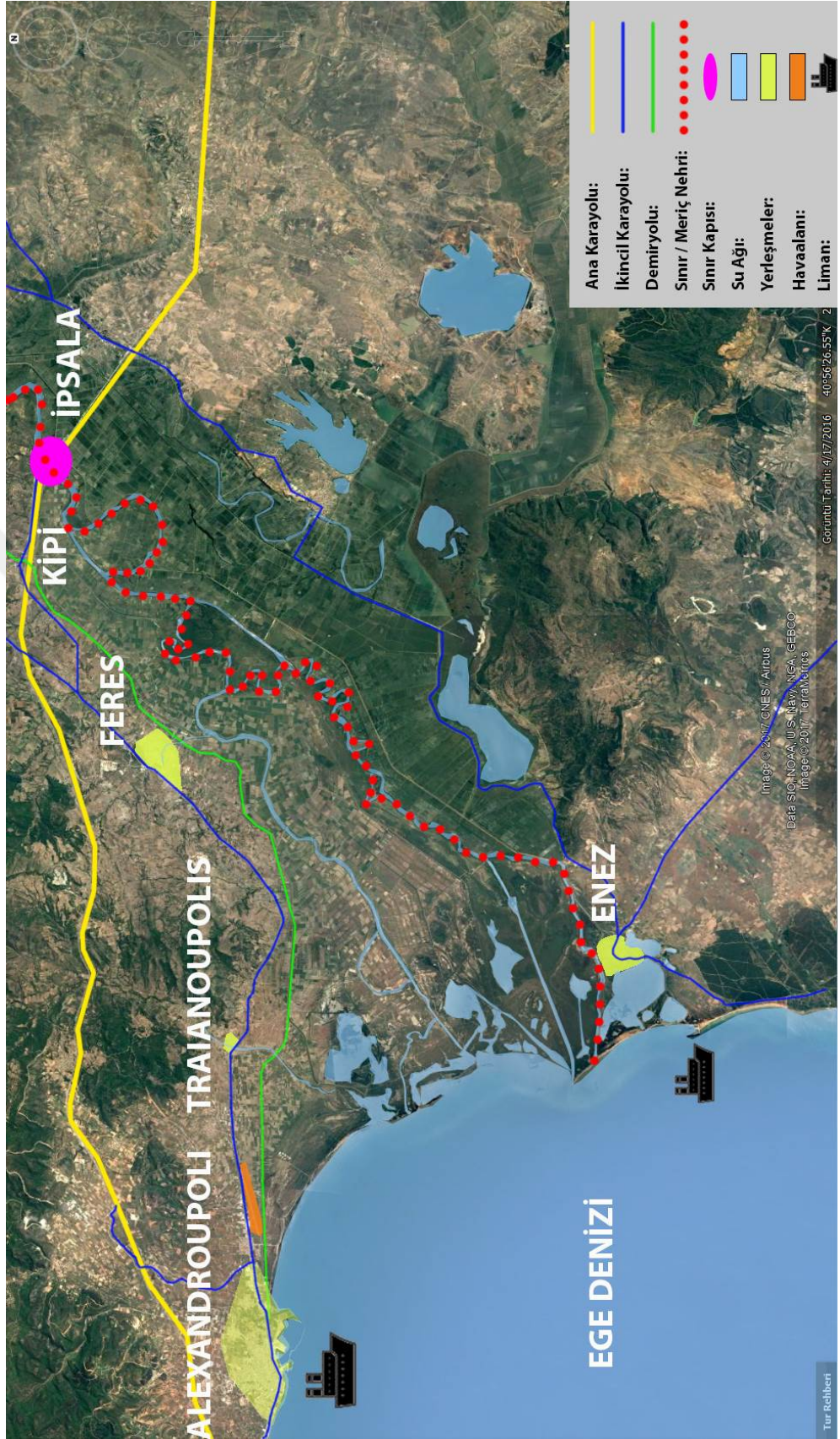
Dördüncü bölümde, deltanın deneyimlenmesi için seçilen Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinin alansal verileri tespit edilerek alternatif turizm paralelinde turistik ürüne dönüştürülecektir.

Şekil 3. 27 Meriç Körfezi'nde bulunan üç liman yerleşmesinin Via Egnatia ile ilişkisi (Meriç Körfezi sınırlarının ve Via Egnatia güzergahının yaklaşık gösterimi) [20], [21], [22],[23], [24], [25], [181], [182]– Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

ALAN VERİLERİ VE TURİSTİK ÜRÜNÜN OLUŞTURULMA SÜRECİ

Meriç Deltası'nda bulunan ve Via Egnatia'nın durakları olan Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşimleri alanın bütün olarak deneyimlenmesini sağlamaktadır. Yerleşimlerin konumları ve tarihçeleri anlatılmaktadır. Alan verileri; doğal yapı, mimari miras yapıları, ekonomik ve sosyal yapı ve turizm altyapısı başlıkları altında incelenmektedir. Turizm altyapısı kapsamında konaklama, bilgi merkezleri ve ulaşım ağı belirtilmektedir. Turistik ürün oluşturma süreci; temanın belirlenmesi, temaya uygun destinasyonların tanımlanması ve tema ile destinasyona uygun turizm aktivitelerinin belirlenmesi başlıklarında ele alınmaktadır. “Meriç Delta Deneyim Turizmi” teması belirlenerek, alt bölge olarak kabul edilen Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinde yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları belirlenmektedir. Bilgiler ışığında turlarda kullanılmak üzere gezi rotası oluşturulmuştur. Bilgiler tablolar ve haritalarla sunulmaktadır.

Şekil 4. 1 Yerleşmelerin Meriç Deltası'ndaki konumu ve ulaşım ağı Google Earth
07.10.2017 Benan Akıncı

4.1 Yerleşmelerin Konumu ve Tarihi

Feres ve Traianoupolis, Yunanistan'ın Evros Bölgesi'nin baş şehri olan Alexandroupolis'in yerleşimlerindenidir. Evros Bölgesi'nin güneyinde bulunan yerleşmeler İpsala-Kipi sınır kapısına yakındır. Traianoupolis, Loutros yerleşiminin girişinde yer almaktadır. Enez, Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nin ili olan Edirne'nin güneybatı ucunda konumlanmaktadır.

Feres:

Şekil 4. 2 Feres'in güneyden görünüşü (Foto: Uspensky 1906) [25]

Feres, Meriç Nehri'nden 4 km uzaklıkta bir tepe üzerine konumlanan yerleşim delta manzarasına hakimdir. Feres, Bizans döneminde Vera, Osmanlı döneminde Ferecik olarak adlandırılmaktadır [25]. 12.yüzyıl Bizans Dönem'nde Komnenos Hanedanlığı, yaptırdığı manastırı surlarla çevrelemesiyle yaşam başlamıştır. Via Egnatia'nın duraklarından biri olan Feres'e ulaşmak için Meriç Nehri dubalı köprülerle geçilmektedir. Meriç Körfez durumundayken Feres'in, nehir ağzında bir limanı bulunmaktadır. Manastır başrahibi, kayığıyla Ainos'a geçerek liman yerleşiminde alışveriş yapmaktadır. En parlak dönemini Bizans döneminde yaşamıştır. 16.yy geç dönemlerine kadar çeşitli boyutlarda kayıklarla Feres limanından Meriç Nehri'nin karşı kıyılarına geçilmiştir [25].

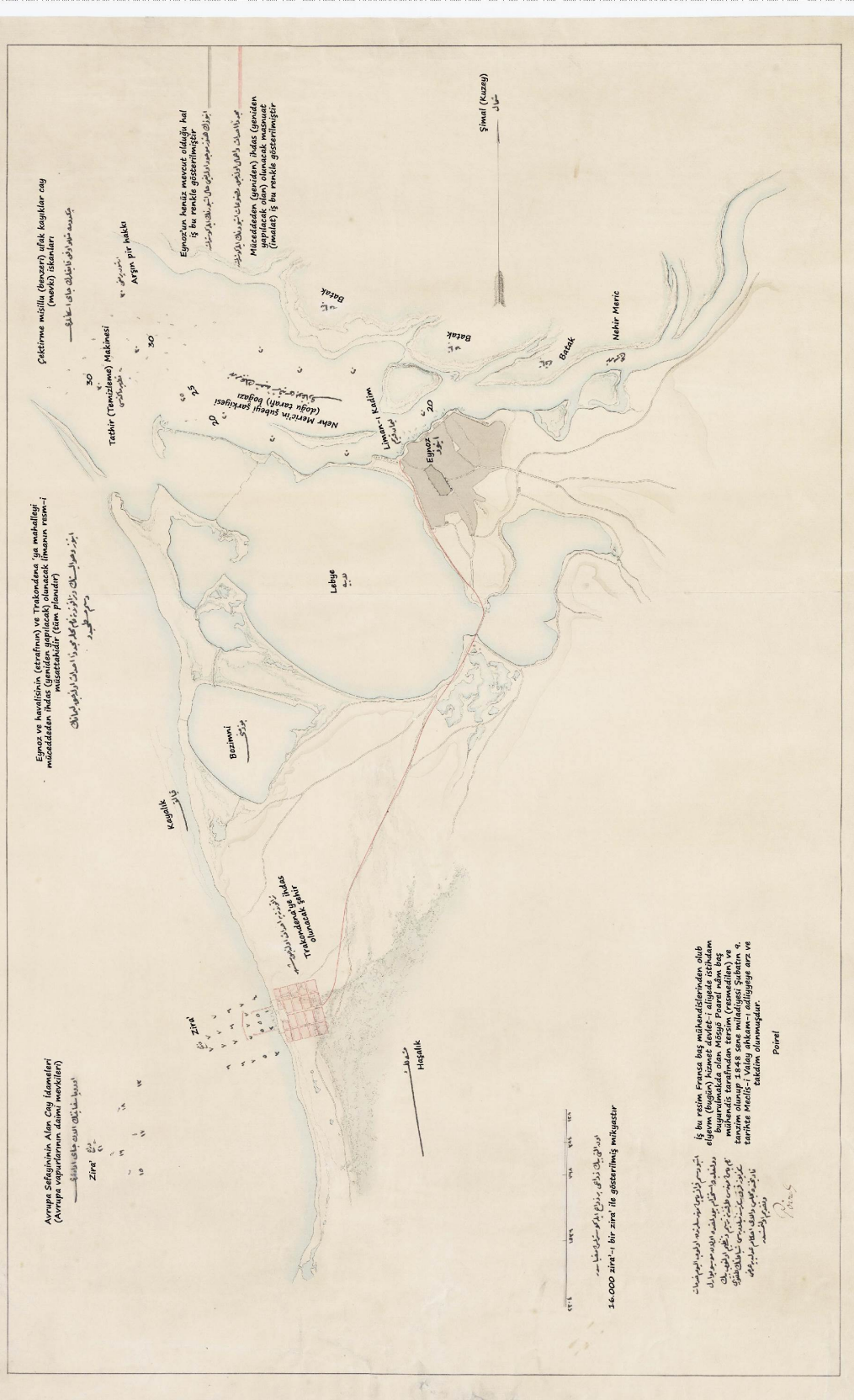
14.yüzyılda Gazi Süleyman Paşa komutasındaki Lala Şahin ve Evrenos tarafından fethedilerek Osmanlı hakimiyetine girmiştir [20], [183]. 1912 Balkan Savaşları'na kadar Türk İslam hayatının yaşandığı büyük bir kaza merkezi olmuştur. 1454/55 tarihli en eski mücmel defeterinde 215 müslüman, 58 hristiyan hane olduğu belirtilmektedir. Bir cami, bir medrese, bir tekke, bir hamam, bir kervansaray bulunmaktadır. Cami, kiliseden çevrilmiştir. Yapıların, Ahi Turhan tarafından kendi parasıyla yaptırıldığı kaynaklarda görülmektedir. Evliya Çelebi, kentte en az beş han bulunduğunu, en güzellerinin de Ekmekçizade Ahmet Paşa tarafından yaptırıldığını belirtmiştir. Balkan Savaşları'ndan önce 600 hane Türk, 160 hane Rum ve 10 hane Bulgar yaşamaktadır. Balkan Savaşları sırasında Ferecik çok zarar görmüştür. İslam eserleri yıkılmış ve Türk nüfusu göç etmiştir. Nüfus mübadelesinde Türklerin yerine Türkiye sınırları içerisinde kalan Rumlar Ferecik'e yerleştirilmiştir [20], [183].

Traianoupolis:

Roma İmparatoru Traian Parth Savaşları için Egnatia yolunda onarım yaptırmıştır ve M.S. 2.yüzyılda Via Egnatia aksında kendi adını taşıyan Traianapolis yerleşimini kurmuştur [22]. Amacı Traianoupolis'i Trakya'nın askeri ve dini merkezi yapmaktır. Tarih öncesi çağlardan beri bölgede yaşam izleri bulunmaktadır. Şehrin akropolünün bugünkü Aziz George tepesinde olduğu düşünülmektedir [31]. Epigrafik(yazıt bilimi) ve nümismatik (para bilimi) kanıtlarından yola çıkarak şehirde 5.yy kadar kutsal senato, belediyeler ve kabilelerin olduğu anlaşılmaktadır. Orta Bizans döneminde en parlak dönemini yaşamaktadır. Yerleşimde küçük bir Bizans kilisesi bulunmaktadır. Kilise kalıntıları Komotini Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir. Hristiyan topluluğunun yaşadığı Traianoupolis bir dönem Metropolitliğin başkentidir. Bizans döneminde Meriç Körfezinde limanı bulunmaktadır. Deniz ve kara ulaşım ağlarının birleşiminde yer aldığından önemli bir yerleşim yeridir. 14.yy da Osmanlı'lar Çirmen savaşı ile bölgeye hakim olmuşlardır. Bölgeyi fetheden Gazi Evrenos paşa vakıf kurmuştur. Via Egnatia üzerinde dev bir han inşa ettirmiştir [20]. Osmanlı'nın önemli menzillerinden birisidir. Eski çağlardan beri termal sularıyla ünlüdür. 16.yy da Osmanlı döneminde banyolar inşa edilmiştir. Suları Müslümanlar içinde kutsaldır [31]. Kaplıcalar arkeolojik alan içerisinde bulunmaktadır. 1995 yılında spa merkezi ve pansiyon işletilmeye başlanmıştır.

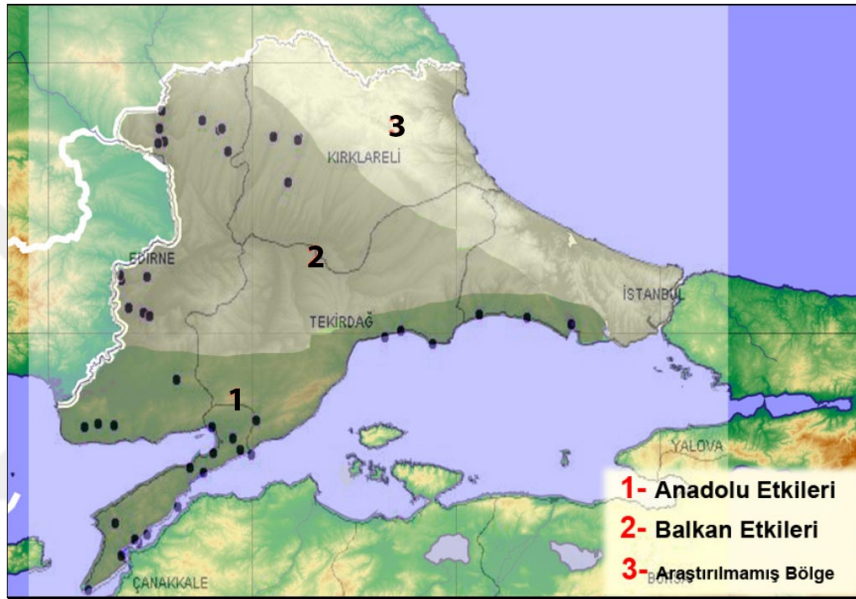
Enez:

Enez ve çevresinde milattan önce birçok yerleşim kurulmuştur. İlk Çağda Trakya Bölgesi'nde bulunan ve Dünya kültür tarihi açısından son derece önemli iskan yerlerinden biri olan Hoca Çeşme Höyüğü Enez yerleşmesinin yakınında konumlanmaktadır [17], [184]. Yüzeyden toplanan malzemeler Neolitik Döneme aittir. Karakteristik özelliklerinden bazıları, cilalı taş aletler, keramik eşya, örücülük, dokumacılık, tarım ve hayvancılıktır. M.Ö.6500'lerde Meriç Nehri, Ergene Nehri'ne kadar uzanan bir körfez biçimindedir. M.Ö. 5500 – 4000 yıllarına tarihlenen Hoca Çeşme Höyüğü, Meriç Deltasını sınırlayan Hisarlı dağının güney yamaçlarında, Meriç Nehrine bakan bir kayalığın üzerinde konumlanmıştır. Yerleşme, Enez'e iki kilometre uzaklıkta bulunan Yenice köy yolunun kuzey kenarındadır. Hoca Çeşme Höyüğü Neolitik dönemde denize daha yakın bir konumdadır. Tatlı su kenarına kurulan Hoca Çeşme Höyüğü, besin kaynakları açısından elverişli bir ortamda bulunmaktadır [185]. Trakya'nın en eski köy yerleşmelerinden biri olan Höyük'te Anadolu ve Ege kökenli çanak çömleğin var olduğu görülmektedir. Höyük'te yürütülen çalışmaların, ilk tarım ve hayvancılığın Avrupa'ya nasıl geçtiğini gösterecek nitelikte değerli olduğundan bahsedilmektedir. Hoca Çeşme Höyüğü'ü dört evreli bir yerleşmeye sahiptir ve sekiz katmandan oluşmaktadır [17]. Kazılarda nitelikli çanak çömleklerin yanısıra çok miktarda domuz, sığır, koyun kemikleri ile deniz kabukları bulunmuştur. Bu durum tarım ve hayvancılığın varlığını göstermekte ve devamlı yerleşmeyi kanıtlamaktadır. Höyük oval ve yuvarlak planlı yapılar dal örme ve çamurdan yapılmıştır. Yerleşim, kuzeyden taştan yapılmış surlarla korunmaktadır [33].

Şekil 4. 3 Enez ve Meriç Deltası 1848 [186]

Neolitik dönemin ardından bölgedeki diğer yerleşmeler Tunç Çağı'nda görülmektedir. Trakya Bölgesinin, iki boğazı, üç denize kıyısı ve geniş bir nehir ağı olduğundan taşımacılık ve ticaretin geliştiği bir kavşak noktasıdır. Bu yüzden İlk Tunç Çağı'nda Anadolu, Ege ve Avrupa'daki karşılıklı etkileşim ve gelişimde kilit özellik taşımaktadır. Doğu Trakya'da İTÇ'nin başlangıcı M.Ö. 3200'ler olarak kabul edilmektedir. Yerleşimlerde ticaret yapıldığı için kıyı ve nehir kenarında kurulmuştur [187]. Trakya Bölgesinde bulunan İTÇ yerleşimlerinin etkilerini üç bölüme ayrılmaktadır (Şekil 4.54). Karadeniz kıyılarında İTÇ yerleşimleri hakkında bilgiler mevcut değildir.

Şekil 4. 4 Türkiye Trakyası Tunç çağı yerleşimleri haritası [187]

Bunun sebebi ise dalgaların kıyıları aşındırması sonucu oluşan kıyı yarlarının yerleşime imkan vermemesidir. Trakya'nın orta kesimlerinde Balkan etkileri, Marmara ve Ege kıyılarında ise Anadolu etkileri görülmektedir. Marmara kıyılarında, Selimpaşa, Marmara Ereğlisi, Büyükçekmece, Küçükçekmece gibi koylar ve lagün göllerinin olduğu bölgelerde yerleşimler kurulmuştur. Ege kıyılarının Saroz Körfezi'ne yakın bölgede Enez ilçesi sınırları içerisinde yer alan üç İTÇ yerleşimi mevcuttur. 1998-1999 yıllarında Sait Başaran tarafından tespit edilen iki höyük ve bir düz yerleşim yeri bulunmaktadır[187].

1. Pandır Bahçe / Üveyiktepe: Enez'in güneydoğusunda bulunan Küçük Evren köyü yakınlarındaki ovada alüvyal bir yükselti üzerinde konumlanan höyüğün sekiz metre yüksekliğinde 140x80 m boyutlarında olduğu belirtilmektedir. Bölgede

bulunan çanak ve çömlekler Ege ve Marmara Bölgesi arasında ticaret yapıldığını kanıtlamaktadır [187], [188], [189].

2. Hasköy Höyüğü: Enez'in güneydoğusunda, Keşan–Enez karayolunun kuzeyindedir. Höyük, güney ve doğusunda kendinden kot olarak daha yüksek tepeler arasında kayalık bir sırtın uzantısı gibi görülen, etrafını saran dereler ile bir ada gibi görülmektedir. Yassı oval biçimli tepe 65x30m ölçülerindedir. Tepe soğuk kış rüzgurlarını engellediğı için bölgede daha sonraki dönemlerde de yerleşimin olduğundan sözedilmektedir. Hasköy Höyüğü kazılarında elde edilen bulguların aynı bölgedeki Pandır Bahçe Höyüğü bulguları ile benzerliklerine bakılarak çağdaşı bir yerleşme olduğuna anlaşılmaktadır [187].

3. Değirmen-tepe: Enez'in Büyük Evren köyünün 2 km kuzeyinde bulunan Umurbey köyünün doğundaki tepede konumlanmaktadır. Dağlık sırtlarda ovaya hakim düz bir yerleşimdir. İlk tunç çağına ait az sayıda çanak çömlek bulunmuştur. Bölgenin evrişli oluşundan o döneme ait fazla bulguya rastlanmamaktadır. Genelde M.Ö. 3.yüzyıla ait çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Bu demek oluyor ki bölgede geç dönemlerde de yerleşme mevcuttur [187].

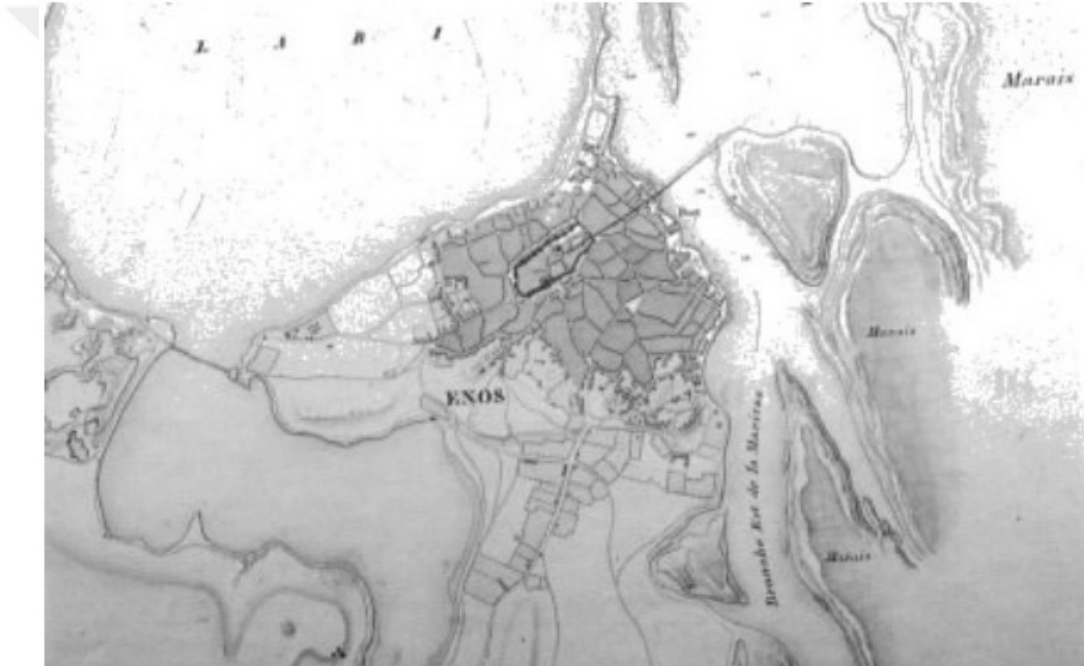
Meriç Nehri'nin doğu kıyısında kurulan yerleşim alanı eski çağlarda Ainos olarak anılmaktadır. Ege Denizi yaklaşık on beş bin yıl önce körfez biçimindedir. Heredot ve Strabon, Ainos'un iki limanlı kent olduğundan bahsetmektedir. Limanlardan biri Iodosa diğeri ise poyraza karşı korunaklıdır. Limanların biri kalenin güney - güneybatısında yer alan Dalyan Gölünde diğeri ise yerleşimin doğusunda yer alan Taşaltı Gölünde bulunmaktadır [33]. (Şekil 4.89)

Yerleşim 25m yüksekliğinde bir yarımada üzerine kurulmuştur. Bugün sahilten 5 km içerde konumlanmaktadır. Karadeniz ve Ege Denizi arasındaki ulaşım Meriç Nehri üzerinden sağlanmaktadır. Kuzeyde, Edirne'ye gemilerle oradan Plovdiv'e ulaşılmaktadır. Deniz ve kara yollarının kesiştiğı noktada bulunan Enez, doğuda İstanbul, kuzeyde Edirne ve güneydoğuda Gelibolu'ya bağlanmaktadır. Deniz ve karayolu ilişkileri sebebiyle ticaret gelişmiştir. Ainos'un Via Egnatia'ya ikincil bir yol ile bağlandığı bilinmektedir [33]. Enez–Feres arasındaki Enez'de baba öldüren kaldırımı olarak bilindiğini belirtmektedir. M.Ö. 7.yüzyılda Aioller'in kolonisi olarak Trak

köylerinin bulunduğu yerde kurulmuştur. Ainos, Meriç Nehri'nin kenarında şehire hammadde sağlamak amacıyla kurulan bir ticaret merkezidir. M.Ö. 190 yılında Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetine girmiştir. M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılması ile Ainos Bizans (Doğu Roma) egemenliği altına girmiştir. Ainos'un şehir duvarları Justinian tarafından yükseltilerek istilalar önlenmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Rodop eyaletinin baş şehri olan Ainos önemli bir ticaret merkezi olmuştur. 7. ve 11. yüzyıllarda Bizans İmparatorluğu idari açıdan themalara dini açıdan ise metropolitlere ayrılmıştır. Traianoupolis metropolitliğine bağlı olan Ainos, daha sonra başpiskoposluk merkezi olmuştur. Dedeğaç kenti Maronia metropolitliğinden ayrılarak Ainos Metropolitliğine bağlanmıştır. Ainos'un önemini kaybedip Dedeğaçın (Alexandroupoli) önem kazanması ile birlikte Ainos Metropolitliliği Dedeğaç'a taşınmıştır [43]. 12.yüzyılda Bizans'ın Komnenos hanedanlığı bölgede etkin güç olarak rol oynamaktadır. Meriç deltasındaki yerleşimlerin İstanbul'a yakın olması sebebi ile Komnenos'lar birçok eser bırakmıştır.

Meriç Deltası'nda bulunan limanlar sayesinde Feres ve Ainos'un ticari ilişkileri gelişmiştir [25]. Kosmosoteria Manastırının keşişleri Feres'deki tüccarlar yerine Ainos limanındaki gemilerden zeytinyağlarını almaktadır. Liman kadar tuz üretimi ve balıkçılık da Ainos'un ticaretinde önemli bir yer tutmaktadır. Komnenos döneminden sonra Ainos hem askeri bir merkez hem de rekabet alanı olarak görülmektedir [25]. Ainos bir dönem Genoalı (Cenevizli) Gattelusio ve Doria ailelerinin hakimiyetine girmiştir. Osmanlı fethine kadar yaklaşık iki yüzyıl boyunca Ainos, aşağı Rodop Bölgesi'nin, Taşoz, Semadirek, Midilli Adaları olmak üzere Çanakkale Boğazına kadar uzanan toprakların prenslik merkezi olmuştur [43]. 1456 yılında Fatih Sultan Mehmet'in komutanlarından Has Yunus Bey Ainos'u fethetmiştir. Halk savaşımadan şehri teslim etmiştir. Osmanlı Dönemi'nin etkileri bölgede hissedilmektedir. 19.yüzyılda Alexandroupoli-Svilengrad demir yolunun yapılması ile bölge önemini kaybetmiştir. Ainos 19.yüzyıla kadar yün, pamuk, devetüyü, ipek, deri, safran ticaretinin yapıldığı bir bölge olduğundan demir yolunun ilk olarak Enez'den geçmesi düşünülmüştür. Fakat incelemelerde Meriç nehrinin taşıdığı alüvyonlar sonucu dolması gerekçe gösterilerek liman kenti olarak Dedeğaç seçilmiştir. Bu yüzden bölge halkının büyük bir çoğunluğu Dedeğaç'a göç etmiştir [20]. Balkan Savaşları sonucunda Midye–Enez hattının çizilmesi ile bölgede

değişimler başlamıştır. Lozan Antlaşmasında Yunanistan–Türkiye sınırının Meriç Nehri olarak belirlenmesinin ardından bölgenin önemi azalarak silik bir yerleşim yeri olmuştur. Meriç Nehri’ne ulaşımı alüvyonların birikmesi ve sınır bölgesi olması sebebi ile nehir ulaşımı artık yapılamamaktadır. Ainos, sınırın oluşmasından sonra önemini kaybetmiştir. Unutulmuş bir yerleşim yeri olan Enez’in yazın gelen yerli turistler ile nüfusu artmaktadır. Enez, 1927 yılında askeri yasaklı bölge ilan edildiği için yabancı turistler yerleşime giriş yapmamıştır. Bu durum turizmi olumsuz yönde etkilemiştir. 2004 yılında yasaklı bölge olmaktan çıkarılmıştır [190]. Enez’in merkezinin neredeyse tamamı Kültür Bakanlığı tarafından kültürel ve arkeolojik değerlere sahip olduğu için 1. Derece sit alanı olarak ilan edilmiştir [191].

Şekil 4. 5 Enez haritası 1845 [43]

4.2 Alan Verileri

Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinin alansal verileri incelendiğinde alternatif turizm potansiyeli ortaya çıkmaktadır. Yerleşmelerin alan verileri; doğal yapı, mimari miras yapıları, ekonomik ve sosyal yapı ve turizm altyapısı başlıklarında anlatılmaktadır.

4.2.1 Doğal Yapı

Feres, Traianoupolis ve Enez ılıman iklim özelliklerine sahiptir [169]. Feres, yamaca kurulu bir yerleşim olduğundan lodos ve poyraz etkili olmaktadır. Delta manzarasına hakim bir konumda yer almaktadır. Yamacın en yüksek kesiminde çam ormanları bulunmaktadır [192]. Meriç Nehri'nin sol kolu yerleşimin yakınından geçmektedir. Nehir boyunca, ılgın, söğüt ve kavak ağaçları yetişmektedir. Evros Milli Parkında kuş gözlemciliği yapılmaktadır [192], [193].

Traianoupolis, iki tepe arasında düzlük bir arazide konumlanmaktadır. Tepeler, poyrazdan esen rüzgara kapalı iken lodos yerleşimde hissedilmektedir. Delta ve deniz manzarası tepelerden seyredilmektedir. Traianoupolis tepelerinde, kuş gözlemciliği yapılmaktadır [194]. Ormanlarında çam, meşe, kayın, köknar gibi başlıca türler bulunmaktadır [192]. Traianoupolis'in kuzeyinde Dadia Ormanları yer almaktadır [195].

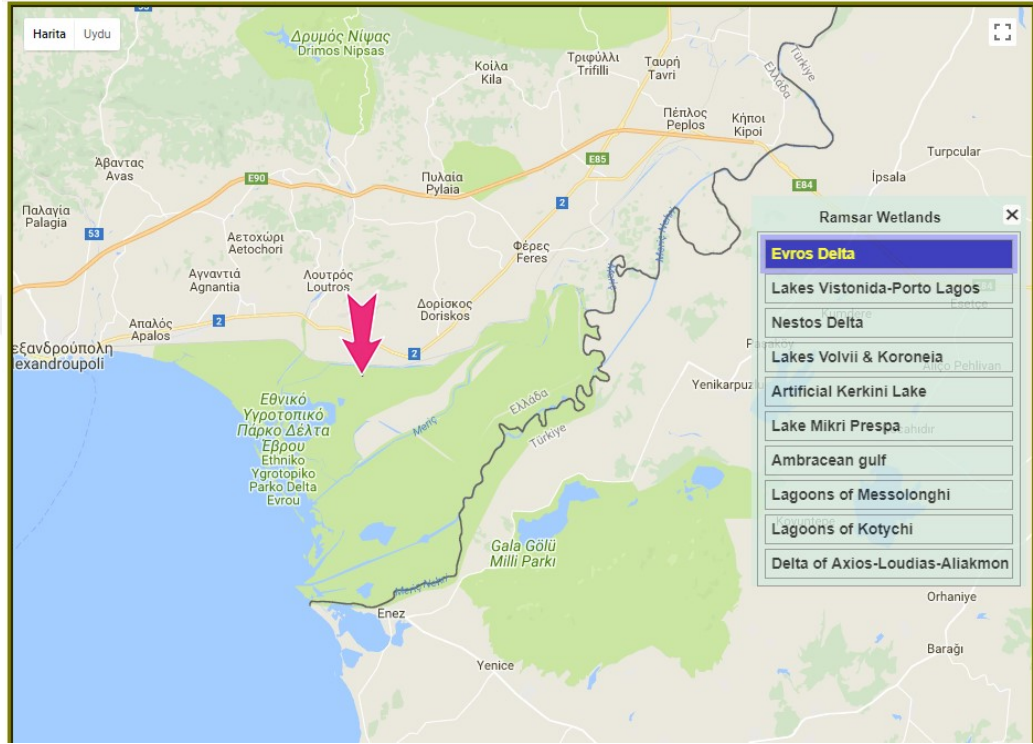
Şekil 4. 6 Aziz George Tepesinden Loutros'un görünümü Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Avrupa'nın en önemli sulak alanlarından biri olan Meriç (Evros) Deltası, Traianoupolis yerleşiminin kenarından başlamaktadır. Evros Milli parkı Yunanistan-Türkiye sınırında bulunmaktadır. Uluslararası Ramsar Sözleşmesi ile korumaktadır [195]. Su kuşlarının kışlama ve üreme bölgesi olan delta da kuş gözlemciliği yapılmaktadır [194]. Tepeli pelikan, falmingo, kuğu, kara sumru, beyaz pelikan, bayağı aynak, çulluk, kaşıkçı, martı, şahin, atmaca, ötleğen, kırlangıç, karabatak, balıkçıl gibi türler deltada bulunmaktadır [193], [194]. Nesli tükenmekte olan türlere de ev sahipliği yapmaktadır. Deltada sürüngen, memeli ve kurbağa türleri de gözlenmektedir. Delta'nın denizle buluştuğu

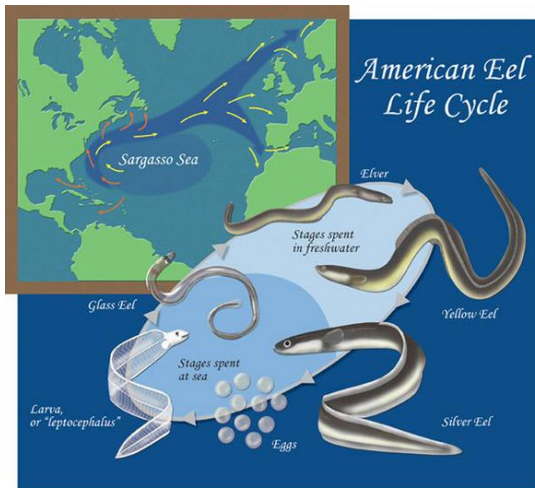
alanda Metamorfosi Tou Sotira sahili yer almaktadır [196]. Kuzey Ege de 450 balık türü belirlenmektedir. Kefal, levrek, çipura ve yılan balığı en çok tercih edilenler arasında yer almaktadır [192], [197].

Ramsar Wetlands of Greece

In Greece, 10 wetland areas have been declared Ramsar Wetlands since 1974

Şekil 4. 7 Evros deltası ramsar alanını gösteren harita [198]

Şekil 4. 8 Yılan balığının biyolojik gelişimi, göç haritası ve görünümü [199]

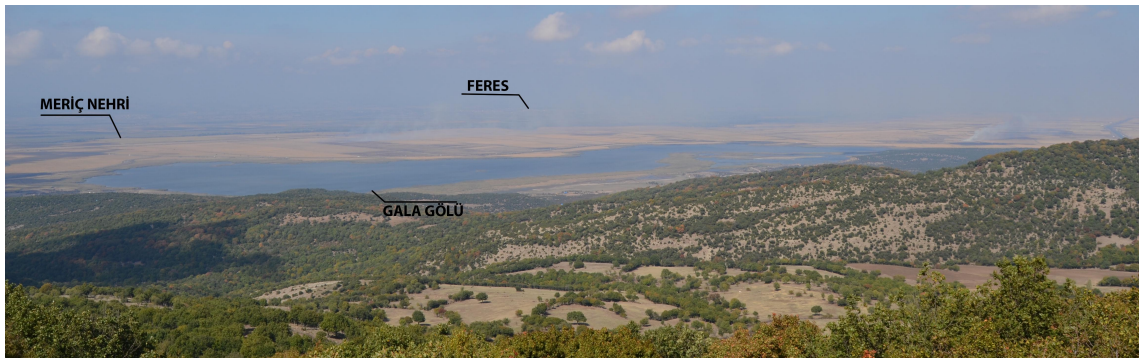
Yılan balıkları ekonomik öneme sahip olduğundan ülkemizde Avrupa'ya ihraç edilmektedir. Dünyada Avrupa yılan balığı, Amerikan yılan balığı ve Japon yılan balığı türleri bulunmaktadır. Bölgemize Avrupa ve Amerikan yılan balığı gelmektedir. Aynı tür içinde farklı bölgelerde olan balıklarda renk ve baş bölgelerinde farklılıklar gözlemlenmektedir. Yılan balıkları tuzlu, tatlı ve bataklığın az tuzlu suyunda yaşamaktadır [200]. Meksika'nın Sargossa Körfezinde dünyaya gelmektedir. Yılan balıklarının yaşam döngüsüne göre, yaklaşık ömürleri 15 yıldır, hayatlarında sadece bir kere ürerler, genellikle tatlı sularda yaşarlar ve denizde uzun süre göç etmektedirler. Yumurtlama alanları, Meksika'nın Saragossa Körfezi'dir. İlk baharda yumurtadan çıkan larvaların ilk göçleri, Avrupa'ya doğrudur ve yaklaştıkça büyümeleri tamamlanmaktadır [200]. Ağustos–Eylül aylarında metamorfoz geçirerek üç yılda elver haline gelmektedirler. Tatlı sulara göç ettiklerinde sarı yılan balığı durumundadırlar. Sarı yılan balığı halleri 14-15 yıl sürmektedir. Deniz suyuna geçmek için ikinci metamorfoz geçirerek tüketicinin en çok istediği gümüşü yılan balığı halini almaktadır. Sonbaharda, tatlı suları terk ederek Sargossa'ya doğru üreme göçü başlamaktadır. Üremeleri tamamlandıktan sonra ölmektedirler. Göç ederken yollarını nasıl buldukları bilinmemektedir [200].

Enez, etrafı lagün gölleri ve nehir ile çevrili yükselti üzerinde konumlanmaktadır. Kıyı kesimlerde Akdeniz iklimi, iç kesimlerde ise Karasal iklim etkili olduğundan Marmara Geçiş iklim tipine sahiptir. Lodos ve poyraz etkisini göstermektedir. Enez, delta ve deniz manzarasına hakimdir [151]. Gala Gölü, Enez'in 7 km kuzeydoğusunda Meriç Deltası'nda yer almaktadır. Sadece ülkemizin değil, Dünya'nında önemli sulak alanlarından biridir. Göl, Büyük Gala, Küçük Gala ve Pamuklu göllerinden oluşmaktadır. Uluslararası kriterlere göre A sınıfı sulak alan, 1991 yılında Tabiat Koruma Alanı ve 2005 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir [179]. 6.087 ha park, sulak alan, göl ve orman ekosistemlerini ve çeşitli canlı türlerini barındırmaktadır [177]. Gala Gölü'nü tehdit eden en önemli faktörlerden birisi tarım alanlarının sulama sularının Gala gölüne akıtılmasıdır [178]. Kimyasal maddeler Gala Gölü'ne karışmaktadır. Ayrıca kurak geçen zamanlarda tarlaları sulamak için Gala Gölü'nden alanın sular gölü sığlaştırmaktadır. Gala Gölü, Antik Çağ'dan yakın zamana kadar balık üretim merkezidir.

Şekil 4. 9 Enez, Meriç Nehri ve Dalyan Lagünü 2016 (Foto: Yılmaz Özkaya)

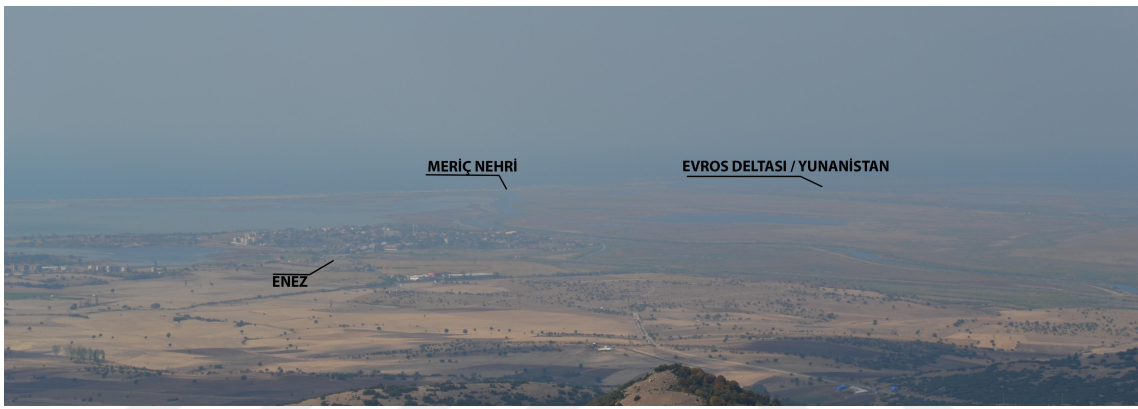
Özellikle yayın, turna, sazan ve yılan balığı yakalanmaktadır. Milli Park olmasından sonra gölün etrafına drenaj açılması kimyasalların göle ulaşması engellenmiştir. Bölgeye avlanma yasağı getirilerek yaban hayatının canlanması amaçlanmaktadır. Avrupa, Asya ve Afrika kuş göç yolları üzerinde kaldığından önemli biyoçeşitliliğe sahiptir. 146 kuş türünün üreme ve kışlama yeridir [43]. Yerel ve küresel ölçekte nesli tükenmekte olan kuş türlerini barındırmaktadır. Bölgede gözlem evleri bulunmaktadır. Ornitoloji (kuş gözlemciliği) ve göl turizmi ile bölgeye turist gelmesi sağlanabilir.

Şekil 4. 10 Hisarlı Dağı'ndan Gala Gölü manzarası Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Enez'in alçak plato sahasındaki tek yükseltisi Hisarlı Dağıdır. Gala Gölü Milli Parkı, yüksekliği 423m olan Hisarlı Dağı'nın eteklerinde konumlanmaktadır. Karakteristik bitki

örtüsü ve yaşam ortamına sahiptir. Doğal meşe ve kızılçam ormanları yerini sahile doğru makilik alanlara bırakmaktadır. Hisarlı Dağı, kuzeyindeki çeltik tarımı ile güneyindeki kuru tarımı birbirinden ayıran tampon bölge durumundadır. Ayrıca sahil kesimini nispeten kuzeyin sert iklim koşullarından korumaktadır. Biyoçeşitliliğe sahip olan bölgede hayvancılık yoğun olarak yapılmaktadır. Meriç Deltası'na hakim bir manzaraya sahip olan Hisarlı Dağı doğa severler için bir rekreasyon alanıdır. Doğa yürüşü yapmak ve eşsiz manzaranın tadını çıkarmak isteyen ziyaretçilerini beklemektedir. Tarım ve hayvancılık yapılmasından dolayı Hisarlı Dağı'ndaki doğal orman alanları tahrip edilmektedir [201].

Şekil 4. 11 Hisarlı Dağı'ndan Enez ve Meriç Deltası manzarası Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Meriç Deltası sulak alanında bulunan Dalyan, Bücürmene (Işık), Taşaltı ve Tuzla alan lagün gölleri, Enez yerleşiminin güneyinde yer almaktadır. Lagünlerin toplam alanı 520 hektardır ve 1. derece sit alanı olarak kabul edilmektedir [202]. Meriç doğu kolunun bir çıkıntı halinde büyümesi Enez limanına alüvyon dolmasına, Dalyan ve Bücürmene lagün göllerini körfezden ayıran kıyı oklarının erimesine neden olmaktadır. Böylece Enez'in kıyı şekli değişmektedir. Enez'in Tuzla lagün göllerinden eskiden tuz elde edilerek bütün ülkenin ihtiyacı karşılanırsa da bugün tuz elde edilememektedir. Çünkü Dalyan ve Tuzla lagün göllerin arasına Altinkum Sahiline ulaşmak için karayolu yapılmıştır. İkincil konutların hafriyatlarının bu gölgeye dökülmesi tuzla gölünün alanını küçültmüştür. Dalyan, Bücürmene ve Taşaltı lagün göllerinde balıkçılık yapılmaktadır. Lagün göllerinin sığlaşması ve kirlenmesi balık miktarının azalmasına neden olmaktadır [202].

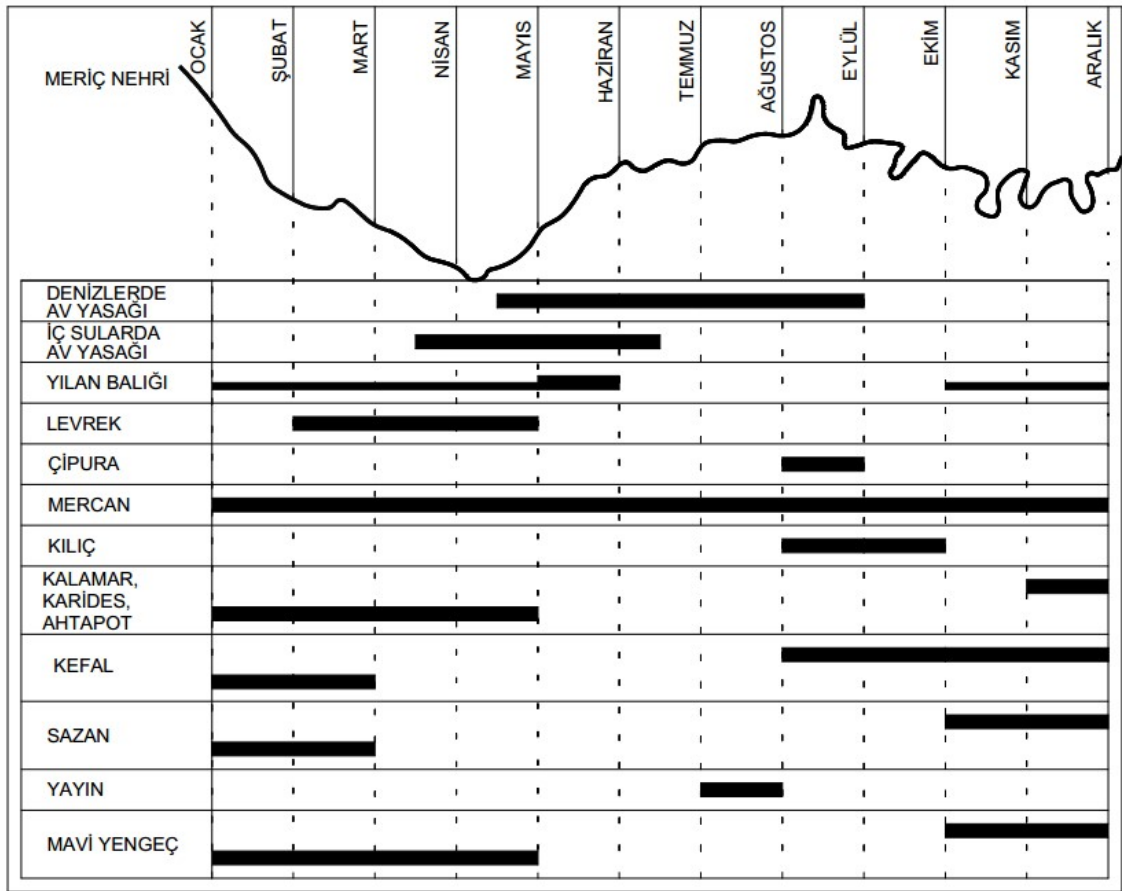
Şekil 4. 12 Enez Taşaltı Lagünü Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Enez ilçesi yaklaşık 30 km uzunluğunda sahile sahiptir. Enez'in yaklaşık 8 km güneyindeki Altinkum sahilinin kuzeyinde orman, güneyinde ise tertemiz denizi ve geniş sahili bulunmaktadır. Bu bölgede çok sayıda ikincil konut inşa edilmektedir. Enez'in nüfusu yaz aylarında 3-4 katına çıkmaktadır. Birçok hotel, pansiyon ve eğlence merkezine sahip olan Saros Körfezi'nin en büyük yazlık yerleşimi İstanbul'a yakınlığı sebebi ile tercih edilmektedir. Enez'in doğusunda Sultaniçe, Gülçavuş, Büyükevren, Vakıf ve Karaincirli sahilleri de bulunmaktadır [175]. Enez kıyı kumulları, Kuzey Saros Kıyıları önemli bitki alanlarıdır ve Avrupa ölçeğinde nadir türleri barındırmaktadır. Kumul ekosistemi birçok canlının yaşam alanıdır. Kum incisi, şehit karanfili, topalak, deniz teresi, kum yoncası gibi bitkiler kumul alanlarda gözlenmektedir. Meriç Nehri, doğu kolu Yunanistan ile sınır oluşturmaktadır. Doğu kolunun akımı daha düşüktür. Bu yüzden Enez'in doğal yapısına zarara vermektedir. Bulgaristan'ın baraj kapaklarını açması ile bazı kış aylarında su taşkınları yaşanmaktadır. Sınır oluşturması nedeniyle Meriç Nehri kıyılarına kadar yaklaşamamaktadır. Sulak alanlarda, nilüfer, ata mahmuzu, tilki kuyruğu, butomus gibi birçok bitki bulunmaktadır [37].

Ormanlarda, çam ve meşe çeşitleri başta olmak üzere dişbudak, karaağaç, gürgen görülmektedir. Alçak kesimlerde maki ve çalı formasyonları bulunmaktadır [175].

Ormanlar, meralar, tarımsal ve sulak alanları çok sayıda kuş ve memeli türüne barınak oluşturmaktadır. Yaygın olarak bulunan balıkların başlıcaları, mezgit, üzme kefal, levrek, yılan balığı, kolyoz, uskumru, mercan gibi çok sayıda balık bulunmaktadır. IUCN'nin kriterlerinde korunan balık türleri, kadife köpekbalığı, elektrik balığı, küçük pisi balığı başta olmak üzere çok sayıda balık türüdür [37]. Son yıllar da Enez kıyılarında mavi yengeçler görülmektedir [203]. Mavi yengeçlerin besin ve ekonomik değeri yüksektir. Fakat Enez, henüz farkına varamamıştır.

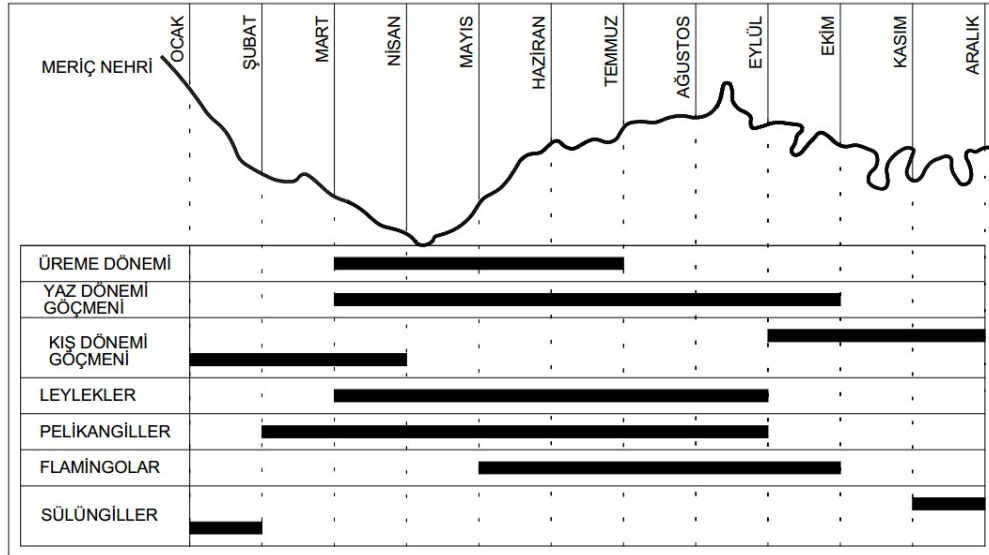
Çizelge 4. 1 Meriç Deltası ve çevresindeki balık türlerinin avlanma zaman çizelgesi [204], [205], [207], [208]

Meriç Deltası, zengin balık çeşitliliğine sahiptir. Zaman çizelgesinde balık türlerinin avlanma ve av yasalarının olduğu aylar belirtilmektedir (Çizelge 4.4). Tatlı ve tuzlu su balıkları genellikle yılın her ayı avlanmaktadır. Çizelgede belirtilen, balıkların lezzetli olduğu aylar avlanma mevsimleridir. Bölgeye gelen turistlerin hangi balık çeşidini yemeleri gerektiği gösterilmektedir. Çizelgede belirtilen balık türleri ve zamanları tat bilir turizm ve av turizminin gelişmesinde kullanılacaktır.

Kuşlardan, bahriler, martılar, filamingolar, saz deliceleri ve ördekler görülmektedir. Sulak alandaki kuş türlerini; yıl boyunca bulunan ve üreyen kuşlar, kış mevsimini geçirmek üzere bölgeye göç eden kuşlar, yazın üremek için bölgeye gelen türler ve transit geçen türler olarak dörde ayrılmaktadır. Yaz boyunca bölgede bulunan ve üreyen türler, ağaçkakanlar, spinozgiller, baştankaragiller, kargagiller ve yırtıcı kuş türleridir. Kış mevsimini geçirmek için Kuzey Avrupa'dan gelen, çulluk, ekin kargası, sığırcık türleridir. Yazın üremek için kırlangıçlar, ötleğenler, kuyruksallayanlar, kuyrukkakanlar ve ebabailer gelmektedir. Transit geçen türler arasında yırtıcı kuşlar, leylekler, balıkçılar ve bir takım ötücü kuşlar bulunmaktadır. Bölgesel ve küresel ölçekte nesli tükenmekte olan birçok kuş türü bölgede barınmaktadır. Başlıcaları, sumru, kaşıkçı, çeltikçi, tepeli pelikan, küçük karabataktır. Mememli türler arasında balkan kirpisi, kızıl sincap, gelengi, tavşan, yarası, su maymunu ve tilki de bulunmaktadır. Meriç Deltası, birçok kuş türünü barındırmaktadır. Başlıca kuş türleri ve kuşların göçmenlik durumları ve kuş gözlemciliği için uygun aylar çizelgede belirtilmektedir (Çizelge 4.5). Bölgede geliştirilecek alternatif turizm türlerinden birisi kuş gözlemciliğidir ve aşağıdaki bilgilerden yararlanılarak planlanmaktadır.

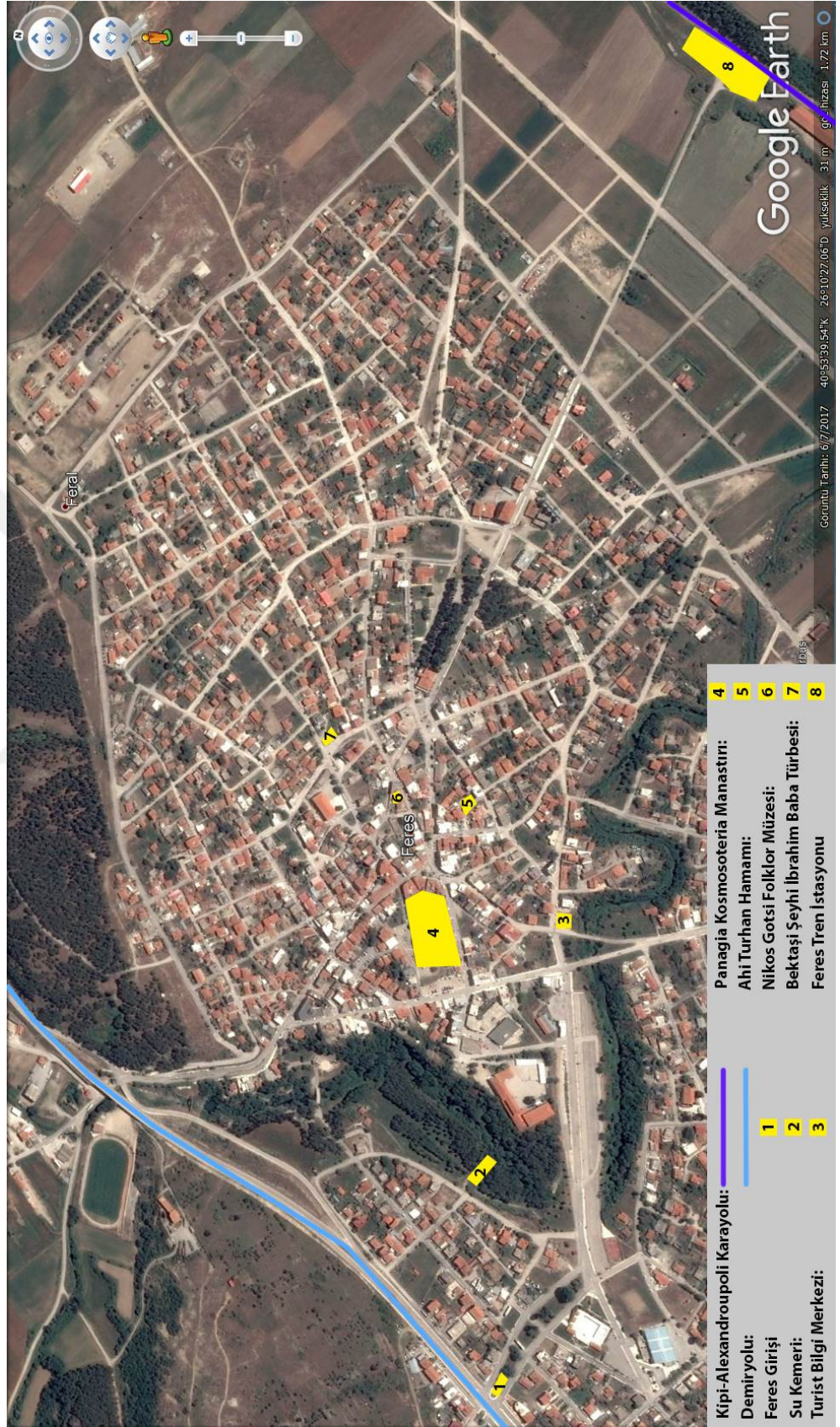
Çizelge 4. 2 Kuş türleri ve kuş gözlemciliği zaman çizelgesi [37], [208], [209]

4.2.2 Mimari Miras Yapıları

Feres, Traianoupolis ve Enez'de bulunan mimari miras yapılarının konumları haritalarda gösterilmektedir. Mimari miras yapıları hakkında bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

4.2.2.1 Feres:

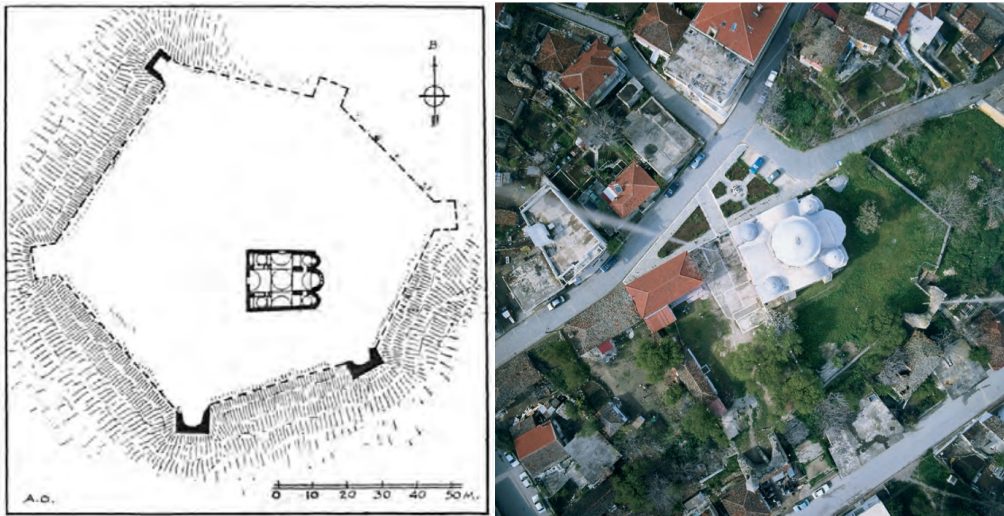
Şekil 4. 13 Feres'in mimari miras yapıları haritası Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

Panagia Kosmosoteria Manastırı (Süleymaniye Cami)

Kommenos Hanedanlığı'ndan gelen İmparator Sebastoktator Isaakios Komnenos tarafından 1152 yılında kurulan manastır Meryem Anaya adanmıştır. Surlarla çevrili manastırın içinde papazların odaları, yemekhane, banyo, depo, kütüphane, sarnıç, baş melek Mikail'in evi, yaşlılar için bakım evi, ziyaretçiler için konuk evi, kurucunun evi, ahırlar, şapeller, küçük tapınak ve kuleler bulunmaktadır [25]. Sur duvarlarının bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Feres limanından papazlar baş rahibin kayığı ile Ainos(Enez)'a geçmektedir. Çünkü Ainos'ta ticaret yapılmaktadır. Bizans döneminde Feres, başkent İstanbul'a yakın olduğundan oradaki mimari stillerden etkilenmiştir. Özellikle 12.yüzyılda Kariye ve Zeyrek Camileri ile benzerlikleri bulunmaktadır [25].

Şekil 4. 14 Feres Panagia Kosmosoteria kilisesi Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Şekil 4. 15 Panagia Kosmosoteria manastırı sur kalıntıları ve yerleşimi [25]

Mimari açıdan bakıldığında Bizans mimarlığının karaktestiği kubbedir. Kemer ve kubbeler tuğla ile inşa edilmiştir. Bizans sanatında iç mimarlığa önem verilmektedir. Bu yüzden yapılar mozaik, fresk, ikona ve minyatür ile süslenmektedir. Bütün Bizans kiliseleri görkemlidir [25]. Yapı, işlenmiş sütun başlıkları, mermer kaplamalar, altın yaldızlı kubbeler ve duvarları kaplayan mozaiklerle bezelidir. Duvar ressamaları tarihsel konuları ve Hristiyanlık simgelerini işleyerek, gerçekçi bir anlatımla gösterişli mozaikler yapmışlardır. Bizans mimarlığının özelliklerinden biri de ışık gölge oyunlarına yer vererek iç dekorasyonun çok daha iyi görülmesini sağlamaktır. Böylece kilise, dinsel törenlerde loş ve daha esrarengiz bir havaya bürünmektedir [210].

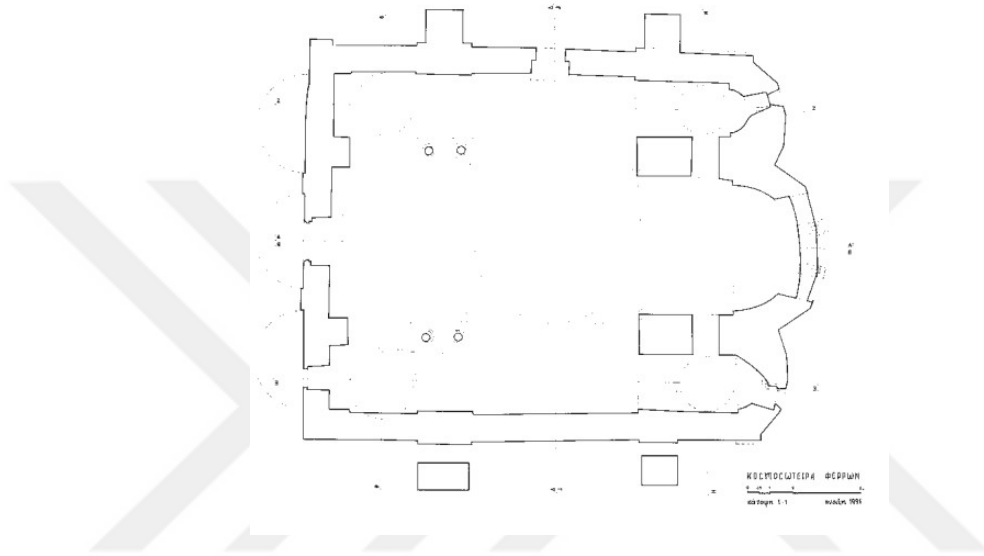

Şekil 4. 16 Panagia Kosmosoteria kilisesinin iç görünüşü [25]

Şekil 4. 17 Kolon çifti ve duvar resimleri Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Beş kubbesi bulunan kilise yaklaşık 15m genişliğinde 20m uzunluğunda kare planlıdır. İçerisi dokuz bölüme ayrılmaktadır. Beş kenarlı merkez apsisin ışık pencereleri kapatılmıştır ve diğer apsisler üç kenarlıdır [25]. Üç nefli bazilika planı kolon çiftleri kullanılarak bölümlere ayrılmaktadır. Naosta bulunan kolon çift önemli bir özelliktir. Ana girişi batı cephesindendir ve kuzey cephesindeki kapı orijinal değildir. Ferah ve ışık alan bir kilisedir. Komnenon hanedanlığının simgesi olan kartal arması kilise duvarına işlenmiştir [25].

Şekil 4. 18 Panagia Kosmosteria Kilisesi planı [25]

Freskolar, ölçek, hacim, ritmik tekrar, süslemeler, mimari form ve şeklin çeşitliliği Komnenon çağındaki İstanbul kilise mimarisinin örneklerindendir. Zeyrek ve Kariye camilerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Freskolar 11.yüzyılı karakterize ederek İstanbulu anlatmaktadır. Bugün bir kısmı korunabilmiş freskolar, Osmanlı camiye çevirdiğinde sıvaların altına kalmıştır [25]. Isaakios, kilisenin iç dekorasyonunun altın ve parıltılı mermerle kaplanmasından övünmektedir. Süslemeler günümüzde daha sade görünmektedir. Kariye Camisinin de en belirgin özelliklerinden birisi freskolardır. Niş ve tuğla düzenlemeleri de benzerdir. Isakios'un lahiti narteksin sol tarafında olduğundan kilisenin cenaze evi karakteri bulunmaktadır [25].

Şekil 4. 19 Panagia Kosmosteria Kilisesi kuzey-doğu görünüşü 1920'lerin ortaları [25]

Şekil 4. 20 Panagia Kosmosteria Kilisesi birinci resim Machiel Kiel arşivi 1971 yılı [33] ve ikinci resim Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Osmanlı Dönemi'nde Süleyman Paşa, kilisesiye kendi adını taşıyan camiye çevirmiştir. Fakat vakıf tahsisinde bulunamadan vefat etmiştir [20]. Güney cephesi kible olduğundan caminin yönelimi değiştirilmiştir. Camiye dönüştürülmesiyle birçok statik problem oluşmaktadır ve en önemlisi ana kubbedeki sapmalardır. 1920 yılında dört payanda yaptırılarak cami sağlamlaştırılmıştır. Kolonlar ve kubbe metal bağlarla güçlendirilmiştir. 1940 yılında manastırı korumak için vergiler toplanmıştır ve o zamandan beri Hristiyan kilisesi olarak kullanılmaktadır [25].

Şekil 4. 21 Feres, Panagia Kosmosoteria Manastırı, Süleyman Paşa Cami 19.yy. [25]

Bizans kilisesi özelliklerini gösteren Panagia Kosmoteria beş kubbeli ve kare haç (cross-in square) planlı ve kolon çifti özellikleri ile Trakya da başka örneği bulunmamaktadır. Bu plan, büyük ölçekli kiliselerde uygulanmaktadır. İstanbul'daki Zeyrek ve Kariye Camileri dört kolonlu kare plana sahiptir ve kolon çifti kullanılmamaktadır. Kolon çifti batı etkisini göstermektedir ve Haçlı mimarisinde kullanılmaktadır [25].

Erken Osmanlı Su Kemerleri

Erken Osmanlı Dönemi'nde yapılan su kemerini, bazı kaynaklarda [211] Bizans Dönemi'nde yapıldığını yazmaktadır. Fakat Bizans dönemine ait su kemeri 14.yüzyılda Bizans iç savaşları sırasında yıkılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde yerleşimlere su taşımak amacıyla tekrar yapılmıştır [183]. Manastırın batısındaki derin vadiden akan suyun üzerine inşa edilmiştir. Manastıra yeraltı kanallarıyla su taşınmaktadır. Dikdörtgen temelleri taştan yapılmıştır ve iki kemeriyle hala ayakta. Su kemeriyle yerleşimin aşağı kısımlarının da su ihtiyacı karşılanmaktadır. Feres'de tarım yoğun olarak yapılmaktadır. Osmanlı'nın fethinden sonra surların doğu ve güney yönüne doğru yerleşim gelişmiştir [25].

Şekil 4. 22 Osmanlı su kemeri birinci resim Machiel Kiel Arşivi 1970'ler [33] ve ikinci resim Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Ahi Turhan Hamamı

Ahiliğin yayılmasıyla hamamın 14.yüzyılın ikinci yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir. Ahi Turhan kendi parasıyla mescit, tekke, hamam ve kervansaray yaptırmıştır. 1454/1455 tarihli mücmel defterinde hamam harabe olarak anlatılmaktadır. Sur duvarlarının doğusunda aşağı kesimlerde Erken Osmanlı hamamı kalıntıları bulunmaktadır [20], [183]. Evliya Çelebi, seyahatnamesinde hamamın kullanılmadığını belirtmektedir. Hamam, bir kubbe ve iki aynalı tonozla örtülü uzunlamasına bir odadan ve 3.20m² iki küçük halvetten oluşmaktadır. Soldaki halvette Türk-üçgeni hala korunmaktadır. Hamam, Balkanlar'da türünün en eski örneği ve Osmanlı'nın en eski yapılarından birisidir [20].

Şekil 4. 23 Ahi Turhan hamamı birinci resim Machiel Kiel arşivi 1971 [33], ikinci resim Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Şekil 4. 24 Ahi Turhan hamamı içinden görüşler Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Bektaşî Şeyhi İbrahim Baba Türbesi

Machiel Kiel'in arşivinde [33] türbenin varlığı görülmektedir. Türbede bulunan kitabe 1686'da kubbeli olarak inşa edildiği belirtilmektedir. Yıllardan beri domuz ahır olarak kullanılan türbe halk arasında tekke olarak anılmaktadır. Bektaşiliğin yayılmaya başladığı dönemlerde yapılmıştır. Via Egnatia aynı zamanda düşüncelerin de yayıldığı bir yoldur. Evros Bölgesi'nde birçok Bektaşî köyü bulunmaktadır [212]. Günümüzde iki kitabeden sadece bir tanesi yerindedir [183].

Şekil 4. 25 Bektaşî Şeyhi İbrahim Baba türbesi birinci resim Machiel Kiel 1970'ler [33] ve ikinci resim Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Nikos Gotsi Folklor Müzesi

Feres'in eski polis memurlarından Nikos Gotsi, Doğu Trakya'dan gelen mübadillere ait olan günlük eşyaları 1996 yılından beri burada sergilemektedir. Meslek köşeleri

oluşturularak, at arabacısının, dokumacının, berberin, nalbantın, kasabın, ayakkabıcının ve demircinin kullandığı araç gereçler sergilenmektedir. Mobilya ve mutfak eşyaları, ütüler, su değirmenleri, taş havanlar ve büyük bir çan koleksiyonu bulunmaktadır. Bölge köylerinin rengarenk geleneksel kadın kostümleri ve İmroz'dan buraya getirilen öğeler ilgi uyandırmaktadır. Arşiv, fotoğraf ve yazılı belgeler de içermektedir. 1900'lü yılların başında inşa edilmiş iki katlı yapı Osmanlı Dönemi'nden ayakta kalan tek Rum evi olması sebebi ile çok önemlidir. Koleksiyon bu önemli yapıda sergilenmektedir ve bölgenin yaşamına ışık tutmaktadır [213]. Feres ile ilgili kendisinin yazdığı Yunanca bir kitap bulunmaktadır.

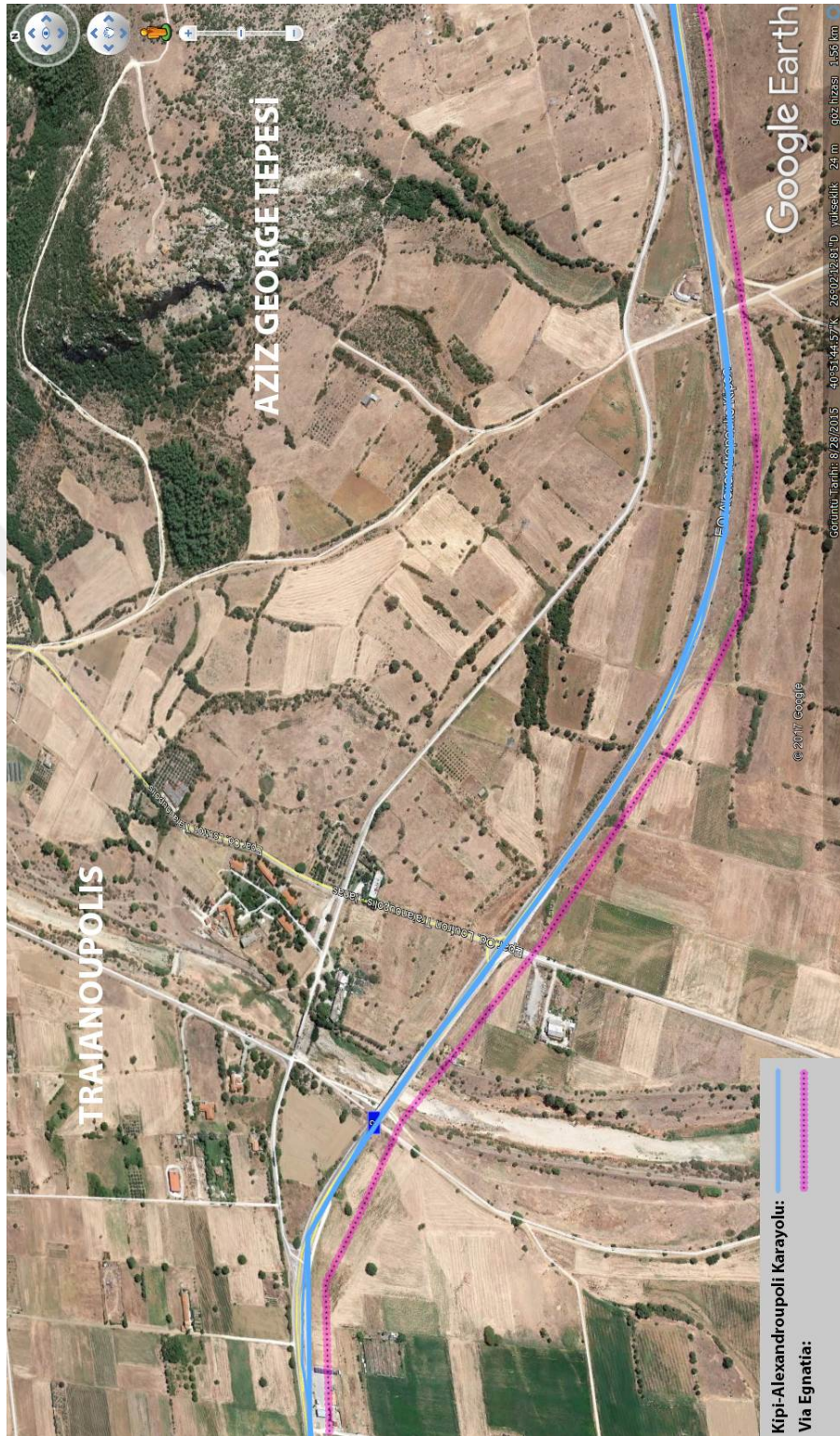

Şekil 4. 26 Nikos Gotsi Folklor Müzesi Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 4. 27 Nikos Gotsi Folklor Müzesi sergilenen kantar ve çan koleksiyonu Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

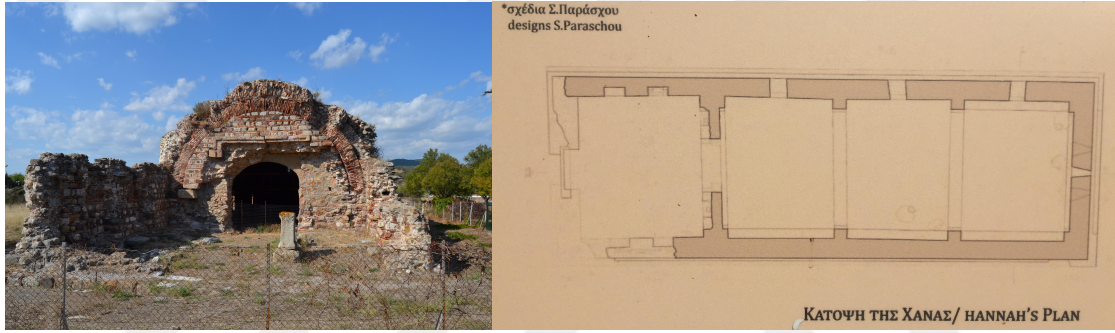
4.2.2.2 Traianoupolis

Şekil 4. 28 Traianoupolis, ulaşım ve mimari miras yapıları ilişkisi Google Earth
07.10.2017 Benan Akıncı

Hana (Hannah)

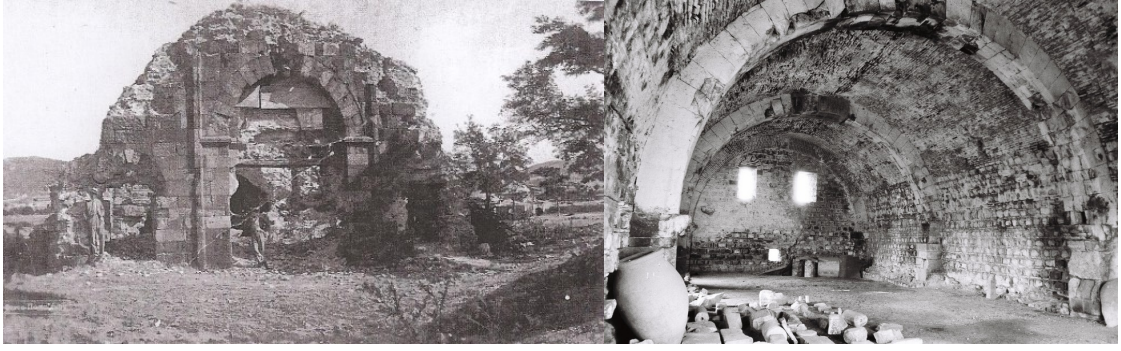
Osmanlı Dönemi'nde Via Egnatia menzillerime vakıflar tarafından çok sayıda kervansaray inşa edilmiştir. En büyük vakıfa sahip Gazi Evrenos Paşa, 14.yüzyılın ikinci yarısında hanı yaptırmıştır. Termal suların olması sebebiyle hanı Trainoupolis'e yaptırdığı belirtilmektedir [31]. Halk arasında Hana olarak bilinmektedir. Yapının giriş kapısının olduğu bölüm yıkılmıştır. Eski fotoğraflar da giriş görülmektedir [160]. Yapı yakın zamanda restorasyon geçirmiştir [179]. Mimari açıdan bakıldığında 38m uzunluğunda 13m genişliğinde dikdörtgen plana sahip tonozlu bir yapıdır. Duvarlar 5m, tonoz 8m yüksekliğindedir. Dikdörtgen plana sahip yapı iki bölümden oluşmaktadır [160]. Hana bölgede sıcak su olduğu için merkezi ısıtma sistemi kullanılmaktadır [214].

Şekil 4. 30 Traianoupolis, Hana ve planı [156] Foto: Benan Akıncı (Kasım 2016)

Şekil 4. 31 Traianoupolis Hana ön ve arka görünüşleri (Şubat 2017) Foto: Benan Akıncı

Şekil 4. 32 Hana, birinci resim 1939 [160] İkinci resim Machiel Kiel Arşivi 1972 [33]

Termal Banyolar

Traianoupolis, Roma Dönemi'nde kaplıcalarıyla ünlüdür. Osmanlı döneminde 16.yüzyılda Hana'nın arka tarafında dört tane banyo yaptırılmıştır [31]. Banyolar kubbeli yapılardır ve kubbelerinde ışıklıklar bulunmaktadır. Osmanlı'da buraya Kara Ilica, Kara Kaplıca ve Nefes Baba Kaplıcası da denmektedir. Günümüzde yapılar içerisine girilerek gezilebilmektedir. Banyolar ikişer ikişer konumlanmaktadır. İki banyo birbirlerine geçiş ile bağlıdır. Diğer iki banyodan birine girildiğinde taştan oturma yerleri ve bir pencere ile yanındaki banyonun su dolu olduğu görülmektedir. Etrafında birçok termal otel bulunmaktadır. Geçmişten günümüze sularının tedavi edici özelliğe sahip olduğu bilindiğinden çok sayıda ziyaretçisi bulunmaktadır [31].

Şekil 4. 33 Traianoupolis Hana ve Termal banyolar (Kasım 2016) Foto: Benan Akıncı

Şekil 4. 34 Traianaoupolis banyolar ve kaplıca merkezinde bağlantısı (Şubat 2017) Foto: Benan Akıncı

Şekil 4. 35 Traianoupolis banyolarının içlerinden görünüm (Şubat 2017) Foto: Benan Akıncı

Aziz George Tepesi

Roma Dönemi'nde antik Traianoupolis akropolünün Aziz George (Konstantin) tepesinde olduğu düşünülmektedir. Ulaşımı, Loutros köyünden geçilerek tepeye doğru çıkmaktadır. Tepede bulunan Aziz George'a adanmış kilise de yılın belirli günü yiyecekler getirilerek kourbani adı verilen etkinlikler düzenlenmektedir. Hava koşulları iyi olduğu zaman Meriç Deltası, Semadirek ve İmroz adaları görülmektedir. Nefes Baba diğer adıyla Işıklar Tekkesi'nin kalıntıları da tepede mevcuttur. Tekke Bektaşiliğin merkezi olduğundan eskiden dervişlerin burada yaşadığı bilinmektedir. Evliya Çelebi'ye göre göklere doğru baş uzatmış büyük bir Bektaşî Tekkesidir.

Şekil 4. 36 Aziz George Tepesinin uzaktan görünüşü Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Bektaşî Müslümanlar tekkeyi ziyaret ederek bağlılıklarını gösterir ve ağaçlara eşyalarından bir parça asarak hastalarının iyileşeceğine inanmaktadır [31]. Küçük kilisenin kapısı açıktır. Muhteşem bir manzaraya sahiptir. Evliya Çelebi tepenin üzerindeki Bektaşî Tekkesinin manzarasını “Akdeniz içinde İmroz Adası (Gökçe ada), Semadirek Adası, Enez Kalesi ve İpsala Kalesi ovaları tamamen bu tepeden görünür” diyerek betimlemektedir [31]. Tepede duvar kalıntıları ve su sarnıcı bulunmaktadır.

Şekil 4. 37 Aziz George Tepesi Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 4. 38 Aziz George Tepesinden Enez Hisarlı Dağı'nın görünümü Foto: Benan Akıncı
(Ekim 2017)

Şekil 4. 39 Aziz George Tepesinden Drana Lagünü'nün görünümü Foto: Benan Akıncı
(Ekim 2017)

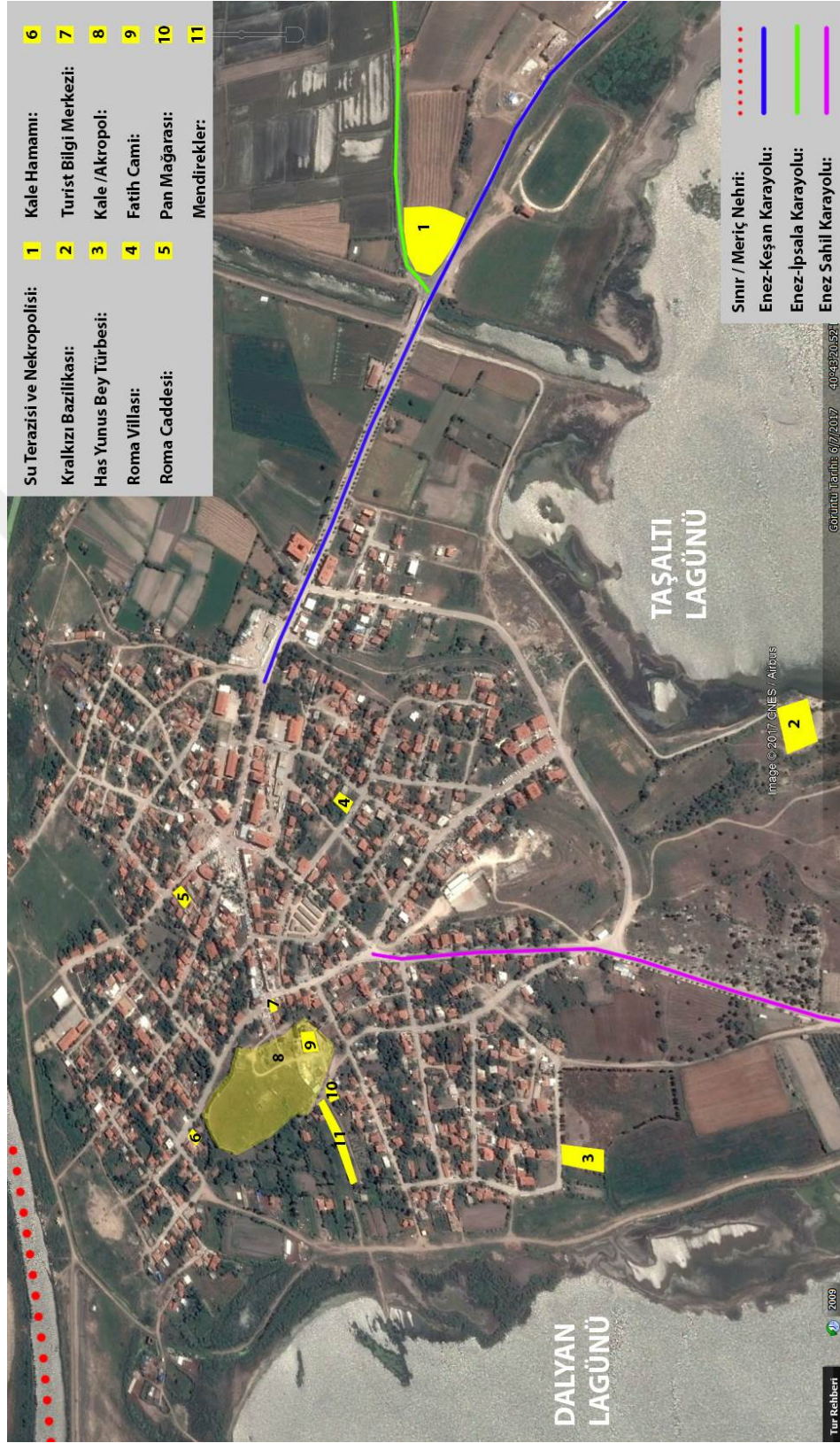

Şekil 4. 40 Aziz George Tepesinden görünüm Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 4. 41 Aziz George Tepesinden Traianoupolis'in görünümü Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

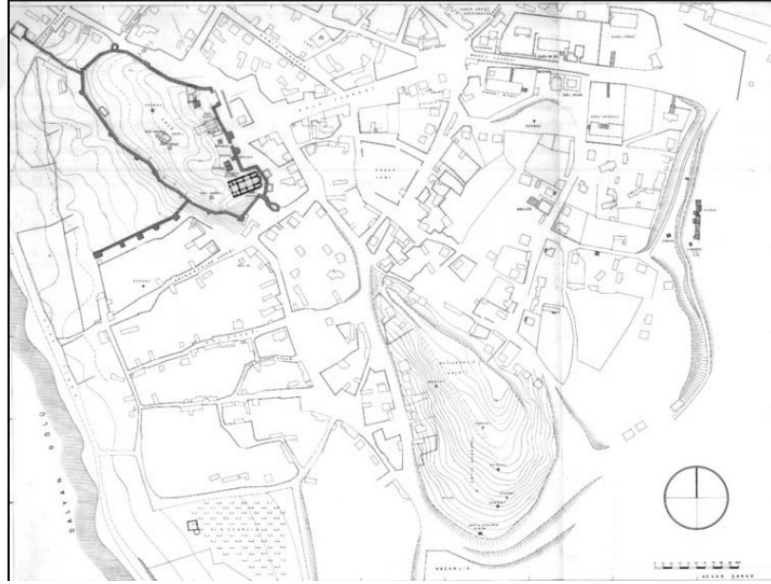
4.2.2.3 Enez

Şekil 4. 42 Enez'in mimari miras yapıları haritası Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

Akropolis – Kale

Ainos antik kenti dört tepe üzerine kurulmuştur [43]. Başaran ise, üç tepe üzerine kurulduğunu belirtmektedir [35]. Tepelerden birinde akropol bulunmaktadır. Enez'in en çok göze çarpan mimari kalıntısı Bizans Dönemi'nden kalma akropoldür. Antik şehir merkezi akropolisin doğusundadır. Akropolün denize bakan güney ve batı yönleri dik yamaçlardan oluşmaktadır. Kalenin batısında Dalyan Lagününde yer alan iç liman kuzey ve güney mendirekler ile korunmuştur. Kalenin yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Farklı dönemlerde tamirler ve büyütmeler yapıldığı görülmektedir. M.S.6 yüzyılda Justinianus tarafından kale tamir ettirilirken M.Ö. 5.yüzyıla (Kalkolitik Çağ) ait olduğu düşünülen duvar kalıntılarına rastlanmıştır. Kale duvarları üzerinde on iki adet kuleye bulunmaktadır. Dik yamaçlar olan güneybatı kale duvarları çok iyi durumdadır. Denizden bakıldığında Ortaçağ şehri izleri görülmektedir. 1994 yılında güney duvarlarda onarım yapılmıştır. Sur duvarında 14-15.yüzyıla tarihlenen Gattelusi ve Doria arması yer almaktadır [43].

Şekil 4. 43 Enez kent planı ve akropol [35]

Kırmızı figür tekniği ile üretilmiş çanak çömleklere kalede de rastlanmaktadır. Böylece Enez'in Kıta Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu'daki şehirler ile yaptığı deniz aşırı ticareti kanıtlamaktadır [35]. Akropolde bulunan mahzenler, Enez'in şarap ve zeytinyağı üreten bir merkez olduğunu göstermektedir. Akropol içerisinde dört Bizans kilisesi bulunmaktadır. Günümüze kadar gelebilen sadece Fatih Cami'dir [43].

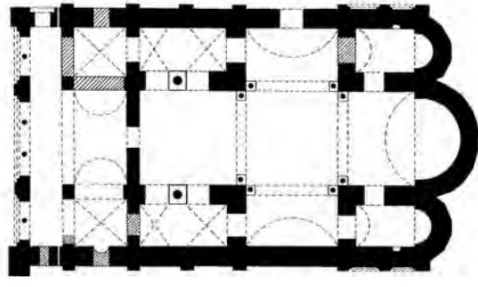
Şekil 4. 44 Enez kalesi 2016 yılı (Foto: Yılmaz Özkaya)

Fatih Cami (Theotokos ya da Aya Sofya Kilisesi)

Akropolün içerisinde güneydoğu ucunda bulunan Fatih Cami, Bizans kiliseleri arasında önemli bir yere sahiptir. Aya Sofya Kilisesi Osmanlı'nın fethi ile camiye çevrilerek Fatih Cami adını almıştır. Kilisenin girişinde Meryem Ana freskinin bulunması ve Enez'in bir dönem metropolitlik kilisesi olması sebebi ile muhtemelen Meryem Anaya ithaf edilmiştir ve adı Theotokos Kilisesi'dir [43]. Kilise, apsis hariç 21m genişliğinde ve 38m uzunluğundadır.

Şekil 4. 45 Fatih cami birinci resim 1962 yılı ikinci resim 2010 yılı [43]

Şekil 4. 46 Fatih Cami planı [25]

Orta ve geç Bizans döneminde İstanbul'da inşa edilmiş olan kiliselerden daha büyüktür [25]. Kubbeli bazilika planına sahip olan kilisenin naosu haç biçimindedir. Almaşık duvar tekniği ile inşa edilmiştir [34]. Semavi Eyice [45] kilisenin üç ayrı evresi olduğu görüşündedir. Orta Bizans döneminde köşe duvarlı ve haç planlı kilisenin inşa edildiğini, 13. veya 14.yüzyılda narteksin eklendiğini, fetihten sonra ise yıkılan kubbenin yerine, binanın üstünün düz bir kiremit çatı ile örtüldüğünü savunmaktadır. Ousterhout ve Bakirtzis [25], 12.yüzyıl Paleologos Dönemi kilisesi olduğunu belirtmektedir. Enez'in başkente yakın olması sebebi ile İstanbul'da hızla devam eden inşa faaliyetlerinden etkilendiği görülmektedir. Alışılmış bir kilise tasarımı yerine kubbeli bazilika olarak inşa edilmiştir. Çaprazlar ile geçilen 7m çapındaki kubbe L şeklinde dört adet ayak ile desteklenmektedir. Ayaklar yerden birbirine geçerek yükselen iki kolondan oluşmaktadır. İç mekan çapraz tonoz ve beşik tonoz ile geçilmiştir. Üç bölümden oluşan yapı, apsisler ile sonlanmaktadır. Apsisler, içten yuvarlak dışarıdan ise çokgendir. Dış narteks, bölümü iki paye, dört sütun ve yedi kemerden oluşmaktadır. Bu bölüm kilisenin ana yapısına bağlı değildir. Ousterhout'a göre [25] kilise ile aynı zamanda yapılmıştır. Üst örtüsü yıkılan dış narteksin orijinal örtüsünün ahşap çatı olduğu düşünülmektedir. Bizans inşaat tekniği olan gizli tuğla tekniği ve kesme taş kullanılmıştır. 12.yüzyılda İstanbul'da çağdaşı yapılarda kullanılan dekoratif tuğla deseni detayları bu kilisede de kullanılmıştır. Bizans döneminde kilise duvarlarında freskolar bulunmaktadır. Bugün yıkılmış olan kuzey duvarlarının üst kısma üçlü pencereler ve onların altına daha geniş pencereler açıldığı görülmektedir. Böylece kilise ışık almaktadır. Alışılmamış bu form ve ölçek İstanbul'da Kalenderhane Caminde bulunmaktadır. Geçiş dönemi kiliseleri planları benzerlik göstermektedir. Kubbeli bazilika planının eski dönemlerden esinlenilmiş olduğu düşünülmektedir. Bu kilise Kralkızı

bazilikasının bir prototipidir. Bunun bir diğer kanıtı kilisede kullanılan malzemelerin tekrar kullanılabileceğidir. Çünkü 7.yüzyılda Bizans'ta mermer ocakları kullanılmamıştır. Mermer, yapı malzemesi olarak eski yapılardan sağlanmıştır. En etkileyici bölüm dış narteksten kalan portiko bölümüdür ve bu özellik çağdaşı yapılarda bulunmamaktadır. 12.yüzyıl Panagia Kosmosoteria Kilisesi ile benzer özelliklere sahiptir [25], [43]. İç mekan ferahtır ve bol miktarda ışık almaktadır. Çift kolon dizisi ile desteklenen kubbe ve dikdörtgen plan tipine sahiptir. Fakat Fatih Cami İstanbul'daki kiliselere açıklık ve ölçek yönünden daha çok benzemektedir. Fetihten sonra camiye çevrilen kilisede, bazı değişiklikler yapılmıştır. İslamiyette kible güney cephesi olduğundan minber ve mihrap eklenmiştir.

Şekil 4. 47 Enez Fatih Cami Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Kemerli pencereler kapatılarak dikdörtgen biçiminde yeni pencereler yapılmıştır. Girişin önüne bir su kuyusu inşa edilmiştir. Kilise girişinin sol tarafında yer alan nef ile narteksin tabanları 40cm yükseltilmiştir. Kubbe kasnağının yerine ahşap çatı ile örtülmesinin 18. veya 19.yüzyıldaki onarımda yapıldığı düşünülmektedir [45]. Duvar resimleri Osmanlı Dönemi'nde değişmiştir. 1962 yılına kadar cami olarak kullanılmış yapının, 1965 yılında geçirdiği deprem ile kullanılamaz hale geldiği görülmektedir. Cami içerisindeki molozlar kaldırıldığı için gezilebilir durumdadır. 2017 yılında restorasyon çalışmaları başlamıştır.

Mendirek ve İç Liman

Antik Ainos'un iki limanından biri kalenin batısında yer almaktadır. İç limanın güneyi ve kuzeyi kalın duvarlar ve kuleler ile korunmaktadır. Güneyi koruyan mendirekler kısmen sağlam durumdadır. Doğu-batı aksında 130m uzunluğunda bulunan mendireğin biri yuvarlak diğerleri ise kare planlı olmak üzere beş adet kuleye sahiptir. İki tane kare planlı kule hasarlı olmalarına rağmen hala sağlam oldukları görülmektedir [35]. Kale duvarı ve kule arasında iç limanın kemerli giriş kapısı bulunmaktadır. 3m genişliğindeki kapının kemer kısmı yıkılmıştır. 80m uzunluğunda bulunan diğer mendirek, iç limanı kuzey yönden korumaktadır. İri taş bloklarla yapılan 17mx17m ölçülerinde yukarı doğru kademeli olarak küçülen kule Hellenistik döneme aittir. Kulede devşirme malzemeler kullanılmıştır. Gattelusio ve Doria ailelerine ait armalar kulenin duvarında yer almaktadır. Buradan kulenin 14.yüzyılda büyütülerek tamir edildiği anlaşılmaktadır. Kuzeyde bulunan duvar, Meriç Nehri'nin kenarında yapılmış olan halk arasında darphane olarak anılan kuleye kadar uzanmaktadır [215].

Şekil 4. 48 Güney mendirekler Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Pan Mağara Mezar Şapeli (Agia Triada)

Pan Mağarası, kalenin güney mendireğinin yanında bulunmaktadır. Pan ile birlikte dans eden genç kızların (Nymphae) betimlendiği mermer kabartma, mağara girişinin batı duvarında bir nişin içinde bulunmuştur. Hellenistik Döneme tarihlenen bu

kabartmadan dolayı Pan Mağrası adını almaktadır. 14.yüzyılda Agia Triada mezar şapeli olarak anılan yapı tek neflidir ve aynı aks üzerinde bir apsisi ve iki yanında kayaya oyulmuş iki küçük apsis bulunmaktadır. Mağara duvarları fresklerle süslü olan yapının 1960'larda kalaycı atölyesi olarak kullanılması ile fresklerin tahrip olduğu belirtilmektedir. Apsisin ortasında kırmızı renklerin hakim olduğu Meryem Ana betimlemesi bulunmaktadır. Günümüzde mağaranın içi temizlenmiş ve gezilebilir durumdadır [35], [216].

Kale Hamamı

Kalenin yaklaşık 40m uzağında özel bir mülkiyet içerisinde bulunmaktadır. Hamamın üst örtüsü yok olduğundan kubbe ve tonozlara kadar duvarları korunmuştur. Sivri kemerli kapılar ve duvar örgü tekniği Erken Osmanlı Dönemi'ne ait olduğunu göstermektedir. Dikdörtgen planlı hamam 8m genişliğinde ve 10.6m uzunluğundadır. Tabanında pişmiş toprak tuğlalar kullanılmıştır. Hipokaüs sistemi, Romalıların merkezi ısıtma sistemidir. Taban döşemesi sütunlarla yükseltilerek oluşturulan fırın ile ısıtma sağlanmaktadır. Daha çok hamamlarda kullanılan bir yöntemdir [34].

Şekil 4. 49 Kale Hamamı Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Roma Caddesi

Bekir Kara Caddesine paralel olarak bulunmaktadır. Roma döneminden kalan cadde balık sırtı biçiminde tonozlu yapılmıştır ve üzerine iri taş blokları döşenmiştir. Toplanan su Meriç Nehri'ne dökülmektedir [35].

Şekil 4. 50 Roma Caddesi Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Roma Villası

Roma dönemi villası Enez'in Gazi Ömer Bey Mahallesi'nde bulunmaktadır. Roma villası beş ayrı parsel içerisinde yer almaktadır. Özel mülkiyette bulunan kalıntıların sadece kamulaştırılan parsellerinde kazı yapılmaktadır. Kazılar sonucunda, orta avlunun bir bölümü, bir oda, mutfak ve banyo ortaya çıkarılmıştır. Bütün parsellerin kamulaştırılamaması nedeniyle villanın planı tam olarak ortaya çıkarılamamıştır. Avluda ortaya çıkarılan mozaik döşeme 6m uzunluğunda 1.85 m genişliğindedir [30]. Bordürlerle sınırlandırılan mozaiklerin arasında motifler yer almaktadır. Villanın kuzey tarafında bulunan salonun zemini 2.50m genişliğinde ve 4m uzunluğundadır. Zemine figürler ve geometrik desenlerden oluşan çok renkli taşçıklar döşenmiştir. Mozaik zemin üzerinde mimari kalıntılarla beraber bronzdan Nike, Serapi, giyimli kadın heykelciği ile küçük buluntular ve sikkeler ele geçirilmiştir. Roma döneminde yerleşimin sosyo-ekonomik durumunu ve villanın varlıklı bir Enezli'ye ait olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır [34], [35].

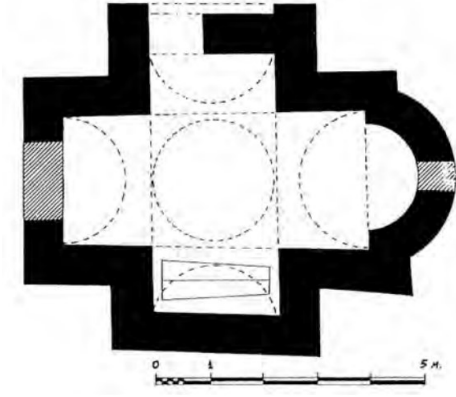
Şekil 4. 51 Roma villası yer mozağı Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Has Yunus Bey Türbesi (Hagios Evplos Şapeli) ve Osmanlı Mezarlığı

Has Yunus Bey Türbesi, Osmanlı mezarlığının içerisinde yer almaktadır. Türbe Enez'in güneyinde, geniş bir düzlükte deniz kenarında konumlanmaktadır. Türbenin etrafında, mermerden Türk mezar sandukaları, lahit ve mezartaşlarına rastlanmaktadır. Bizans Dönemi'ne ait bir mezar şapeli olarak yapılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde, Enez'in fatihi Has Yunus Bey'in adını taşıyan türbeye dönüştürülmüştür. Dönüşüm sırasında batı cephesinde bulunan giriş kapısı kapatılarak yan duvardan yeni bir giriş açılmıştır ve içeride sağ tarafa bir sanduka yerleştirilmiştir.

Şekil 4. 52 Has Yunus Bey türbesi ve Osmanlı mezarlığı Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 53 Has Yunus Bey türbesinin planı, Eyice 1969 [25]

Şapel küçük ölçekte olmasına karşın bütün aksamıyla bir kilise mimarisini yansıtmaktadır. Ousterhout ve Bakirtzis [25], şapelin 14.-15. yüzyılda yapıldığını belirtmektedir. Yapı, 8x6.60m boyutlarında, serbest haç planlı ve yüksek kubbelidir. Türbe, eski mezar şapellerinin bir emsalidir. Haçın kollarının herbirinin üzeri beşik tonozla örtülüdür ve tam ortada ise pendentifli kubbe yükselmektedir [30]. Yapının doğu cephesinde yarım daire planlı, dışarı taşkın ve üzeri yarım kubbe ile örtülü bir apsis bulunmaktadır. Alaturka kiremit kaplı olan kubbeyi taşıyan, 1.65m yüksekliğindeki kasnağının dört tarafında 15cm genişliğinde, 60cm yüksekliğinde dört adet pencere bulunmaktadır. Günümüze kadar ayakta kalmayı başarabilen Enez'deki tek Bizans yapısıdır [43], [45].

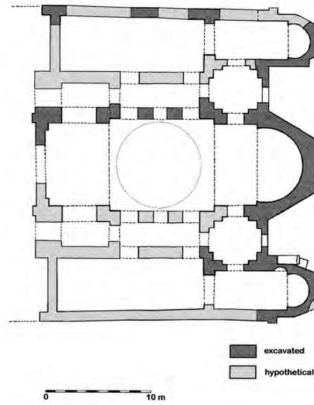
Kral Kızı Bazilikası

En ilginç Bizans yapılarından biri olan Kral kızı Bazilikası 1980 yılındaki kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Enez'in güneydoğusundaki antik limanın bulunduğu Taşaltı Lagünün kenarında yer almaktadır. Kazılarda kilisenin doğu kısmı ortaya çıkarılmıştır. Postoforyumu farklıdır. Batı tarafı henüz kazılmamıştır. Kazılar sonucunda temellerden Komneneon Hanedanlığı'na ait 10 sikke çıkarılmıştır [25]. Mermer parçaları, cam mozaikler ve freskoların izleri bulunmuştur. Sikkeler 12. yüzyıla tarihlenmektedir. Fakat inşaat tekniği farklıdır. Fatih Cami'nden daha dikkatli bir işçilik mevcuttur. Farklı inşaat tekniği ve alışılmamış plan şemasının birlikte kullanılması yapının Geçiş Dönemi'nin geç 6. veya 9. yüzyıla ait olduğunu düşündürmektedir. Yapı birkaç evre geçirmiştir [25].

Şekil 4. 54 Kral Kızı Bazilikası Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Erzen [17], Kral Kızı'nın üç nefli bazilika planına sahip olduğunu vurgulamaktadır [43]. Başaran'a [35] göre bazilika 27 m genişliğinde ve 27 m uzunluğundadır ve apsisler arasında postoforyumlar olduğu için beş nefli bazilika planına sahiptir. Apsislerin planı iç tarafta yarım daire, dış tarafta üç köşelidir.

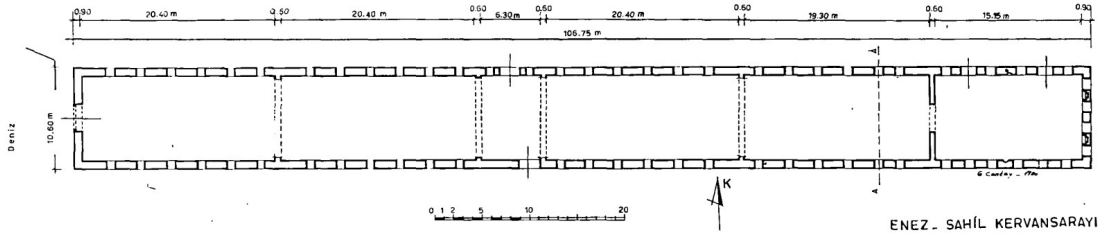

Şekil 4. 55 Kral Kızı Bazilikası'nın planı [25]

Sahil Kervansarayı

Sahil Kervansarayı Enez'in 7 km doğusunda yer almaktadır. Sahil kervansarayları, barış zamanlarında ticari bir merkez ve barınak yeri iken savaşlarda askeri üs olarak kullanılmıştır. Enez'in yazlık bölgesi olan Altinkum sahilinin Gümrük mevkinde

bulunmaktadır. 16.yüzyılda Osmanlı kervansarayları içerisinde önemli bir yere sahiptir [217]. Bazı kaynaklarda [35] 18.yüzyıla ait olduğu yazılmaktadır. Bugün kıydan uzakta bulunan yapının inşa edildiği dönemde kıyıya yakın olduğu aşıktır. Doğu-batı doğrultusunda kıyıya dik olarak konumlanmasının nedeni gelecek saldırılara karşı korunmaktır.

şekil 4. 56 Sahil Kervansarayı planı [216]

Kervansarayın boyutları 110 m uzunluğunda 15m genişliğinde ve iki katlıdır. Dış duvarları yer yer çatıya kadar sağlam olan yapıda itinalı işçilik göze çarpmaktadır. Kervansaray altı bölümden oluşmaktadır. Kuzey ve güney cephesinde bulunan karşılıklı giriş kapılarından yapının ortasına girilmektedir. Giriş mekanının doğu-batı aksında bulunan ard arda gelen bölümleri birbirlerine kemerli girişlerle bağlıdır. Üst örtü sistemi tamamen yok olmuş yapının orjinalinde çift eğimli bir ahşap çatıya sahip olduğu düşünülmektedir. Yapı malzemesi olarak kesme ve moloz taş ile tuğla hatıllar kullanılmıştır. Osmanlı kervansaraylarında görölen gelişmiş cephe mimarisi bu yapıda da gözlemlenmektedir [216].

şekil 4. 57 Enez Sahil kervansarayı Foto: Benan Akıncı (şubat 2016)

Enez, Karadeniz ile Ege Denizi ve Ege Adaları ile Trakya arasındaki ticarete konumu itibari ile önemli bir merkez olmuştur. Bu durum, Osmanlı Dönemi'nde ticaretin yoğun olarak yapıldığını göstermektedir. Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizler Kervansarayı kışla olarak kullandığı için bölge halkı İngiliz Kışlası olarak da adlandırmaktadır. Yazlık olarak kullanılan bölgede kervansarayın çevresi sitelerle dolmuştur [216].

Şekil 4. 58 Enez Sahil kervansarayı 2016 yılı (Yılmaz Özkaya)

Su Terazisi ve Nekropolisi

Su Terazisi, Enez'in doğusunda bir yükselti üzerinde yer almaktadır. Enez-Keşan karayolu üzerinde bulunan kalıntı yerleşimin girişinde hemen farkedilmektedir. Dikdörtgen planlı su terazisi kesme kalker taşından yapılmış ve üzerinde düşey künkler bulunmaktadır. Roma Dönemi'nde yapıldığı düşünülen terazi, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde de kullanılmıştır. Antik Ainos'un su gereksinimi, Yenice köyündeki kaynaktan künklerle taşınarak sağlanmıştır. Su terazisi, suyun basıncını ayarlayarak künklerin zarar görmesini önlemektedir. Terazinin üst kotu kale ile aynı seviyededir [218] . Su terazisinin çevresindeki kazılarda Ainos'un en eski nekropolisi bulunmuştur. Aynı alanda su terazisi olması sebebiyle Su Terazisi Nekropolisi adını almaktadır. Nekropoliste, Arkaik, Klasik, Roma ve Bizans Dönemlerine ait birçok mezar tipi bulunmuştur. Osmanlı dönemine ait su yolu künkler bu alandan geçirilmiştir. Yakın dönemde telefon kabloları ve su borularının geçirilmesi ile bazı mezarlar tahrip edilmiştir.

Şekil 4. 59 Su terazisi ve künk kalıntıları Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 60 Su Terazisi Nekropolisi lahit kalıntıları Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Mezarlardan çanak çömlek, süs ve ziynet eşyaları çıkarılmıştır. Maddi refah düzeyine göre mezar tipleri ve içerisinde bulunan hediyeler değişmektedir. Mezar hediyeleri olan çanak çömlekler, Ainos'un Anadolu, Ege Adaları, Korinth ve Atina ile ticari ilişkilerde rekabet edebilecek güçte olduğunu kanıtlamaktadır. Lekytoslar, kylikler, hydrialar, pelikelerden oluşan çanak çömlekler siyah ve kırmızı figür tekniği ile üretilmiştir. Günümüze kadar sağlam gelen çanak çömleklerin olağanüstü bir güzelliğe vardır [34], [35], [219].

Çataltepe Tümülüsü

Enez-İpsala yolu üzerinde bulunan tümülüs Enez'in yaklaşık 1km doğusunda yer almaktadır. Trakların görsel anıtları olan tümülüsler, mezarların üzerine toprak yığılarak oluşturulan tepelerdir. Çataltepe Tümülüsü, 10m yüksekliğindeki bir tepenin

güneydoğusunda bulunmaktadır. Dramosu ve kapısı güney yönde bulunan tümülüsün mezar odası kuzeybatı-güneydoğu aksındadır. Odanın üst örtüsünü oluşturan tonozla ait taşlar içeri çökmüş durumdadır [35]. Mezar odası 3.25m genişliğinde, 4.70m uzunluğundadır ve tonozun en üst seviyesine kadar 4m yüksekliğindedir. Beşik tonozun başladığı yere kadar kuzeybatı duvarı ayakta. Diğer duvarların üst örtüleri eğim dolayısı ile yıkılmıştır.

Şekil 4. 61 Çataltepe tümülüsü Enez-İpsala yolundan görünümü Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 62 Çataltepe Tümülüsü iç görünümleri Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Mezar odasında iki adet lahit bulunmaktadır. Fakat lahitlerin içerisinde kemik kalıntısına rastlanmamıştır. Mezar odasının sağ tarafında beyaz mermerden yapılmış lahit taban döşemesinin arasına gömülmüştür. Lahit iki adet kapak ile örtülmüştür. Sol tarafta bulunan lahit kalker taştan yapılmıştır. Mezar odasının kuzeydoğusunda şölen yeri ve bir lahit bulunmuştur. Tümülüste sikkeler ve keramik kap parçalarının bulunması, mezar odası ile şölen yerinin M.Ö. 4.yy ait olduğunu göstermektedir [35], [191].

4.2.3 Ekonomik ve Sosyal Yapı

Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşimlerinin en önemli geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Turizm yerleşimlerde son dönemlerde gelişme göstermektedir.

4.2.3.1 Tarım:

Feres'in girişinde eskiden tarımda kullanılan karasabanın görülmesi geçim kaynağının tarım olduğunu belirtmektedir. Traianoupolis, sulak alan içerisinde verimli topraklara sahip olduğu için tarım en önemli geçim kaynağıdır [220]. Şeker pancar, mısır, buğday, arpa, ayçiçeği, pamuk, çeltik, susam ve hayvan yemi olarak yonca ekilmektedir [212], [195], [220], [221], [222]. Meriç Nehri kenarında genellikle sulu tarım yapılmaktadır. Meyve ve sebze üretimi sadece yerel halkın ihtiyacını karşılamaktadır.

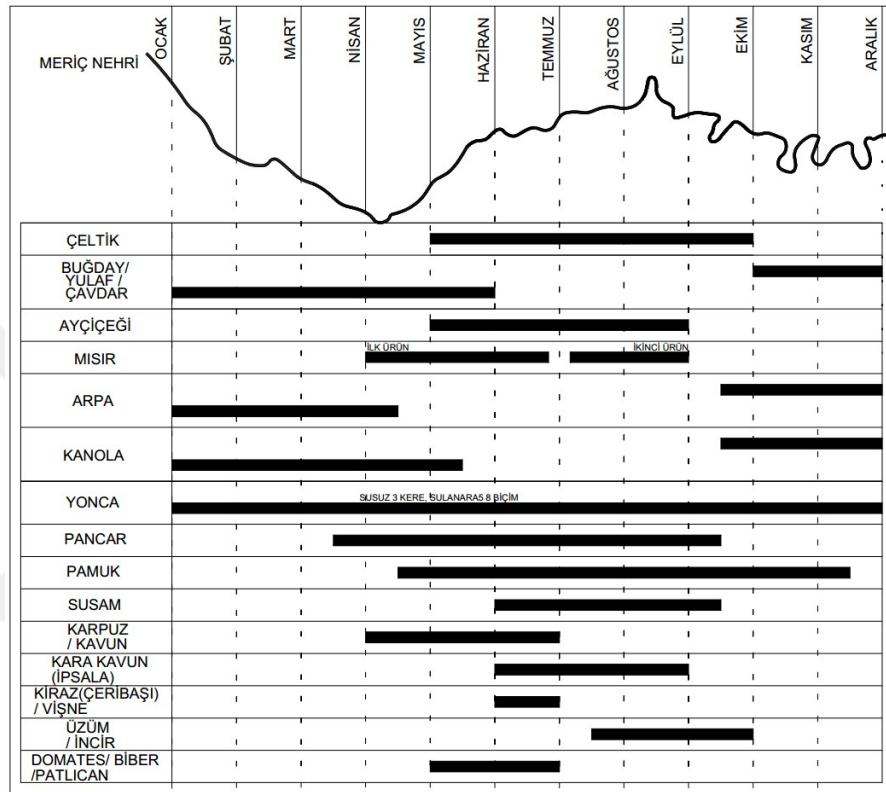

Şekil 4. 64 Feres şehir girişindeki karasaban Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Hayvancılık yapıldığı için hayvan yemi olarak kullanılan yonca ekimi de yoğun olarak yapılmaktadır [221]. Delta bölgesinde sulu tarım yapılmaktadır. 1950 ve 1970'ler de delta sulak alanı ıslah çalışmaları yapılarak tarım alanına dönüştürülmüştür [221]. Çevredeki zeytin ağaçları bulunan yerleşimlerde (Makri, Maronei) zeytinyağı üretimi yapan küçük aile işletmeleri mevcuttur [222]. Bölgesel ihtiyacı karşılamak için tahıl ve bakliyatın yanı sıra, meyve ve sebze üretimi de yapılmaktadır. Evros Bölgesi, Balkanlar ve Kuzey Avrupa arasında transit merkezlerinden biridir [222]. Meriç Deltası ve

çevresinde yetişen ürünler zaman çizelgesinde gösterildi (Çizelge 4.1). Ayçiçeği, renkleriye turistlerin ilgisini çekmektedir. Meyve ve sebzeler tazedir ve dalından koparılma imkanına sunmaktadır. Meriç Deltası'nda yetişen ürünler ve zamanları hakkında bilgi vermektedir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4. 3 Meriç Deltası ve çevresinde yetişen tarım ürünlerinin zaman çizelgesi [36], [190], [223]

Enez ve çevresinin en önemli geçim kaynaklarından biri tarımdır. Hafif engebeli, düz yüzey şekillerinin elverişli iklim şartları ve verimli topraklarla birleşmesi sonucunda çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir [36]. Enez'den İpsala'ya kadar çeltik ekilmektedir. Türkiye'nin pirinç ihtiyacının büyük bir bölümü bu bölgeden sağlanmaktadır. Enez'in doğusunda bulunan ovalarda buğday, ayçiçeği, mısır, arpa, yulaf, pancar ve yem bitkileri olarak kanola, yonca, slaj gibi ürünler de yetiştirilmektedir [223], [224]. Yem bitkilerinin ekilmesi hayvancılık için gereklidir. Et ve süt kalitesinin artmasını sağlamaktadır. Bağcılık, meyvecilik ve sebzecilikte yapılmaktadır. Karpuz ve domates üretimi başta olmak üzere birçok ürün yetiştirilmektedir. Enez, Çeribaşı kirazı ve İpsala Kara kavunuyla ünlüdür. Enez'in topraklarının yarısı tarım amaçlı kullanılmaktadır. Buradan anlaşılacağı gibi tarım potansiyelinin yüksek olduğu bir

ilçedir. Tarımda verimli ürün elde edebilmek için kullanılan kimyasallar doğaya zarar vermektedir. 1970’lerde bataklıkların kurutulması ile tarlalar elde edilmiştir. Sulak alanların tarım alanlarına dönüştürülmesi ekosistemi tahrip etmektedir. Meriç Nehri’nde yaşanan taşkınlar çeltik tarımının yapıldığı alanlara maddi ve manevi zararlar vermektedir [173]. Meriç Deltası ve çevresinde yetiştirilen tarım ürünleri ve zamanları Çizelge 4.3’te gösterilmektedir. Veriler dikkate alınarak agro turizm planlaması yapılmaktadır. Meriç Deltası’nda agro turizm geliştirilmesi için ürünlerin hasat zamanları incelendiğinde; buğdayın, Haziran- Temmuz; çeltiğin ve mısırın, Eylül –Ekim; ayçiçeğin, Ağustos – Eylül aylarında olduğu görülmektedir. Agro turizm, Haziran ve Ekim aylarında yapılmaktadır. Tarım ürünlerin zaman çizelgesi dikkatle incelenerek foto safari zamanları belirlenmektedir.

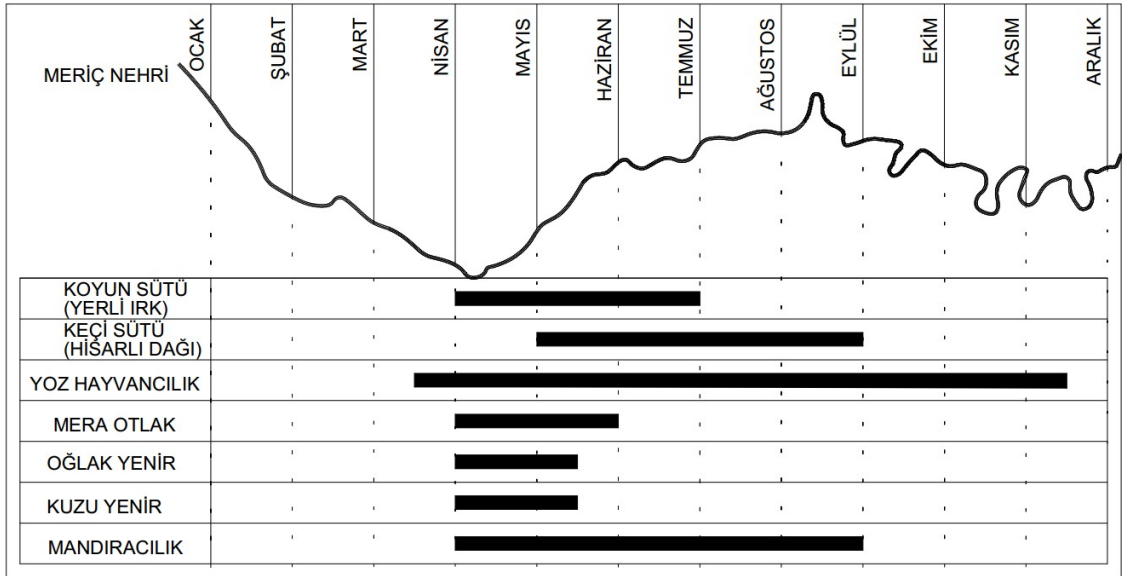

Şekil 4. 65 Enez’de çeltik hasadı Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

4.2.3.2 Hayvancılık:

Feres ve Traianoupolis'te, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir [220], [221]. Geleneksel olarak koyun ve keçi yetiştiriciliği yapılmaktadır. Giderek hayvancılık azalmaktadır [221]. Otlatmaya elverişli meralara sahiptir. Özellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliği neredeyse sıfır maliyetle yapılmaktadır. Avrupa Birliği desteği ile et ve süt üretimini karşılamak için deltada süt ve et sığırları bakılmaktadır [220]. Sığırlar doğal ortamda yetişmektedir. Meriç Deltası'nda küçükbaş ve büyükbaş yetiştiriciliği yapıldığından bölgedeki hayvansal ürünlerin zaman çizelgesi oluşturulmaktadır (Çizelge 4.2). Enez ve çevresinde kurulan mandıralar sütleri, sezonluk veya yıllık olarak alıp işlemektedir. Verimli toprakları sebebi ile otlak yerlerinin çok olması hayvanların doğal olarak beslenmesini sağlamaktadır. Oğlak ve kuzu zamanı işaretlenerek o dönemde bölgede hangi etin daha çok tüketildiği belirtilmektedir.

Çizelge 4. 4 Meriç Deltası ve çevresinde hayvansal ürünlerin zaman çizelgesi [36], [225], [226]

Enez'de Hisarlı Dağı başta olmak üzere meralarda büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Büyükbaş hayvancılıkta eskiden yaygın olarak görülen mandacılık günümüzde azalmıştır. Manda sütü çok kıymetli bir süttür. Fakat bugün bulmak oldukça zordur [36].

Şekil 4. 67 Enez’de serbest dolaşan yoz hayvan Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Büyükbaş hayvancılıkta sığır türleri yetiştirilmektedir [36]. En önemlisi Trakya’nın Boz yerli sığır ırkıdır. Dünyada önemi giderek artan ve korunmaya çalışılan yerli sığır ırkı organik hayvancılık potansiyele sahiptir. Yerli sığırlar doğal ortamda ve neredeyse insan müdahalesi olmadan yetişmektedirler. Serbest gezerek beslendiklerinden etlerinin yağ oranı düşük ve lezzetlidir. Bölgede, küçükbaş olarak keçi yetiştirilmektedir. Trakların sikkelerinde de keçi sembolünün bulunması keçi yetiştiriciliğinin uzun zamandır bölgede yapıldığını göstermektedir. Keçilerin oğlaklarının etleri lezzetlidir. Oğlaklar, Mayıs ayında kesilmeye başlamaktadır. Küçükbaş hayvanlardan süt, yün, kıl ve tiftik elde edilmektedir. Sezonluk çalışan mandıralar keçi ve koyun sütlerini işlemektedir [36]. Meriç Deltası ve çevresindeki hayvansal ürünler ve zamanları Çizelge 4.4’te belirtilmektedir. Veriler dikkate alınarak tatbilir turizm planlanmaktadır.

Şekil 4. 68 Enez’de keçi sürüsü Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

4.2.3.3 Turizm:

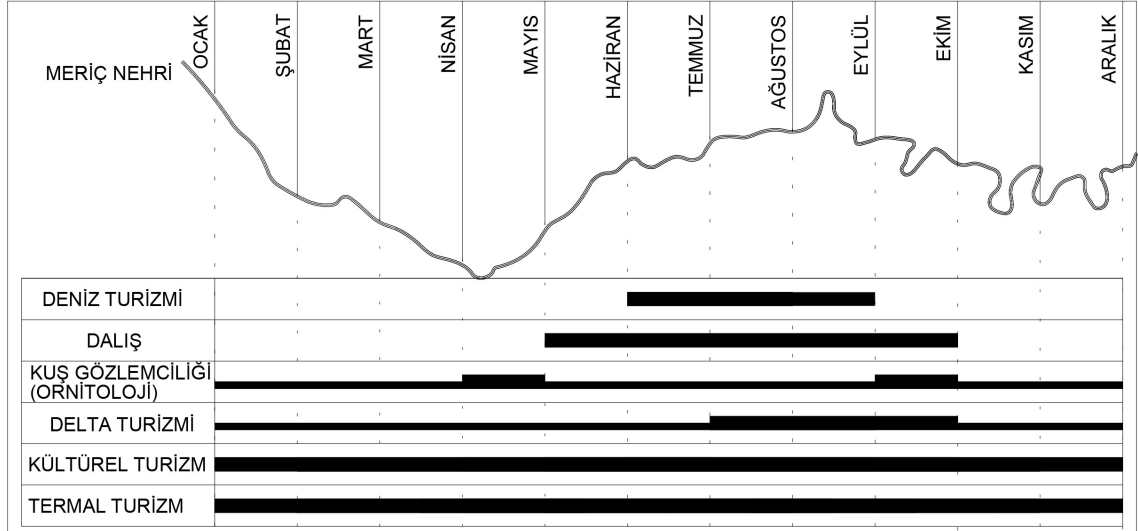
Feres’de bulunan turist merkezi ziyaret edilerek bölge hakkında bilgi alınmaktadır. Turistler koruma alanlarını destinasyon olarak seçmektedir [227]. Uluslararası sınır yakınında doğal ve tarihi miras alanlarına sahip olduğundan birçok turisti bölgeye çekmektedir [227]. Ulusal parklar alternatif turizm çeşitleri ile ilişkilendirildiğinde bölgeye daha çok turist çekmektedir. Delta deneyimi yaşamak isteyenler için deltada turlar düzenlenmektedir. Su kuşlarının çeşitliliği fazla olduğundan kuş gözlemciliği (ornitoloji) yapılmaktadır. Feres’de din ve turizm ön plana çıkmaktadır. Çiftlik turzmi de sınır bölgesinde yapılmaktadır [227].

Traianoupolis, stratejik bir konumda bulunan tarihi bir yerleşimdir. Osmanlı’dan kalan mimari miras yapıları ve eski akropolün olduğu tepenin görülmesi gerekmektedir. Deltaya hakim manzarası görülmeye değerdir. Meriç Deltası Bilgi Merkezi’nin düzenlediği turlarda botlarla ve otobüslerle delta deneyimi yaşanmaktadır. Meriç Deltası’nı ziyaret edenlerin izlenimlerine göre toplu taşıma ve rekreasyonel aktiviteler yetersiz bulunmaktadır. Koruma alanlarının etrafında sürdürülebilir turizm olanaklarının sunulması alanın gelişmesini sağlayacaktır. Deltada ve Traianoupolis tepelerinde kuş gözlemciliği yapılabilir [227]. Via Egnatia’nın izlerini sürdürüleceği rotalar oluşturulmalıdır [196]. Traianoupolis, Roma döneminden beri sıcak sularıyla ünlüdür. Alanda pansiyon, lokanta ve kaplıca merkezi bulunmaktadır. Her gün hemşireler ve hekimler eşliğinde kaplıca tedavisi uygulanmaktadır. Termal turizm, sağlık turizminin bir alt dalı olarak görülmektedir [227].

Meriç Deltası ve çevresinde yapılan başlıca turizm aktiviteleri zaman çizelgesinde belirtilmektedir (Çizelge 4.3). Sürekli devam ettiği görülen aktivitelerin yoğunlukta yapıldığı aylar da işaretlenmektedir. Deltada çeşitli turizm aktivitelerinin yapılması bölgenin çekiciliğini arttıracaktır.

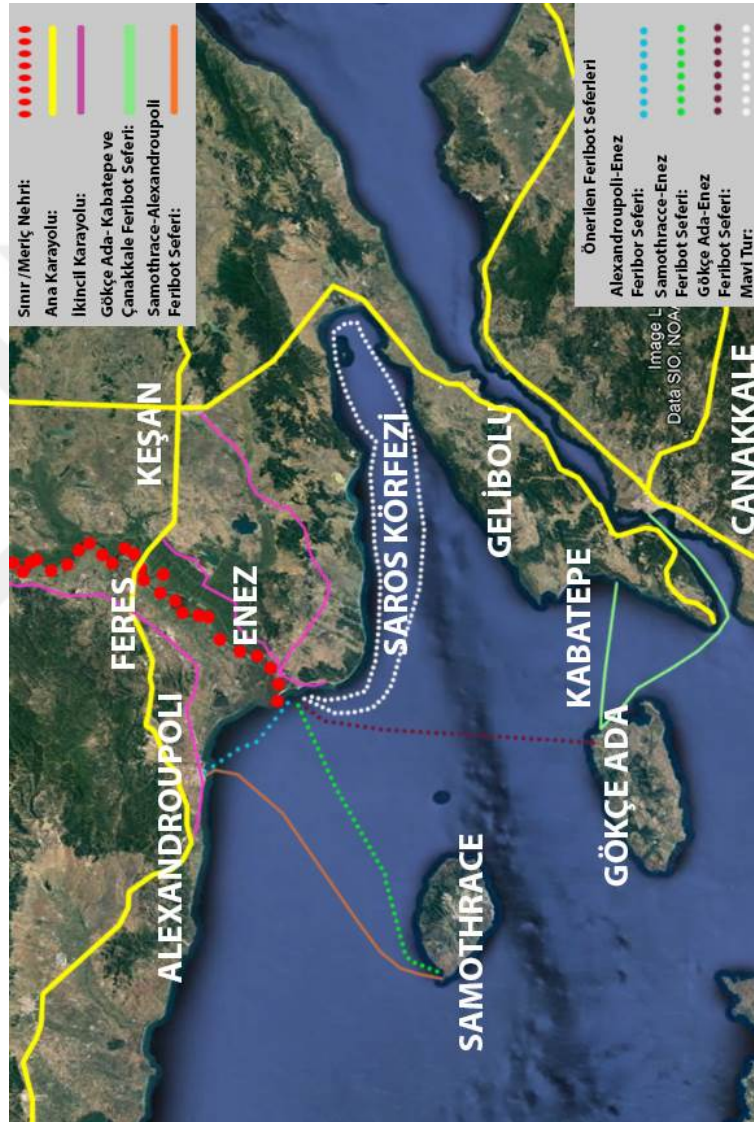
Turizm sektörü hızla gelişen bir yapıdadır. Turizm, kendine özgü çekiciliğe sahip olan bölgelerde ekonomiye can vermektedir. Enez’in 31 Temmuz 1927 yılında birinci derece askeri yasaklı bölge olarak ilan edilmesi ile ilçeye gelen yabancı turistlerin askeri idareden izin almak zorunda kalmıştır. 2004 yılının Ocak ayında yasağın kalkmasıyla dış turizme açılmıştır [190].

Çizelge 4. 5 Meriç Deltası ve çevresinde turizm aktiviteleri zaman çizelgesi [35], [190], [228]

Enez, sınır bölgesindeki doğal ve tarihi güzellikleriyle turistlere alışılmamış deneyim sunmaktadır. Enez’de aktif olarak yapılan deniz turizmidir. Termal konfor Mayıs ve Ekim aylarında sağlansada güneşlenmek için Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları tercih edilmektedir. Rüzgar hızı ve yönü yelken ve rüzgar sörfü yapılmasına uygundur. Dalış turizminin geliştirilmesi bölgeye değer katacaktır. Enez’e 8 km uzaklıkta bulunan Geniş sahili, ikincil konutları, otelleri, pansiyonları ile Altinkum sahili yaz turizmi için çevre halkının gözde tatil yerlerinden biridir. Saros Körfezi’nin yazlık yerleşimleri içerisinde gençler için en fazla eğlence mekanlarına sahip yerleşim yeri olması birçok yerli turisti bölgeye çekmektedir. Sultaniçe, Gülçavuş, Büyükevren, Vakıf ve Karaincirli sahilleri daha çok sessizliği sevenlerin tercih ettiği yazlık alanlardır. Yerli turistlerin yanısıra yabancı turistin artması ancak Enez limana gümrük kurulması ile mümkün olacaktır. Enez, karşındaki Semadirek adasının silüeti, denizi ve lagün gölleri ile ziyaretçilere muhteşem manzaralar sunmaktadır. Doğa fotoğrafçılığı ile ilgilenenlerin ziyaret etmesi gereken yerlerden biridir. Gala gölü, piknik, kamp, kuş gözlemciliği ve doğa yürüşleri açısından rekreasyonel faaliyetleri yapılmaktadır. Mimari miras yapılarına sahip olmasına rağmen bölgeye gelen turistler sadece bir kısmını görebilmektedir. Hepsini kapsayan bir rota oluşturularak bölgenin incelenmesi sağlanmalıdır [229], [230], [231]. Enez, Semadirek ve Gökçeada arasında feribot seferleri yapılarak Trakya’da deniz

ulaşımının sağlandığı nokta haline getirilecektir. Trakya Kalkınma Ajansı'nın Enez Vizyon planına göre, Saros Körfezi'nde bulunan yazlık yerleşimleri ve Gelibolu kıyılarını içersine alan bir mavi tur rotası oluşturulacaktır [229]. Meriç Deltası ve çevresindeki turizm aktiviteleri ve zamanları Çizelge 4.5'te görölmektedir. Elde edilem bilgiler, alterntatif turizm planlanmasında kullanılmaktadır. Yılın her ayı bölgenin canlı kalması amaçlanmaktadır.

Şekil 4. 69 Meriç Deltası çevresinde denizyolu ulaşım haritası Google Earth 07.10.2017
Benan Akıncı

Meriç Nehri'nin, sınırı bütünleştiren doğal bir değer olması, bölgenin çekiciliğini arttırmaktadır. Kültürel ve doğal miraslar için bir geçiş yolu olan Meriç Nehri, iki ülkenin yapacağı anlaşmalarla geçirgen bir hale getirilebilir. Turizm açısından, Nehir botlarla

gezilerek ekonomik açıdan bir gelir elde edilmelidir. Meriç koridoru denilen bir proje ile bölgeye canlılık kazandırılmalıdır. Enez'in, Meriç Nehri aracılığı ile İğneada'ya ulaşmasını sağlayan bir yeşil tur rotanın oluşturulması planlanmaktadır. Turizm ve deniz ulaşımının birlikte düşünülmesi bölgenin yerli ve yabancı turist ziyaretlerini de arttırmayı amaçlamaktadır [173], [231].

4.2.3.4 Balıkçılık

Balıkçılık, denizde, nehirde ve göllerde yapılmaktadır. Meriç Nehri'nin sol kolu Traianoupolis yakınlarından geçmektedir. Deltada balık çiftlikleri bulunmaktadır [222]. Tatlı ve tuzlu suyun birleştiği alanlarda yaşayabilen bir tür olan yılan balığı özellikle bu kolda daha yoğun yakalanmaktadır [197], [200]. Bölgede balık çeşitliliği fazla olduğundan Alexandroupoli şehri balık restoranlarıyla ünlenmiştir.

Enez'in önemli geçim kaynaklarından olan balıkçılık, deniz ve lagün göllerinde yapılmaktadır. Yıllık 25-35 ton arası balık avlanmaktadır. Yılan balığı ve üzmene kefali Enez'de en çok tercih edilen balık türleridir. Yılan balığı yetiştiriciliğinin ekonomik gelişmeye katkı sağlaması açısından FAO (Dünya Tarım Örgütü) desteklemektedir. 1977 yılından beri her yıl Temmuz ayında Balık Festivakli düzenlenmektedir. Bölgeye özgü diğer balık türü Üzmene kefalidir. Ayrıca uskumru, istavrit, mercan, karagöz, sinarit ve levrek de vardır. Meriç Nehri ve Enez'in kuzey taraflarında bulunan tatlı sularda, yayın, sazan, turna, tatlı su kefali bulunmaktadır [37]. Son yıllarda Enez'de Atlantik kıyılarından gelen mavi yengeçler görülmektedir.

4.2.3.5 Madencilik

Enez ve çevresi tarihten beri maden kaynakları bakımından zengindir. Edirne maden haritası incelendiğinde bölgede bentonit, kil, kuvars kumu, doğal taş ve perlit madenlerinin bulunduğu görülmektedir. En önemlisi bentonit madenidir. Alüminyum ve magnezyum bakımından zengin volkanik kül, tuf ve lavların kimyasal ayrışması sonucu oluşmuş, ağırlıklı olarak montmorillonit içeren killer 'bentonit' olarak tanımlanır. Bentonit, sanayi, tarım, madencilik ve mühendislik jeolojisinde kullanılan çok yönlü bir kildir [232]. Dünya'nın bentonit rezervinin %19'u Türkiye'de bulunmaktadır. Edirne'nin Enez ilçesi ise Türkiye'de ki rezervlerin %13'üne sahiptir.

Çavuşköy, Yenice, Hisarlı bölgelerinde bentonit yatakları belirlenmiştir. Bölgede birçok işletme bulunmaktadır [36].

4.2.4 Turizm Altyapısı

Yerleşmelerde turizmin gelişmesi turizm alt yapısına bağlıdır. Konaklama verileri, bilgi merkezleri ve ulaşım ağı bu bölümde anlatılacaktır.

4.2.4.1 Konaklama

Feres, Traianoupolis ve Enez’de oteller, pansiyonlar ve ikincil konutlar bulunmaktadır. Feres’de şehir merkezinde küçük oteller, Traianoupolis’te ise termal kaplıca otelleri yer almaktadır. Enez, merkezinde küçük oteller, yazlık tarafında ise oteller çok sayıda pansiyon ve ikincil konut kiralamarı mevcuttur. Enez merkezinde yeni inşaatlar yapılamamaktadır. Çünkü kazı yapıldığında tarihi kalıntılar bulunmaktadır. Enez’in Altinkum sahilinde bulunan ikincil konutların sınırı arkadaki ormanlık alana kadar ulaşmaktadır. Yazları Enez’in nüfusu 4-5 katına çıkmaktadır. Enez yazlık konut olarak Trapez Mevkii denilen merkez ve Altinkum sahili arasındaki alanda yapılaşmaktadır. Bu durum Enez’in taşıma kapasitesinin aşılmasına neden olacaktır. Enez ve çevresindeki yapı stoğunun kullanılması ve yerel halkın pansiyonculuk kursları açılarak bilgilendirilmesi ile hem yapı stoğu değerlendirilecek hem de halk gelir sağlayacaktır. Yerleşmelerde ev pansiyonculuğu geliştirilerek turizm tüm yıla yayılacaktır ve yerleşmelerin taşıma kapasitesi aşılamayacaktır. Aşağıdaki tablolarda yerleşmelerde bulunan oteller ve yatak kapasiteleri görülmektedir. Enez yatak kapasitelerine bakıldığında ilk dört otel yaz kış hizmet vermektedir. Diğerleri yalnızca yaz aylarında işletilmektedir. Feres ve Traianoupolis’deki hoteller yılın her ayı turist kabul etmektedir [233], [234], [235].

Hotel kapasitesi, Traianoupolis’te yükseltilebilir. Termal turizmin gelişmesi için 2-3 yıldızlı termal hoteller inşa edilebilir. Feres ve Enez için hotel kapasitesi yükseltilmemelidir. Her iki yerleşmede restore edilecek yapılar vardır. Butik hotel ve pansiyonculuk geliştirilmelidir. Meriç Deltası yeni hotellerin inşa edilmesi deltasının doğal ve kültürel verilerine zarar vereceğinden mevcut yapı stoğu kullanılmalıdır.

Çizelge 4. 6 Enez hotellerinin yatak kapasiteleri [233]

ENEZ	
Hoteller	Yatak Kapasitesi
Ainos Hotel	40
Ege Hotel	40
Murat Hotel	22
Enez Hotel	52
Aqua Beach Hotel	28
Altun Pansiyon	60
Balcı Hotel	28
Trakya Üniversitesi Sosyal Tesisleri	96
İnci Hotel	120
İstanbul Nazım Terzioğlu Hotel	126
Veranda Hotel	10
Esen Hotel	30
Toplam:	622
İkincil Konut Kiralaması	3000
Toplam:	3622

Çizelge 4. 7 Feres hotellerinin yatak kapasiteleri [234]

FERES	
Hoteller	Yatak Kapasitesi
Delta Hotel	54
Anthi Hotel	72
Toplam:	126

Çizelge 4. 8 Traianoupolis hotellerinin yatak kapasiteleri [235]

TRAIANOUPOLIS	
Hoteller	Yatak Kapasitesi
Hotel İsodara	90
Hotel Plotini	75
The Spa Hotel	44
Hotel Athina	60
Toplam:	269

4.2.4.2 Bilgi Merkezleri

Yerleşmelerde bulunan bilgi merkezleri turistlerin bilgi edinebilecekleri ve etkinliklere katılabilecekleri yerler olduğundan turizm alt yapısının gelişmesi için önemli unsurlardan birisidir.

Feres:

Feres’de turist bilgi merkezi bulunmaktadır. Sulak alanlar turistlerin ilgisini çektiğinden Dünya’nın her yerinden binlerce kişi bölgeyi ziyaret etmektedir. Deltayı deneyimlemek için turlar düzenlenmektedir. Turistler, deltayı yürüyerek, bisikletle, botla, otobüsle ve arabayla keşfedebilmektedir [236].

Şekil 4. 70 Feres turist merkezi Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Traianoupolis:

Meriç Deltası Bilgi Merkezi, Traianoupolis kalıntılarının arasından nehir geçmektedir. Ulaşım için ana yol kullanılmaktadır. Meriç Deltası Bilgi Merkezi, Traianoupolis yerleşiminde 1997 yılında açılmıştır. Amacı, Meriç Deltası’nın ekolojik değerliliğinin farkındalığını arttırmak ve korunmasını sağlamaktır. Ziyaretçilerin bilgi alabilmesi için haftanın her günü saat 16:00’ya kadar açıktır [237].

Şekil 4. 71 Evros Deltası Bilgi Merkezi Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Merkez çalışanları iyi eğitilmiş ve bölge hakkında son derece bilgilidir. Bilgi merkezinde sergileme alanı, izleme odası, hediyelik eşya dükkanı ve konuk evi bulunmaktadır. Bilgi merkezinde fotoğraflı meteryaller ve bilgilendirme videoları mevcuttur. Delta deneyimi yaşamak isteyenler için turlar düzenlenmektedir. Turlar, minibüslerle, botlarla veya özel rehber eşliğinde yapılmaktadır. Sulak alanları gözlemlemek için yürüyüş veya bisiklet parkurları da tercih edilmektedir [237], [238], [239].

Şekil 4. 72 Evros Deltası Bilgi Merkezi içinden görünüm Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Enez:

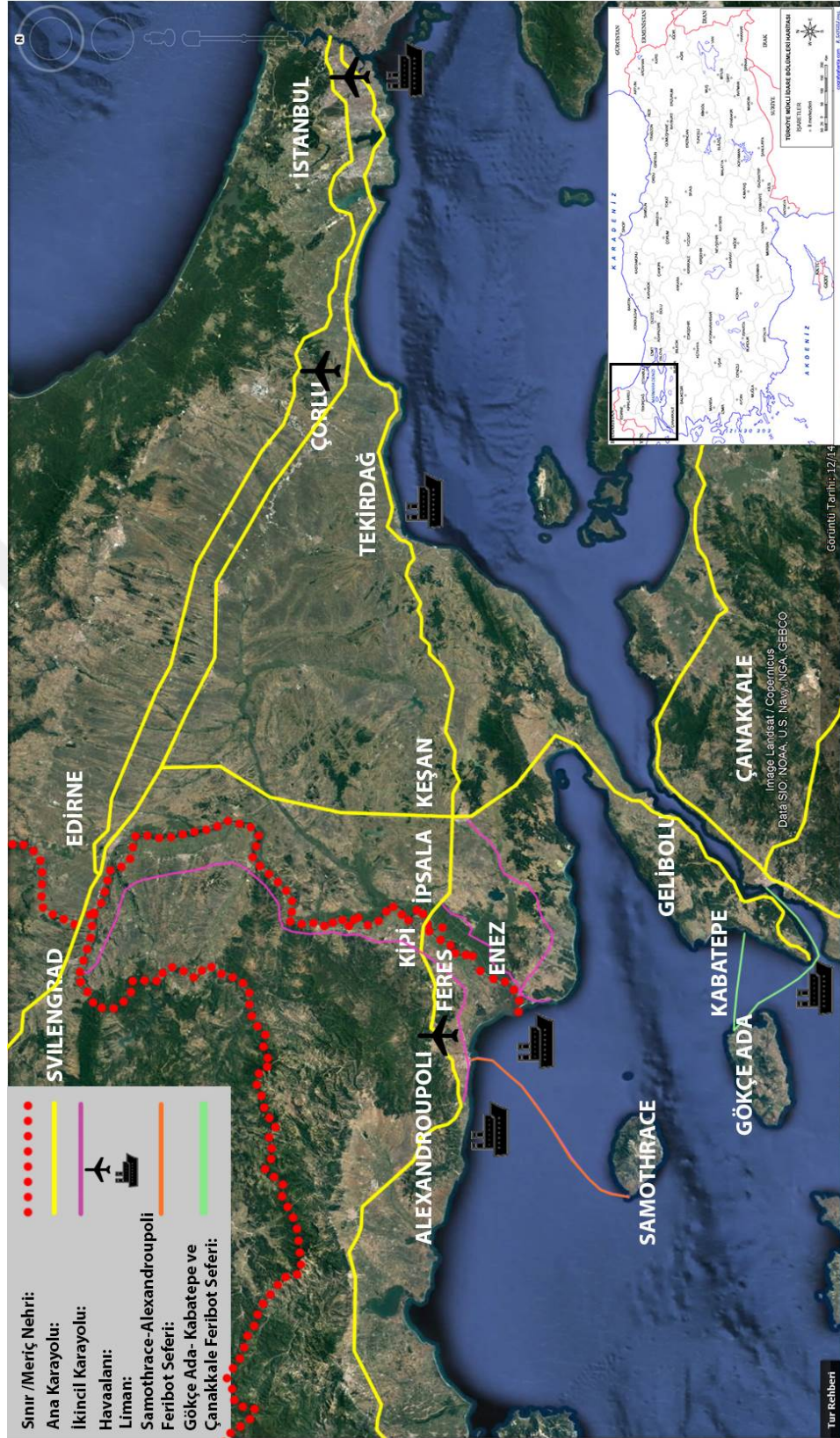
Enez'in merkezine ve sahil bölgesine 2017 yılının mayıs ayında turist bilgi merkezleri açılmıştır. Enez kalesinin hemen kenarında bulunan bilgi merkezinden bölge hakkında bilgi edinilmektedir.

Şekil 4. 73 Enez Turist Bilgi Merkezi Foto: Benan Akıncı(Ekim 2017)

4.2.4.3 Ulaşım Ağı

Meriç Deltası'na ulaşım karayolu, denizyolu, demiryolu ve havayolu ile sağlanmaktadır. Ulaşım çeşitliliğinin fazla olması bölgenin turizm açısından gelişmesini destekler niteliktedir. Meriç Deltası içerisindeki yerleşimlerin her birine karayolu ile ulaşılmaktadır. Havayolu ve denizyolu ile Traianoupolis'e, demiryolu ile Feres'e ve denizyolu ile Enez'e ulaşım sağlanmaktadır. Meriç Delta Deneyim Turizmi teması adı altında bir bütün olarak ele alınan bölgede oluşturulacak turistik ürün başarılı olacaktır.

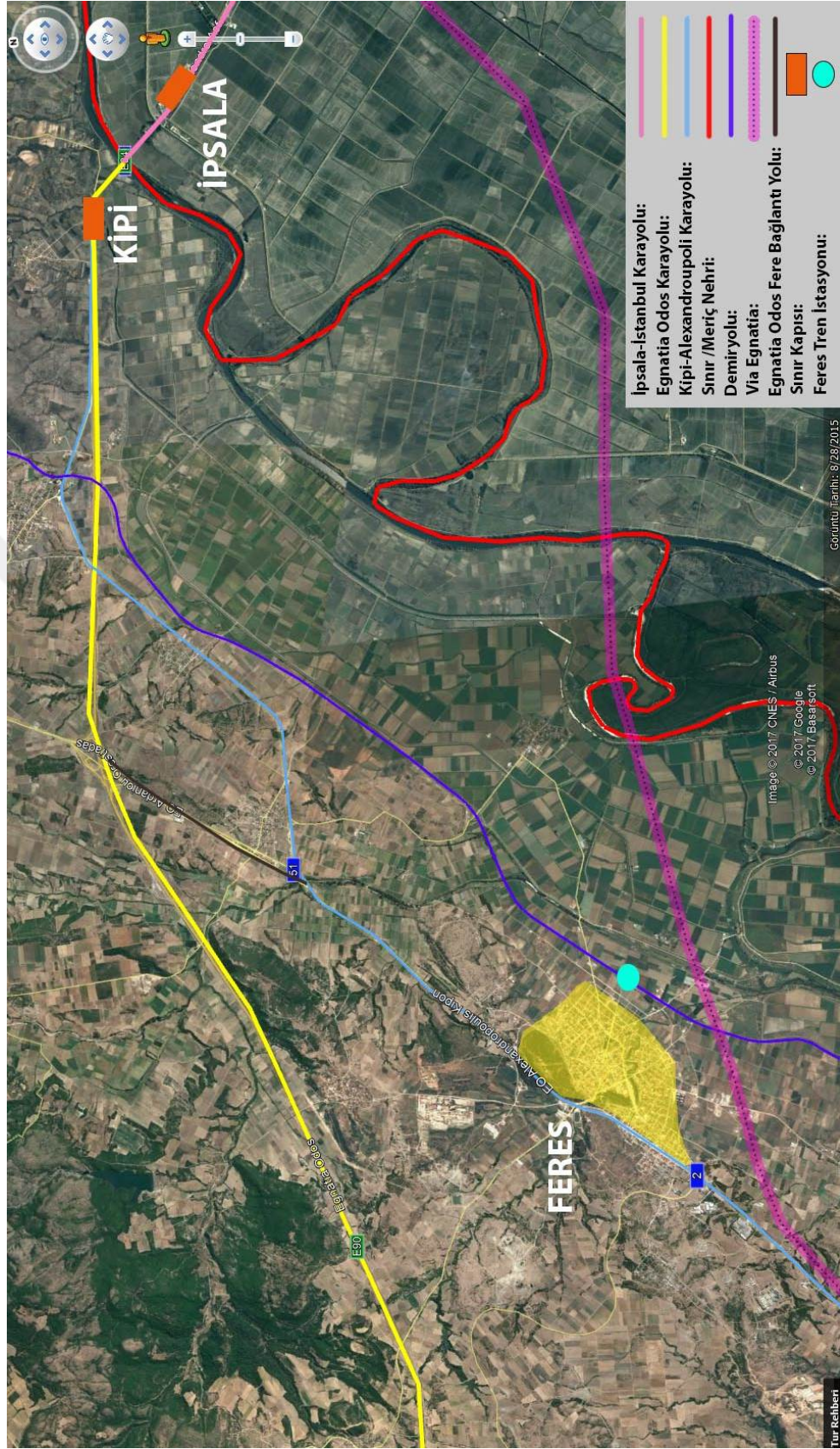

Şekil 4. 74 Trakya'nın karayolu, denizyolu ve havayolu haritası Google Earth 07.10.2017
Benan Akıncı

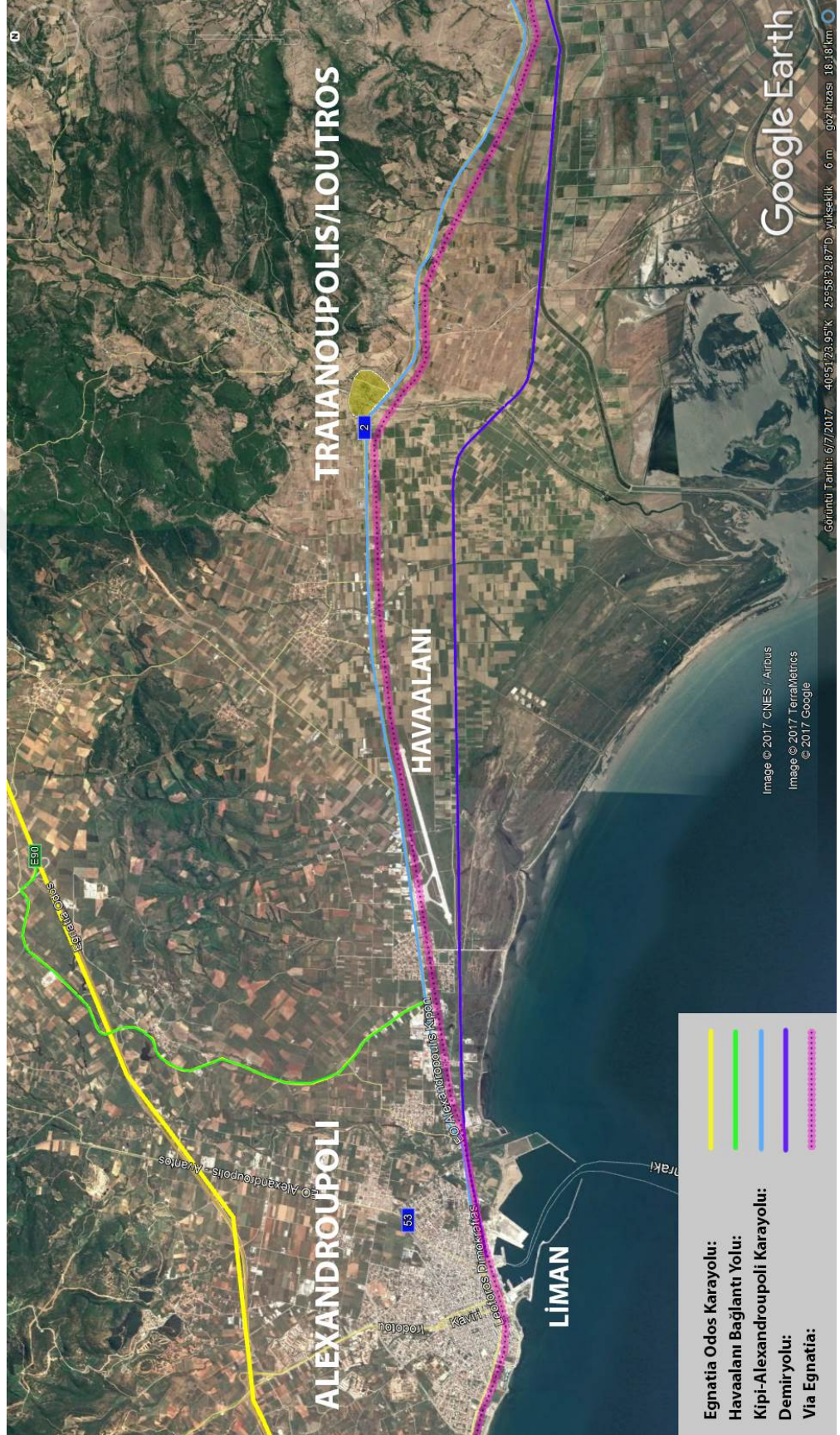
Karayolu:

İpsala-Kipi sınır kapısında, İstanbul istikametinden gelen D-110 otoyolu, Yunanistan topraklarında yerini Egnatia Odos (Egnatia Motorway A-2) otobanına bırakmaktadır. Egnatia Odos adını Via Egnatia'dan almaktadır [222]. Yerleşimlerin dışından geçen yol Yunanistan'ı batıdan doğuya bağlamaktadır [240]. Otoban yapılmadan önce kullanılan ve Via Egnatia kalıntılarına paralel olarak yapılan Kipi-Alexandroupolis (E0-2) yolu üzerinde Feres ve Traianoupolis yerleşmeleri bulunmaktadı [212]. Alexandroupoli'den Oristead'a kadar Meriç Nehri yakınından devam etmektedir. Kipi sınır kapısından Egnatia Odos otobanı kullanılarak Feres'e ulaşılmaktadır. Traianoupolis için havaalanı tabelası takip edilmelidir. Feres sınır kapısından yaklaşık 15 km ve Alexandroupoli'den ise 27 km uzaklıkta bulunmaktadır. Traianoupolis-Kipi sınır kapısı yaklaşık 30 km uzaklıktadır [212]. Traianoupolis – Alexandroupoli arası 12 km iken Traianoupolis – Feres arası yaklaşık 15 km uzaklıktadır.

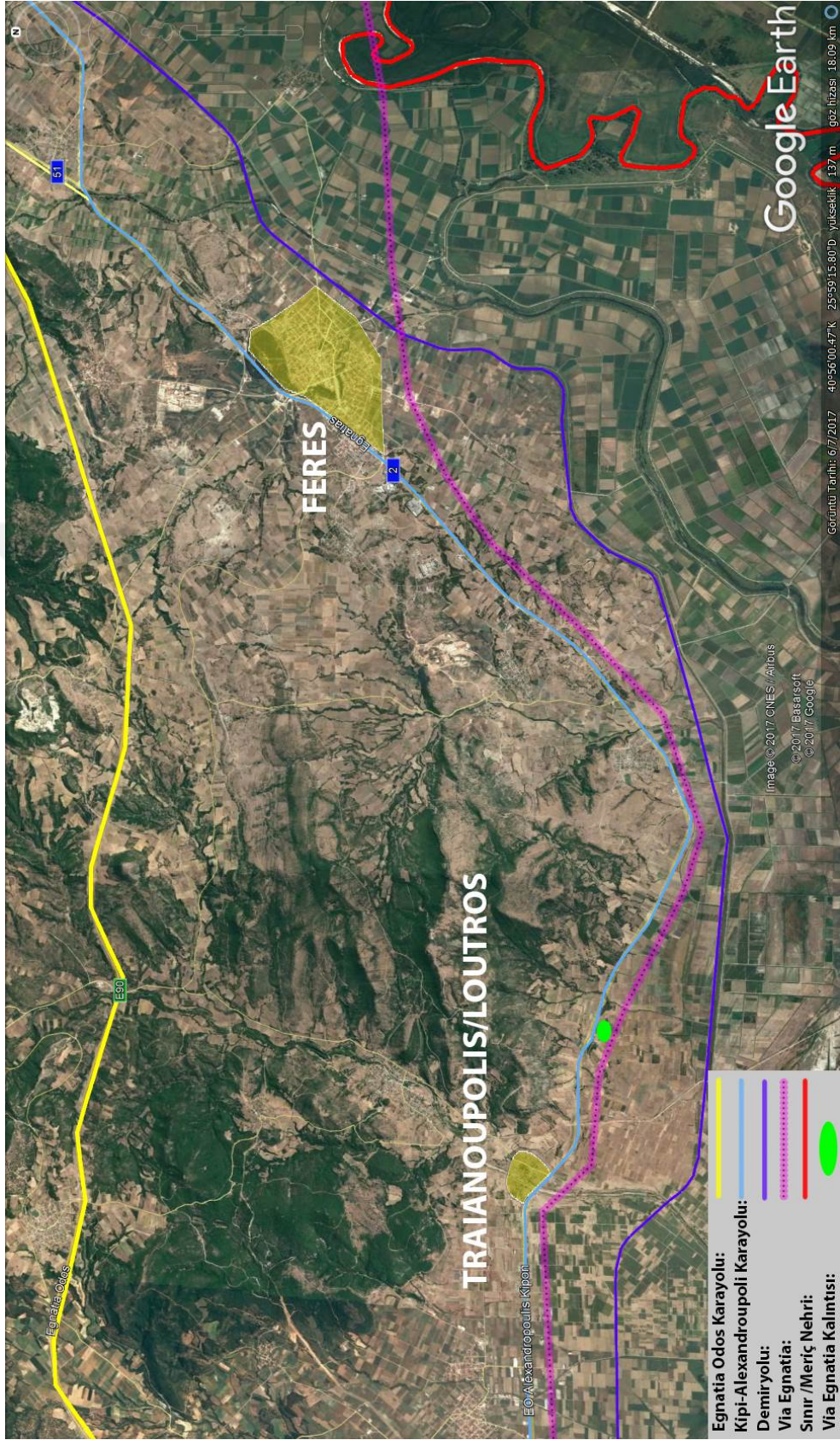
Enez'in ana ulaşım Keşan üzerinden sağlanmaktadır. Keşan-Enez karayolunun tek şeritli, dar ve virajlı olması ulaşımı zorlaştırmaktadır. Kapı Kule sınır kapısından Edirne – Uzunköprü – Keşan – Gelibolu - Çanakkale karayolu (D550) kuzey-güney ulaşım aksını oluşturmaktadır. İpsala sınır kapısından İpsala – Keşan – Malkara – Tekirdağ - İstanbul karayolu (D110) ise doğu-batı ulaşım aksını oluşturmaktadır. Enez-İstanbul arası 280 km uzunluğundadır. İki önemli ulaşım aksı Keşan'da kesiştiğinden Enez'e ulaşım Keşan üzerinden sağlanmaktadır. Keşan-Enez arası 60 km uzunluğundadır. Enez'e, İpsala-Kipi sınır kapısından gelecek ziyaretçiler yaklaşık 21 km uzaklıktaki yolu takip ederek ve Gala Gölü'nün kenarından geçerek ulaşmaktadır.[35], [151], [241].

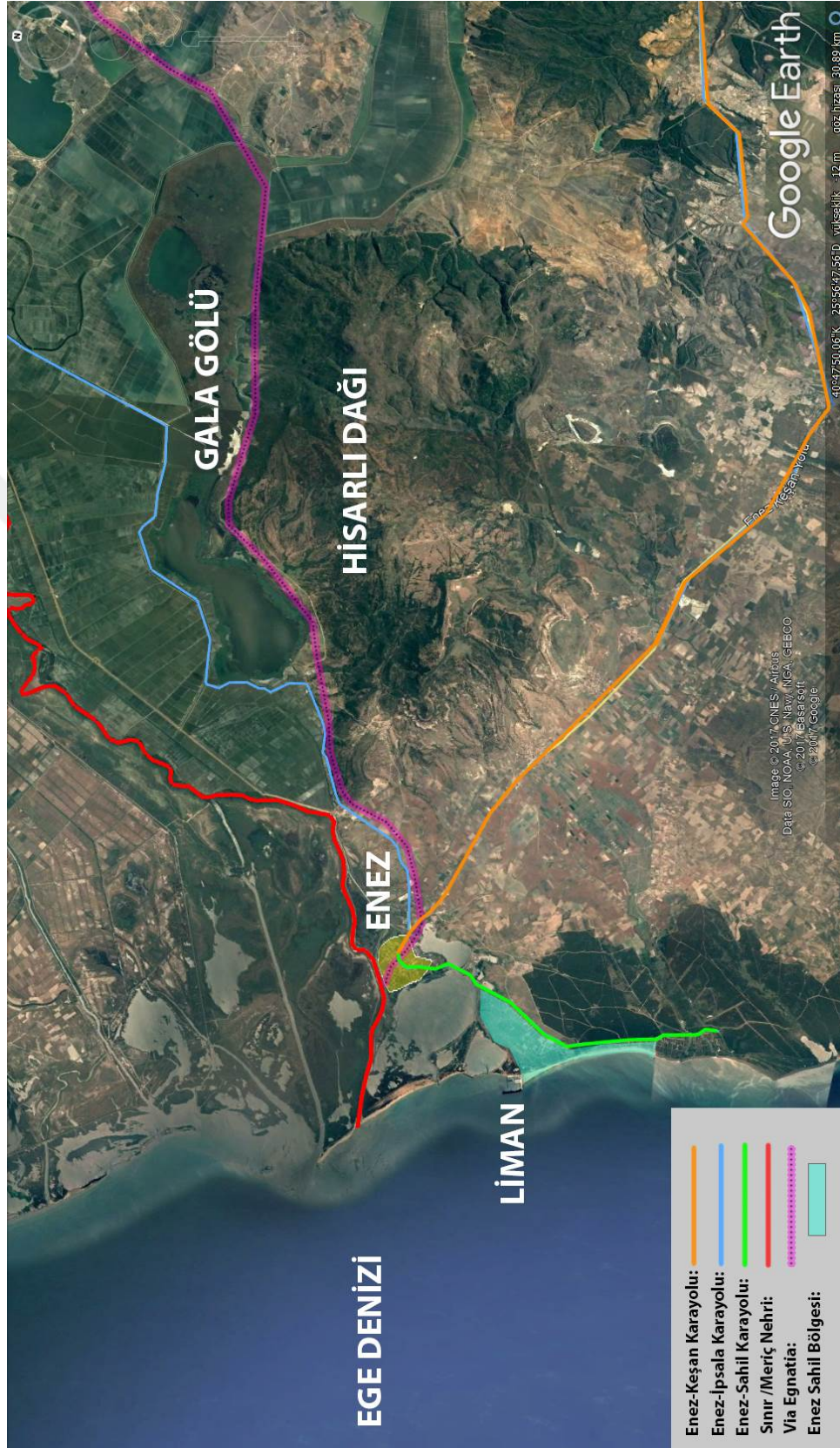
Şekil 4. 75 Feres'in ulaşım ağı Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

Şekil 4. 76 Traianoupolis'in ulaşım ağı Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

Şekil 4. 77 Traianoupolis ve Feres arasındaki ulaşım ağı Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

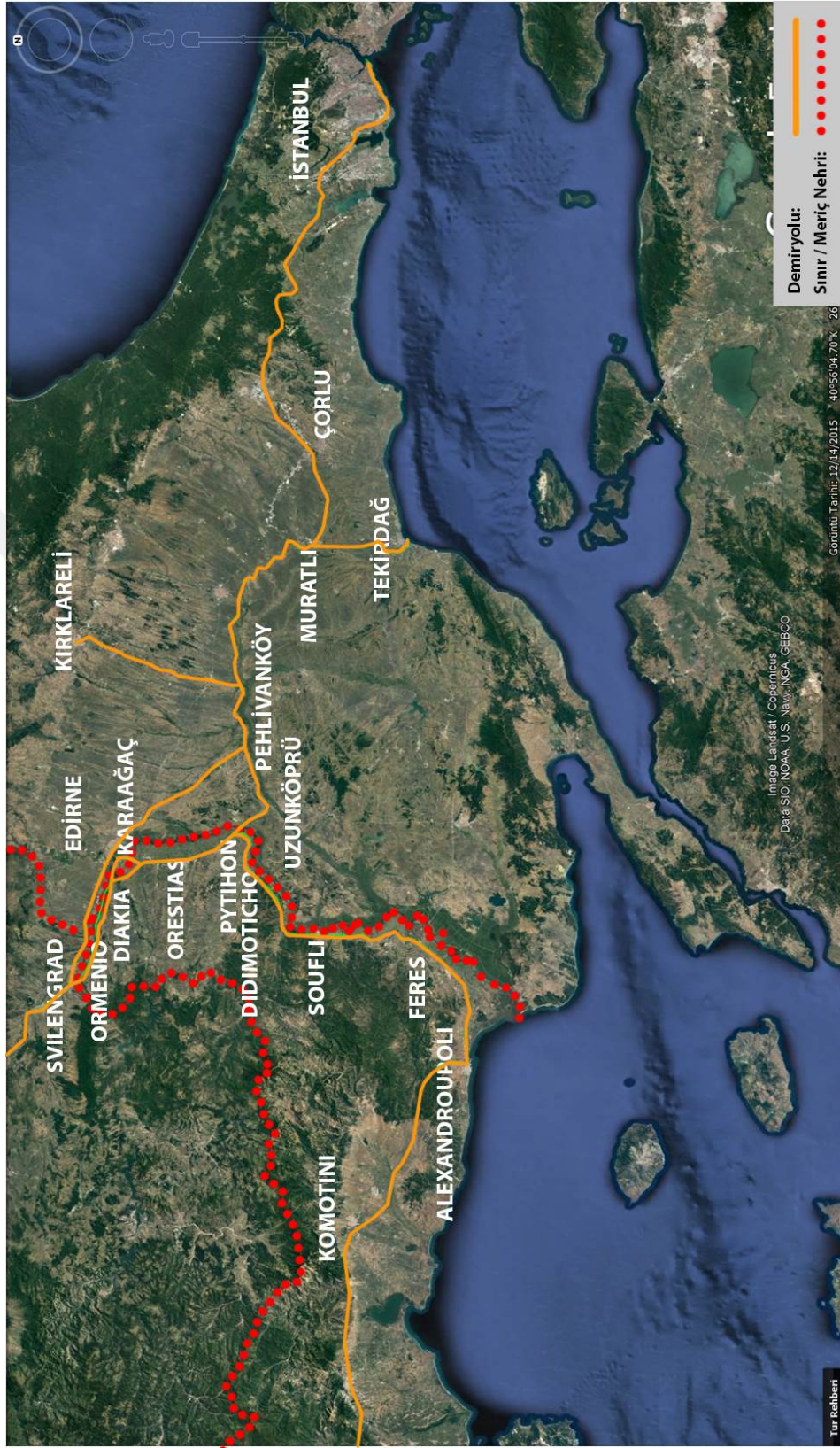
Şekil 4. 78 Enez'in ulaşım ağı Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

Demiryolu:

Alexandroupoli–Svilengrad demir yolu 172 km uzunluğundadır ve 1874 yılında işletilmeye başlanmıştır. Alexandroupoli limanına 500 m uzaklıkta bulunan istasyon, Thessaloniki demir yolu ile bağlantılıdır [222]. Alexandroupoli’si Plovdiv’e kadar bağlayan bu yolun kullanılmaya başlaması ile halk bu çevreye yerleşmiştir. Osmanlı Dönemi’nde yapılan demir yolu Lozan Antlaşmasına kadar kullanılmıştır. Bugün üç ülkenin sınırları içerisinde kalmaktadır. İkinci durağı olan Feres yerleşimini geçerek kuzeye doğru Soufli ve Didymoteicho’ya ilerlemektedir. Pythio istasyonunda İstanbul’dan Uzunköprüye gelen demir yolu ile birleşmektedir. Orestiada, Sakkos, Kavyli, Nea Vyssa istasyonlarından sonra Edirne’nin Karaağaç istasyonuna varmaktadır. Marasia, Dikaia ve Ormenio istasyonlarını geçtikten sonra Bulgaristan’ın Svilengrad yerleşimine ulaşmaktadır. Ormenio Yunanistan – Bulgaristan sınırında bulunmaktadır. Svilengrad–Plovdiv arasındaki demir yolu ile birleşmektedir. Lozan Antlaşması ile sınırların çizilmesinden sonra Karaağaç istasyonu kullanılmamıştır. 1971 yılında Nea Vyssa ve Marasia arasında 10 km uzunluğunda tren yolu yapılmaya başlanmıştır [189]. 1975 yılında açılan Kastanies istasyonu, Arda Nehri’ni geçerek Marasia’ya bağlanmaktadır. Karaağaç istasyonunun terk edilmesinin ardından Bulgaristan’a ulaşmak için Pehlivanköy–Svilengrad arasına demir yolu yapılmıştır. Alexandroupolis limanı ile bağlantılı olan demiryolu deltanın içerisinde Via Egnatia’ya paralel olarak ilerlemektedir. Feres’deki istasyon yerleşimin alt kısmında delta içerisinde yer almaktadır. 2015 yılından beri Alexandroupoli–Dikaia arasında günde üç sefer yapılmaktadır [241], [242]. Fakat günümüzde Feres tren istasyonu kullanılmamaktadır.

Şekil 4. 79 Feres tren istasyonu Foto: Benan Akıncı (Ekim 2017)

Şekil 4. 80 Trakya'nın demiryolu ağı Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

Denizyolu

Via Egnatia aksında bulunan Alexandroupoli şehri, Meriç Nehri'nin önem kaybetmesiyle gelişmeye başlamıştır. Meriç Nehri boyunca ilerlerleyen kuzey ve güneyi birbirine bağlayan demiryolunun Alexandroupoli limanı ile bağlantılı olması sebebiyle gözde bir şehir haline gelmiştir [20]. 19.yüzyılda Osmanlı Dönemi'nde limanın yapımına başlanmıştır. Via Egnatia aksında olan diğer bir liman kenti Tekirdağ ise konumu, ılıman iklimi ve başkente yakınlığı gibi Alexandroupoli'den daha elverişli koşullara sahip olmasına rağmen demiryolu ile ilişkisi olmaması sebebiyle o dönemde gelişmemiştir [20]. Kuzey Yunanistan'ın giriş kapısı niteliğindeki liman ihracat, ticaret ve ulaşımın merkezidir [243]. Liman demiryolu ile bağlantılı olması sebebiyle mal yükleme ve boşaltma imkanı sunmaktadır. Limanda konteyner terminali, yat limanı, balıkçı tekneleri ve feribot iskelesi bulunmaktadır. Semadirek (Samothrace) adasına hergün feribot seferleri yapılmaktadır. Yaz aylarında Ege'nin kuzeydoğusunda bulunan adalara da seferler düzenlenmektedir. Traianoupolis'in limana mesafesi yaklaşık 12 km'dir.

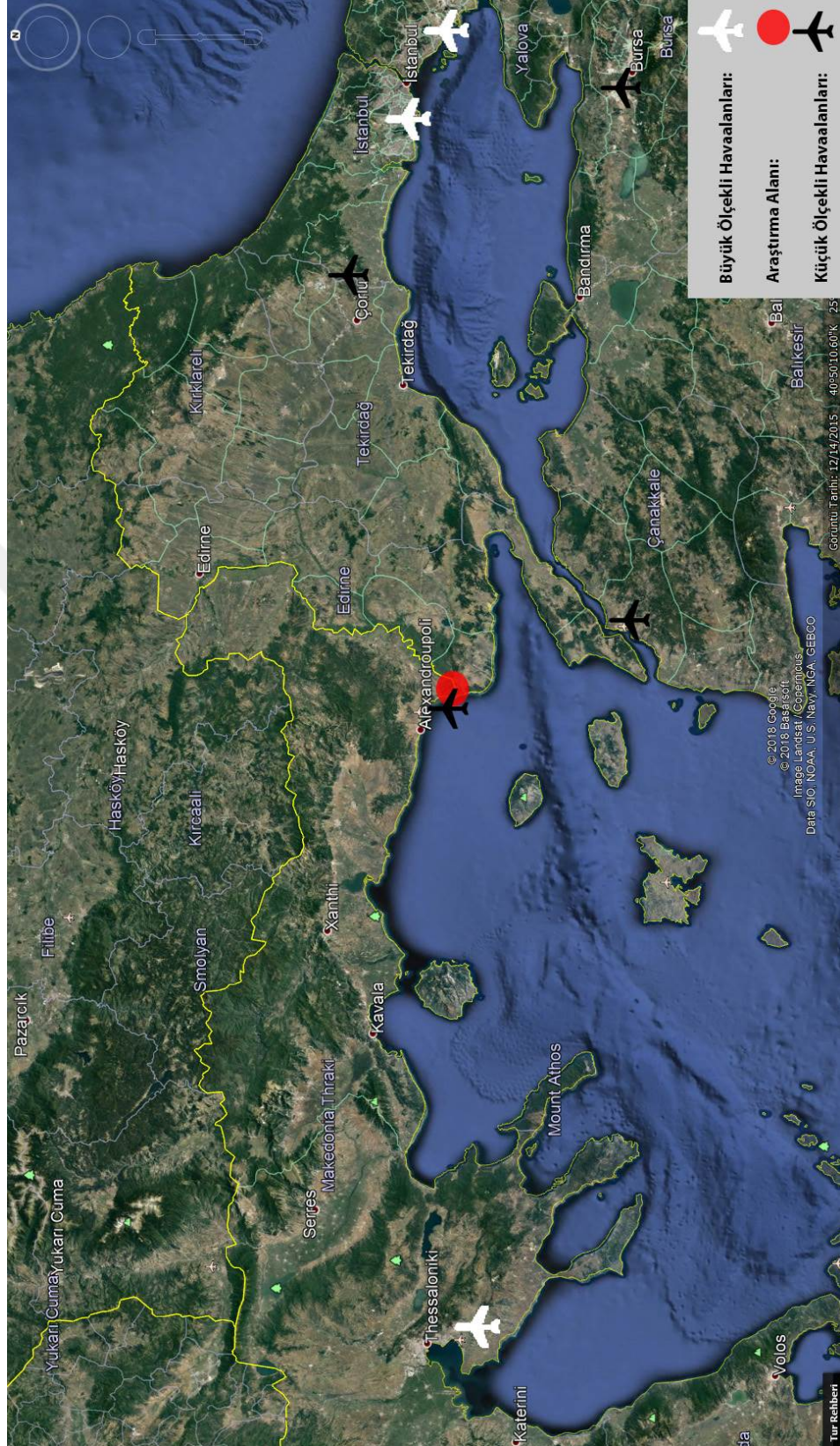
Enez limanı, balıkçı barınağı olarak kullanılmaktadır. Liman, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2023 yılı stratejik planında 600 kapasiteli yat limanına dönüştürüleceği belirtilmektedir [241]. Enez limanın yeniden yapılandırılması ve gümrük kurulması ekonomik açıdan gelişmeye katkı sağlamaktadır. Yunanistan ile sınır ötesi anlaşmalar yapılarak hem kültürel hem de doğal birliktelik köprüsü kurulması turizmin geliştirecektir. Limanın yolcu amaçlı kullanılması ile Alexandroupoli (Dedeagaç)–Enez arası hızlı feribot seferleri düzenlenerek 15 dakikada ulaşım gerçekleştirilecektir.

Şekil 4. 81 Enez lagünleri ve limanları Google Earth 07.10.2017 Benan Akıncı

Havayolu

Araştırma alanı yakınlarında bulunan havaalanları Şekil 4.74'te belirtilmektedir. Via Egnatia güzergahı üzerinde bulunan ve Uluslararası havaalanına sahip önemli merkez olan şehirlere bakıldığında Selanik ve İstanbul dikkat çekmektedir. Meriç Deltası yerleşmeleri Selanik ve İstanbul şehirlerinin tam ortasında kalmaktadır. Araştırma alanı içerisinde Yunanistan'ın Alexandroupolis yakınlarında ve Türkiye'de Çorlu yakınlarında bulunan havaalanları Selanik ve İstanbul havaalanlarından daha küçüktür. Araştırma alanı içerisinde, Yunanistan'ın Alexandrouopolis şehrinde 1944 yılında yapılan ilk havaalanı 1955 yılında Uluslararası havaalanı olarak tanınmaktadır (Bugünkü yapısı ve uçak pisti 1975'te inşa edilmiştir.)[206]. Yunanistan'ın en yoğun havaalanlarından birisidir. Atina ile günde üç kez seferler düzenlenirken birçok Avrupa şehirlerine de uçuşlar yapılmaktadır. Dimokritos havaalanı adını Trakya'da yaşamış bir Yunan filozoftan almaktadır. Ekonomik kriz sebebiyle son yıllarda ticari karakterini kaybetmiştir [222]. Alexandroupolis'in 7 km doğusunda konumlanmaktadır. Sınır kapısından sonra Egnatia Odos otobanı (A-2) kullanılarak havaalanına mesafesi 42 km'dir. Kipi-Alexandroupoli yolu kullanılarak (E-02) [244] delta sınırında bulunan havaalanı Traianoupolis'e 8 km, Feres'e 23 km uzaklıktadır [245] .

Şekil 4. 82 Araştırma alanı çevresindeki havaalanları Google Earth
18.02.2018 Benan Akıncı

4.3 Araştırmacının Alan İzlenimleri (Site Writing)

Yunanistan gezilerinin ilk durağı sınır kapısına yakın olması sebebi ile Feres olarak seçilmektedir. Feres'in girişinde taş üzerinde sergilenen karasaban geçim kaynağının tarım olduğunu göstermektedir. Feres yamaçta kurulmuş genellikle iki ve üç katlı yapılardan oluşan sakin bir yerleşimdir. Yerleşmede rüzgar yoğun olarak hissedilmektedir. Feres'in girişinde turist bilgi merkezi bulunmaktadır.

Şekil 4. 83 Panagia Kosmosoteria Manastırı ve surlar Foto: Benan Akıncı (Kasım 2016)

Sonbaharda gerçekleştirilen ilk gezide amaç sadece Panagia Kosmosoteria manastırının (kilise) görülmesidir. Kilise, ziyaretçilerini sur duvarlarında bulunan çan kulesi ve merdivenleriyle karşılamaktadır. Merdivenlerden çıkılırken 12.yüzyıldan kalan kilise yavaş yavaş kendini göstermektedir. Kilisenin olduğu alanda surların kalıntıları görülmektedir. Onarım görmüş olan çan kulesine surlardaki merdivenlerle ulaşılmaktadır. Bahçesinde mermerden yapılan çeşitli öğeler bulunmaktadır. Kiliseye girilmeden önce deltaya doğru bakıldığında arazi eğiminin sağladığı manzaradan faydalanılmaktadır. Nehrin karşı kıyısında Enez'de sonbahar döneminde çeltik saplarının yakılması sonucunda oluşan dumanı görülmektedir. Kilisenin içerisinde girildiğinde, fresklerin bir kısmının tahrip olduğu anlaşılmaktadır. Kilisenin kıymeti, İstanbul ve Enez'deki kiliselerle olan bağları incelendiğinde daha iyi anlaşılmaktadır. Bir dönem camiye çevrildiği için freskler sıva ile kapatılmıştır. Restorasyonu sırasında tekrar ortaya çıkarılmıştır. Güçlendirilmiş kolonlar sayesinde kubbe taşınmaktadır.

Kilisenin içerisi aydınlıktır. Kiliseye arka tarafındaki yolla aynı düzlemde bulunmaktadır. Bu yönde bilgilendirme tabelası mevcuttur. İkinci kez gidildiğinde kış ayı olduğundan Feres rüzgarlı ve soğuktur. Bulunduğu konumu ve tarihi dokusunu tekrar hissetmek için kiliseye tekrar ziyaret edildi. Machiel Kiel'in arşivinde görülen Bektaşî Şeyhi İbrahim Baba Türbesi, yolun kenarında konumlandığından kolayca tespit edildi. Türbe, zamana meydan okumaktadır. Sadece üzerindeki kitabelerden biri artık yerinde bulunmamaktadır.

Şekil 4. 84 Panagia Kosmosoteria Manastırı'ndan Enez'in görünümü Foto: Benan Akıncı

Şekil 4. 85 Bektaşî Şeyhi İbrahim Baba türbesi Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Harabe halindeki hamamın bulunmasının zor olacağı düşünülse de türbenin yanındaki eve girmek üzere olan genç çifte hamamın arşiv fotoğrafı gösterilerek yeri soruldu. Yunanlı çift Hamam kalıntısının olduğu sokağa kadar araca rehberlik etti. Sokak arasında kalan hamamı kalıntısının bulunması yardımsız bulunamazdı. Karşılaşılan

kalıntının Balkanlar'da türünün en eski örneği olması etkileyicidir. Giriş kısmı yıkılan hamamın kubbeleri belirgindir. Arka yoldan bakıldığında hamamın bir kısmının gömüldüğü fark edilmektedir.

Hamamın içerisine dar bir boşluktan girilmektedir. İlk girilen yer halvet olarak anlatılan kubbeli küçük bir odadır. Daha sonra kapı boşluğundan dikdörtgen ana mekana geçiş yapılmaktadır. Yerler hazine aramak için kazılmış ve samanlarla doldurulmuştur. Korkutucu olsa da heyecan verici deneyim sunmaktadır. Kubbe ışıklıkları ana mekanda görülmektedir. Diğer bir boşluk yan taraftaki halvete bağlanmaktadır. Duvarların içerisinden geçen kiremit künkleri görülmektedir. Ağaçların arasında kalan Osmanlı su kemerinin kalıntılarının bulunması için Feres'e üçüncü alan gezisi düzenlendi. Nikos Gotsi müzesinin yerini sordulduğunda, Feres sakini Nikos Gotsi'nin yaşadığı eve yönlendirilerek kendisinden müzenin kapalı olduğunu bilgisini verdi ve daha sonra müzeyi açarak gezdirdi. İçerisini yarı Türkçe yarı İngilizce anlattı. Feres hakkında yazdığı kitap incelendi. Mübadele dönemi ile Feres'e gelenler ve bugün yaşayanları belgelerle belirmişti. Kendisine yardımlarından dolayı teşekkür edilerek, Feres tren istasyonuna doğru ilerlendi. Feres'in dışında ağaçlar içerisinde terk edilmiş bir yerdir. Orada karşılaşılan papaz artık trenin burda durmadığını belirtti. İstasyonun uzun süredir bakımsızlığında belli olmaktadır. İstasyondan Feres'e doğru bakıldığında Panagia Kosmosoteria M0anastırı görülmektedir.

Alan gezilerinin birincisi sonbaharda ikincisi kışın gerçekleştirilmiştir. Traianoupolis/Loutros tabelası takip edilerek Loutros köyüne gidilmiştir. Köy iki yüksek tepenin arasına kurulmuştur ve içinden akan ırmak köyü ikiye ayırmaktaydı. Hayvanlar köyün dışında bakıldığından köylerinin çok temiz olduğu görülmüştür. Yolun keanarında Traianoupolis kalıntılarının olduğu fark edilmiştir. Pansiyonların arkasında han ve banyolar görülmektedir. Mimari miras yapıları kaplıca hoteli duvarları içerisinde kalmaktadır. Sonbaharda hotel kalabalık olduğu gözlemlenmektedir. Han tel örgüyle koruma altına alınmıştır. Giriş bölümü yıkılmış olan han zamana meydan okuyarak ayakta kalmıştır. Önünde tarihi kalıntılar bulunmaktadır. Çatısında bitkiler yeşeren hanın uzun kenarı boyunca yürüyerek banyolara ulaşılmaktadır. Dört banyo ikişer olarak ayrılarak birbirlerine bağlanmıştır. İçerisine rahatlıkla girilmektedir.

Şekil 4. 86 Ahi Turhan Hamamı arkadan görünümü Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Şekil 4. 88 Traianoupolis yerleşmesinin görünümü Foto: Benan Akıncı (Şubat 2017)

Şekil 4. 87 Traianoupolis termal banyolarının iç görünümü (Şubat 2017)

Hana yakın tarafı yıkılmış olan banyonun yüksekliği daha azdı ve diğer banyoya geçiş eğilerek sağlanmaktadır. Ortada yüksek sığ havuz ve kubbelerinde ışıkları bulunmaktadır. Banyodan dışarı merdivenle çıkılmaktadır. Hemen çıkışın kenarından bir ağaç yükselmektedir. Sonbaharda gidildiğinde ağaç yemyeşilken kışın ise sadece kuru dallarının kaldığı görülmektedir. Diğer iki kubbeli banyo biraz kenarda ve sonradan yapılmış bir binayla ilişkilendirilmiştir. Bina kaplıca hoteline su sağlamaktadır. Banyolar kaplıca hotelinin hemen arkasında kalmaktadır. Banyolara merdivenle inilmektedir ve tavanları yüksektir. Kenarlarında oturma yerleri bulunmaktadır. Bir pencere ile bitişik banyonun içinin su dolu olduğu görülmektedir. Kışın gidildiğinde yerleri su bastığından oturma yerlerinin üzerinde gezilmektedir. Sonbaharda, banyolardan çıkarken kaplıca hotelinden bir bayan çıkarak merkezi gezdirdi ve tanıtım broşürü verdi. Türkçe broşür, Traianoupolis'i ve suların özelliklerini anlatmaktadır. Kışın ise alanda hiç kimse yoktu. Banyoların kenarında küçük kilise de bulunmaktadır. Hanların olduğu alandan ana yola çıkarak ırmağı geçildikten sonra sonra Meriç Deltası Bilgi Merkezi'ne ulaşılmaktadır. Merkez saat 16:00'a kadar açıktır. Delta Merkezinden ayrılırken ırmağın karşısında han, banyolar ve nefes baba türbesinin görüldüğü harika bir manzara görülmektedir. Traianoupolis'e üçüncü kez gidildiğinde Aziz George Tepesi ziyaret edilmiştir. Tepeye çıkmak düşünüldüğü kadar zor değildi. Tepede küçük bir kilise, sarnıç, kuyu ve duvar kalıntıları bulunmaktadır. Kimse olmamasına rağmen kilisenin kapısı açıktı. Tepenin muhteşem bir manzaraya sahip olduğu görülmektedir. Yaklaşık 150m yükseklikte bulunan kuyudan su çekilmektedir. Deltaya hakim konumu sebebi ile ziyaretçilerine harika bir deneyim sunmaktadır.

Şekil 4. 89 Traianoupolis termal banyolarının içinden görünüm (Kasım 2016)

Şekil 4. 90 Aziz George Tepesinde Traianoupolis görünümü [208].

Enez'e daha önceki yıllarda yapılan ziyaretlerde araştırmacı tarafından sadece kale görülmüştür. Enez merkezinde yeni bir yapı yapmak neredeyse imkansızdır. Çünkü kazılan her yerden kalıntılar çıkmaktadır. Enez kalesi, giriş kapısı, Trak süvari rölyefi ve büyük bir çapa gelenleri karşılamaktadır. Çapa, önemli bir liman kenti olduğunu hatırlatmaktadır. Açık hava müzesini andıran mermer sütun başlıkları ve diğer kalıntılar girişin sol tarafındadır. Kalenin kulesi hala ayaktadır. Kapıdan girdiğinizde lagün, deniz ve nehir birleşimi ile karşılaşmaktadır. Muhteşem bir manzaraya sahiptir. Meriç

Nehri'nin kenarında bulunmak ve Yunanistan'ın yerleşmelerini uzaktan görülmektedir. Fatih cami, sol taraftadır ve portikosuyla karşılamaktadır. Caminin günümüze kadar gelen az bir bölümü de güçlendirmeler sayesinde durmaktadır. Mihrap bölümü ve arkasındaki pencereler en sağlam bölümdür. Geçirdiği süreçlerde pencerelerin bazılarının kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır. Surlar içerisinde birçok kazı yeri bulunmaktadır.

Şekil 4. 91 Enez Kalesi ve Fatih Cami, Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 92 Enez Kalesinden görülen manzara Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 93 Enez Kalesi ve Meriç Nehri Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 94 Enez Kalesi, Meriç Nehri ve Yunanistan manzarası Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 95 Enez Kalesi ve Dalyan Lagünü Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Şekil 4. 96 Kral Kızı Bazilikası ve Taşaltı Lagünü Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Bizans Dönemi'nin önemli kilise ve şapellerinin maalesef bugün sadece nerede olduğu bellidir. Yüksek tepeye kurulan kalenin mendirekleri görülmektedir. Lagünler oluşmadan önce antik limanlardan biri Dalyan lagününde yer almaktadır. Mendireklere doğru yüründüğünde bir kulenin mülk içerisinde kaldığı ve eve dönüştürüldüğü

görülmektedir. Ne yazıkki zamanında korunamamıştır. Mendireklerin yanında Pan Mağara şapeli bulunmaktadır. Kral Kızı Bazilikası, Taşaltı Lagünü'nün kenarında konumlanmaktadır. Hemen arkasında bir tepe yükselmektedir. Enez'in girişinden, lagün kenarından bir yolla Taşaltı nekropolis kalıntılarını geçerek Kral Kızı Bazilikası'na ulaşılmaktadır. Antik limanlardan diğeri ise Taşaltı Lagünü'nün olduğu noktadadır. Tel örgü içerisine alınmış olsa da rahatça içeri girilip bazilika kalıntıları gezilmektedir. Bazilika, tepenin ve lagünün arasında gizli kalmıştır. Kışın yapılan gezi sırasında Taşaltı Lagünü'nde çok sayıda su kuşu görülmektedir. Tepeye doğru çıkıldığında harika bir manzara karşılaşılmaktadır.

Delta, kale ve Dalyan Lagünü görülmektedir. Diğer bir manzara ise Taşaltı Lagünü ve Kral Kızı Bazilikası'nın üstten görünümüdür. Has Yunus Bey Türbesi, Enez'in yazlıklarının olduğu tarafta Dalyan Lagünü'nün kenarındadır. Küçük bir şapel ve hemen yanında Osmanlı mezarlığı bulunmaktadır. Sevimli küçük şapel daha sonraları türbe olarak kullanılmıştır. Yeşil ve mavinin birleştiği yerdeki küçük şapel Bizans'tan sağlam kalan tek yapıdır. Sahil kervansarayı Enez'in Altinkum sahilindedir. Kervansaray, duvarlarla çevrilerek koruma altına alınmıştır. Sadece yan duvarları ayakta kalabilmiştir. Yapının etrafı çok sayıda ikincil konutla dolmuştur. İpsala ve Keşan yollarının kesişiminde, Enez girişinde Su Terazisi ve Nekropolisi bulunmaktadır. Su terasizinin yanında künkler ve mezarlar vardır. İpsala'ya doğru Çataltepe tümülüsünü görülmektedir. Tepenin kenarında üzeri kapatılmıştır ve içerisinde iki lahit görülmektedir. Tümülüsten sonra Gala gölüne gidildiğinde vahşi doğa farklı bir deneyim sunmaktadır. Hisarlı Dağı, Enez ve Gala Gölü arasında kalmaktadır.

Şekil 4. 97 Gala Gölü Milli Parkı ve Hisarlı Dağı Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

Vahşi doğanın içerisinde ve kış şartlarında toprak yoldan ilerlenerek Gala Gölü ve çevresi deneyimlenmektedir. Alanda küçükbaş yetiştiriciliğinin yapıldığı görülmektedir. Gözlem kulelerinden kuşlar seyredilmektedir. İpsala'ya devam ederken yolun bir kenarında Gala Gölü ve su kuşları izlenmektedir. Hisarlı Dağı'nın zirvesinden, Enez yerleşmesi ve Yunanistan tarafında bulunan delta görülmektedir. Diğer tarafa bakıldığında Gala gölü ve çeltik hasadı izlenmektedir. Dumanların arkasında Feres yerleşmesi dikkat çekmektedir. Ne kadar yakın oldukları gözlemlenmektedir. Enez'in merkezinde Kale Hamamı ve Roma Villası özel mülkiyet sınırları içerisinde kalmaktadır. Bilgilendirme tabelaları konulmuş olsa da herhangi bir koruma gözlemlenmemektedir. Roma Caddesi günümüzdeki caddenin metrelerce altında bulunmaktadır. Enez yerleşiminde tez kapsamında bahsedilemeyen çok az bir bölümü ayakta kalmış yapılar da yer almaktadır.

Şekil 4. 98 Gala Gölü Milli Parkı Foto: Benan Akıncı (Şubat 2016)

4.4 Turistik Ürün ve Geliştirme Süreci

Turistik ürün; turistin, sürekli yaşadığı yerden ayrılıp tekrar aynı yere dönünceye kadar geçen süre içinde, satın aldığı mal-hizmetlerin ve yaşadığı deneyimlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır [38], [39], [40], [41]. Turistik ürün, turizm sektörünün değişen turizm taleplerine cevap vermek için oluşturduğu birleşik bir üründür [39]. Turistik ürün, ulaştırma, konaklama, eğlence, yeme-içme ve dinlenme gibi birçok hizmetten oluşmaktadır. Turistik ürünün sadece hizmetlerde değil, yerin doğal ve yapay güzelliklerinede (insanlar tarafından yapılanlar) bağlıdır. Yerin çekiciliğini yaratan doğal ve yapay güzelliklerdir ve sunulan hizmetler turistik değeri arttırmaktadır [39]. Turistik ürünün oluşmasında çekiciliğin yanı sıra turizm işletmeleri, ulaşılabilirlik, imaj ve fiyat faktörleri de etkilidir [38].

Turistik ürün çeşit olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincisi bir ülke veya bölgenin sahip olduğu doğal, tarihi ve turistik kaynakların oluşturduğu turizm türüdür. İkincisi, turistlerin yer değiştirmelerine ve tatil yapmalarına olanak sağlayan tüm hizmetler yani bir paket tur oluşturan turistik hizmetlerdir [39]. Krippendorf, turistik ürünü oluşturan unsurları şu şekilde gruplamıştır;

- Doğal unsurlar: iklim, bitki örtüsü, coğrafi durum
- Beşeri faaliyetler: Dil, zihniyet, folklor, kültür, misafirperverlik.
- Genel altyapı: Ulaşım, haberleşme, elektrik vb.
- Turistik donatım: Konaklama, eğlence, ticaret vb. [41]

Konaklama imkanları ve turizm sezonun uzunluğu birbirini destekleyen ve diğer turizm aktivitelerini ve turistik ürünü etkileyen unsurlardır [41]. Turizm destinasyonunun sahip olduğu turizm potansiyelinin çokluğu değil, bu potansiyeli nasıl değerlendirdiği önemlidir. Turistik ürün çeşitlendirme, artan rekabet koşulları ve değişen turistik talepler göz önünde bulundurularak ülkenin veya bölgenin mevcut durumunu korumak veya geliştirmek için yapılan çabalardır [39], [40]. Turistik ürün iki şekilde geliştirilebilir. Birincisi alternatif turizm ürünlerinin geliştirilmesi, ikincisi ise mevcut ürünün farklı yönetim anlayışı ve politikayla ele alınmasıdır. Turizm pazarından önemli bir paya sahip

olmak ve iyi bir gelir sağlamak için turizm olayı tüm yıla ve bölgelere yayılmalıdır [39], [40].

Manisa ve Yerliyurt turistik ürün gelişme sürecini [41], [42];

- Temanın Belirlenmesi,
- Tema ile Uyumlu Destinasyonların Tanımlanması,
- Tema ve Destinasyona Uygun Turizm Aktivitesinin Belirlenmesi,

olarak ele almaktadır.

4.4.1 Temanın Belirlenmesi

Manisa ve Yerliyurt, temanın belirlenmesini “Alternatif turizm kapsamında geliştirilecek bir turizm ürününü diğerlerinden farklı ve güçlü kılacak en önemli faktörlerden biri ürünün bir temaya dayalı olarak geliştirilme kaygısıdır. Tematik bir ürün geliştirme stratejisinin gerek ürünün gerekse de hedeflenen turist profilinin niteliği üzerinde pozitif etkisi vardır.”sözleri ile açıklamaktadır. Çalışma kapsamında belirlenen tema, “Meriç Delta Deneyim Turizmi”, Via Egnatia yolu üzerinde yer alan üç yerleşme ile birlikte değerlendirilerek alternatif turizm türleri belirlenmektedir. Söz konusu tema, destinasyonlarda yapılacak alternatif turizm aktivitelerini kapsadığı için seçilmektedir [41], [42].

4.4.2 Temaya Uyumlu Destinasyonların Tanımlanması / Destinasyona Uyumlu Temanın Tanımlanması

Belirlenen temaya uygun turizm ürününün oluşturulması için alternatif turizm destinasyonları belirlenmelidir. Destinasyonlara ulaşılması ve temel turizm unsurlarını sağlamanın yanı sıra belirlenen temaya uygun alternatif turizm potansiyellerinin varlığı da düşünülmelidir [41], [42].

Tema odaklı destinasyon belirlenirken ölçek hiyerarşisi önemlidir. Manisa ve Yerliyurt, destinasyon hiyerarşisini “Belirlenen destinasyon seçilen alternatif turizm teması ile ilişkili olarak kıta, ülke, bölge, kent ve hatta kentin herhangi bir parçası gibi farklı ölçekler bu hiyerarşi içinde yer alabilir.” olarak anlatmaktadır [41], [42] . “Meriç Deltası Deneyim Turizmi” bütüncül teması kapsamında belirlenen, Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmeleri mikro ölçekteki destinasyonlara karşılık gelmektedir. Akdeniz Bölgesi

içerisinde bulunan Meriç Deltası ve Havzası, Türkiye-Yunanistan sınırını kapsamaktadır. Kuzey Ege kıyılarında yer alan “Feres, Traianoupolis ve Enez” alt bölgesi, makro ölçekten mikro ölçeğe ölçekler hiyerarşisinde yerini almaktadır.

4.4.3 Tema ve Destinasyona Uygun Turizm Aktivitesinin Belirlenmesi

Turistik ürünün daimi ve zengin çeşitliliğe sahip olması, turistlere sunulan turizm aktivitelerine bağlıdır. Alternatif turizm çeşitleri destinasyonlar arasında farklar oluşturarak rekabet avantajı sağlamaktadır. Mevcut turizm aktivitelerinin, belirlenen tema kapsamında oluşturulacak alternatif turizm türleri ile birlikte planlanması, rekabet gücünü arttırarak ürünün sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır [41], [42]. Delta turizmi, deniz-kum-güneş turizmi, kültür turizmi, termal turizm, kuş gözlemciliği, amatör balıkçılık, fotosafari, agro turizm, tat bilir turizm ve dalış turizmi Meriç Deltası Turizmi üst başlığında çalışma kapsamında yakın ilişkili turizm türleridir.

Çizelge 4. 9 Meriç Deltası turistik ürün geliştirilme süreci [41], [42]

Turistik Ürün Teması	Tema ile Uyumlu Destinasyonların Belirlenmesi (Ölçek Hiyerarşisi: Kıta,ülke, bölge, kent)	Turizm ve Destinasyona uygun turizm aktiviteleri / alternatif turizm türü	Aktivite Mekanları	Konaklama Mekanları
Meriç Delta Deneyimi Turizmi	Feres, Traianoupolis, Enez	Delta Turizmi	Kırsal yerleşim merkezleri	Kırsal yerleşim mekanları
	Kuzey Ege Kıyıları	Kültür Turizmi	Sahiller ve Deniz	Turistik tesisler (hotel ve pansiyonlar)
	Türkiye- Yunanistan Sınırı	Deniz kum güneş Turizmi	Lagünler ve göller	Atıl konutlar (Yapı Stoğu)
	Meriç Deltası ve Havzası	Termal Turizm	Dağlar ve Tepeler	2. Konutlar
	Akdeniz Bölgesi	Kuş Gözlemciliği	Delta	Kamp alanları
		Amatör Balıkçılık		
		Foto Safari		
		Akarsu ve Göl Turizmi		
		Agro Turizm		
		Tatbilir Turizm		
		Dalış Turizmi		

Feres, Traianoupolis ve Enez alt bölgesinde; turistik aktivite mekanları, mekanlarda yapılacak alternatif turizm türleri ve alternatif turizm aktivitelerinin zamanları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Bu başlıklara ek olarak seçilen yerleşmelerin yakınlarında yapılabilecek aktivetelerde en altta belirtilmektedir.

Çizelge 4. 10 Enez’de yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları

ENEZ		
Mekan	Turizm Türü	Zaman
Enez sahili ve çevresindeki kıyı alanları	Deniz - Kum - Güneş	Haziran - Ağustos
Enez Sahili	Dalış	Mayıs - Eylül
Saros Körfezi	Mavi Tur	Haziran - Ağustos
Enez merkezi, sahili ve çevresi (mimari miras yapıları)	Kültürel Turizm	Yılın her ayı
Lagünler, Gala Gölü, Hisarlı Dağı, Arkeolojik Kalıntılar, Enez sahili	Fotoğrafçılık	Yılın her ayı
Nehir, lagünler ve göller	Botla gezme	Mayıs - Eylül
Gala Gölü, Hisarlı Dağı, Enez	Trekking	Nisan - Ekim
Gala Gölü	Kuş Gözlemciliği	Yılın her ayı (Nisan - Mayıs ve Ağustos - Eylül)
Ege Denizi ve Lagün gölleri	Amatör Balıkçılık	Yılın her ayı
Enez ve çevresi	Tarım Turizmi	Yılın her ayı
Enez ve çevresi	Tat Bilir Turizm (Keçi koyun eti,sütü ve balık)	Yılın her ayı
Enez Sahili ve lagünler	Tat alma (Üzmene Kefali ve Yılan Balığı)	Ağustos - Aralık
Enez Sahil	Av ve Balık Festivali	Temmuz
Şarköy ve Mürefte	Şarap	Yılın her ayı (Ağustos-Eylül bağ bozumu)

Enez’de yapılacak alternatif turizm aktiviteleri, mekanları ve zamanları belirtilmektedir (Çizelge 4.10). Araştırma alanı yakınlarından bulunan Şarköy ve Mürefte ziyaret edilerek şarap tadımı yapılmaktadır. Bölgede birçok şarap üretim fabrikası bulunmaktadır.

Çizelge 4. 11 Traianoupolis’te yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları

Çizelge 4. 12 Traianoupolis’te yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları

Çizelge 4. 13 Traianoupolis'te yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları

TRAIANOUPOLIS		
Mekan	Turizm Türü	Zaman
Traianoupolis kalıntıları	Kültürel Turizm	Yılın her ayı
Traianoupolis Hotelleri	Termal Turizm	Yılın her ayı
Evros Deltası Bilgi Merkezi	Delta Turizmi	Yılın her ayı (Temmuz - Eylül daha yoğun)
Meriç Nehri'nin sol kolu, Ege Denizi ve lagünler	Amatör Balıkçılık	Yılın her ayı
Evros Deltası	Kuş Gözlemciliği	Yılın her ayı (Nisan - Mayıs ve Ağustos - Eylül)
Traianoupolis, Aziz George Tepesi, Evros Deltası	Fotoğrafçılık	Yılın her ayı
Alexandroupolis	Tat Bilir Turizm (Balık Restoran)	Yılın her ayı
Makri, Maronei	Zeytincilik	Kasım - Aralık
Makri, Maronei, Zone	Arkeolojik alanlar	Nisan - Ekim

Traianoupolis'te yapılacak alternatif turizm aktiviteleri, mekanları ve zamanları belirtilmektedir (Çizelge 4.11). Araştırma alanı yakınlarından bulunan Evros Bölgesi'nin baş şehri Alexandroupoli kültürel turizm, tat alma turizmi açısından ön plana çıkmaktadır. Makri ve Maronei, Zone hem arkeolojik kalıntıları hem de zeytincilik açısından önemlidir. Tarihte önemli bir yerleşme olan Maronei'nin arkeolojik kalıntılarının üzeri zeytin ağaçlarıyla kaplıdır.

Çizelge 4. 14 Feres’de yapılacak alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları

FERES		
Mekan	Turizm Türü	Zaman
Feres (mimari miras yapıları)	Kültürel Turizm	Yılın her ayı
Feres’in güneyindeki Evros Deltası	Delta Turizmi	Yılın her ayı (Temmuz - Eylül daha yoğun)
Meriç Nehri'nin sol kolu	Amatör Balıkçılık	Haziran - Eylül
Feres ve çevresi	Agro Turizm	Yılın her ayı
Feres işletmeleri	Tat Bilir Turizmi	Yılın her ayı
Feres'in güneyindeki Evros Deltası	Kuş Gözlemciliği	Yılın her ayı (Nisan - Mayıs ve Ağustos - Eylül)
Dadia Ormanları (Feres'in kuzeyi)	Eko Turizm	Yılın her ayı

Feres’de yapılacak alternatif turizm aktiviteleri, mekanları ve zamanları belirtilmektedir (Çizelge 4.12). Araştırma alanı yakınlarından bulunan Dadia Ormanları, eko turizm vve kuş gözlemciliği açısından önemli bir merkezdir.

4.5 Bölüm Sonucu: “Meriç Delta Deneyimi Turizmi”

Meriç Delta Deneyim Turizmi teması kapsamında belirlenen alt bölge destinasyonları, hem Meriç Körfezi’nin liman yerleşimleri hem de Via Egnatia’nın durakları olan Feres, Traianoupolis ve Enez’dir. Üç yerleşmenin alan verileri de farklı alternatif turizm türlerinin oluşmasını sağlamaktadır. Meriç Deltası’nda alternatif turizm türleri, aktivite mekanları ve zamanları belirlenerek turlar için rota oluşturulmuştur. Deneyimlemek üzerine kurulu bir tatil isteyen turistlerin tercih edeceği bir turizm kurgulanmıştır. Yerleşmelerin konaklama bilgileri paylaşılmaktadır. Büyük oteller bölgenin taşıma kapasitesinin aşmasına neden olacağından böyle bir planlama yapılması önerilmemektedir. Mevcut yapı stoğu değerlendirilerek ve minimum inşaat yapılarak bölgenin doğal verileri korunmalıdır. Turizm gelişmesinde önemli unsurların başında gelen ulaşım ağı Trakya ölçeğinde incelenmiştir. Bilgiler, tablolarda ve haritalarda gösterilmektedir. Alansal veriler ışığında delta deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde geliştirilecek bir turistik ürüne dönüştürülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Politik sınır; Türkiye ve Yunanistan'ı ayıran sınır, alüvyonların birikmesi sonucunda oluşan Meriç Deltası'nın deneyimlenmesini engellemektedir. Dünyada birçok örneği olduğu gibi Türkiye-Yunanistan sınırını oluşturan Meriç Nehri ve Deltası da araştırmacılar ve turistler tarafından deneyimlenmelidir. Ekonomik ve politik ilişkiler nedeni ile 2000'li yıllarından sonra iki ülke arasındaki sınır geçişlerinin arttığı gözlemlenmektedir. İki ülke arasında rahatça turistik geziler yoğunluk kazanmıştır. Tez, Meriç Deltası'nın deneyimlenme eyleminin gerçekleşmesi için sınırdaki alternatif turizm paralelinde bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusunu oluşturmuştur. Kurgu; Tarihsel Trakya yol ağı ve Via Egnatia incelenerek öncelikle Via Egnatia'nın durakları olan üç yerleşmeyi sınır turizmini gerçekleştirmek için omurga olarak seçmiştir. Üç yerleşmenin tarihsel süreci, doğal yapısı, fiziksel yapıyı yönlendiren mimari miras oluşturan yapılar, ekonomik ve sosyal yapı, ulaşım ağı ve turizm altyapısı başlıklarında araştırılmıştır (Çizelge 5.5). Alan verileri mekanla ilişkilendirilerek turistik bir deneyime dönüştürülmüştür. Araştırmacının alan incelemeleri, gözlemleri de çalışmanın içine dahil edilmiştir. Deltayı deneyimleme amacı ile turistik ürüne dönüştürülme kurgusunu; hem incelenen alternatif turizm türlerinin gerçekleştirdiği dünya sınır turizmi örnekleri hem de alanın doğal bir yapı olan Meriç Körfezi'nin dolması ile oluşan Meriç Deltası üzerinde konumlanan hali belirlemiştir. Sınır ötesi koruma alanlarında her iki ülkeyi de ilgilendiren koruma kullanma kararları alternatif turizm türlerinin çözüm olarak uygulandığı görülmektedir. Türkiye-Yunanistan sınırını deneyimleme eyleminin gerçekleştirilmesi için turizm temasının belirlenmesi, tema ile uyumlu

destinasyonların belirlenmesi ve tema ile destinasyona uygun turizm aktivitelerinin belirlenmesi kurgusu ile araştırma bilgileri organize edilmiştir. Çalışma önerdiği zaman-mekan-aktivite tablosu (Çizelge 5.1) ile seçilen üç yerleşmede Enez, Feres ve Traianapolis de alternatif turizm çeşitlerinin gerçekleştirilmesini önermektedir ve var olan kapasiteleri kullanmak, iyileştirmek yaklaşımın sunduğudur.

Enez, Feres ve Traianoupolis yerleşmelerinde gerçekleştirilecek sınır turizminin teması Meriç Delta Deneyim Turizmi olarak belirlemiştir. Yerleşmelerde alternatif turizm türleri, mekanları ve zamanları doğrultusunda gezi rotaları önerilerek Meriç Deltası'nda turistik ürün kurgusu oluşturulmuştur. Kurgu, Meriç Deltası'nda turizmin tüm yıla yayılmasını sağlamıştır. Sınırdaki kalan ve gözden uzak olan yerleşmelerin turizm potansiyelleri göz önüne alınarak Türkiye ve Yunanistan'ın ortak doğa güzelliği Meriç Deltası'nın turizme kazandırılması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yunanistan - Türkiye arasında kalan Meriç Sınır Deltası çalışma alanı olarak seçilmiştir. Türkiye-Yunanistan arasındaki delta deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde geliştirilecek bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusu bu çalışmanın amacı ve sonucudur.

Aşağıdaki tabloda deltada oluşturulacak alternatif turizm türlerinin zaman, mekan ve aktivite çizelgesi gösterilmektedir.

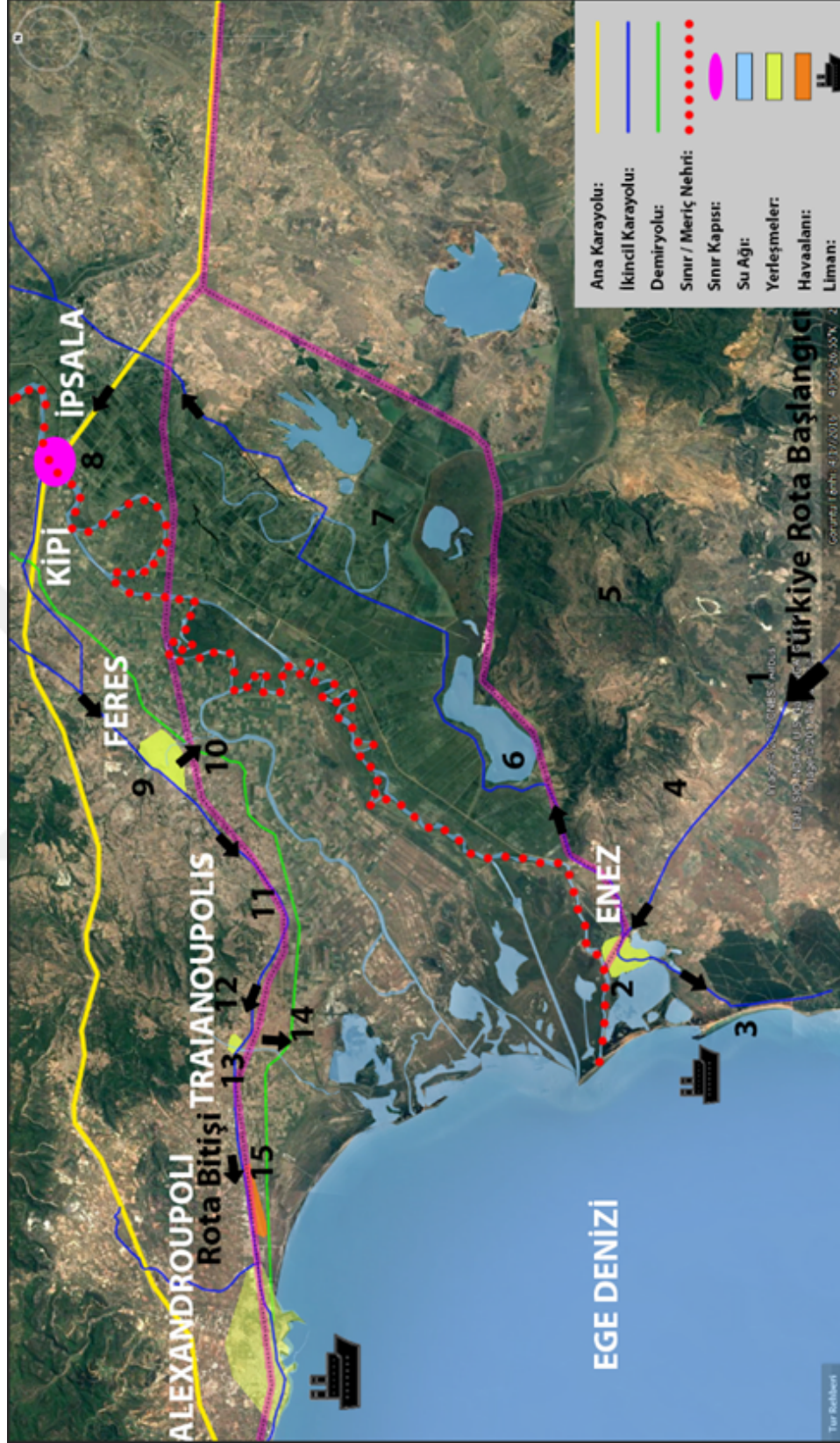
Çizelge 5. 1 Deltada oluşturulacak alternatif turizm türlerinin zaman, mekan ve aktivite çizelgesi [41], [42]

Yerleşmeler	Turizm Aktiviteleri	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
●	Termal Turizm												
● ● ●	Kültür Turizmi												
● ● ●	Deniz-kum-güneş Turizmi												
● ● ●	Tat Bilir Turizm												
● ● ●	Agro Turizm												
● ● ●	Amatör Balıkçılık												
● ● ●	Dalış Turizmi												
● ● ●	Akarsu ve Göl Turizmi												
● ● ●	Mavi Tur												
● ● ●	Kuş Gözlemciliği												
● ● ●	Fotoğrafçılık												
● ● ●	Delta Turizmi												
Yerleşmeler		●	Enez	●	Traianoupolis	●	Feres						
Turizm aktivitesi yapılmaktadır.					Turizm aktivitesi yoğun olarak yapılmaktadır.					Turizm aktivitesi yapılmamaktadır.			

Delta da oluşturulacak alternatif turizm türleri zaman çizelgesinde açık sarı renkle belirtilen zamanlarda turizm aktiviteleri yapılmaktadır. Koyu sarı renkle gösterilen alanlar turizm aktivitelerinin yoğun olarak tercih edildiği zamanlardır. Gri renkle

gösterilen zaman aralıklarında deltada turizm aktivitesi yapılmamaktadır. Amaç, Delta'da turizm aktivitelerinin tüm yıla yayılmasıdır. Tüm alternatif turizm türleri kapsamında ele alındığında, Delta'nın yılın on iki ayı talep göreceği sonucu çıkarılmaktadır.

Türkiye-Yunanistan arasındaki delta deneyimleme eyleminin alternatif turizm paralelinde geliştirilecek bir turistik ürüne dönüştürülme kurgusu kapsamında gezi rotası ve haritası oluşturulmaktadır. Via Egnatia güzergahı üzerinde bulunan Meriç Deltası yerleşmeleri Selanik (Thessaloniki) ve İstanbul gibi iki önemli merkezin ortasında yer almaktadır. Selanik ve İstanbul arası yaklaşık 600 km mesafededir. Araştırma alanı hem Selanik'e hem de İstanbul'a 250-300 km uzaklıkta konumlanmaktadır. Meriç Deltası'nda Uluslararası turizmin gelişmesi için turistler bölgeye Selanik ve İstanbul havaalanlarını kullanarak ulaşabilirler. Yunanistan'ın Traianoupolis yerleşmesinde ve Türkiye'nin Çorlu ilçesinde bulunan havaalanları daha küçük ölçeklidir. Gezi rotasının biri Türkiye'den Enez yerleşmesinden diğeri Yunanistan'da Traianoupolis'ten başlamaktadır. Enez ve İstanbul arasında, Selanik ve Traianoupolis arasında aktarma sağlanarak bölgeye turistler ulaşabilirler (Şekil 4.82). Rotada mekanlar, harita üzerinde numaralandırılarak gösterilmektedir (Şekil 5.1) Gezi kurgusu aşağıda anlatılmaktadır. Diğer rota anlatılanın tam tersi niteliğindedir.

Şekil 5. 1 Gezi rotası başlangıcı Enez

Rota 1: Türkiye Başlangıcı – Rota 2: Yunanistan Başlangıcı

- Enez sahilinde dalış ve deniz-kum-güneş turizmi,
- Enez ve çevresinde mimari miras yapıları ile kültür turizmi,
- Enez gün batımı fotoğrafçılığı,
- Enez ve çevresinde agro turizm,
- Delta'nın, Gala Gölü'nün ve Ege Denizi'nin Hisarlı Dağı'ndan seyredilmesi,
- Gala Gölü Milli Parkı gezileri ve kuş gözlemciliği,
- Feres, kültür turizmi,
- Traianoupolis – Feres arasında Via Egnatia deneyimi,
- Traianoupolis termal turizm,
- Traianoupolis, Evros Deltası turları ve kuş gözlemciliği,

gezi rotası oluşturulurken ön plana çıkan yerler ve aktivitelerdir (Şekil 5.1) .

Keşan istikametinden Enez'e ulaşan turistler öncelikle şehir merkezine varmaktadır. Konaklayacakları hotele yerleştikten sonra Enez'in mimari miras yapılarını ziyaret edilmektedir. Öğleden sonraki serbest zamanda Altinkum Sahili'nde turistler deniz-kum-güneş turizminin tadını çıkarmaktadır. Dalış yapmak isteyenler için uygun etkinlikler mevcuttur. Mavi tura katılan turistler Saroz Körfezi'ni deneyimlenmektedir. Gün batımı Enez'de fotoğraf çekmek için en güzel zamandır. Yaz aylarında Altinkum Sahili'nde eğlence mekanları bulunmaktadır. Bir gece konaklandıktan sonra çevre köylerdeki Neolitik zamanlar kalıntıları ziyaret edilirken, çevredeki zamanına göre çeltik, gündöndü ve buğday tarlaları gezilmektedir. Yaz aylarında yolların kenarlarına açılan sergilerden ve arkalarındaki tarlalardan domates, biber, patlıcan, fasulye gibi sebze ve meyveler toplanmaktadır. Hisarlı Dağı zirvesine çıkıldığında delta ve diğer yerleşmeler gözlemlenmektedir. Lagün ve denizlerinde amatör balıkçılık yapılmaktadır. Lagün ve denizlerde botla gezilebilir. Enez ve çevresinde yılan balığı, oğlak eti ve kuzu eti zaman çizelgelerinde gösterildiği aylarda tüketilmektedir. Enez'de ikinci gece konaklandıktan sonra İpsala sınır kapsına giderken tarihi kalıntılar ve Gala Gölü Milli Parkı ziyaret edilir. Gala Gölü Milli Parkı'nda kuş gözlemciliği yapılmaktadır. Via Egnatia

yol izleri takip edilmektedir. Çeltik tarlalarının kenarından İpsala gümrük kapısına varılmaktadır. Yunanistan'ın Kipi sınır kapısından geçtikten sonra Feres yerleşime ulaşılmaktadır. Feres de hotele yerleşildikten sonra Meriç'in sol kolunda balık tutulabilir. Sınırın kenarında bulunma deneyimi yaşanmaktadır. Evros Deltası'nın kuzey sınırları Feres'e kadar uzamaktadır. Demiryolu istasyonu ziyaret edilebilir. Feres, de akşam yemeklerinde et tercih edilmektedir. Feres'de bir gece konakladıktan sonra mimari miras yapıları görülür ve Traianoupolis'e doğru yola çıkılır. Yol kenarında Via Egnatia izleri takip edilir. Feres ve Traianoupolis arası yürüyerek de Via Egnatia deneyimi yaşanabilir. Traianoupoliste bir gece konaklandıktan sonra, termal otellerin yakınında bulunan kalıntılar görülür. Traianoupolis'te ikinci gece konakladıktan sonra Aziz George tepesinde kuş gözlemciliğı yapılabilir ve delta manzarası seyredilebilir. Meriç Deltası Bilgi Merkezinin hazırladığı delta turlarına katılarak delta deneyimi yaşanmaktadır. Traianoupolis'e araba ile yaklaşık 10 dk uzaklıkta bulunan Alexandroupoli'de balık ürünleri yenebilir. Traianoupolis'te üç gece konakladıktan sonra havaalanı, Alexandroupolis demiryolu ve denizyolu kullanılarak tur bitirilir. Beş gece konaklamalı bir turizm rotası oluşturulabilir. Yunanistan'dan başlayacak rota, bu rotanın tam tersidir (Çizelge 5.1). Alexandroupoli Demokritos Havaalanından başlayan rotada Traianoupolis, Feres ve Enez yerleşmelerinde alternatif turizm aktiviteleri gerçekleştirilecektir.

Çizelge 5. 2 Alternatif turizm türlerinin konaklama verileri ve mekânsal yorumları

Turistik Eylem	Turizm Türü	Turistik Ürüne Konu Olan Mekan	Konaklama	Mekana İlişkin Yorumlar
Balıkçılık	Alternatif Turizm	Ege Denizi, Gala Gölü, Meriç Nehri, Lagünler	Kamp, yapı stoğunun pansiyon olarak değerlendirilmesi veya hotel	Enez merkezinde pansiyonculuk için yapı kalitesi yükseltilmelidir.
Kuş Gözlemciliği	Alternatif Turizm	Gala Gölü, Evros Deltası ve Traianoupolis Tepeleri	Kamp ve yapı stoğu	Gala Gölü ve Evros Deltası'nda çevreye verilen zararını minimuma indirmek için yoğun kamp alanları oluşturulmaktan kaçınılmalıdır.
Mimari Miras Alanları	Kültür Turizmi	Feres, Enez merkez ve sahil, Traianoupolis	Hotel, ikincil konutlar ve yapı stoğu	Arkeolojik alanlarda turist ziyaretlerine uygun düzenlemeler yapılmalıdır.
Güneşlenme- Yüzme- Dalış	Deniz- Kum - Güneş ve Dalış Turizmi	Enez Sahili	İkincil konut veya hotel	Enez Sahili'nin taşıma kapasitesinin aşılmaması için ikincil konutların kullanım sınırlandırılmalıdır.
Fotoğrafçılık	Alternatif turizm	Enez Lagünleri, Hisarlı Dağı, Gala Gölü, Ege Denizi, Traianoupolis Tepeleri, Feres, Evros Deltası	Kamp, yapı stoğu	Manzaraların bulunduğu noktalarda seyir terasları ve oturma alanları oluşturulmalıdır.
Kaplıcalar	Termal Turizm	Traianoupolis	Hotel	Termal hotel kapasitesi kontrollü olarak arttırılmalıdır.
Botla gezme	Göl Turizmi	Gala Gölü, Evros Deltası	Kamp, mevcut yapı stoğu, hotel	Gala Gölü ve Evros Deltası'nda oturma alanları düzenlenmelidir.
Yeme-içme	Tatbilir Turizm	Feres, Enez ve Alexandroupoli	Hotel, yapı stoğu	Feres'de kırmızı et tüketimi, Alexandroupoli'de balık ürünleri ve Enez'de kırmızı et ve balık ürünleri yerel lokantalarda bulunmaktadır. Lokantaların hem mekansal kalitesi hem de hizmet kalitesi arttırılmalıdır.
Tanım ürünü ekimi ve hasadı	Agro Turizm	Feres ve Enez	Yapı stoğu, ikincil konutlar	Enez merkez ve Feres'de mevcut yapı stoğu dikkatle belirlenmeli ve kullanılmalıdır. Enez'in köylerindeki yapı stoğu değerlendirilmelidir.
Yürüyüş	Yol Turizmi	Via Egnatia Kalıntıları	Hotel, kamp	Kalıntıların olduğu alanlarda yürüyüş yapanlar için dinlenme mekanları düzenlenmelidir.
Yürüyüş, botla ve araçla gezme	Delta Turizmi	Evros Deltası	Kamp, hotel, yapı stoğu	Yunanistan tarafında gerçekleştirilen delta deneyimine, Türkiye tarafı da dahil edilmelidir. Meriç Nehri'nde aktiviteler oluşturularak iki ülke arasındaki sınır geçişliliği deneyimlenmelidir.

Alan verileri (Çizelge 5.4) doğrultusunda turistik ürün oluşturulmaktadır. Turistik ürün teması, Meriç Delta Deneyim Turizmi'dir. Yerleşmelerin turizm açısından mekânsal değerlendirmesi (Çizelge 5.2);

- Enez ve Feres'de mevcut yapı stoğu tespit edilerek kaliteleri yükseltilmelidir.
- Traianoupolis termal hotellerinin yatak kapasiteleri, doğal peyzajı, yakın yerleşmelerin yapı büyüklükleri dikkate alınarak attırılabilir.
- Gala Gölü ve Evros Deltası'nda kamp alanları belirlenmelidir. Belirlenen kamp alanları kontrol edilmeli büyümesi engellenmelidir.
- Enez Sahil'de ikincil konutların gelişimi izlenmeli ve kontrol edilmelidir. İkincil konutlar sadece yaz aylarında değil tüm yıl boyunca kullanılabilir olması için yönetilecek işletme modellerine ihtiyaç vardır.
- Enez'in köylerinde bulunan yapı stoğu değerlendirilmelidir.
- Lagün Gölleri, Hisarlı Dağı gibi manzaraya hakim olan mekanlarda seyir terasları ve oturma alanları düzenlenmelidir.
- Yerleşmelerdeki işletmelerin hem mekânsal hem de hizmet kalitesi arttırılmalıdır.
- Via Egnatia kalıntılarının olduğu güzergahta dinlenme alanları düzenlenmelidir.

- Evros Delta Deneyimi için oluşturulan turlara Türkiye tarafı da dahil edilmelidir. Meriç Nehri'nde aktiviteler oluşturularak sınır geçişliliği ile delta bütün olarak deneyimlenecektir.

- Arkeolojik alanlarda turist ziyaretlerine uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

Meriç Deltası'nda oluşturulacak turistik üründe alanın taşıma kapasitesi aşılmamalıdır. Traianoupolis termal kaplıcaları haricinde hiçbir yerleşmede yeni inşaatlar yapılmamalıdır. İkincil konutlar, yapı stoğu ve kamp alanları ile taşıma kapasitesi kontrol altına alınmalıdır. Taşıma kapasitesinin aşılması doğal ve kültürel güzelliklerin zarar görmesine neden olacaktır. Yerel halkın turizm faaliyetlerinde görev alması ile genç nüfusa iş imkanları sağlanacaktır. Meriç Delta Deneyimi rota da belirtildiği gibi tur olarak deneyimlenmenin yanı sıra tek bir turizm türü için de Meriç Deltası tercih edilebilir.

Turistik ürün; tema, destinasyon ve turizm aktivitesi başlıklarından oluşmaktadır. Araştırma alanı içerisinde bulunan Traianaoupolis, Feres ve Enez yerleşmelerinin alan verileri, alternatif turizm türleri ve mekanları ilişkilendirilmiştir. Meriç Delta Deneyim Turizmi kavram haritası oluşturulmuştur (Çizelge 5.3)

Meriç Deltası Deneyim turizmi teması kapsamında, Enez, Traianoupolis ve Feres yerleşmelerinde alternatif turizm aktiviteleri ve mekanları saptanmıştır. Yerleşmelerdeki turizm mekanları ve kapasiteleri belirlenerek turizm tüm yıla yayılmıştır. Yerleşmelerin turizm açısından gelişmesi için alan verileri mekan-zaman kurgusu ile ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Meriç Deltası Deneyim turizmi turistik ürün olarak geliştirilmiştir.

Araştırma, Meriç Deltası'nın bir bütün olarak ele alındığında sahip olduğu çeşitli alternatif turizm potansiyelleri hakkında fikir vermesi, sahip olduğu potansiyelin geliştirilmesi sayesinde turizme yarar sağlayacağı ve oluşturulan gezi rotaları ile çözüm önerileri sunması açısından önemlidir.

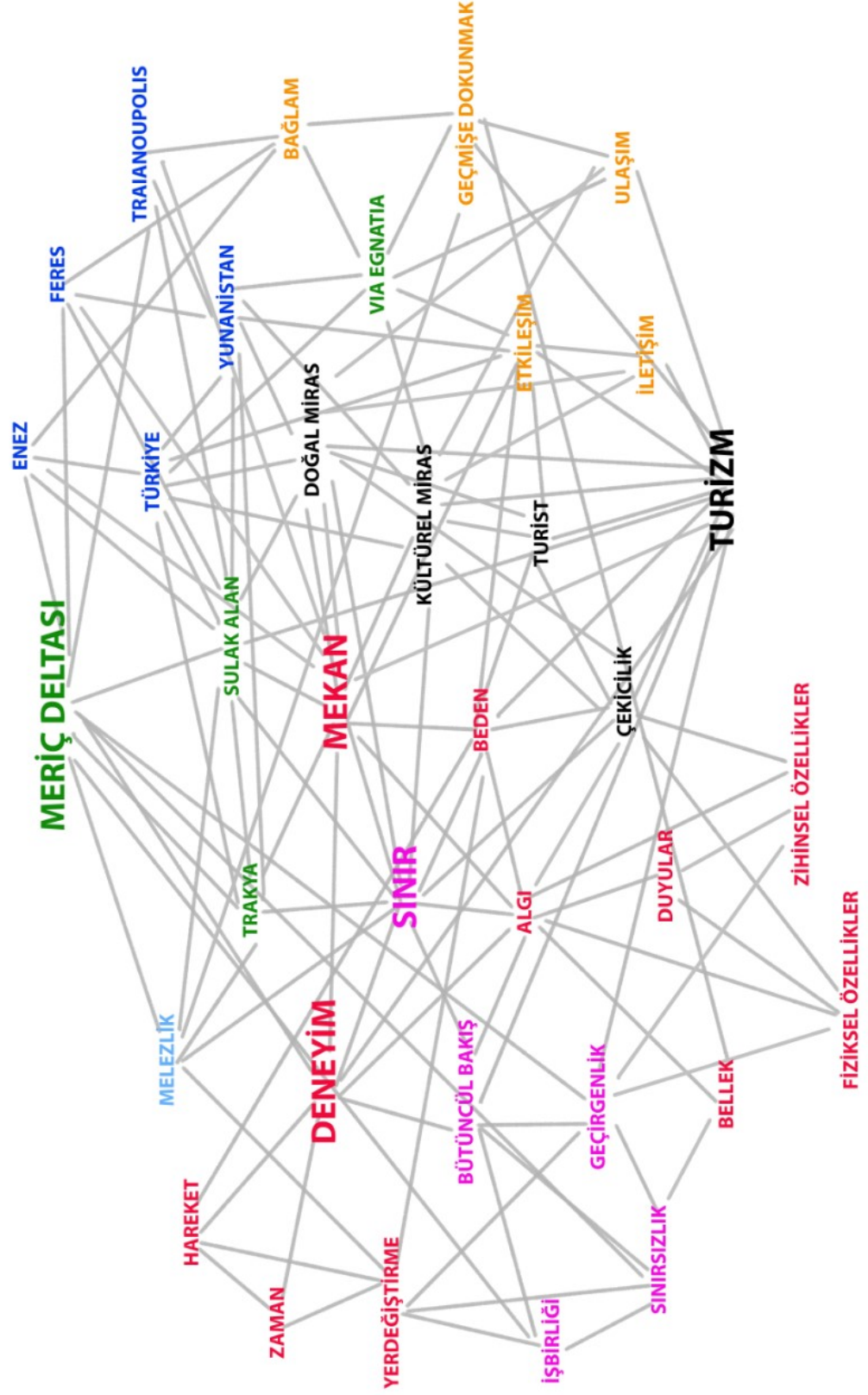
Meriç Nehri Koridoru turizm ağı oluşturularak Delta ile ilişkilendirilebilir. Meriç Nehri'nin iki tarafında da doğal ve kültürel miras alanları bulunmaktadır. Nehir kenarında konumlanan yerleşmelerin alansal verileri belirlenerek yeni turizm

aktiviteleri planlanabilir. Meriç Deltası'nın karşı kıyılarında bulunan adalar turizm destinasyonları haline getirilebilir.

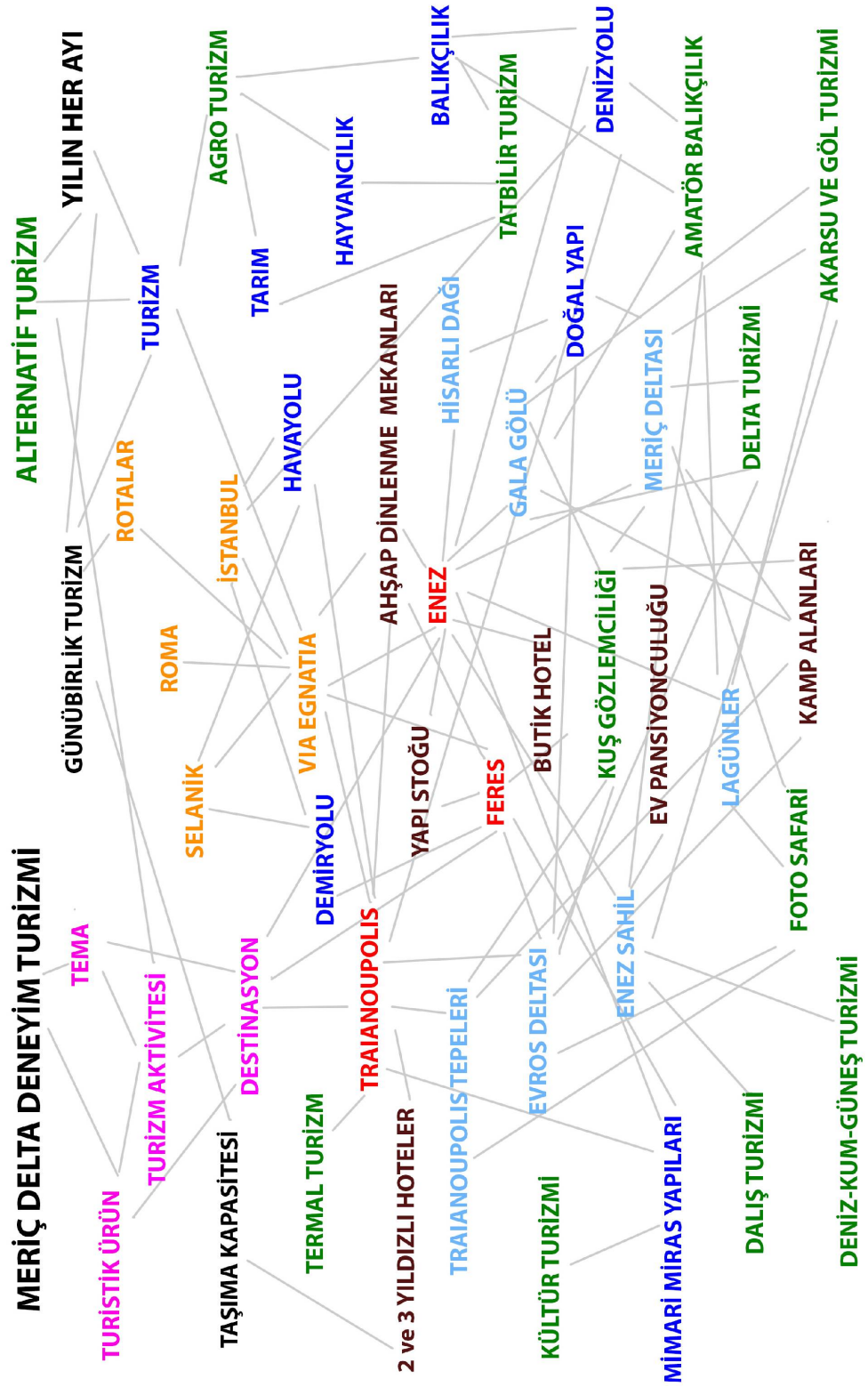
Araştırma, çalışma alanının turizm ve ekonomik açıdan yere duyarlı olarak gelişmesine yardımcı olacak ve turistik ürün geliştirilmesi konusunda bir örnek teşkil edecektir.

Çizelge 5. 3 Araştırma kavram haritası

Çizelge 5. 4 Meriç Delta deneyimi kavram haritası

Çizelge 5. 5 Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinin alansal verileri

ALANSAL VERİLER		FERES	TRAIANOUPOLİS	ENEZ	VIA EGNATIA	SONUÇ
TARİHSEL SÜREÇLER		Feres'de yaşam Bizans Döneminde başlamıştır. Osmanlı Egemenliğine girmesiyle çok sayıda Türk nüfusu yaşamaktadır. Nüfus mübadelesiyle Türkiye'den giden Rumlar Fere'ye yerleştirilmiştir.	Tarih öncesinde yerleşimin Aziz George Tepesi olduğu belirtilmektedir. Roma İmparatoru Trajan, Egnatia yolunun onarımını yaptırırken bu aks üzerinde dini ve askeri bir merkez kurmuştur. Bizans döneminde en parlak dönemini yaşamıştır. Osmanlı hakimiyetine geçmesiyle han ve banyolar yapılmıştır.	Enez ve çevresinde Neolitik döneme ait ilk iskan bölgesi Hoca Çeşme Höyüğü'dür. Tunç çağında, Pandır Bahçe, Hasköy Höyüğü ve Değirmentepe'dir. Bölgede birçok Trak kabilesi yaşamıştır. Yunan kolonizasyonu döneminde Trakya kıyılarında kolonizasyonlar kurulmuştur. Roma, Bizans ve Osmanlı hakimiyeti altında bulunmuştur.	Neolitik dönem yollarının izlerini takip ederek Roma İmparatoru Egnatius M.Ö. 146-143 yıllarında yaptırılan Via Egnatia Roma ile İstanbul'u birbirine bağlamıştır. Roma İmparatoru Trajan yolun onarımını gerçekleştirmiştir. Via Egnatia istilalar sonucunda bazı dönemler tam anlamıyla kullanılmamıştır. Osmanlı döneminde Sol Kol olarak adlandırılmaktadır.	1. Trakya'da Via Egnatia Güzergahı (Şekil 3.13) 2. Via Egnatia Durakları (Çizelge 3.1)
MİMARİ MİRAS YAPILARI		1. Panagia Kosmosoteria Manastırı 2. Osmanlı Su Kemer 3. Ahi Turhan Hamamı 4. Bektaşî Şeyhi İbrahim Baba Türbesi 5. Nikos Gotsi Folklor Müzesi	1. Han (Hannah) 2. Termal Banyolar 3. Aziz George Tepesi	1. Akropolis - Kale 2. Fatih Cami 3. Mendirek ve İç Liman 4. Pan Mağarası Mezar Şapeli 5. Kale Hamamı 6. Roma Caddesi 7. Roma Villası 8. Has Yunus Bey Türbesi ve Osmanlı Mezarlığı 9. Kralkızı Bazilikası 10. Sahil Kervansarayı 11. Su Terazisi ve Nekropolisi 12. Çataltepe Tümülüsü	1. Mesti (Yunanistan) 2. Traianoupolis 3. Enez	1. Feres'in mimari miras yapılarını haritası (Şekil 4.13) 2. Traianoupolis, ulaşım ve mimari miras yapıları ilişkisi (Şekil 4.28) 3. Traianoupolis'in mimari miras yapıları haritası (Şekil 4.29) 4. Enez'in mimari miras yapıları haritası (Şekil 4.42)
TURİST BİLGİ MERKEZİ		Turist Bilgi Merkezi	Evros Deltası Bilgi Merkezi	Turist Bilgi Merkezi	Via Egnatia Vakfı	
DOĞAL YAPI	ULUSAL PARK	Evros Deltası Milli Parkı	Evros Deltası Milli Parkı	Gala Gölü Milli Parkı		1. Meriç Deltası ve çevresinin doğal yapı haritası (Şekil 4.84)
	SAHİL	—	Metamorfosi Tou Sotira Sahili	Altinkum Sahili		
	ORMAN	Feres'in en yüksek noktasında orman bulunmaktadır.	Kuzeyinde Dadia Ormanları bulunmaktadır.	Hisarlı Dağı ve çevresinde ormanlık alanlar bulunmaktadır.		
	LAGÜN GÖLLERİ	—	Drakutos Lagün gölü, Traianoupolis'in yakınlarında bulunmaktadır.	Enez'in etrafında Dalyan, Bücürmene, Taşaltı ve Tuzla lagünleri mevcuttur.		
	DAĞ	—	Yerleşimin hemen arkasında yaklaşık 220m yüksekliğinde iki tepe vardır.	Hisarlı Dağı		1. Kuş türleri ve kuş gözlemciliği zaman çizelgesi (Çizelge 4.5) 1. Meriç Deltası ve çevresindeki balık türlerinin avlanma zaman çizelgesi (Çizelge 4.2)
	NEHİR	Meriç Nehri'nin sol kolu Feres yakınlarından geçmektedir. Yerleşimin içinden bir ırmak akmaktadır.	Meriç Nehri'nin sol kolu Traianoupolis yakınlarından geçmektedir. Yerleşimin içinden bir ırmak akmaktadır.	Enez, siyasi sınırı oluşturan Meriç'in doğu kolunun kenarında konumlanmaktadır.		
	KUŞ TÜRLERİ	Dünyada nesli tükenmekte olan canlıların üreme ve kışlama alanıdır. Tepeli pelikan, flamingo, küçük karabatak, sumru, bahri, marti, leylek, çulluk, atmaca, kartal, sarımeke, kaşıkçı, çeltikçi başta olmak üzere birçok kuş türü bulunmaktadır.				
	BALIK TÜRLERİ	—	Yılan balığı, kefal, levrek, turna, sazan, sudak, karides, ahtapot, ıstakoz, kalamar, çipura, orkinos, akya olmak üzere zengin çeşitliliğe sahiptir.			

Çizelge 5. 5 Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinin alansal verileri (Devamı)

ALANSAL VERİLER		FERES	TRAIANOUPOLIS	ENEZ	VIA EGNATIA	SONUÇ
DOĞAL YAPI	BİTKİ TÜRLERİ	Ormanlar da çam, meşe, akçaağaç, kayın, dişbudak, makilik alanlar, nehir boylarında ılgın, kavaki söğüt, sulak alanlarda sazlıklar ve çalı formasyonları, sahillerde kumul bitkileri.			_____	1. Meriç Deltası ve çevresinin doğal yapı haritası (Şekil 4.66)
	İKLİM	Kıyı kesimlerde Akdeniz iklimi, iç kesimlerde Karasal iklim görülmektedir.		Marmara Geçiş İklimi özelliğine sahiptir. Kıyılarda Akdeniz iklimi, iç tarafta Karasal iklim görülmektedir.		
	RÜZGAR	Yükselti üzerine kurulduğundan rüzgarlar hissedilmektedir. Poyraz ve lodos hakim rüzgarlardır.	Poyrazın yerleşimde hissedilmesini tepeler engellemektedir. Lodos bölgedeki hakim rüzgardır.	Enez, yarımada şeklindeki bir yükselti üzerine kurulmuştur. Poyraz ve lodos bölgede hakim rüzgarlardır.		
	SU AĞI	Meriç Nehri'nin iki koluna da yakındır ve yerleşimin içerisinden ırmak geçmektedir.	Meriç Nehri'nin sol kolu ve lagün gölü Traianoupolis'e yakınında geçmektedir. Yerleşimin içerisinden ırmak akmaktadır.	Lagün gölleri, kuzeydeki Gala gölü ve Meriç Nehri Enez'in su ağını oluşturmaktadır.		
	EĞİM - MANZARA	Feres, bir tepenin yamacına kurulmuştur. Delta mansazarasına hakimdir.	Düzlük bir arazi üzerine kurulmuştur. Eskiden Akropolün olduğu Aziz George Tepesi delta manzarasına hakimdir.	Yüksek bir araziye kurulduğu için delta ve deniz manzarasına sahiptir.		
	JEOLojİK YAPI	Yüzyıllar önce Meriç, körfez biçimindeydi. Bizans döneminde Meriç Körfezinde limanı olan üç yerleşim yeri bulunuyordu. Bu yerleşimler Via Egnatia ile bağlantılıydı. Feres limanı nehir ağzında, Traianoupolis limanı köfelin sol tarafında yer alıyordu. Bu iki yerleşimde Via Egnatia'nın duraklarıydı. Enez iki limana sahipti ve Via Egnatia'ya ikincil bir yolla bağlantılıydı. Meriç Nehri taşımacılıkta kullanılarak Ege Denizinden Karadenize sağlıyordu. Meriç Nehrinin taşıdığı alüvyonların körfezi doldurmasıyla delta oluşumu başladı. Bu alanda birçok lagün gölünün bulunması delta oluşumunun henüz tamamlanmadığının göstergesidir.			Via Egnatia hafif eğimli ve düz arazilerden geçmektedir. Meriç Nehrinde karşıya ulaşmak için dubalı köprüler kullanılarak Fere ve İpsala'yı bağlamaktadır.	1. Meriç Körfezi'nde bulunan üç liman yerleşmesinin Via Egnatia ile ilişkisi (Şekil 3.27) 2. Enez lagünleri ve limanları (Şekil 4.81)
EKONOMİK VE SOSYAL YAPI	TARIM	Pamuk, susam, buğday, çeltik, ayçiçeği, arpa, yulaf, mısır, pancar, kanola, yonca ekilmektedir. Zeytincilik ve bağcılıkta yapılarak zeytinyağı ve şarap üretilmektedir. Bölgesel ölçekte meyve ve sebze de ekilmektedir.		Buğday, çeltik, ayçiçeği, arpa, yulaf, mısır, pancar, kanola, yonca ekilmektedir. Bağcılık yapılmaktadır. Meyve ve sebze ekilmektedir. Bölgenin Çeribaşı kirazı meşhurdur.	Roma ve İstanbul'u bağlayan Via Egnatia askeri amaçla yapılsa da ticaret ve haberleşme içinde kullanılmıştır. Via Egnatia, Alexandroupolis'ten sonra İstanbul'a kadar genellikle sahilden ilerlemektedir. Denizyolu ve karayolunun entegre olarak çalışması ticaretin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Taşımacılıkta kullanılması ve körfezdeki limanlarının Via Egnatia'nın durakları olması sebebi ile Meriç Nehri en önemli örneklerden birisi olarak verilebilir. Osmanlı döneminde Via Egnatia üzerinde birçok kervansaray inşa ettirilmiştir. Yol üzerinde kurulan vakıflar ve Meriç deltası ve çevresinin verimli topraklarından elde edilen gelirler İmparatorluğun gelirini arttırmıştır. Via Egnatia Vakfı'nın amacı yol turizmini ve yol arkeolojisini canlandırmaktır.	1. Meriç Deltası ve çevresinde yetişen tarım ürünlerinin zaman çizelgesi (Çizelge 4.3)
	HAYVANCILIK	Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Otlatmaya elverişli meralara sahiptir. Yerli sığır yetiştiriciliği de yapılmaktadır.		Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Mandacılık az da olsa devam etmektedir. Yerli sığır yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır. Traklardan beri önemli bir sembol olan keçi Hisarlıdağı çevresinde bakılmaktadır.		1. Meriç Deltası ve çevresinde hayvansal ürünlerin zaman çizelgesi (Çizelge 4.4)
	BALIKÇILIK	_____	Yılan balığı, Meriç Nehri'nin sol kolunda daha fazla yakalanmaktadır. Alexandroupolis, balık lokantlarıyla ünlüdür. Karides, kalamar, ahtapot, levrek, çipura, kefal olmak üzere birçok balık çeşidi mevcuttur.	Yılan balığı, karides, kalamar, çipura, üzmene kefal, ahtapot, levrek, sudak, turna, sazan, akya, orkinos, mercan olmak üzere birçok balık çeşidi mevcuttur.		1. Meriç Deltası ve çevresindeki balık türlerinin avlanma zaman çizelgesi (Çizelge 4.1)
	MADEN	_____	_____	Enez de bentonit, kil, kuvars kumu, doğal taş ve perlit madenleri bulunmaktadır. Bentonit madeni işletmeleri bulunmaktadır.		_____
	TURİZM	Delta Turizmi , Kuş gözlemciliği, Kültürel Turizm	Termal Turizm, Delta Turizmi , Kuş gözlemciliği, Kültürel Turizm, Deniz Turizmi	Deniz Turizmi, Kültürel Turizm, Kuş Gözlemciliği, Dalış,		1. Meriç Deltası ve çevresinde turizm aktiviteleri zaman çizelgesi (Çizelge 4.3)

Çizelge 5. 5 Feres, Traianoupolis ve Enez yerleşmelerinin alansal verileri (Devamı)

ALANSAL VERİLER		FERES	TRAIANOUPOLIS	ENEZ	VIA EGNATIA	SONUÇ
ULAŞIM AĞI	KARAYOLU	Feres, Kipi sınır kapısına 15 km, Alexandroupolis'e 27 km uzaklıktadır.	Traianoupolis, Kipi sınır kapısından eski yol kullanılarak 30 km uzaklıktadır. Egnatia Odos otobanı ile havaalanına sapılarakta yerleşime ulaşılabilir.	Ana ulaşım aksı Enez - Keşan karayoludur. Keşan üzerinden İstanbul, Edirne ve Çanakkale'ye ulaşım sağlanmaktadır. Keşan - Enez arası 60 km, İpsala - Enez arası 21 km, İstanbul - Enez arası 280 km uzaklıktadır.	Fere, Traianoupolis, İpsala Via Egnatia'nın duraklarıdır. Enez Via Egnatia'ya ikincil bir yolla bağlanmaktadır.	1. Trakya'nın karayolu, denizyolu ve havayolu Haritası (Şekil 4.74) 2. Yerleşmelerin Meriç Deltası'ndaki konumu ve ulaşım ağı (Şekil 4.1) 3. Feres 'in ulaşım ağı (Şekil 4.75) 4. Traianoupolis'in ulaşım ağı (Şekil 4.76) 5. Traianoupolis ve Feres arasındaki ulaşım ağı (Şekil 4.77) 6. Enez'in ulaşım ağı (Şekil 4.78)
	DENİZYOLU	—	Alexandroupolis limanının Traianoupolis'e uzaklığı 12 km'dir. Semadirek ve Kuzey Ege Adalarına feribot seferleri düzenlenmektedir.	Enez'in merkezine 5 km uzaklıktadır. Günümüzde balıkçı barınağı olarak kullanılmaktadır. Yat limanına dönüştürülecektir. Gümrük kurularak Alexandroupolis - Enez arasında feribot seferleri planlanmaktadır.	Via Egnatia bu alanda kıyıya yakın bölgelerden gitmektedir. Yüzyıllar önce Meriç Körfez şeklindeyken bu körfezin kenarında ilerlemektedir.	1. Trakya'nın karayolu, denizyolu ve havayolu Haritası (Şekil 4.74) 2. Meriç Deltası ve çevresinde mevcut olan ve önerilen denizyolu ulaşım haritası (Şekil 4.69)
	DEMİRYOLU	Alexandroupoli - Svilengrad demiryolunun ilk durağı Feredir. 19.yüzyılda yapılan demiryolu Alexandroupoli limanıyla birlikte çalışarak kuzey ve güneyi birbirine bağlamaktadır. Alexandroupoli - Selanik demiryoluyla birleşmektedir.	—	—	Traianoupolis - Feres arasında Via Egnatia paralelinde ve Evros Deltası içerisinde demir yolu döşenmiştir.	1. Trakya'nın demiryolu ağı (Şekil 4.80)
	HAVAYOLU	—	Traianoupolis yerleşiminin 8 km batısında bulunan havaalanı 1944 yılında yapılmıştır. Günümüzde Yunanistan'ın en yoğun havaalanlarından birisidir.	—	Via Egnatia aksına kurulmuştur.	1. Trakya'nın karayolu, denizyolu ve havayolu Haritası (Şekil 4.74 ve Şekil 4.76)
ARAŞTIRMACI ALAN İZLENİMLERİ		Feres, Türkiye sınırına en yakın yerleşimlerden biridir. Fere'nin tarihten beri en dikkat çekici yapısı Panagia Kosmosoteria Manastırıdır. Delta manzarası ve Türkiye yerleşimleri görülmektedir. Etkileyici bir atmosfere sahiptir. Günümüzde harabe durumunda olan hamam Balkanlar'da türünün en eski örneği ve Osmanlı'nın en eski yapılarından biridir.	Yunanistan'ın Traianoupolis yerleşimi Alexandroupoli yolunun kenarında konumlanmış bir yerleşim yeri olsa da gelip geçerken önemi fark edilmemektedir. Kaplıca hotelin bahçesine tarihi han ve termal banyoları bulunmaktadır. Irmağın karşısında bulunan Evros Deltası Bilgi Merkezinden alana bakıldığında tarihi akropolün olduğu tepe ve diğer mimari miras yapıları görülmektedir. Aziz George tepesi delta manzarasına tamamen hakim konumdadır.	Enez, ulaşımı en rahat fakat izole edilmiş bölgedir. Meriç Nehri'nin yani politik sınırın bu denli yakın olduğu görülmektedir. En dikkat çekici mimari yapısı kale ve içerisindeki Fatih Cami'dir. Enez'in hemen hemen her yerinden tarihsel kalıntılar fışkırmaktadır. Geniş ve uzun sahile sahip olması sebebi ile yaz aylarında yerli turist akınına uğramaktadır. Hisarlı Dğı	Yunanistan'ın Mesti yerleşimine gidildiğinde yüzyıllar önce kullanılan Via Egnatia kalıntılarının görülmesi eşsiz bir deneyimdir. Araştırma bölgesinde Traianoupolis yakınlarında Via Egnatia kalıntılarını görmek yolun gerçekten nerden geçtiğini görmek daha etkileyiciydi.	Doğal güzelliklere sahip Meriç Deltasını deneyimlemek için omurga kabul edilen Via Egnatia kalıntılarının araştırma alanı içinde görülmesi ve delta yerleşmelerinde kültürel miras yapılarının bulunması deltanın deneyimlenmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

-
- [1] Deleuze, G. ve Parnet, C., (1977). Dialogues, Columbia University Press, New York; Çeviren: Akay, A., (1990). Diyaloglar, Bağlam Yayınları, İstanbul.
 - [2] Koca, S., (2012). Enformasyon Akışıyla Mekana Taşınan Potansiyeller ve Enformasyon Kentleri Üzerine Bir Okuma: İstanbul'un Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
 - [3] Delaney, D., (2005) Territory: A Short Introduction, Blackwell, Malden.
 - [4] Tekin, F., (2012). Sosyolojik Açıdan Sınır: Hakkari Örneği, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
 - [5] Sproull, L. Ve Patterson, J.F., (2004). Making Information Cities Livable Communication of ACM,47(2):33-37.
 - [6] Kozak, N. vd., (2015), Genel Turizm İlkeler – Kavramlar, 18. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
 - [7] Hisarlıgil, B., (2008). Martin Heidegger'de "Mekan Düşüncesi: Hermeneutik – Fenomenolojik Bir Yaklaşım", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (25): 1-13.
 - [8] Timothy, D. J., (1995). "Political Boundaries and Tourism: Borders as Tourist Attractions", Tourism Management, 16 (7): 525-532.
 - [9] Timothy, D. J., (1999). "Cross – Border Partnership in Tourism Resource Management: International Parks Along The US-Canada Border", Journal of Sustainable Tourism, 7 (3-4): 182-205.
 - [10] Timothy, D. J., (2000). "Borderlands: An Unlikely Tourist Destination?", IBRU Boundary and Security Bulletin, 8 (1):57-65, Miscellaneous.
 - [11] Timothy, D. J., (2001). Tourism and Boundaries, Routledge, London.
 - [12] Timothy, D. J. ve Tosun, C., (2003). Tourist's Perceptions of The Canada – Usa Border As a Barrier To Tourism At The International Peace Garden, Tourism Management, 24:411-121.
 - [13] Çontu, M., (2006). Alternatif Turizm Çeşitleri ve Kızılcahamam Termal Turizm Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

- [14] Garba Bako, A.,(2016). Alternatif Turizm Kapsamında Şarap Turizmi: Kula'yı Ziyaret Eden Şarap Turistlerine Yönelik Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- [15] Doğancili, O.,(2017). Alternatif Turizm Bağlamında Göller Bölgesi Eko Turizm Değişim Planının Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [16] Albayrak, A.,(2011). Tüketicilerin Alternatif Turizm Türlerini Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörler, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [17] Erzen, A., (1994). İlk Çağ Tarihinde Trakya Başlangıçtan Roma Çağı'na Kadar, 975-7538-56-6, 1, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- [18] Mansel, A. M., (1938). Trakya'nın Kültür ve Tarihi, Resimli Ay Matbaası, İstanbul.
- [19] Kuelzer, A., (2007). "The Byzantine Road System in The Eastern Thrace: Some Remarks", 4th International Symposium on Thracian Studies, 18-22 April 2007, Komotini.
- [20] Zachariadu, E. A., (1999). Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia 1380-1699, 1. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 79, İstanbul.
- [21] Shtylla, V., (2010). "The Golden Gates of the Via Egnatia in the Balkans", Via Egnatia Revisited, February 2009, Bitola.
- [22] Lolos, Y., (2010). "Εγνατία Όδός: the Greek Perspective", Via Egnatia Revisited, February 2009, Bitola.
- [23] Sayar, M., (2010). "Via Egnatia on Eastern Thrace", Via Egnatia Revisited, February 2009, Bitola.
- [24] Kolay, İ., (2010). "Ottoman Caravanserais on Via Egnatia Within the Borders of Present Day Turkey", Via Egnatia Revisited, February 2009, Bitola.
- [25] Ousterhout, R. ve Bakirtzis, C., (2007). The Byzantine Monument of the Evros/ Meriç River Valley, 978-960-88423-4-2, European Center for Byzantine and Post-Byzantine Monuments, Thessaloniki.
- [26] Göçmen, K., (1972-1973). "Enez Limanının Değişen Öneminde Meriç Deltasının Etkileri", Güneydoğu Avrupa Araştırma Dergisi, 0(2-3): 253-266.
- [27] Öztürk, F., (1997). Turizm Mimarlığının Yarattığı Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [28] Öztürk Kerestecioğlu, F. (2001). "A Method for Preventing the Environmental Impact of Tourism Development", Proceedings of the Fifth International Conference on the Mediterranean Coastal Environment MEDCOAST 01, (editor: E.Özhan), 23-27 October 2001, Hammamet, Tunisia, MEDCOAST, METU:Ankara, Vol.1, p.315-324.

- [29] Kerestecioğlu S.F., (2001). Turizm Mimarlığı'nın Yarattığı Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem, Üniversite Yayın No: YTÜ.EN.DR.-98.0386/ Enstitü yayın No:EN.FBE-98.019, YTÜ Basım-Yayın Merkezi, Beşiktaş-İstanbul.
- [30] Öztürk Kerestecioğlu, F.vd. (2001). "Kıyıda Yer Alan tarihi Kent Dokularında Sürdürülebilir Turizm İçin Model Önerisi" Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III.Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, (editörler: E.Özhan ve Y.Yüksel), 26-29 Haziran 2001, Kıyı alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.s.237-250.
- [31] Lowry, H. W., (2012). Evliya Çelebi'nin Ayak İzlerinde Bir Rehber Kitap Olarak Seyahatname (Çev. Alper Öztürk), Bahçeşehir Üniversite Yayınları, İstanbul.
- [32] Machiel Kiel Arşivi: <http://www.nit-istanbul.orgkielarchive> , 8 Ocak 2017.
- [33] Başaran, S., (2008). Trakya'da Bir Prenslik Merkezi: Ainos Antik Kenti, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0708.html, 18 Eylül 2017.
- [34] Başaran, S., (2012). "Enez (Ainos) 2011 Yılı Arkeoloji Kazısı", 34. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2: 375-390.
- [35] Başran, S., (2013). "Enez-Ainos", 1-90; (Editörler) A. Yeşil vd. (2013). Enez Doğal, Kültürel ve Turistik Güzellikleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [36] Akova, S., (2013). "Enez'in Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özellikleri", 141-175; (Editörler) A. Yeşil vd. (2013). Enez Doğal, Kültürel ve Turistik Güzellikleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [37] Arslangündoğdu, Z. vd., (2013). "Biyolojik Çeşitlilik", 109-139; (Editörler) A. Yeşil vd. (2013). Enez Doğal, Kültürel ve Turistik Güzellikleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [38] Bardakoğlu, Ö.,(2011). Turistik Ürün Bakımından Destinasyon Planlaması ve Pazarlaması Kapsamında İzmir Turizminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Çalışması, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- [39] Ünal, H.,(2014). Batı Karadeniz Bölümünde Turistik Ürün Çeşitlendirme: İnanç Turizmi Kaynaklarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- [40] Tekin, Ö.,(2014). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Konya'da Ekoturizm Rotaları, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [41] Manisa, K. vb.,(2010-2014). "Ege Bölgesindeki Eski Yağhane ve Zeytinyağ Fabrikalarının Turizme Yönelik Olarak Değerlendirilmesi", 2010-03-01 numaralı Araştırma Projesi, YTÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü (Yürütücü), İstanbul.
- [42] Yeşilyurt B. ve Manisa K., (2014). "Re-use of Traditional Olive Mills in The Context of Alternative Tourism For Sustainable Social and Ecologic

- Environment; Industrial Heritage at Ayvacık Coastal Area”, *Alam Cipta*, Vol 7 (2), 37-50.
- [43] Sarıoğlu, Ö., (2012). Trakya’da Roma ve Bizans Dönemi Yerleşmeleri, Anıtları, Erken Cumhuriyet Döneminde Koruma ve Restorasyon Modaliteleri Üzerine Bir Araştırma (1923-1950), Doktora Tezi, TÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- [44] Canitez, T., (2010). Trakya Bölgesi Ortak Tarihsel, Kültürel Gelişim Süreci ve Türkiye Trakyası Koruma Yaklaşımları Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, TÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- [45] Eyice, S., (1962-1963). “Enez’de Yunus Kaptan Türbesi ve Has Yunus Bey’in Mezarlıkları Hakkında Bir Araştırma”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 13 (17-18):141-164.
- [46] Türk Dil Kurumu, Sınır tanımı, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.59dc951c381fb9.02795279 , 29 Ağustos 2017.
- [47] Holdich, T.H., (1916). *Political Frontiers and Boundary Making*, Macmillan and Co., London. , <https://archive.org/details/politicalfrontie00holdiala> , 29 Ağustos 2017.
- [48] Anderson, M., (1996) *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*, Polity, Oxford.
- [49] Lavin, M.W., (1981). “Boundaries In The Built Environment: Concepts and Examples”, *Man – Environments*, 11, 5-6, 195-206.
- [50] Açıcı, F., (2013). Sınır Kavramı ve İç Mekan İlişkisi, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- [51] Ergenler, G., (2012). Sınır Bölgelerinde Girişimcilik ve Yerel Gelişme: Keşan Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [52] Lefebvre, J., (2006). *The Urban Revolution, The Global Cities Reader*, Routledge.
- [53] Heywood, A., (1997). *Politics*, Mac Millan Foundation.
- [54] Bennafla, K. vd., (2014). “Sınırı Tartışmak: Yuvarlak Masa Söyleşisi”, *Toplum ve Bilim*, 131: 11-32.
- [55] Gürel, S. vd. (2000). “Ülke Düzenlemelerinin Bir Aracı olarak Sınır Bölgeleri (Yeni Bir Yaklaşım Denemesi)”, 9. Ulusal Bölge Planlama Bilimi / Bölge Planlama Kongresi, 05-06 Ekim 2000, Trabzon, s.194-209.
- [56] UNWTO, *Tourism Highlight 2017 Edition*; https://www.google.com.tr/search?q=unwto+tourism+highlights+2017+pdf&rlz=1C1NHXL_trTR711TR717&oq=unwto+tourism+hi&aqs=chrome.4.69i59j69i60j69i57j0l3.7872j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8 , 8 Ekim 2017.
- [57] Donnan, H. Ve Wilson, M., (2002). *Sınırlar: Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları* (Çev. Zeki Yaş), Ütopya Yayınevi, Ankara.

- [58] İnce, B., (2015). Deneyim ve Deneyim Odaklı Mekan Üretimi Üzerine Bir İrdeleme, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [59] Zevi, B., (1957). Architecture as Space: How To Look At Architecture, Horizon Press., New York.
- [60] Bergson, H., (2007). Madde ve Bellek, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- [61] Lang, J., (1987). Creating Architectural Theory: The Role of The Behavioral Sciences in Environmental Design, Van Nostrand Reinhold, New York.
- [62] Sezgin, F., (2015). Yer Değiştirmede Mekansal Deneyim, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [63] Aytuğ, A. Ve İnceoğlu, M., (2009). “Kentsel Mekanda Kalite Kavramı ”, Megaron, 4 (3): 131-146.
- [64] Asar, H., (2013). Mimari Mekan Okumasında Algısal Deneyim Analizinin Bir Yöntem Yardımıyla İrdelenmesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- [65] Gümüştaş, S., (2015). Beden Etkileşimli Deneyim Mekanları, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [66] Filozof.net, Deneycilik Akımı ve Öncü Filozofları, <http://www.filozof.net/Turkce/felsefe/felsefe-akimlari/543-deneycilik-felsefesi-dusuncesi-deneyci-filozoflar-islam-filozoflarinda-deneycilik-ilk-cag-deneycilik-deneycilik-nedir-johne-locke-deneycilik-david-hume-deneycilik-thomas-hubbes-deneycilik-bacon-deneycilik-condillac-deneycilik-bertrand-russel-deneycilik.html> , 29 Ağustos 2017.
- [67] Öktem, Ü., (2003). “John Locke ve George Berkeley’in Kesin Bilgi Anlayışı”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 43 (2):133-149.
- [68] Üner, A., (2014). “Nedensellik İlkesi: Hume’a Karşı Kant”, Mavi Atlas, 3: 110-108.
- [69] Özçelik, P., (2010). “Kant’ın Bilgi Anlayışı”, ETHOS Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyologlar, 3 (2): 1-14.
- [70] Prokkola, E. K., (2008). “Resources and Barriers in Tourism Development: Cross – Border Cooperation, Regionalization and Destination Building At The Finnish – Swedish Border”, Fennia, 186 (1): 31-46, Helsinki.
- [71] Kagermeir, A. ve Stors, N., (2013). “Cross – Border Tourism Montenegro – Albania: Underutilised Potentials and Constaints”, Tourismus und Grenzen, s: 41-59 Mannheim.
- [72] Prokkola, E.K., (2007). “Cross – Border Regionalization and Tourism Development At The Swedish – Finnish Border: Destination Arctic Circle”, Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 7 (2): 120-138, Finland.
- [73] Sandwith, T.vd., (2001). Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation, IUCN The World Conservation Union., www.tbpa.net/docs/110_IUCN_TBPA_guidelines.pdf , 29 Ağustos 2017.

- [74] UNESCO, Waterton-Glacier International Peace Park, <http://whc.unesco.org/en/list/354> , 29 Ağustos 2017.
- [75] Watertonpark, Welcome to Waterton-Glacier International Peace Park!, <http://www.watertonpark.com/> , 29 Ağustos 2017.
- [76] Watertonpark, Activities, <http://www.watertonpark.com/activities/index.htm> , 29 Ağustos 2017.
- [77] Watertonpark, Frequently Asked Questions, <http://www.watertonpark.com/information/faq.htm> , 29 Ağustos 2017.
- [78] Watertonpark, Top Things To Do In Waterton, <http://www.watertonpark.com/activities/mustdo.htm> , 29 Ağustos 2017.
- [79] Özkul, D. B. ve Pouya, S., (2017), Barış Parkları; Sınır Ötesi Korunmuş Alanlar <http://www.plantdergisi.com/yazi-yrd-doc-dr-basak-demires-ozkul-265.html> , 20 Eylül 2017.
- [80] Travelalberta, Waterton Visitor Information Centre, <https://www.travelalberta.com/ca/listings/waterton-visitor-information-centre-1487/> , 29 Ağustos 2017.
- [81] National Park Servis, International Designations, <https://www.nps.gov/glac/learn/management/international-designations.htm> , 29 Ağustos 2017.
- [82] National Park Servis, In honor of President, <https://www.nps.gov/thro/index.htm> , 29 Ağustos 2017.
- [83] New Nouveau, Roosevelt Campobello International Park, <https://www.tourismnewbrunswick.ca/Products/Parks/RooseveltCampobelloInternationalPark.aspx> , 29 Ağustos 2017.
- [84] National Park Foundation, Roosevelt Campobello International Park, <https://www.nationalparks.org/explore-parks/roosevelt-campobello-international-park> , 29 Ağustos 2017.
- [85] UNESCO, Parc National du Pico da Neblina (Amazonas), <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/39/> , 29 Ağustos 2017.
- [86] Boubli, P. J., (2002), Lowland Floristic Assessment of Pico da Neblina National Park, Brazil, Plant Ecology, 160: 149-167, https://www.researchgate.net/profile/Jean_Boubli/publication/226572966_Lowland_floristic_assessment_of_Pico_da_Neblina_National_Park_Brazil/links/00b49529bbca873fe00000000/Lowland-floristic-assessment-of-Pico-da-Neblina-National-Park-Brazil.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [87] Summitpost, Neblina Peak, http://www.summitpost.org/neblina-peak/663648#chapter_2 , 29 Ağustos 2017.
- [88] UNESCO, The Area of the Prespes Lakes: Megali and Mikri Prespa Which Includes Byzantine and post-Byzantine Monuments, <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5864/> , 29 Ağustos 2017.

- [89] UNESCO, Ohrid-Prespa, <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/biosphere-reserves/europe-north-america/albania/the-former-yugoslav-republic-of-macedonia/ohrid-prespa/> , 29 Ağustos 2017.
- [90] Southeast-europe, Lake Prespa Spreading Over Three Countries, <http://www.southeast-europe.eu/features/wonders/lake-prespa-spreading-over-three-countries.html> , 29 Ağustos 2017.
- [91] United Nations Development Programme, Tourism Strategy and Action Plan for the Prespa Lake Basin 2012-2016, http://www.undp.org/content/dam/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/docs/Tourism%20Strategy.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [92] UNESCO, Vulkaneifel UNESCO Global Geopark (Germany), <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/list-of-unesco-global-geoparks/germany/vulkaneifel/> , 29 Ağustos 2017.
- [93] Eifel, Activities, <https://www.eifel.info/en/day-trip-destinations/activities> , 29 Ağustos 2017.
- [94] National Park Eifel, Welcome to Eifel National Park! Woods, Water, Wilderness, <http://www.nationalpark-eifel.de/go/eifel/english.html> , 29 Ağustos 2017.
- [95] National Park Eifel, Getting Here by Bus and Train, or by Car, http://www.nationalparkeifel.de/go/eifel/english/Getting_here__und__accommodation/Getting_here.html , 29 Ağustos 2017.
- [96] National Park Eifel, National Park Information Points, http://www.nationalparkeifel.de/go/eifel/english/Info_centre/National_Park_Information_Points.html , 29 Ağustos 2017.
- [97] Hivino Travel, Eifel National Park, <http://www.hivino.travel/discover-germany/outdoor-nature-and-adventure/eifel-national-park/e170> , 29 Ağustos 2017.
- [98] Greenways, Green Bicycle- East Carpathian Greenway, <http://www.greenways.by/index.php?content&id=88&lang=en> , 29 Ağustos 2017.
- [99] IABSI, East Carpathian Biosphere Reserve, http://www.iabsi.com/gen/public/settlements/east_carpathian_biosphere_reserve.htm , 29 Ağustos 2017.
- [100] Romania Natura and Culture, The Danube Delta, <http://romaniatourism.com/danube-delta.html> , 29 Ağustos 2017.
- [101] UNESCO, Biosphere Reserve Information Danube Delta, <http://www.unesco.org/mabdb/br/brdir/directory/biores.asp?code=ROMUKR+01&mode=all> , 29 Ağustos 2017.
- [102] UNESCO, Danube Delta, <http://whc.unesco.org/en/list/588> , 29 Ağustos 2017.

- [103] Ipsf, De Zoom – Kalmthoutse Heide,
https://ipfs.io/ipfs/QmXoyvizjW3WknFiJnKLwHCnL72vedxjQkDDP1mXWo6uc/o/wiki/De_Zoom_%E2%80%93_Kalmthoutse_Heide.html , 29 Ağustos 2017.
- [104] Holland, Zoom-Kalmthoutse Heide National Park,
<http://www.holland.com/global/tourism/destinations/provinces/north-brabant/de-zoom-kalmthoutse-heide-2.htm> , 29 Ağustos 2017.
- [105] Grenspark, Border Park De Zoom – Kalmthoutse Heide,
<http://www2.grensparkzk.nl> , 29 Ağustos 2017.
- [106] UNESCO, Natural Reserves of Tatras Mountain,
<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1737/> , 29 Ağustos 2017.
- [107] TANAP, Tatra National Park Tourist Guide, <http://www.tanap.org/english/> , 29 Ağustos 2017.
- [108] Travel in Slovakia, Tatra Tourist Information Office Tatranská Lomnica,
<http://slovakia.travel/en/tatra-tourist-information-office-tatranska-lomnica> , 29 Ağustos 2017.
- [109] Rome2rio, Tatra National Park, <https://www.rome2rio.com/s/Krakow/Tatra-National-Park> , 29 Ağustos 2017.
- [110] UNESCO, Biosphere Reserve Information Sumava,
<http://www.unesco.org/mabdb/br/brdir/directory/biores.asp?code=CZE+04&mode=all> , 29 Ağustos 2017.
- [111] Sumava, Transportation in Sumava National Park,
http://www.sumava.com/rec_park_transport.php?l=en , 29 Ağustos 2017.
- [112] National Park Sumava, Welcome to Sumava, <http://www.npsumava.cz/en/> , 29 Ağustos 2017.
- [113] Visit Finland, Destinations Lapland, <http://www.visitfinland.com/lapland/> , 29 Ağustos 2017.
- [114] Responsible Tourism, Responsible Tourism in Lapland,
<https://www.responsibletravel.com/holidays/lapland/travel-guide/responsible-tourism-in-lapland> , 29 Ağustos 2017.
- [115] Lapland, Welcome to Lapland, <http://www.lappi.fi/en/home> , 29 Ağustos 2017.
- [116] Lapland, Activities, <http://www.lappi.fi/en/activities> , 29 Ağustos 2017.
- [117] Lapland, How to Get to Lapland?,
http://www.lappi.fi/web/en/lapland/visit/getting_here , 29 Ağustos 2017.
- [118] UNESCO, Biosphere Reserve Information, Khankaiskiy,
<http://www.unesco.org/mabdb/br/brdir/directory/biores.asp?code=RUS+35&mode=all> , 29 Ağustos 2017.
- [119] China Tours, Lake Khanka, <http://www.china-tours-online.com/2014/05/lake-khanka-summit-of-history-culture.html> , 29 Ağustos 2017.

- [120] Protected Planet, Lake Khanka in Russia Federation,
<https://www.protectedplanet.net/lake-khanka-ramsar-site-wetland-of-international-importance> , 29 Ağustos 2017.
- [121] South African National Park, Kgalagadi Transfrontier Park Activities,
<https://www.sanparks.org/parks/kgalagadi/tourism/activities.php> , 29 Ağustos 2017.
- [122] Botswana Tourism, Kgalagadi Transfrontier Park,
<http://www.botswanatourism.co.bw/destination/kgalagadi-transfrontier-park> , 29 Ağustos 2017.
- [123] Safari Booking, How to Get to Kgalagadi Transfrontier Park?,
<https://www.safaribookings.com/kgalagadi/getting-there> , 29 Ağustos 2017.
- [124] UNESCO, W-Arly-Pendjari Complex, <http://whc.unesco.org/en/list/749> , 29 Ağustos 2017.
- [125] World Tourism Organization, Getaways to the W Park – Niger,
<http://step.unwto.org/news/2012-03-28/getaways-w-park-niger> , 29 Ağustos 2017.
- [126] The Republic of Benin Embassy to Denmark, Tourist Attraction,
<https://ambabenin.dk/tourist-attractions/> , 29 Ağustos 2017.
- [127] i- Explore, Burkina Faso Attractions, <http://www.iexplore.com/articles/travel-guides/africa/burkina-faso/attractions>, 29 Ağustos 2017.
- [128] UNESCO, Ngorongoro Conservation Area, <http://whc.unesco.org/en/list/39> , 29 Ağustos 2017.
- [129] Maasaimara, Maasai Mara National Reserve, <http://www.maasaimara.com/> , 29 Ağustos 2017.
- [130] Tripsavvy, How to Get to the Mara from the Serengeti,
<https://www.tripsavvy.com/mara-to-or-from-the-serengeti-1454000>, 29 Ağustos 2017.
- [131] Ramsar, Okavango Delta Ramsar Site,
<http://www.ramsar.org/news/okavango-delta-ramsar-site-is-now-1000th-world-heritage-site> , 29 Ağustos 2017.
- [132] itravelto, Chobe National Park Safari and Lodging,
http://www.itravelto.com/chobe-national-park-safari-and-lodging.html#Experience_Chobe , 29 Ağustos 2017.
- [133] itravelto, Okavango Delta Safari Activities,
<http://www.itravelto.com/activities-okavango.html> , 29 Ağustos 2017.
- [134] Lonely Planet, Transportation to Okavango Delta,
<https://www.lonelyplanet.com/botswana/okavango-delta/transportation/a/poi-tra/1000825> , 29 Ağustos 2017.
- [135] Okavango Delta, Tourism, <https://www.okavangodelta.com/general-information/tourism/>, 29 Ağustos 2017.

- [136] Botswana Tourism, Okavango Delta, <http://www.botswanatourism.co.bw/destination/okavango-delta> , 29 Ağustos 2017.
- [137] Ramsar, Updated Information on Zimbabwe's Ramsar Sites, <http://www.ramsar.org/news/updated-information-on-zimbabwes-ramsar-sites> , 29 Ağustos 2017.
- [138] Kavango Zambezi, Transfrontier Conservation Area (KAZA), <https://www.kavangozambezi.org/index.php/en/information/kaza-conservation-area> , 29 Ağustos 2017.
- [139] Zambia Tourism, The Victoria Fall, <http://www.zambiatourism.com/destinations/waterfalls/victoria-falls> , 29 Ağustos 2017.
- [140] Zambia Tourism, The Victoria Fall Activities, <http://www.zambiatourism.com/activities/victoria-falls> , 29 Ağustos 2017.
- [141] Zambia Tourism, Lower Zambezi, <http://www.zambiatourism.com/listings/lowerzambezi-com> , 29 Ağustos 2017.
- [142] Zimbabwe Parks, Mana Pools Activites, <http://zimparcs.org/parks/national-parks/mana-pools/#1497521369310-508ff23f-56d2> , 29 Ağustos 2017.
- [143] UNESCO, Fishriver Canyon, <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1745/> , 29 Ağustos 2017.
- [144] South African National Parks, Great Limpopo Transfrontier Park, https://www.sanparks.org/conservation/transfrontier/great_limpopo.php#where , 29 Ağustos 2017.
- [145] Peace Park Foundation, Great Limpopo Transfrontier Park, <http://www.peaceparks.org/story.php?pid=1005&mid=1048> , 29 Ağustos 2017.
- [146] UNESCO, Shange Trinational, <http://whc.unesco.org/en/list/1380> , 29 Ağustos 2017.
- [147] WWF, WWF in the Dzanga - Sangha Protected Area (DSPA), http://www.wwfcongbasin.org/where_we_work/central_africa_republic/dzanga_sangha_protected_area.cfm , 29 Ağustos 2017.
- [148] Dzanga - Shanga, Tourist Activities, <http://www.dzanga-sangha.org/content/music-and-dance-baaka> , 29 Ağustos 2017.
- [149] United Nations Environmental Programme, Shanga Trinational, <https://www.thesalmons.org/lynn/wh-wcmc/CongoCARCameroon-Sangha.pdf> , 29 Ağustos 2017.
- [150] Türkiye Haritası; <http://cografyaharita.com/haritalarim/4lturkiye-mulki-idare-haritasi4.png> , 5 Ekim 2017.

- [151] Ekinci, D., (2013). "Enez'in Konumu ve Fiziki Coğrafya Özellikleri", 109-139; (Editörler) A. Yeşil vd. (2013). Enez Doğal, Kültürel ve Turistik Güzellikleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [152] Dağgülü, M., (1995). Kırsal ve Kentsel Ölçekte Geleneksel Trakya Konutlarının İncelenmesi ve Çağdaş Kullanımlara Uyarlanması İçin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [153] Beksaç, E., (2007). "Doğu Trakya'da Traklar ", Aktüel Arkeoloji, 3:25-41.
- [154] Gözlü, A., (2015). "Antik Yunan (Hellen)'da Koloniler ve Bunların Nitelikleri", Floklar/Edebiyat, 21 (8):179-190.
- [155] Macedonian History, Yunan kolonileri ve ticaret haritası, <http://www.macedonianhistory.org/maps.html> , 29 Ağustos 2017.
- [156] İnalçık, S., (1993). "Edirne'nin Fethi (1361) ", Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s:137-159.
- [157] Bulut, S., (2008). "Balkan Savaşları'ndan Lozan'a Batı Trakya Meselesi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Batı Trakya Politikası", Gazi Türkiyat Dergisi, Güz 2008 (3): 83-96.
- [158] Yıldırım, B. Ve Kayıcı, H., (2014). "Balkan Savaşları Öncesi Trakya'nın İdari ve Demografik Durumu", Düünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu, 23-24 Ekim 2014, İstanbul.
- [159] Bozdağlıoğlu, Y., (2014). "Türk Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18(3): 9-32.
- [160] Βαζηηηθή, Τ., (2010). Κεϊέηε Πηαηηθήο Απνθαηάζηαζεο ηεο Σάλαο ζην Γήκν Ρξαηαλρπνίεο ηνπ Λνκνχ Έβζνπ. Απννίθεζε θέζνπζαο ηθαλφεηαο. Αμννίφεζε κεζφοδσλ επέκβαζεο. https://www.eydamth.gr/lib/articles/newsite/ArticleID_677/OXE_Egnatia_final.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [161] Findlay G. Alexander 1849 Haritası; <http://www.gifex.com/fullsize-en/2009-09-17-815/Map-of-Macedonia-Thrace-Illyria-Moesia-and-Dacia.html> , 29 Ağustos 2017.
- [162] Droyesens Gustav 1886 Haritası; <http://traklarvetarihleri.blogspot.com.tr/> , 29 Ağustos 2017.
- [163] ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ, Τ., (2016). ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΧΩΡΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ https://www.eydamth.gr/lib/articles/newsite/ArticleID_677/OXE_Egnatia_final.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [164] Şahin, I., (2003). "Roma Yolu Via Egnatia", Keşan Sempozyumu, 15-16 Mayıs 2003, Keşan.
- [165] Tabula Peutingeriana Haritası, <https://markcnewton.com/2012/11/09/tabula-peutingeriana/> , 29 Ağustos 2017.

- [166] Pehlivan, E., (2010). Doğu Trakya'da Roma Yolları, Yüksek Lisans Tezi, TÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- [167] Via Egnatia Foundation, Via Egnatia, <http://www.viaegnatiafoundation.eu/> , 29 Ağustos 2017.
- [168] Alpar, B., (2001). "Plio-Quaternary History of the Turkish Coastal Zone of the Enez- Evros Delta: NE Aegean Sea", Mediterranean Marine Science, 2 (2):95-118.
- [169] Kibaroglu, A., (2008). "Meriç Nehri Havzası Sınır Aşan Su Politikaları", Taşkın Konferansı, 19-20 Haziran 2008, Edirne.
- [170] Erkal, T. ve Topgöl, İ. (2014). "Meriç Nehri'nin Son 15 Yıllık Taşkınları ve Koruma Projeleri", TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu, 23-24 Ekim 2014, Ankara.
- [171] Piri Reis, Kitab-ı Bahriye, (2002) Türk Dil Kurumu, İstanbul.
- [172] Atatürk Kitaplığı, 1914 Türk Topoğrafya Haritası, <http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/url.php?action=new&url=aHR0cDovL2thdGFsb2cuaWJlmdvdi50ci9rdXR1cGhhbmUyL2hhcmI0YWxhci9lcnRfMDAwOTg2LnBkZikZW1pcmJhcz1lcnRfMDAwOTg2> , 29 Ağustos 2017.
- [173] ÇEKÜL, (2012). Trakya Birleştirici Güç: Doğa, Su, Kültür, Strateji Planı, Uzunköprü, Kırklareli, Tekirdağ. https://cekulyolharitalari.files.wordpress.com/2012/07/trakya_yolharitasc4b1_finalk.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [174] Zal, N., (2006). Aşağı Meriç Taşkın Ovasının Biyosfer Rezervi Olarak Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [175] Özkan, U. A., (2013). "Mevcut Arazi Kullanımı ve Korunan Alanlar", 177-185; (Editörler) A. Yeşil vd. (2013). Enez Doğal, Kültürel ve Turistik Güzellikleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [176] Ramsar, Evros Deltası Ramsar Alanı, <http://www.ramsar.org/wetland/greece> , 29 Ağustos 2017.
- [177] Tokatlı, C. vd., (2014). "Use of Geographic Information System (GIS) to Evaluate the Water Quality of Gala Lake (Edirne)", Sigma Journal of Engineering and Natural Science, 32:490-501.
- [178] Doğa Derneği, (2006). Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları, Ankara. www.dogadernegi.org/wp-content/uploads/2015/09/01_ONYAZI_CILT_1.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [179] T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Sulak Alanlar (2013), www.turkiyesulakalanlari.com/wp-content/.../sulak-alanlar-kitabi-baski-onayi-icin.pdf , 29 Ağustos 2017
- [180] Arı, Y., (2006). "Ramsar Sözleşmesinin Doğa Koruma Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış", Doğu Coğrafya Dergisi, 11 (15):275-302.

- [181] T.C. Resmi Gazete, Edirne-Enez İlçesinde Bulunan; Gala Gölü Roma Yolu, Gala Gölü Tümülsü ve Çavuşköy Tümülsünün Tescil Edilmesine İlişkin Karar (3125), 12.04.2016 <http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/45206,3125-12042016.pdf?0> , 8 Ekim 2017.
- [182] T.C. Resmi Gazete, Edirne-Enez-Gaziömerbey Mah. 39 Ada, 1-2-3-4-42 Parsel ve 247 Ada, 1 Parselde Yer Alan Su Terazisi Nekropol Alanının 3.Derece Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tesciline İlişkin Karar (1961), 26.09.2014 <http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/33612,1961-26092014.pdf?0> (08.10.2017)
- [183] Kiel, M., Ferencik,İslam Ansiklopedisi,Türkiye Diyanet Vakfı , 12: 371-375.
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=d120373>
, 15 Eylül 2017.
- [184] T.C. Resmi Gazete, Edirne-Enez-Yenice Köy Sınırları İçinde Yer Alan Hocaçeşme Höyüğünün 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tescil Edilmesine İlişkin Karar (1223), 19.09.2013
<http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/36743,19092013-1223-2201598.pdf?0> , 8 Ekim 2017.
- [185] Özdoğan, E., (2009). Trakya’da Yapılan Son Araştırmalar Işığında Balkanlar’da İlk Neolitik Çağ’dan Orta Neolitik Çağ’a Geçiş Sorunu, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [186] Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, 9 Mart 2017.
- [187] İvgin, İ., (2010). Trakya İlk Tunç Çağı Kronolojik Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- [188] T.C. Resmi Gazete, Edirne- Enez- Çavuş Köyü, 1020 Parselde Bulunan Pandülhöyüğün 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tescil Edilmesine İlişkin Karar (2531), 10.08.2015
<http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/41735,2531-2207652.pdf?0> 8 Ekim 2017.
- [189] T.C. Resmi Gazete, Edirne İli, Enez İlçesi, Çavuşköyde, 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tescil Edilen Pandülhöyüğün’ün Tescil Kararında Kadastral Bilgisinin 1020 Parsele Sehven Konulduğu Anlaşılan I.Derece Arkeolojik Sit Alanı Şerhinin Kaldırılarak 1080 Parsele Konulmasına İlişkin Karar (2828) 16.12.2015, <http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/43358,1.pdf?0> , 8 Ekim 2017.
- [190] Ceylan, S., (2008). “Enez (Edirne) İlçesi’nin Turistik Çekicilikleri ve Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi”, TÜCAUM V. Coğrafya Sempozyumu, 16-17 Ekim 2008, Ankara.
- [191] T.C. Resmi Gazete, Edirne-Enez Sınırları İçinde Bulunan 1. ve 3. Derece Sit Alanlarının Yeniden İrdelenmesi ve Koordinatlandırılmasına İlişkin Karar (3693), 06.12.2016, <http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/49307,3693-06122016pdf.pdf?0> , 8 Ekim 2017.

- [192] United Nations, Agriculture and Rural Development, http://www.un.org/esa/dsd/dsd_aofw_ni/ni_pdfs/NationalReports/greece/Greece_I_Agriculture.pdf , 15 Eylül 2017.
- [193] Vlachos, C. vd.,(2013). Birding in Greece Travel Guide To Birdwatching Sites In Greece, Hellenic Ornithological Society, Athens.
- [194] Kordas, D., (2017). Birds And Trees Of Northern Greece: Changes Since The Advent Of 4G Wireless. <https://einarflydal.files.wordpress.com/2017/08/kordas-birds-and-trees-of-northern-greece-2017-final.pdf> , 15 Eylül 2017.
- [195] Nikolaidis, C. vd, (2008). "Impact Of Intensive Agricultural Practices On Drinking Water Quality In The Evros Region (NE Greece) By GIS Analysis", Springer Environmental Monitoring And Assessment, September 2008 . <https://www.researchgate.net/publication/5969285> , 15 Eylül 2017.
- [196] Terrabook, Metamorfosi Tou Sotira Sahili, <https://greece.terrabook.com/evros/tr/page/metamorfosi-tou-sotira-sahili-kurtaricinin-metamorfozu-sahili> , 29 Ağustos 2017.
- [197] Barbieri, R. vd. , (2015). Freshwater Fishes And Lampreys Of Greece, Hellenic Centre For Marine Research Monographs On Marine Science No: 8.
- [198] Geo Greece, Ramsar Wetlands of Greece, 29 Ağustos 2017, http://www.geogreece.gr/ramsar_en.php
- [199] Natural History, Slippery Business, <http://www.naturalhistorymag.com/features/291856/slippy-business?page=2> , 29 Ağustos 2017.
- [200] Güner,Y. ve Kırtık,A., (2000). Yılan Balığı Biyolojisi ve Yetiştiriciliği,Ticari Balık Türlerinin Biyolojisi ve Yetiştirme Teknikleri,Hizmetiçi Eğitim Semineri,T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı,Tarımsal Üretim ve Geliştirme Müdürlüğü ,Su Ürünleri Daire Başkan.
- [201] Uzun, A., (2013). "Enez'in Peyzaj Karakter Bölgeleri", 187-211; (Editörler) A. Yeşil vd. (2013). Enez Doğal, Kültürel ve Turistik Güzellikleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [202] Yaşar, O., (2010). "Saros Körfezi Kuzey Kıyılarında Yer Alan Lagün Göllerini Etkileyen Çevresel Tehditler", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (33): 166-187.
- [203] Haber 7, Enez'de Mavi Yengeç Bolluğu, <http://www.haber7.com/edirne/2424262-enezde-mavi-yengec-bollugu> , 3 Ekim 2017.
- [204] Tarım, Denizlerde ve İç Sularda Amatör Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Sirküler, <https://www.tarim.gov.tr/Belgeler/Mevzuat/Sirkuler/Denizlerdeveicsulardaa matoravciligiduzenleyensirkuler.pdf> , 9 Ekim 2017.

- [205] Yemek, Balık Avı Hakkında Bilinmesi Gerekenler, <http://yemek.com/balik-avi/>, 9 Ekim 2017.
- [206] Balık Takvimi, <http://baliktakvimi.com/baliktakvimi.pdf>, 9 Ekim 2017.
- [207] Yemek, Hangi Mevsimde Hangi Balık Yenir, <http://yemek.com/hangi-mevsimde-hangi-balik-yenir-ve-nasil-pisirilir/>, 9 Ekim 2017.
- [208] Ornithologiki, Evros Delta, http://www.ornithologiki.gr/page_iba.php?aID=6&loc=en, 9 Ekim 2017.
- [209] Evros Delta, The Birds of Evros Delta, <http://www.evros-delta.gr/en/evros-delta/fauna/birds>, 9 Ekim 2017.
- [210] Hasol, D., (2010). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 11. Baskı, YEM Yayın, İstanbul.
- [211] Terrabook, Erken Osmanlı Su Kemer, <https://greece.terrabook.com/evros/tr/page/bizans-depo-golu>, 29 Ağustos 2017.
- [212] Catsadorakis, G., (2012). "Characteristic Greek Landscapes: Three Pilot Sites/Evros, Thrace", Papayannis, T. ve Howard, P., Reclaiming The Greek Landscape, Med-Ina, Athens. <https://www.researchgate.net/publication/266854575>, 15 Eylül 2017.
- [213] Terrabook, Nikos Gotsi Folklor Müzesi, <https://greece.terrabook.com/evros/tr/page/nikos-gocis-folklorik-koleksiyonu>, 29 Ağustos 2017.
- [214] Wonder Greece, Ancient Traianoupolis, http://www.wondergreece.gr/v1/en/Regions/Evros_Prefecture/Culture/Monuments_sights/4459-Ancient_Traianoupolis, 7 Mayıs 2017.
- [215] Enez Kazısı, Mendirek ve İçliman, http://enezkazisi.org/?page_id=2692, 10 Şubat 2017.
- [216] T.C. Resmi Gazete, Edirne-Enez-Gaziömerbey Mahallesi 3 Ada, 9 Parselde Bulunan Pan Mağrasının 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tesciline İlişkin Karar (3634), 21.07.2011, <http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/23840,3634-21072011.pdf?0>, 8 Ekim 2017.
- [217] Cantay, G., (1982). "Enez'de Bir Sahil Kervansarayı", Vakıflar Dergisi, 16 (121-129).
- [218] Enez Kazısı, Su Terazisi, http://enezkazisi.org/?page_id=3194, 10.02.2017
- [219] T.C. Resmi Gazete, Edirne-Enez 116 Ada, 1-2-37-38 Parsellerde Bulunan Nekropol Alanın 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı Olarak Tescil Edilmesine İlişkin Karar (2616), 27.06.2009, <http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/40799,2616-27062009.pdf?0>, 8 Ekim 2017.

- [220] Aggelopoulos, S., (2016). "Farmer's Perceptions And Attitudes Towards The Development Of The Sheep And Goat Sector In Greek Region of Evros", Springer Plus, 5:1134.
- [221] Georgios, T. vd. (2014). "Mapping The Rural Problem and Development: What Do Greek Landowners Think", Procedia Economics and Finance, 9: 208 – 218.
- [222] Kostopoulou, S. vd., (2016) The Western Silk Road In Greece, UNTWO-EU Silk Road Programme.
- [223] Ankara Ticaret Borsası, Türkiye'de Yetiştirilen Yem Bitkileri, https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/133_T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE%20YET%C4%B0%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0LEN%20YEM%20B%C4%B0TK%C4%B0LER%C4%B0_12_12_2012.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [224] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Serin İklim Tahılları, http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Serin%20%C4%B0klm%20Tah%C4%B1llar%C4%B1.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [225] Hayvan Bilgisi, Keçilerde Doğum, <http://www.hayvanbilgisi.com/keci-yetistircigi/kecilerde-dogum-6766/> , 29 Ağustos 2017.
- [226] Dellal, G. ve Cedden, F., (2002). "Koyun ve Keçide Üremenin Mevsime Bağlılığı ve Üreme ve Fotoperiyot İlişkisi" Hayvansal Üretim, 43(1): 67-73.
- [227] Andrea, V. vd. (2015). "Tourism Infrastructure, A Prerequisite For Sustainable Development: Case Study Of The National Parks Of Evros, Greece", Ecology & Safety, 7 (3): 108-119.
- [228] Thermalsprings, Traianoupoli, <http://www.thermalsprings.gr/index.php/en/east-macedonia-and-thrace/131-traianoupoli-en> , 29 Ağustos 2017.
- [229] Yılmaz, R., (2006). "Saroz Körfezi'nin Turizm ve Rekreatyonel Kullanım Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma", Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 1: 124-135.
- [230] Erdem, N. vd., (2013). "Enez'in Turizm ve Rekreatyon Potansiyeli", 213-236; (Editörler) A. Yeşil vd. (2013). Enez Doğal, Kültürel ve Turistik Güzellikleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [231] Trakya Kalkınma Ajansı, Uygarlık Kenti Enez Vizyon Planı, http://www.trakyaka.org.tr/uploads/docs/11092012-_HMHl.pdf , 10 Şubat 2017.
- [232] T.C. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Edirne ili Maden ve Enerji Kaynakları, http://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgimerkezi/maden_potansiyel_2010/Edirne_Madenler.pdf , 29 Ağustos 2017.
- [233] Enez Konaklama Verileri, Enez Emniyet Müdürlüğü, 3 Ocak 2018.
- [234] Greek Hotels, Feres Hotels , http://www.greekhotels.gr/gr/north_greece_hotels/thraki_hotels/alexandroupoli_hotels/feres_hotels.asp?id=839 , 3 Ocak 2018.

- [235] Greek Hotels, Traianoupolis Hotels
http://www.greekhotels.gr/gr/north_greece_hotels/thraki_hotels/alexandroupoli_hotels/traianoupoli_hotels.asp?id=840 , 3 Ocak 2018.
- [236] Terrabook, Evros Deltası Bilgi Merkezi
<https://greece.terrabook.com/evros/tr/page/feres-ferecik-turizm-merkezi> , 29 Ağustos 2017.
- [237] Terrabook, Meriç Deltası (Evros Deltası) Bilgi Merkezi,
<https://greece.terrabook.com/evros/tr/page/meric-deltasi-evros-deltasi-bilgi-merkezi> , 29 Ağustos 2017.
- [238] Evros-delta, Visitor Center of Delta, <http://www.evros-delta.gr/en/the-management-body/information-center> , 29 Ağustos 2017.
- [239] Emtgreece, Information Center of Delta Evros,
<https://www.emtgreece.com/en/rivers/information-center-of-delta-evros> , 29 Ağustos 2017.
- [240] European Commission, The Egnatia Motorway,
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/projects/egnatia_motorway.pdf , 15 Eylül 2017.
- [241] Ehla İTÜ, Edirne: Routes, Roads, Railways
<http://www.ehla.itu.edu.tr/en/wp-content/uploads/Edirne-routes.pdf> , 7 Mayıs 2017.
- [242] Revolvı, Alexandroupoli-Svilengrad Railway,
<https://www.revolvı.com/main/index.php?s=Alexandroupoli%E2%80%93Svilengrad%20railway> , 15 Eylül 2017.
- [243] Port Authority Alexandroupolis, Welcome to the Port of Alexandroupolis,
<http://www.ola-sa.gr/en-us/home.aspx> , 29 Ağustos 2017.
- [244] Greek Travel Pages, Alexandroupolis International Airport,
<http://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?ID=40466> , 29 Ağustos 2017.
- [245] Greece, Thrice Evros,
http://www.greece.com/photos/destinations/Thrace/Evros/Settlement/Loutra_Traianoupolis , 29 Ağustos 2017.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Benan AKINCI
Doğum Tarihi ve Yeri : 08.01.1991 Keşan/Edirne
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : akincibenan@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lisans	Mimarlık	Yeditepe Üniversitesi	2014
Lise	Fen Bölümü	Keşan Anadolu Lisesi	2009

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2018	Akinci Mimarlık	Mimar
2015-2017	Özcan Mimarlık	Mimar

YAYINLARI

Bildiri

Akıncı, B., (2017). “Sınır Deltasının Gelişmesi için Bir Model: Meriç Deltası ve Turizm”, 4. Disiplinlerarası Turizm Kongresi, 9-12 Kasım 2017, Kuşadası.

